

## **Uuringu “Kogukonnapõhine ennetustöö – ühistegevus varasel märkamisel ja sekkumisel “**

### **RAPORT**

Tartu Ülikooli Sotsioloogia ja sotsiaalpoliitika instituut

Tartu 2012

## SISUKORD

<b>SISSEJUHATUS</b> .....	<b>4</b>
<b>ANDMEKOGUMISE PROTSEDUUR</b> .....	<b>5</b>
<b>I ANKEETKÜSITLUSE TULEMUSED</b> .....	<b>7</b>
<b>ÕPILASTE HINNANG KOOLIKESKONNALE</b> .....	<b>7</b>
Sirli Spelman ja Anu Varep .....	
<b>NOORTE VABA AJA KASUTUS</b> .....	<b>14</b>
Maiu Lünekund ja Jevgeni Bugakin .....	
<b>KIUSAMINE KOOLIS</b> .....	<b>19</b>
Krisilin Padjus ja Kadri Tõldsepp .....	
<b>ALKOHOL, SUITSETAMINE JA NARKOOTIKUMIDE TARBIMINE</b> .....	<b>27</b>
Häli Tarum ja Lilian Saage .....	
<b>VÄGIVALD JA VARGUSED</b> .....	<b>49</b>
Rigne Raudsepp ja Elerin Maisväli .....	
<b>KUIDAS HOIDA ÄRA NOORTE SATTUMINE KURITEGELIKULE TEELE?</b> .....	<b>58</b>
Indrek Kõre .....	
<b>LAPSEVANEMATE HINNANG KODUKOHA TURVALISUSELE</b> .....	<b>64</b>
Kaisa Karabelnik ja Karin Kiis .....	
<b>LAPSEVANEMATE SEISUKOHT KODUKOHAS ESINEVATE PROBLEEMIDE OSAS</b> .....	<b>81</b>
Hedi Kuusing .....	
<b>II FOKUSRÜHMAINTERVJUUDE ANALÜÜS</b> .....	<b>87</b>
<b>TURVATUNNE RAPLA LINNAS</b> .....	<b>87</b>
Anu Varep ja Sirli Spelman .....	
<b>TURVATUNNE TOOTSI VALLAS</b> .....	<b>91</b>
Maiu Lünekund .....	

<b>TURVATUNNE RAKVERE LINNAS</b> .....	<b>95</b>
Anu Varep .....	
<b>TURVATUNNE KOSE VALLAS</b> .....	<b>99</b>
Häli Tarum ja Lilian Saage .....	
<b>TURVATUNNE LIHULA VALLAS</b> .....	<b>105</b>
Kaisa Karabelnik .....	
<b>TURVATUNNE JÖHVI LINNAS</b> .....	<b>109</b>
Rigne Raudsepp ja Elerin Maisväli .....	
<b>TURVATUNNE KODUKOHAS, VIJANDI LINNA NÄITEL</b> .....	<b>116</b>
Karin Kiis.....	
<b>TURVATUNNE TAPA LINNA NÄITEL</b> .....	<b>121</b>
Krislin Padjus ja Kadri Tõldsepp .....	
<b>TURVATUNNE TOILA ALEVIKU NÄITEL</b> .....	<b>125</b>
Krislin Padjus.....	
<b>TURVATUNNE KODUKOHAS - MÄETAGUSE</b> .....	<b>130</b>
Indrek Kõre.....	
<b>TURVATUNNE KODUKOHAS SILLAMÄE OMAVALITSUSE NÄITEL</b> .....	<b>138</b>
Jevgeni Bugakin.....	
<b>LISA 1 VASTUSTE JAOTUS OMAVALITSUSTE LÕIKES</b> .....	<b>140</b>
<b>LISA 2 ANKEEDID</b> .....	<b>152</b>

## Sissejuhatus

Raport on valminud projekti "Kogukonnapõhine ennetustöö – ühistegevus varasel märkamisel ja sekkumisel" raames.

2009. aastal alustati UNICEF Eesti eestvedamisel ning haridus- ja teadus-, justiits-, sotsiaal- ja siseministeeriumi toetusel kogukonnapõhise varase märkamise ja sekkumise pilootprojektiga. Projekti valitakse igal aastal osalema 6 omavalitsust, 2011 aastal: Jõhvi, Kose, Lihula, Rapla, Tapa ja Viljandi. Projekti laiem eesmärk oli välja töötada kogukonna koostöömudel laste ja noortega seotud spetsialistidele ning institutsioonidele (koolid, noorsootöötajad, politsei, sotsiaaltöötajad, perekond, kohalik omavalitsus, kolmas sektor jt). Vajadus kohaliku tasandi ennetustöö ehk varase märkamise ja sekkumise kavakindlama käsitluse järele on olemas mitmes valdkonnas, eelkõige aga koolikorralduses, kuriteoennetuses, lastekaitstes ja sotsiaaltöös

Käesolev raport panustab omavalitsuste hetkeolukorra (piirkonna üldandmed, laste ja noortega seotud tugistruktuurid, koostöö kogukonnas, sh võrgustikutöö, ülevaade kohalikust kuritegevusest ja kasutatud sekkumistest) kaardistamisesse. Selle põhjal viiakse läbi kogukonna analüüsiseminarid, kus ennetustöös osalevate asutuste esindajad hakkavad ühiselt kohalike probleemide lahendamiseks välja töötama vastavat tegevuskava. Tegevustesse kaasatakse aktiivselt ka noored, et koostöövõrgustik oleks võimalikult laiapõhjaline ning tegutseks koordineeritult ja eesmärgipäraselt.

Tartu Ülikooli õppejõud ja magistrandid panustavad antu projekti hetkeolukorra kaardistamise näol. Projekti käesolevas etapis viidi läbi ankeetküsitlus teismeliste laste ja nende vanemate hulgas kolmeteistkümnnes omavalitsuses: Harku, Jõhvi, Kose, Lihula, Mäetaguse, Nissi, Rakvere, Rapla, Sillamäe, Tapa, Toila, Tootsi ja Viljandi. Ankeetküsitlus viidi läbi koolipõhiselt, igast omavalitsusest osales üks kool. Vastavalt kooli suurusele küsitleti ühte või kahte klassikomplekti. Küsitlus toimus ajavahemikus: 14. november – 15. detsember 2011. Samaaegselt viidi igas omavalitsuses läbi fookusgrupi intervjuud vanemaealiste elanikega, fookusgrupi suurus varieerus 4-8 inimeseni.

Küsitluse ettevalmistamisel, läbiviimisel ja andmete analüüsimisel osalesid Tartu Ülikooli Sotsioloogia ja sotsiaalpoliitika instituudi magistrandid: Maiu Lünekund, Jevgeni Bugakin, Elerin Maisväli, Krislin Padjus, Indrek Kõre, Lilian Saage, Rigne Raudsepp, Kadri Tõldsepp, Häli Tarum, Maiu Lünekund, Kaisa Karabelnik, Anu Varep, Karin Kiis, Sirli Spelman, Hedi Kuusing ja õppejõud Judit Strömpl ja Kairi Kasearu.

Raport jaguneb kaheks osaks, esimene osa annab ülevaate ankeetküsitluse tulemustest ning teine osa vanemaealiste inimestega läbiviidud fookusgrupi intervjuudest.

## Uuringu käigus läbiviidud tegevused

Uuringu esimeses etapis, põhinedes tellijapoolsele läheteülesandele, töötati välja leibkonnapõhine lähenemine ehk lisaks lapse küsitlusele, küsitleti lapse ühte vanemat. Järgmise sammuna töötati välja küsimustikud eraldi lapsele ja vanemale. Kogutud andmed sisestati andmetöötlusprogrammi SPSS leibkonnapõhiselt, mis võimaldab viia kokku lapse ja tema vanema vastused.

Uuringu raames tehtud tegevused:

- Noortele ja nende vanematele suunatud küsimustike väljatöötamine ja vene keelde tõlkimine (tulemused lisas);
- Eakate fookusgrupi intervjuu kava väljatöötamine (tulemus lisas);

- Kontakti loomine omavalitsustega;
- Kontakti loomine koolide ja eakatega;
- Noorte riskikäitumise ja turvalisuse uuringu läbiviimine koolides, andmete sisestamine andmetöötlusprogrammi SPSS ja esialgne andmeanalüüs;
- Vanemate tagastatud ankeetide sisestamine andmetöötlusprogrammi SPSS ja esialgne andmeanalüüs;
- Eakatega sooritatud fookusgrupi intervjuu ja esialgne andmeanalüüs;

### Andmekogumise protseduur

Järgnevalt on esitatud omavalitsuste lõikes ülevaade andmekogumise käigust. Sotsiaaltöö ja sotsiaalpoliitika magistrandid võtsid ühendust KOV-ide kontaktisikutega, kes aitasid neil koolidega leppida kokku küsitlemise aja. Kuna piirkonniti varieerub koolides ja klassides õpilaste arv suuresti, siis väiksemates omavalitsustes küsitleti nii kaheksanda kui ka üheksanda klassi õpilasi. Õpilased täitsid ankeedi kohapeal, ankeedi viis õpilane ise küsitlaja kätte, kes need hiljem sisestas andmetöötlusprogrammi. Kolmandatel isikutel, sh õppetajatel puudus võimalus ankeete näha. Lastele anti kaasa vanemale mõeldud ankeet ning iga pere ise otsustas, kas ankeedi täitis isa või ema, samuti me ei välistanud võimalust, et ankeedi täidab nt vanavanem. Ankeediga kaasa anti margistatud ümbrik koos aadressiga.

### Ankeetküsitluse valimi kirjeldus

Ankeetküsitlus viidi läbi 13 omavalitsuses, kokku küsitleti 276 last vanuses 12-17 eluaastat. Kuna küsitlus viidi läbi klassipõhiselt, siis valimisse sattunud vastajate arv varieerub suuresti. Nii on kõige väiksema vastajate arvuga esindatud Tootsi vald (vt tabel 1), kus küsitleti 9 õpilast ning suurim küsitletud õpilaste arv on Nissis ja Toilas. Vanematelt laekus tagasi 108 ankeeti.

Tabel 1. Valimi suurused omavalitsuste lõikes ning vanemate vastamise määr.

KOV	TÄIDETUD ANKEEDID (LAPSED)	VANEMAD	Laekumise %
Tootsi	9	3	33
Lihula	23	10	43
Sillamäe	21	7	33
Tapa	17	4	24
Rapla	17	5	29
Viljandi	25	15	60
Kose	22	10	45
Jõhvi	20	8	40
Harku	24	17	71
Rakvere	19	7	37
Mäetaguse	14	5	36
Toila	32	14	44
Nissi	33	3	9
KOKKU	276	108	39

276 küsitluses osalenud teismelisest 144 olid tüdrukud ja 132 poisid (vt tabel 2 KOV-ide lõikes). Vastanutest enam kui pooled olid 14-aastased (vt tabel 2, KOV-ide lõikes).

Tabel 2. Küsitletud teismeliste sooline ja vanuseline jaotuvus omavalitsuste lõikes

OMAVALITSUS	Vastaja sugu		Vastaja vanus		
	Tüdruk	Poiss	12-13-aastane	14-aastane	15-16-aastane
Tootsi	5	4	2	4	3
Lihula	11	12	1	6	16
Sillamäe	11	10	1	19	1
Tapa	9	8	4	10	3
Rapla	7	10	0	0	17
Viljandi	16	9	0	21	3
Kose	9	12	0	16	6
Jõhvi	12	8	0	19	1
Harku	10	14	0	21	2
Rakvere	8	11	0	15	4
Mäetaguse	8	6	0	6	8
Toila	17	15	19	11	2
Nissi	21	12	5	5	22
KOKKU	144	131	32	153	88

108 uuringus osalenud vanemast 78% olid naised ja 22% mehed. Seega võib nentida, et küsimustikule vastasid suures osas emad ning tulemuste tõlgendamisel tuleb võtta arvesse, et tegemist on pigem naiste hinnanguga kodukoha turvalisusele.

### Tulemuste esitamine ja tõlgendamine

Tulemuste tõlgendamisel tuleb võtta arvesse, et tegemist ei ole Eesti ühiskonnale esindusliku valimiga, vaid 13 omavalitusest valitud koolide klassikomplektidega. Kuna õpilaste arv omavalitsuste lõikes varieerub suuresti, siis tuleb võtta arvesse, et tulemused on kallutatud suuremate omavalitsuste poole. Samas spetsiifilisemate seoste esiletoomine iga omavalitsuse lõikes eraldi ei ole vastajate väikese arvu tõttu otstarbekas, siiski olulisemad jaotused on esitatud ka omavalitsuste lõikes. Teine oluline aspekt on see, et tegemist on klassipõhise ja mitte individipõhise valimiga. Seetõttu võib individuaalsetes vastustes domineerida konkreetsesse klassi kuulumise mõju: nt varguste ohvriks langemine, kui ühelt õpilaselt on koolis midagi varastatud, siis võib seda olla suure tõenäosusega ka tema klassikaaslastelt või nt alkoholarbimine klassiüritusel väljendub ankeedis iga vastaja vastuses ehk valimis osalevate individide vastused ei ole teineteisest täiesti sõltumatud.

## I ANKEETKÜSITLUSE TULEMUSED

### Õpilaste hinnang koolikeskkonnale

Sirli Spelman ja Anu Varep

#### Sissejuhatus

Eesti Tervise Arengu Instituudi poolt välja töötatud koolikeskkonna tervisealase sisehindamise mudel järgi suurendab positiivne koolikeskkond heaolu ja ühtsustunnet ning tõstab organisatsioonisisest elukvaliteeti. See loob eeldused õpitulemuste tõusuks, kiusamise ja puudumiste vähenemiseks ning üldise tervisliku seisundi parenemiseks kogu kooli kollektiivil ([www.tai.ee](http://www.tai.ee)).

Eesti – Rootsi Vaimse Tervise ja Suitsidologia Instituudi poolt korraldati 2011. aasta detsembris SEYLE (Saving and Empowering Young Lives in Europe) konverents: Vaimne tervis Tallinna koolides. Euroopa Komisjoni 7. raamprogrammi rahastatud projektis osales 12 Euroopa riiki, nende hulgas 19 Tallinna üldhariduskooli. Uuringu tulemustest selgus, et alkoholi tarvitamise suhtes eristusid osalenud Tallinna lapsed muust Euroopast sellega, et meil pole probleemiks alkoholi proovimine, mis 14-15 aastaste puhul ei ole ka üldse sünnis, vaid meil on üle poole lastest purjus olnud ja pohmelli kogemustega on ligemal 40% lastest (Euroopa keskmine 30%) ning 20% laste alkoholi tarvitamist võib nimetada probleemseks.

Suitsetamine teiste Euroopa maadega võrreldes: Eestis proovitakse väga vara, on neid, kes juba 7-aastaselt, kuid enamasti on jäänud juhusuitsetamise tasemele ja on üldiselt Euroopas keskmiste hulgas. Õpilastest 9% tunnistas, et nad on narkootikume tarvitanud (<http://www.suicidology.ee/index.php?page=134>)

Käesoleva uuringu juures huvitas meid, millised on seosed noorte hälbiva käitumise (alkoholi tarbimine, suitsetamine uimastite kasutamine ning varastamine) ning koolikeskkonna vahel. Kui eelpool mainitud uuringus toodi välja, et 19 Tallinna üldhariduskooli õpilastest üle poole on olnud purjus ning 20% laste alkoholitarvitamist võib nimetada probleemseks, siis analüüsisime antud uuringus, kuidas mõjutab alkoholi ning uimastite tarbimine, suitsetamine ja varastamine koolis käimist ning põhjuseta puudumisi.

Lisaks huvitas meid antud uuringu juures vanemate töötamise seos põhjuseta puudumisega. Suure töötuse ning hindade pideva tõusu juures on loomulik, et vanemad teevad kõik selleks, et hoida oma töökohti ning on valmis tegema ületunde ning viibima võimaluse korral töö tõttu kodust eemal. Kuidas mõjutab see aga põhjuseta puudumist?

#### Hinnang koolikeskkonnale

Antud alapeatükis on toodud esile õpilaste üldine hinnang koolile ja koolis valitsevale õhkkonnale. Tabelist 1 nähtub, et õpilastest, kelle hulgas ankeetküsitlused läbi viidi, enamikule siiski meeldib kool, kus õpitakse; 28,7% tüdrukutest ja 29,2% poistest meeldib nende kool lausa väga. Tütarlaste hulgas leidub siiski ka 3 indiviidi, kes pole üldse rahul kooliga, kus nad õpivad; poiste seas selliseid vastajaid polnud.

**Tabel 1.** Õpilaste hinnang kooli meeldivusele, kus nad õpivad (%)

	Vastaja sugu			
	Neiu		Noormees	
	N	%	N	%
Väga meeldib	41	29	38	29
Pigem meeldib	82	57	70	54
Pigem ei meeldi	17	12	22	17
Ei meeldi üldse	3	2	0	0
Kokku	143	100	130	100

Vanusegruppide lõikes pole võimalik välja tuua äärmuslikke erisusi – igas vanusegrupis on enamik õpilasi seisukohal, et kool “pigem meeldib”. Enim leidub selliseid õpilasi, kellele nende kool ei meeldi, 14-aastaste seas.

Õppimisega hättasattunute abistamise puhul näib (vt tabel 2), et poisid (60%) on isegi positiivsemalt meelestatud kui tüdrukud (53%). Samas on küsitletud õpilaste hulgas siiski 3 tüdrukut ja 5 poissi seisukohal, et õpiraskuste ilmnedes ei aita kaasõpilased üldse (siinkohal võib tegu olla isikliku kogemusega või pealtnähtud situatsiooniga). Siiski ei saa tuua esile statistiliselt olulist erinevust tüdrukute ja poiste hinnangutes.

**Tabel 2.** Õpilaste hinnang küsimusele, kui võrd adatakse üksteist, kui kellelgi tekib õppimisega raskusi (%)

	Vastaja sugu			
	Neiu		Noormees	
	N	%	N	%
jah, alati aitavad	64	45	47	36
Vahel aitavad	76	53	78	60
ei aita	3	2	5	4
Kokku	143	100	130	100

Samuti küsimuses, kui võrd abistatakse teineteist juhul, kui kellelgi kaasõpilastest tekib koolis suhtlusprobleeme, ilmneb tüdrukute ja poiste sarnane arusaam. Antud küsimuse puhul on nii tüdrukud kui ka poisid võrdlemisi samal seisukohal – suhtlusprobleemide ilmnelisel kaasõpilased vahel siiski abistavad. Ent võrreldes eelneva küsimusega, mis käsitles õpiraskuste ilmnelisel abi osutamist, on antud küsimuse puhul negatiivselt meelestatumaid siiski rohkem – ca 8% tüdrukutest ja 11% poistest arvavad, et suhtlusprobleemide puhul kaasõpilaste abile loota ei saa.

Vanusegruppide lõikes on 55% 14-aastaste hulgast seisukohal, et õpiraskuste ilmnedes kaasõpilased vahel siiski aitavad, ent on ka 5 indiviidi, kes usuvad, et kaasõpilased abi pigem ei osutaks. 15-16-aastaste seas ollakse samuti pigem positiivselt meelestatud – 44% õpilastest arvab, et kaaslased aitavad õppimisega hädasolijaid alati.

Suhtlusprobleemide puhul abistamise suhtes on vanusegruppide lõikes kõige positiivsemal seisukohal 12-13-aastased õpilased – 25% neist usub, et suhtlusprobleemide ilmnedes kaasõpilased abistavad hädasolijaid. Mitteabistamise puhul saab vanusegruppide lõikes täheldada teatavat sarnasust – ca 9% igast vanuserühmast arvab, et suhtlemisraskustega kaasõpilasi ei aidata.

Võimalik noorte hälbiva käitumise indikaator on koolitundidest puudumine (vt tabel 5). Kõige rohkem mittepuudujaid on 14-aastaste hulgas (~78%), kõige rohkem puudujaid on 15-16-aastaste hulgas (~40%).

**Tabel 3.** Õpilaste vastused küsimusele: Kas sa eelmisel veerandil puudusid põhjusega tunnist või tundidest?

	12- ja 13-aastased		14-aastased		15- ja 16-aastased	
	N	%	N	%	N	%
Jah, 15 või enam tundi	1	3	1	1	7	8
Jah, 6 kuni 14 tundi	5	16	10	7	4	5
Jah, 1 kuni 5 tundi	7	23	23	15	24	27
Ei	18	58	118	78	53	60
Kokku	31	100	152	100	88	100

73% tüdrukutest ja 66% poistest vastasid põhjusega puudumise küsimusele eitavalt – siinkohal võib muidugi vastuste õigsuses veidi kahelda. 15 ja enam tunde puudunud indiviide oli tüdrukute seas 4 ja poiste seas 5.

43% tüdrukutest leiavad, et mõnikord õppeaastas juhtub sedagi, kui keegi saadetakse tunnist välja, noormeeste hulgas on sama vastusevarianti kasutanud ca 38% vastanutest. Tegelikuses on üsna suur osakaal küsitletutest vastanud, et väljasaatmist juhtub lausa mitu korda nädalas.

50% 14-aastastest vastasid, et kellegi tunnist väljasaatmist juhtub mõnikord õppeaastas, 15-16-aastaste seas arvavad nõnda 33%, kuid 12-13-aastaste seas vaid 9,7%. Kõige nooremate vanusegrupis on enamik seisukohal, et tunnist väljasaatmist esineb pigem tihti (45% mõnikord kuus vs 41% mõnikord nädalas). Ka 15-16-aastaste hulgas on mõnikord nädalas kellegi tunnist väljasaatmine pigem sageliesinev nähtus (~38% vastanutest).

Järgenevalt vaatame, kuidas mõjutab vanemate tööst tingitud sage kodust äraolek uuringus osalenud õpilaste põhjusega puudumist (vt tabel 6 ja 7). Meie hüpotees oli, et need õpilased, kelle ema/isa viibivad rohkem kui üks päev kodust töö tõttu eemal, on altimad koolikohustust eirama.

Tabelist 6 ja 7 aga nähtub, et meie hüpotees kummutati ning vanemate töö tõttu tihe kodust eemalolek ei suurenda põhikooliealiste laste põhjusega puudumist. Nende õpilaste hulgas, kelle isa on töö tõttu kodust eemal korraga rohkem kui 1 päev, on 19 sellist respondenti, kes on põhjusega koolist puudunud. Nendest õpilastest, kelle ema on korraga kauem kui 1 päev töö tõttu kodust eemal, 19,2% vastasid, et on ka põhjusega puudumist ette tulnud. Uuritud tunnuste omavahelised seosed ei osutunud ka statistiliselt olulisteks.

**Tabel 6.** Kas su isa viibib töö tõttu kodust eemal korraga kauem kui üks päev? (%)

			Kas su isa viibib töö tõttu kodust eemal korraga kauem kui üks päev?		Kokku
			jah	Ei	
<b>Põhjuseta puudumine</b>	Jah, on puudunud	N	19	33	52
		%	36,5	63,5	100
		%	28,4	28	28,1
	Ei ole puudunud	N	48	85	133
		%	36,1	63,9	100
		%	71,6	72	71,9
<b>Kokku</b>		N	67	118	185
		%	36,2	63,8	100
		%	100	100	100

**Tabel 7.** Kas su ema viibib töö tõttu kodust eemal korraga kauem kui üks päev? (%)

			Kas su ema viibib töö tõttu kodust eemal korraga kauem kui üks päev?		Kokku
			jah	ei	
<b>Põhjuseta puudumine</b>	Jah, on puudunud	N	15	63	78
		%	19,2	80,8	100,0
		%	36,6	28,4	29,7
	Ei ole puudunud	N	26	159	185
		%	14,1	85,9	100,0
		%	63,4	71,6	70,3
<b>Kokku</b>		N	41	222	263
		%	15,6	84,4	100,0
		%	100,0	100,0	100,0

Seejärel otsustasime kontrollida õpilaste põhjuseta puudumise ja noorte hälbekäitumise vahelist seost. Hälbekäitumise all võtsime testimiseks tunnused, mis mõõdavad alkoholi tarbimist, suitsetamist, narkootikumide proovimist ja varastamist.

Tabelist 8 on võimalik välja lugeda, et vastanutest 34 õpilast, kes suitsetavad, on ka koolist põhjuseta puudunud, samas kui lausa 48 õpilast, kes ei suitseta, on koolikohustust eiranud. Seos suitsetamise ja põhjuseta puudumise vahel on pigem tugev ning statistiliselt oluline.

**Tabel 8.** Kas sa suitsetad?

			Suitsetamine		Kokku
			Jah, suitsetab	Ei suitseta	
<b>Põhjuseta puudumine</b>	Jah, on puudunud	N	34	48	82
		%	41,5	58,5	100,0
		%	59,6	22,4	30,3
	Ei ole puudunud	N	23	166	189
		%	12,2	87,8	100,0
		%	40,4	77,6	69,7
<b>Kokku</b>		N	57	214	271
		%	21,0	79,0	100,0
		%	100,0	100,0	100,0

Järgmisena kontrollisime põhjuseta puudumise ja noorte alkoholi tarbimise vahelist seost.

**Tabel 9.** Mitu korda oled viimase kolme kuu jooksul alkoholi tarbinud?

			Alkoholi tarbimine			Kokku
			Jah, üle 6 korra	Jah, 1 kuni 6 korda	Ei ole tarbinud	
<b>Põhjuseta puudumine</b>	Jah, on puudunud	N	13	42	27	82
		%	15,9	51,2	32,9	100,0
		%	61,9	34,4	20,9	30,1
	Ei ole puudunud	N	8	80	102	190
		%	4,2	42,1	53,7	100,0
		%	38,1	65,6	79,1	69,9
<b>Kokku</b>		N	21	122	129	272
		%	7,7	44,9	47,4	100,0
		%	100,0	100,0	100,0	100,0

Tabelist 9 nähtub, et 55 õpilast, kes on viimase 3 kuu jooksul alkoholi tarvitanud, on ka koolikohustust eiranud. Ning jällegi – ka seose tugevus kahe tunnuse vahel on mõõdukas ning statistiliselt oluline.

Meie hüpotees narkootikumide tarvitamise ja koolikohustuse eiramise kohta kõlas järgmiselt „Narkootikume tarvitavad noored on altimad puuduma põhjuseta koolist“.

Nende õpilaste hulgast, kes on narkootikume proovinud/tarvitanud, 23,2% ka koolist põhjuseta puudunud. Ent kuna küsitlusest selgus, et narkootikumidega kokkupuuted on uuringus osalenud noortel pigem vähesed, siis on arusaadav, miks antud hälbekäitumise vorm koolikohustuse eiramist suurel määral ka ei mõjuta. Ka statistilise olulisuse kontrolli tõendas, et tunnuste vähene mõju üksteisele on arvestatava tähtsusega.

**Tabel 10.** Kas sa oled kunagi proovinud uimasteid?

			Narkootikumide tarvitamine		Kokku	
			Jah, on tarvitanud	Ei ole tarvitanud		
<b>Põhjuseeta puudumine</b>	Jah, on puudunud	N	19	63	82	
		%	23,2	76,8	100,0	
		%	55,9	27,0	30,7	
	Ei ole puudunud	N	15	170	185	
		%	8,1	91,9	100,0	
		%	44,1	73,0	69,3	
<b>Kokku</b>			N	34	233	267
			%	12,7	87,3	100,0
			%	100,0	100,0	100,0

Viimasena otsustasime testida, kas varastamine ja põhjuseeta puudumine võiksid olla teatavas omavahelises seoses.

**Tabel 11.** Kas sa oled kunagi midagi varastanud?

			Kas sa oled kunagi midagi varastanud?		Kokku	
			Jah	Ei		
<b>Põhjuseeta puudumine</b>	Jah, on puudunud	N	20	61	81	
		%	24,7	75,3	100,0	
		%	48,8	26,5	29,9	
	Ei ole puudunud	N	21	169	190	
		%	11,1	88,9	100,0	
		%	51,2	73,5	70,1	
<b>Kokku</b>			N	41	230	271
			%	15,1	84,9	100,0
			%	100,0	100,0	100,0

Ka siin paistab tabelist 11, et varastamine kui hälbekäitumise vorm ei mõjuta paljude õpilaste kommet põhjuseeta koolitundidest puududa. Ent jällegi – kuna vastajate hulk, kes küsitluses valisid vastusevariandi “Jah, olen varastanud” on väike, siis on ka arusaadav, miks nende kahe tunnuse omavaheline mõju on vähene; ning ka seekord on seos nõrk, küll aga statistiliselt oluline.

### Kokkuvõte

Kool kui institutsioon on üks olulisemid lapse elu mõjutajaid, kujundades tema väärtushinnangud, hoiakud, maailmavaate ning õpetades erinevaid sotsiaalseid suhteid. Positiivne koolikeskkond suurendab lapse heaolu ning ühtsustunnet. Antud uuringu tulemustest võib järeldada, et enamikule küsitluses osalenud õpilastest pigem meeldib kool, kus ta õpib. 28,7% tüdrukutest ja 29,2% poistest meeldib nende kool lausa väga. Üle poolte uuringus osalenud tüdrukutest ning poistest leidis, et õppimisega hättasattumisel aidatakse üksteist. Sarnaselt hinnati ka abistamist suhtlusprobleemi puhul. Siiski võib siinkohal välja tuua asjaolu, et abistamise suhtlusprobleemi korral oli negatiivselt

meelestatumaid rohkem – ca 8% tüdrukutest ja 11% poistest arvasid, et suhtlusprobleemide puhul kaasõpilaste abile loota ei saa. Selline tulemus võib olla tingitud laste ealistest iseärasustest, kuna vastajad on vanuses 12–16 aastat, mis on arenguteooriate järgi teisme- ehk puberteediiga. Sellel perioodil on laps eriti tundlik ja suhted ümbritsevate inimestega on keerulised. Võib esineda tülliminekuid sõprade või vanematega; võivad moodustuda uued suhted, mis aga ei leia heakskiitu ei sõpradelt ega vanematelt jne.

Käesolevas uuringus on olulisel kohal noorte hälbiv käitumine. Võimalik noorte hälbiva käitumise indikaator on koolitundidest puudumine. Uuringu tulemustest selgus, et enamus vastajatest (73% tüdrukutest ja 66% poistest) ei ole põhjuseta puudunud. Siinkohal võib vastuste õigsuses veidi kahelda. 15 ja enam tunde puudunud indiviide oli tüdrukute seas 4 ja poiste seas 5.

Uuringu tulemustest selgus, et vanemate töö tõttu sage kodust eemalolek ei suurenda põhikooliealiste laste põhjuseta puudumist. Nii vastanud poiste kui ka tüdrukute seas, kelle ema või isa viibib töö tõttu kauem kui üks päev kodust ära, oli u 19% neid, kes on põhjuseta puudunud. Seega võib öelda, et algne hüpotees sai kummutatud, kuna vanemate töö tõttu sage kodust eemalolek ei suurenda põhikooliealiste laste põhjuseta puudumist.

Analüüsidest seoseid alkoholi tarbimise/suitsetamise ning põhjuseta puudumise vahel, selgus, et seosed mõlema näitaja puhul on olemas ning need on ka statistiliselt olulised. Narkootikumide proovimise/tarbimise ning põhjuseta puudumise vaheline seos oli pigem nõrk, mis võis aga tuleneda asjaolust, et narkootikumidega kokkupuuted on uuringus osalenud noortel pigem vähesed ning seetõttu ei mõjuta see suurel määral koolikohustuse eiramist.

2006. aastal Tartu Ülikooli ning Justiitsministeeriumi poolt läbi viidud uuringu „Alaealiste hälbiv käitumine Eestis“ tulemustest selgus, et erinevaid õigusrikkumisi on toime pannud 12% uuritud noortest. Kõige levinumaks õigusrikkumiseks on avaliku korra rikkumine, sealhulgas üldkasutatavate asjade tahtlik lõhkumine ja poevargused. Antud analüüsis ei leitud tugevat seost varastamise ning põhjuseta puudumise vahel. Selline tulemus võib muidugi olla tingitud sellest, et vastajate hulk, kes küsitluses valisid vastusevariandi „Jah, olen varastanud“, oli väike.

## Noorte vaba aja kasutus

### Maiu Lünekund ja Jevgeni Bugakin

#### Sissejuhatus

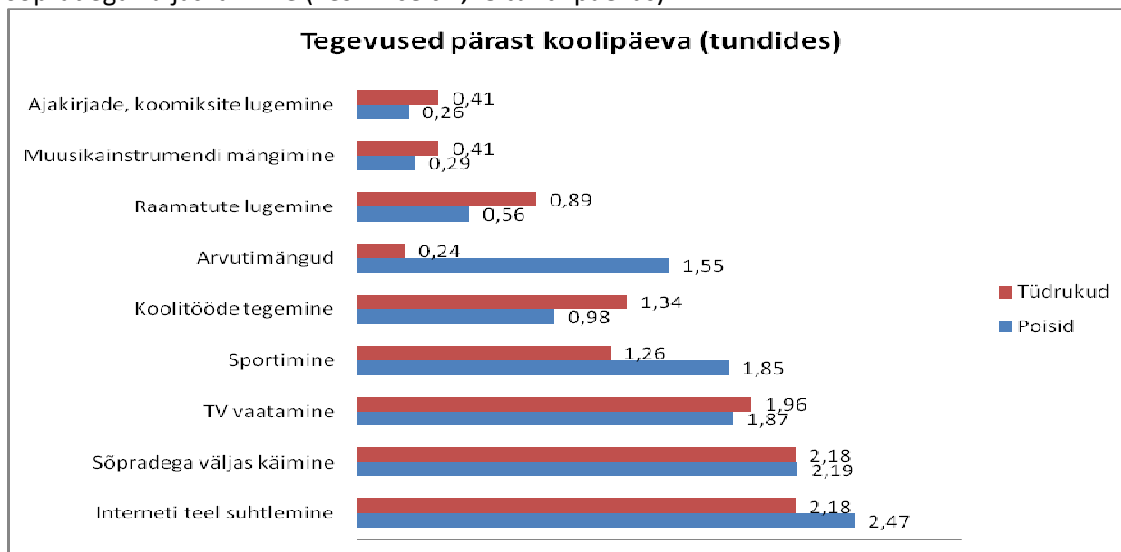
Terminit „vaba aeg“ saab mõista mitmeti. Varasemad uuringud (Tallinna noorte... 2006; Nimmerfeldt jt 2007) on näidanud, et noored ise peavad vabaks ajaks kohustusest vaba aega. Uuringus osalenud noored olid kõik kooliõpilased ning nende peamiseks kohustuseks võib pidada kooliskäimist. Seega võib eeldada, et aega, mis järgneb koolile, saab üldistades nimetada vabaks ajaks. Võib aga juhtuda, et noortele on ka pärast kooli trennides ja huviringides käimine kohustus ning seal veedetud aega vaba aja hulka ei loeta (Tallinna noorte... 2006). Enamasti defineerivad kooliõpilased aga vaba aega ajana, mis on veedetud kas kodus või sõpradega koos, mis ei hõlma organiseeritud ja juhendatud tegevusi (Rannala & Taru 2009: 28; Tallinna noorte... 2006; Nimmerfeldt jt 2007: 15; Tartu noorte... 2004).

Kuna käesoleva uuringu eesmärgiks oli uurida kõiki tegevusi, mis järgnevad kohustuslikule kooliajale, siis sõnastati „vaba aja“ termini mitmetimõistmise vältimiseks küsimus järgnevalt: „Pärast koolipäeva, kui palju aega kulutate Sa päevas keskmiselt...“. Seega küsisime noortelt otse, millega nad tegelevad pärast kooli, mitte millega nad sisutavad oma „vaba aega“, mille tõlgendamine võib segadust tuua. Seega kuuluvad etteantud vastustevariantidesse ka tegevused, mis võivad olla organiseeritud ja juhendatud teiste poolt ning mis võivad olla ka seotud koolitöödega.

Lisaks koolivälisele ajale käsitleme järgnevas peatükis ka seda, kellega koos noored peamiselt oma aega veedavad ning mis on nende tegevused siis, kui noor veedab aega koos oma sõpradega. Nende küsimuste eesmärgiks oli teada saada, kas ja kuidas on omavahel seotud probleemne käitumine ning seltskond, kellega vaba aega veedetakse.

#### Vaba aja tegevused pärast koolipäeva

Jooniselt 1 on näha, et keskmiselt kõige enam veedavad 12-16-aastased noored pärast kooli aega Internetis sõpradega suheldes (keskmiselt 2,31 tundi päevas). Pääaegu võrdsest aeganõudev on sõpradega väljaskäimine (keskmiselt 2,18 tundi päevas).

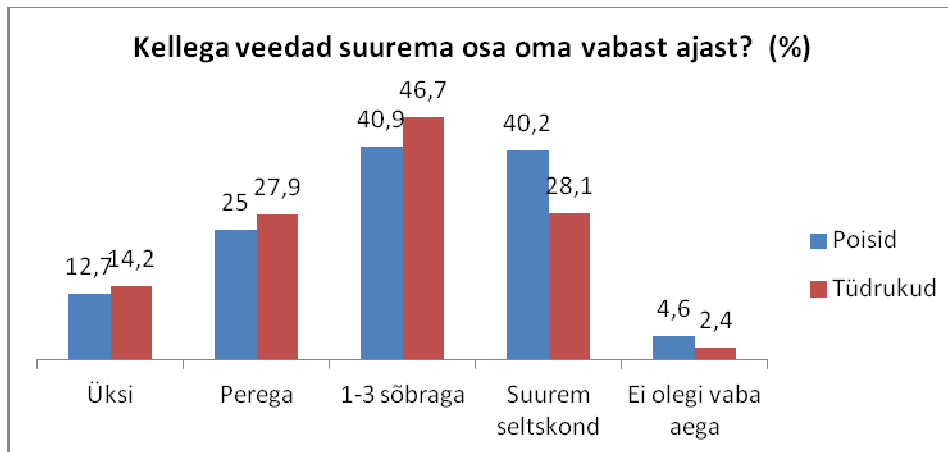


Joonis 1: Tegevused pärast koolipäeva (keskmine kulutatud aeg tundides)

Nii Interneti teel suhtlemises kui sõpradega väljaskäimisel on tüdrukute ja poiste aktiivsus sarnane. Tüdrukud tegelevad aga poistest rohkem erineva kirjanduse lugemisega ning koolitöödega, poisid aga veedavad rohkem aega sportides ning arvutimänge mängides.

### Kaaslaste roll vaba aja sisustamisel

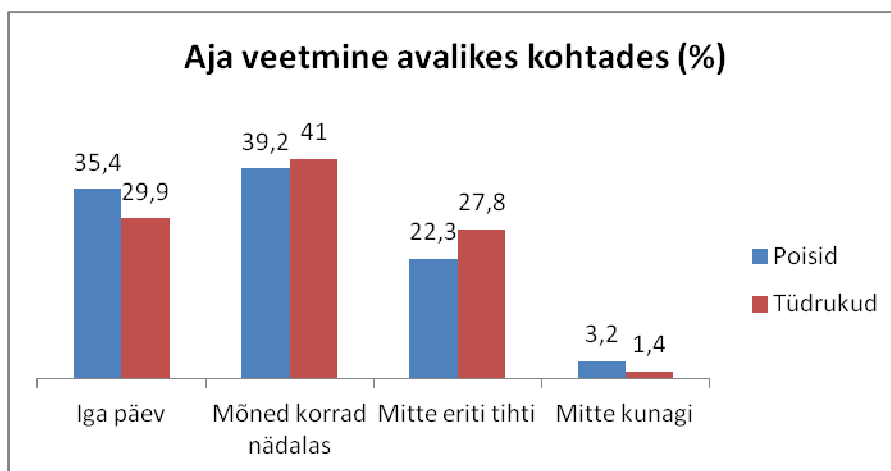
Nagu on näha jooniselt 2, siis 12-16- aastased noored veedavad enamasti oma vaba aja sõprade seltskonnas. Kui tüdrukud eelistavad 1-3 sõbra seltskonda, siis poistel suurema ja väiksema sõprade seltskonna suhtes suurt vahet ei ole. Perekonnaga veedab suurema osa oma vabast ajast umbes 26% respondentidest, üksi aga umbes 13% vastanutest.



Joonis 2: Kaaslased vaba aja sisustamisel (% vastanutest)

### Tegevused koos sõpradega

Valdav enamus noortest veedab vaba aega avalikes kohtades mitu korda nädalas (vt joonis 3). Märkimisväärset vahet poiste ja tüdrukute käitumises ei ole.



Joonis 3: Aja veetmine avalikes kohtades (% vastanutest)

Tabel 1: Kooliväline tegevus koos sõpradega, poiste ja tüdrukute hinnangud (P –poiss, ,T-tüdruk)

Kui Sa oled koos oma sõpradega väljas		Sageli		Mõnikord		Harva		Mitte kunagi		Kokku
		N	%	N	%	N	%	N	%	
käite pidudel või kontsertidel	P	8	6,3	23	18	68	48,2	23	16,3	128
	T	13	9,2	37	26,2	70	54,7	27	21,1	141
mängite oma bändis	P	1	0,8	2	1,6	7	5,4	119	92,2	129
	T	1	0,7	3	2,1	2	1,4	136	95,8	142
joote õlut / muud alkoholi	P	10	7,7	21	16,2	31	23,8	68	52,3	130
	T	2	1,4	17	12	38	26,8	85	59,9	142
tarvitate narkootikume	P	3	2,3	2	1,6	8	6,3	115	89,8	128
	T	0	0	0	0	4	2,8	137	97,2	141
lõhute või rikute avalikke asju	P	2	1,5	3	2,3	16	12,3	109	83,8	130
	T	0	0	1	0,7	8	5,6	134	93,7	143
näppate poest asju	P	1	0,8	2	1,6	4	3,1	122	94,6	129
	T	0	0	1	0,7	1	0,7	140	98,6	142
tegelete spordiga	P	62	47,7	36	27,7	18	13,8	14	10,8	130
	T	28	19,9	45	31,9	46	32,6	22	15,6	141
mängite arvutimänge	P	38	29	34	26	35	26,7	24	18,3	131
	T	4	2,8	13	9,1	33	23,1	93	65	143
suhtlete internetis	P	64	48,9	41	31,3	16	12,2	10	7,6	131
	T	83	59,7	38	27,3	11	7,9	7	5	139
teete midagi muud	P	10	8	22	17,6	48	38,4	45	36	125
	T	7	5,3	26	19,8	49	37,4	49	37,4	131

Pidudel ja kontsertidel käimine on suhteliselt harv nähtus. Võib oletada, et põhjuseks on selliste tegevustega on seotud suhteliselt suur rahaline kulu, mida noored saavad endale võimaldada üsna harva. Vastavalt saadud andmetele tüdrukud käivad pidudel ja kontsertidel tihedamini võrreldes poistega. Kuigi üldine trend on sarnane.

Sport on üks kõige populaarsematest vaba aja tegevustest poiste hulgas. Tüdrukute hulgas spordi tähendus on ka suhteliselt kõrge (üle 50% tegeleb sellega mõnikord või sageli), kuigi võrreldes poistega vahe on väga suur (näit., üle 75% poisidest tegeleb spordiga mõnikord või sageli).

Suhtlemine Internetis on kõige levinum tegevus noorte hulgas. Isegi poisidel selline aja veetmine on kõige levinum. Mis puudutab tüdrukuid, siis valdav enamus (87%) veedab aega Internetis mõnikord või sageli. Arvutimängud on väga spetsiifiline valdkond, mis pakub erilist huvi eelkõige poisidele. Selle tegevuse populaarsus on kolmandal kohal peale sporti ja suhtlemist Internetis. Tüdrukute hulgas mängimine ei ole nii levinud, kuigi 35% nendest omab mängimise kogemust.

Tabelist 1 selgub, et poisid tarbivad alkoholi tihedamini, kui tüdrukud. Ligi pool poisidest omab alkoholi tarbimise kogemust. Tüdrukute hulgas see toimub natuke harvemini, kuigi 41,1% nendest tarbib alkoholi. Narkootikumide tarvitamine tüdrukute hulgas toimub äärmiselt harva. Poiste hulgas narkootikumide tarvitamine on levinud ligi 4 korda tihedamini. Poisid rikuvad avalike asju tihedamini, kui tüdrukud. Kuigi mõlema soolise grupi puhul see toimub suhteliselt harva. Tabelist on näha, et selline käitumine on loomulik mitte ainult meessoost noortele. Noored varastavad poest harvemini kui tarbivad narkootikume. Poiste hulgas selline käitumine on levinum kui tüdrukute hulgas (peaaegu 4-kordne vahe).

## Seos hälbiva käitumise ja seltskonna suuruse vahel

Üks olulisematest teguritest, mis avaldab mõju noorte käitumisele, on suhtlemisring. Kuna tegemist on päris noore inimesega, kelle mõtteeiis ja käitumismall alles kujuneb, võib oletada, et seltskonna mõju on seda suurem, mida suurem on inimeste grupp, kus noor veedab vaba aega. Avaldada vastupanu grupi mõjule on seda raskem, mida suurem see grupp on. Seega võib oletada, et suuremates gruppides noored kalduvad rikkuma ühiskondlikke reegleid tihedamini, kui seda väiksemate gruppide puhul.

Selleks, et kontrollida antud hüpoteesi, viidi läbi noorte vastuste analüüs, mille puhul pöörati tähelepanu grupi suuruse ja hälbiva käitumise korrelatsioonile. Analüüsiks võeti aluseks nende noorte vastused, kes ütlesid, et veedavad suurema osa oma vabast *ajast ühe kuni kolme sõbraga* või *suuremas sõprade seltskonnas* (neli või enam sõpra). Seejärel analüüsiti, kas need noored, kes veedavad suurema osa ajast sõprade seltskonnas, vastasid, et olles grupis nad teevad midagi sellist, mida võib käsitleda, kui hälbivat käitumist (nt avalikus kohas lärmi tekitamine, alkoholi tarvitamine vms).

Analüüsis näitab, et väiksemates (1-3 noort) gruppides hälbiv käitumine avaldub väga harva. Näiteks selline käitumine nagu varastamine poest või lärmi tekitamine avalikus kohas oli negatiivse korrelatsiooniga, mis tähendab, et antud käitumine on ebatõenäoline väiksemate gruppide puhul. Suuremates (4 ja rohkem noort) gruppides hälbiva käitumise tõenäosus on tunduvalt suurem, võrreldes väiksemate gruppidega. Avaliku korra rikkumise ja grupi suuruse omavaheline seos on positiivne, seega noortel, kes veedavad aega suuremates gruppides on selline käitumine tõenäosem kui seda noortel, kes sisustavad oma vaba aega koos ühe-kahe sõbraga. Samas on väga tugev seos erinevate nn "probleemsete" tegevuste vahel, näiteks, avaliku korra rikkumisel ja avalike asjade lõhkumisel on väga tugev omavaheline seos ( $r=0,343$ ). Veelgi suurem seos on narkootikumide ja alkoholi tarvitamisel ( $r=0,428$ ). Seega grupi suurus on otseselt seotud noorte hälbiva käitumisega. Samas kui noorte grupis avaldub sellist käitumist, siis väga suure tõenäosusega selline grupp osaleb mitmetes tegevustes, mida võib pidada hälbivateks.

## Kokkuvõte

Poisid ja tüdrukud tegelevad kokkuvõttes üsna võrdselt tegevustega, mida võib kogukonna tuvalisuse kontekstis lugeda üsna ohututeks (koolitööde tegemine, lugemine, muusikaga tegelemine, sportimine, televiisori vaatamine). Tüdrukud eelistavad poistest rohkem lugeda ning koolitöödega tegeleda, poisid aga mängivad tüdrukustest oluliselt rohkem arvutimänge. Sõpradega väljaskäimine on aga koos Internetis suhtlemisega noorte üheks lemmiktegevuseks.

Kui noored käivad väljas, siis suure tõenäosusega nad veedavad aega ka avalikes kohtades, kus kokkupuude teiste kogukonnaliikmetega on suur. Tüdrukud eelistavad aega veeta väiksemas sõprade grupis, kus on 1-3 liiget. Poistel aga sõprade grupi suuruse suhtes eelistusi ei ole, nii väiksemad kui ka suuremad grupid on mõlemad populaarsed.

Kui veedetakse aega koos sõpradega, siis sellistel juhtudel tarbivad poisid tüdrukutest alkoholi tihedamini. Tüdrukute hulgas see toimub natuke harvemini, kuigi 41,1% nendest tarbib alkoholi. Narkootikumide tarvitamine tüdrukute hulgas toimub äärmiselt harva. Poiside hulgas narkootikumide tarvitamine on levinud ligi 4 korda tihedamini. Noored varastavad poest harvemini kui tarbivad narkootikume. Poiside hulgas selline käitumine on levinum kui tüdrukute hulgas (peaaegu 4-kordne vahe).

Edasine analüüs, kus uurisime seost sõprade grupi suuruse ja probleeme tekitava käitumise vahel, andis huvitavaid tulemusi. Nimelt, suurematest gruppides (4 ja rohkem noort) aega veetvate noorte puhul avaldub probleemne käitumine (alkoholi ja narkootikumide tarvitamine, lõhkumine, varastamine) tihedamini. Väiksemates gruppides (1-3 noort) on hälbiv käitumine harv. Samuti oli seos probleeme tekitavate käitumiste vahel, näitekst seos narkootikumide ja alkoholi tarvitamise vahel, seos lärmi tekitamise ja lõhkumise vahel.

Uuring näitas, et noored veedavad väga palju aega kodust väljas ning seda eriti sõpradega koos ning avalikes kohtades. Samamoodi leidis tõestust see, et suuremates gruppides liikuvad noored tekitavad suurema tõenäosusega probleeme ning vähendavad sellega kogukonnas elavate inimeste turvalisuse tunnet.

### **Kasutatud kirjandus**

Nimmerfeldt, G., Vetik, R., Vihma, P., Taru, M. (2007). Noored Maardus ja Maardu noorte silmade labi. Maardu 14-24-aastaste noorte vaba aja, uhiskondliku aktiivsuse, identiteedi ja integratsiooni hoiakute uuring. Tallinn: TLU RASI.

Rannala, I.-E., Taru, M. (2009). Noorte vaba aja sisustamise võimalused Parnu linnas. Õpilaste ja lapsevanemate arvamused. Tallinn: Eesti Noorsoo Instituut.

Tallinna noorte vaba aja sisustamise eelistused, sotsiaalne ja poliitiline aktiivsus ning noorte enesemaaratlus kui neid mõjutav faktor (2006). Tallinn: TLÜ RASI.

Tartu noorte vaba aja veetmise võimalused ja vajadused. (2004). Tartu: Tartu Linnavalitsuse kultuuriosakonna noorsooteenistus.

## Kiusamine koolis

### Krisilin Padjus ja Kadri Töldsepp

#### Sissejuhatus

Kiusamine on tahtlik teisele inimesele haiget või kahju tegemine, mille iseärasuseks on see, et tegevus toimub korduvalt pika aja jooksul ning osapoolte suhted pole võrdsed, vaid kiusaja omab ja näitab ülekaalu ning ohver tunneb ennast alaväärsena. Kiusamist on mitut liiki – füüsiline (näiteks löömine, tagumine, tõukamine), psühholoogiline (näiteks narritamine, nõökimine, negatiivsete hüüdnimedega nimetamine) või suhetega seotud (näiteks grupist väljaarvamine, tõrjumine). Kiusamiseks ei saa lugeda seda, kui kaks võrdset partnerit (näiteks sõbrad) omavahel jõudu katsuvad – näiteks müraavad, või seda kui keegi kedagi sõbralikult nalja visates ühe või mõned korrad narritab või nõökab (Kõiv, 2006).

Koolikiusamine on koolivägivalla alaliik ning see on korduv pahatahtlik käitumine. Justiitsministeeriumi kuriteoennetuse leheküljel on toodud, et koolivägivald on oma klassi- või koolikaaslase norimine, mõnitamine; asjade äravõtmine, nende lõhkumine ja määrimine; eiramine ja lapse kohta laimujuttude levitamine; vägivaldaga ähvardamine; peksmine; raha ja asjade „pommimine“. Kiusajateks on sageli just need lapsed, keda ennast on kiusatud kas kodus, lasteaias või nooremas klassis; vägivaldsest perekonnast pärit lapsed; lapsed, kes tahavad ennast näidata, teiste silmis populaarsust võita, millegagi tähelepanu saavutada; keskmise või alla selle õppeedukusega lapsed.

#### Varasemad uuringud

Kiusamist Eesti laste seas on viimase kümnendi jooksul mitmes uurimuses käsitletud. Järgnevalt toome näiteid mõningatest avaldatud uurimustest. Justiitsministeeriumi 2006nda aasta Eesti alaealiste hälbiva käitumise uuringust selgub, et koolikiusamisega on kokku puutunud 24% lastest: 40% 12-13-aastastest poistest ja 30% 14-aastastest tüdrukutest. Koolikiusamine on probleemsem nooremate vanuserühmade puhul ning ohvriks langemine kahaneb vanuse kasvades (Eesti alaealiste hälbiv käitumine, 2007).

2007. aastal avaldatud uuringus „Õpilaste edukus, toimetulek ja heaolu koolis. – Eesti kool 21. sajandi algul. Kool kui arengukeskkond ja õpilaste toimetulek“ tunnistas kaks kolmandikku vastanutest (67%), et on viimase kuue kalendrikuu jooksul kedagi narrinud või kiusanud, samas ajavahemikus oli enda sõnul kedagi peksnud või tugevalt löönud ligi kümnendik (9%) (Henno jt. 2008).

Kiusamise teemat on oma uuringutes käsitletud ka Avatud Ühiskonna Instituut. Näiteks 2010. aastal Avatud Ühiskonna Instituudist juhtimisel koostatud uuringu andmetel kiusatakse 80% õpilaste hinnangul tema koolis teisi õpilasi, iga neljas õpilane on aga ise kiusamise ohver.

Kiusamisest rääkides on oluline mainida ka hiljutist trendi ehk kiusamise kolimist küberruumi. Üleeuroopalise uuringu „EU Kids Online“ järgi kasutavad enamik 9-16-aastastest lastest internetti ning vastanud Eesti lastest on 40% kogenud küberkiusamist (EU Kids Online 2010). Kusjuures suur osa küberruumis kiusatud laste vanematest arvasid, et nende laps ei ole küberkiusamist kogenud (68%) või ei osanud küsimusele vastata (12%) (EU Kids Online 2010).

Hoolimata statistiliste näitajate erinevustest, mis võivad tuleneda meetodilistest erinevustest, saab öelda, et kiusamine on Eesti laste jaoks jätkuvalt aktuaalne probleem ning väärrib tähelepanu. Seda enam, et kiusamise traditsiooniliste vormidele on lisandunud ka kiusamine küberruumis, mis võib täiskasvanute tähelepanu alt kergesti välja jääda.

## Hüpoteesid

Uuringu ankeetküsitluse kiusamise alaseid küsimusi käsitledes, otsustasime püstitada mõned hüpoteesid:

Kiusajad on pigem poisid kui tüdrukud.

Lapsed ja noored, kes on kedagi kiusanud, veedavad rohkem sõpradega aega avalikes kohtades, kui need lapsed, kes ei kiusa.

Lapsed ja noored, kes on kedagi kiusanud, suitsetavad, tarvitavad alkoholi ja on proovinud uimasteid rohkem, kui lapsed, kes ei kiusa.

Need lapsed, kes on kedagi kiusanud, on suurema tõenäosusega midagi varastanud, kui need lapsed, kes pole kedagi kiusanud.

## Tulemused

Küsimusele: Kas Sa oled sel õppeaastal sattunud koolis või mujal kiusamise ohvriks? vastas kokku 273 õpilast vanuses 12-16 aastat 13-st omavalitsusest. Vastajatest 129 olid poisid ja 143 olid tüdrukud.

Tabelist 1 lähtub, et koolikiusamist on kogenud 19 (14,7%) poissi ja 20 (14%) tüdrukut ning kiusamist mujal on kogenud kolm tüdrukut. Üldiselt saab tabelist järeldada, et 272-st vastajast on sel õppeaastal sattunud kiusamise ohvriks 42 noort. 84,6% kõigist vastajatest pole sattunud sel õppeaastal kiusamise ohvriks. Oma soo on jätnud ankeedis märkimata üks vastaja.

Tabel 1. Kiusamise ohvriks sattumine poiste ja tüdrukute lõikes

Kas sa oled sel õppeaastal sattunud koolis või mujal kiusamise ohvriks?		Ei		Jah, koolis		Jah, mujal		Kokku
		N	%	N	%	N	%	N
	<b>P</b>	110	85,3	19	14,7	0	0	129
	<b>T</b>	120	83,9	20	14,0	3	2,1	143
<b>Kokku</b>		230	84,6	39	14,3	3	1,1	272

Tabeli 2 põhjal saab öelda, et poisid on märksa sagemini kiusajad kui tüdrukud. Veidi rohkem kui 70% kiusajatest olid poisid. Kiusamist tunnistanud vastanutest olid 29,4% tüdrukud. Kui võrrelda antud tabelit eelmisega on näha suur vahe tüdrukute ja poiste vahel. Kui kiusamise ohvritena oli tüdrukute osakaal ainult veidi suurem poistest, siis kiusajatena on poiste osakaal oluliselt suurem tüdrukute omast. Seega kiusamise ohvriks sattumist ei näi sugu väga määravat, ent kiusajad on pigem poisid.

Tabel 2. Kiusajaks olemine poiste ja tüdrukute lõikes

Kiusamine soo lõikes : kiusajad	P		T		Kokku	
	N	%	N	%	N	%
On kiusanud	60	70,6	25	29,4	85	100,0
Ei ole kiusanud	71	37,4	119	62,6	190	100,0

Tabelis 3 on välja toodud kiusamine vanuse lõikes. Oma vanuse on ankeedile märkinud 270 last 276-st. Koolikiusamist pole kogenud 74% 12-13 aastastest lastest, 85,4% 14- aastastest lastest ja 86,4% 15-16 aastastest lastest. Koolikiusamist on kogenud 6 last 12-13 aastastest, 21 last 14-aastastest ja 12 last 15-16 aastastest. Mujal on kiusatud 2 last 12-13 aasta vanustest ja 1 last 14-aastastest. Seega vanuse suurenedes tundub kiusamine pigem vähenevat. Samas on vanuste lõikes respondentide arv väga erinev (keskmises vanusegruppis respondente oluliselt rohkem kui ülejäänud kahes) ning seetõttu võib järelduste tegemine olla ekslik.

Tabel 3. Kisuamsie ohvriks sattumine vanuserühmade lõikes.

Kas sa oled sel õppeaastal sattunud koolis või mujal kiusamise ohvriks?	Ei		Jah, koolis		Jah, mujal		Kokku	
	N	%	N	%	N	%		
	12-13	23	74,2	6	19,4	2	6,5	31
	14	129	85,4	21	13,9	1	0,7	151
	15-16	76	86,4	12	13,6	0	0,0	88
<b>Kokku</b>		228	84,1	39	14,4	3	1,1	270

Küsimusele: Kui Sind on narritud või kiusatud, siis kus? vastas kokku 103 last. Eelnevatest tabelitest võime välja lugeda, et jaatavalt vastas kiusamise küsimusele 42 last, kuid tabelist 4 selgub, et 103 last vastasid küsimusele, kus neid on kiusatud. See võib tähendada, et lapsed ei taha otseselt tunnistada, et neid on kiusatud või siis pole nende jaoks selge, mida täpsemalt tähendab kiusamine. Samuti võib olla põhjuseks see, et küsimus oli segane. Tabelist 4 võib välja lugeda, et 103-st lapsest kõige enam lapsi kiusati koridoris 29,1% (30), sellele järgneb klassiruum 21,4% (22) ning kooliõu 11,7% (12). duširuumis või riietusruumis on kiusamise ohvriks langenud 11,7% vastajatest ehk siis 12 last 103-st.

Tabel 4. Kiusamise koht

Kui sind on narritud või kiusatud siis kus?	N	%
Klassiruumis	22	21,4
Koridoris	30	29,1
Fuajees	6	5,8
WC-s	3	2,9
Kooliõues	16	15,5
Võimlas	7	6,8
Duširuumis või riietusruumis	12	11,7
Teel koolist koju	6	5,8
Mujal	1	1,0
<b>Kokku</b>	103	100,0

Küsimusele: Ku Sind on narritud või kiusatud, kas Sa rääkisid sellest kellelegi? vastas kokku 46 last. Tabelist 5 lähtub, et kiusamisest rääkis 46-st 34 õpilast ning ei rääkinud 12 õpilast. Kiusamisest rääkisid rohkem tüdrukud – 23 tüdrukut 27-st ning 19 poisist rääkis kiusamisest 11.

Tabel 5. Kiusamisest teatamine.

Kui sind on narritud või kiusatud, kas sa rääkisid sellest kellelegi?	Jah		Ei		Kokku	
	N	%	N	%		
	P	11	57,9	8	42,1	19
	T	23	85,2	4	14,8	27
<b>Kokku</b>		34	73,9	12	26,1	46

Tabelis 6 on esitatud andmed omavalitsuste lõikes. Kõige rohkem õpilasi küsitleti Nissis ja Toilas (32 õpilast) ning kõige vähem Tootsil, ainult 9 õpilast, mis oli tingitud väiksest õpilaste arvust antud koolis. 231 noort 273-st vastas küsimusele eitavalt, see on kogu vastajatest 84,6%. 100% ehk kõik 9 last Tootsil vastasid, et nad ei ole sattunud sel õppeaastal kiusamise ohvriks. Kiusamise ohvriks sattumist tunnistas 42 vastajat 273-st. Toilas vastas 5 õpilast 32-st, et on sattunud koolikiusamise ohvriks ning mujal on sattunud kiusamise ohvriks 2 õpilast. Nissis on 6 õpilast 32-st sattunud sel õppeaastal kiusamise ohvriks. Samuti veidi suurem hulk kogu vastajatest, kes on sattunud koolikiusamise ohvriks on Tapal ja Kosel. Tapal on 16-st vastajatest sattunud koolikiusamise ohvriks 5 last ehk 31,3% kõigist vastajatest. Kosel on 22-st vastajast sattunud ohvriks samuti 5 last ehk 22,7% vastajatest. Madal koolikiusamise ohvrite arv on Sillamäel ja Mäetagusel. Sillamäel on see 21-st üks ja Mäetagusel 14-st üks.

Tabel 6. Kiusamise ohvriks sattumine omavalitsuste lõikes.

Kas oled sel õppeaastal sattunud koolis või mujal kiusamise ohvriks?	Ei		Jah, koolis		Jah, mujal		Kokku
	N	%	N	%	N	%	
<b>Tootsi</b>	9	100,0	0	0	0	0	9
<b>Lihula</b>	19	82,6	4	17,4	0	0	23
<b>Sillamäe</b>	19	90,5	1	4,8	1	4,8	21
<b>Tapa</b>	11	68,8	5	31,3	0	0	16
<b>Rapla</b>	15	88,2	2	11,8	0	0	17
<b>Viljandi</b>	23	92	2	8,0	0	0	25
<b>Kose</b>	17	77,3	5	22,7	0	0	22
<b>Jõhvi</b>	17	85,0	3	15,0	0	0	20
<b>Harku</b>	20	87,0	3	13,0	0	0	23
<b>Rakvere</b>	17	89,5	2	10,5	0	0	19
<b>Mäetaguse</b>	13	92,9	1	7,1	0	0	14
<b>Toila</b>	25	78,1	5	15,6	2	6,3	32
<b>Nissi</b>	26	81,3	6	18,8	0	0	32
<b>Kokku</b>	231	84,6	39	14,3	3	1,1	273

Küsimusele: Kas Sa oled ise kedegi sellel õppeaastal kiusanud? vastas kokku 103 last, nendest 74 olid poisid ja 29 tüdrukud. Tabelist 7 võib välja lugeda, et kõige rohkem narriti. 74-st poisist

narris kedagi 35 ning 29-st tüdrukust 19. Kedagi tõukas 25 poissi 74-st ning 4 tüdrukut 29-st. Kedagi lõi 9 poissi 74-st ning 6 tüdrukut 29-st. Tabelist võib välja lugeda, et tüdrukud on kedagi lõõnud rohkem kui kedagi tõuganud. 5 poissi 74-st tunnistasid, et on sellel õppeaastal kedagi peksnud.

Tabel 7. Kiusamise viis poiste ja tüdrukute lõikes

Kas sa oled ise kedagi sellel õppeaastal kiusanud?	P		T		Kokku	
	N	%	N	%	N	%
Jah, narrisin	35	47,3	19	65,5	54	52,4
Jah, tõukasin	25	33,8	4	13,8	29	28,2
Jah, loin	9	12,2	6	20,7	15	14,6
Jah, peksin	5	6,8	0	0,0	5	4,9
Kokku	74	100,0	29	100,0	103	100,0

Küsimusele: Kui Sa oled kedagi kiusanud, siis kas Sa tegid seda üksi või kellegagi koos? vastas kokku 275 last. See vastajate arv erineb jällegi eelmise küsimuse vastajate arvust, aga ilmselt seetõttu, et valikus on võimalik vastata „ei ole kedagi kiusanud“, sellele vastas jaatavalt 191 õpilast 275-st. Üksi on kiusanud kedagi 44 last, 34 poissi ja 10 tüdrukut. Koos ühe sõbraga on kiusanud 7 poissi ja 8 tüdrukut. Koos mitme sõbraga on kedagi kiusanud 18 poissi ja 7 tüdrukut. Poiste seas on ülekaalus üksi kiusamine ning koos mitme sõbraga kiusamine, oluliselt väiksem arv poisse on kiusanud koos 1 sõbraga. Tüdrukute puhul on erinevused väiksemad. Tabelist 8 näeme, et 72 poissi ja 119 tüdrukut ei ole kedagi kiusanud.

Tabel 8. Kuivõrd kiusamine on individuaalne või grupiviisiline, poiste ja tüdrukute lõikes.

Kui sa oled kedagi kiusanud, siis kas sa tegid seda üksi või kellegagi koos?	P		T		Kokku	
	N	%	N	%	N	%
Üksi	34	26	10	6,9	44	16
Koos 1 sõbraga	7	5,3	8	5,6	15	5,5
Koos mitme sõbraga	18	13,7	7	4,9	25	9,1
Ei ole kedagi kiusanud	72	55,0	119	82,6	191	69,5
Kokku	131	100,0	144	100,0	275	100,0

Uurisime, kas kiusajad veedavad rohkem aega sõpradega avalikes kohtades. Selgus, et 100%-st vastajast, kes vastasid, et nad on kedagi kiusanud, veedab iga päev sõpradega aega avalikes kohtades 39,3%, aga 10% vähem ehk 29,3% vastanutest, kes ei ole ise kiusanud kedagi, veedab iga päev sõpradega aega avalikes kohtades. 41,7% kiusanutest vastas, et veedab sõpradega aega avalikes kohtades mõned korrad nädalas. Mitte kiusajate seas oli see protsent 39,3. Tabelist võib

järeldata, et oluliselt suurem protsent kiusajatest veedab iga päev aega avalikes kohtades koos sõpradega.

Tabel 9. Kiusamise seos avalikes kohtades aja veetmisega sagedusega.

Kas veedad oma sõpradega aega avalikes kohtades?	Jah, iga päev		Jah, mõned korrad nädalas		Mitte eriti tihti		Ei, mitte kunagi		Kokku	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
On kiusanud	33	39,3	35	41,7	13	15,5	3	3,6	84	100,0
Ei ole kiusanud	56	29,3	75	39,3	57	29,8	3	1,6	191	100,0

Tabelist 10 selgub, et neist vastajates, kes on kiusanud, suitsetab iga päev 12,9% ning aeg-ajalt 10,6%. Mitte kiusajate seas on igapäevaste suitsetajate protsent 5,3, kuid aeg-ajalt suitsetab 14,4%. Tabelist lähtuvalt võib öelda, et iga päev suitsetajaid leidub kiusajate seas rohkem, kuid aeg-ajalt suitsetavad rohkem need, kes ei ole kiusanud. Samas on oluline välja tuua, et 272 lapsest ja noorest ei suitseta tervelt 79,0% vastajatest ning iga päev suitsetab 7,7% vastajatest. Andmed suitsetamise kohta ei pruugi 100% tõesed olla, sest me ei saa kindlaks teha, kas kõik lapsed ja noored vastasid ausalt.

Tabel 10. Kiusamise seos suitsetamise sagedusega.

Kas sa suitsetad?	Jah, iga päev		Jah, aeg-ajalt		Ei		Kokku	
	N	%	N	%	N	%	N	%
On kiusanud	11	12,9	9	10,6	65	76,5	85	100,0
Ei ole kiusanud	10	5,3	27	14,4	150	80,2	187	100,0
Kokku	21	7,7	36	13,2	215	79,0	272	100,0

Oluline on tabel 11, millest selgub, et 49,0% vastajatest, kes vastasid, et nad on kedagi kiusanud, tarbivad alkoholi. Kuid alkoholi tarbimise küsimusele vastas 143 last ja noort 276-st, mis on natuke üle poole vastajatest.

Tabel 11. Kiusamise seos alkoholi tarbimisega.

Alkoholitarbijad	Tarbivad alkoholi		Ei tarbi alkoholi		Kokku	
	N	%	N	%	N	%
On kiusanud	25	49,0	26	51,0	51	100,0
Ei ole kiusanud	27	29,3	65	70,7	92	100,0
Kokku	52	36,4	91	63,6	143	100,0

Antud tabelist ja selles toodud protsentidest selgub, et need lapsed ja noored, kes vastasid alkoholi tarbimise küsimusele, nendest tarvitavad alkoholi rohkem need noored, kes kiusavad.

Küsimusele: Kas oled kunagi proovinud uimasteid? vastas 269 õpilast 276-st. Ning kiusajate seas on proovijate protsent suurem kui mitte kiusajate seas. Nendest, kes kiusavad, on 4,8% proovinud uimasteid rohkem kui 10 korda, 2-10 korda 8,4% ja üks kord 9,6%. Õpilastest, kes

pole kiusanud lähtuvad protsendid järgmiselt: 1,1%, 1,6% ja 5,4%. Siiski tuleb meeles pidada, et tegemist on 12-17 aastaste lastega ning 12,6% kõikidest küsimusele vastajatest on proovinud uimasteid vähemalt korra, mis on ikkagi suur protsent, kuna tegemist on alaealistega.

Tabel 12. Kiusamise seos uimastite tarbimisega.

Kas oled kunagi proovinud uimasteid?	Jah, rohkem kui 10 korda		Jah, 2-10 korda		Jah, üks kord		Ei		Kokku	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
On kiusanud	4	4,8	7	8,4	8	9,6	64	77,1	83	100,0
Ei ole kiusanud	2	1,1	3	1,6	10	5,4	171	91,9	186	100,0
<b>Kokku</b>	<b>6</b>	<b>2,2</b>	<b>10</b>	<b>3,7</b>	<b>18</b>	<b>6,7</b>	<b>235</b>	<b>87,4</b>	<b>269</b>	<b>100,0</b>

273 õpilast 276-st vastas küsimusele: Kas sa oled kunagi midagi varastanud?. Kiusajatest 26,5% vastas sellele küsimusele „jah“. Mitte kiusajatest vastas 10,0% „jah“. Tabelist võime järeleda, et meie eeldus leidis kinnitust, kuna seos kiusamise ja varastamise vahel on olemas.

Tabel 13. Kiusamise seos varastamisega.

Kas sa oled kunagi midagi varastanud?	Jah		Ei		Kokku	
	N	%	N	%	N	%
On kiusanud	22	26,5	61	73,5	83	100,0
Ei ole kiusanud	19	10,0	171	90,0	190	100,0
<b>Kokku</b>	<b>41</b>	<b>15,0</b>	<b>232</b>	<b>85,0</b>	<b>273</b>	<b>100,0</b>

Järgnev tabel proovib siduda lapsi, kes on viimase õppeaasta jooksul kiusanud ning nende kodust olukorda. 35,2% vastanutest elavad kas koos ühe vanemaga või siis ilma vanemateta, neist 27,8% on olnud kiusajad. Samas on 32,4% lastest, kes elavad koos mõlema vanemaga olnud kiusajad. Seega on mõlema vanemaga üles kasvavate laste puhul kiusajate protsent isegi veidi suurem.

Tabel 14. Kiusamise seos vanematega kooselamisega.

Kiusamine ja perekondlik olukord	Elab vanemateta või ühe vanemaga		Elab mõlema Vanemaga	
	N	%	N	%
On kiusanud	27	27,8	58	32,4
Ei ole kiusanud	70	72,2	121	67,6
<b>Kokku</b>	<b>97</b>	<b>100</b>	<b>179</b>	<b>100</b>

## Kokkuvõtte

Kogutud andmete põhjal saab öelda, et kiusamist on kogunud 15,4% vastanutest. Huvitav on asjaolu, et küsimusele „Kas Sa oled sel õppeaastal sattunud koolis või mujal narrimise või kiusamise ohvriks“ vastas jaatavalt 42 last, samas järgnenud küsimusele „Kui Sind on narritud või kiusatud, siis kus?“ vastas kokku 103 last. Erinevus võib tuleneda küsimuste ajalisest erinevusest : esimene küsimus käsitleb kiusamist ainult käesoleval õppeaastal, samas kui teises küsimuses see ajaline mõõde puudus. Seega võib kiusamisega kokku puutunud laste osakaal

olla suurem 15,4%-st kui laiendada ajalist määrdet. Samuti võis erinevuse tekitada laste tahtmatu tunnistaia kiusamist vastates otseselt kiusamist puudutavale küsimusele, ent kiusamist tunnistaia järgnenud „pehmemale“ küsimusele vastates.

Kiusamise ohvriks sattumisel ei tundu olulist rolli mängivat sugu ning vanuse suurenedes tundub kiusamine pigem vähenevat. Kiusamise ise tundub suures osas aset leidvat koolis ja kooliterritooriumil. Antud küsimuse juures oli lastel võimalik valida erinevate ette antud vastusevariantide vahel (klassiruum, koridor jne.) või siis täpsustada ise kiusamise koht. Ehk oleks siinkohal küsimustiku koostamisel pidanud vastusevariantide all ühe võimaliku kohana välja tooma ka interneti. Kuigi lastel jäi võimalus see ise ära mainida, võib-olla, et internetis kogetut kiusamist ei osata defineerida kiusamisena ning nii ei osatud seda ka ise küsimustiku kirjutada.

Omaavalitsuste lõikes olid erinevused suured: oli omaavalitsusi, kus kiusamist polnud kogenud ükski vastajatest (Tootsi, samas oli seal ka vähe vastajaid) või jäi kiusamist kogenud vastajate arv alla 10% (Sillamäe 9,6%, Viljandi 8,0, Mäetaguse 7,1%). Samas oli ka omaavalitsusi kus kiusamist olid kogenud rohkem kui 1/5 vastajatest (Tapa 31,3%, Kose 22,7%, Toila 21,9%). Ei saa välja tuua seoseid omaavalitsuste suuruse ja kiusamise vahel: vähest kiusamist esineb nii suurest kui ka väikestes omaavalitsustes ning keskmisest rohkem kiusamist esineb samuti nii suurtes kui ka väikestes omaavalitsustes.

Kiusajatest on poiste osakaal oluliselt suurem tüdrukute omast. Kõige levinumad kiusamise vormid on narrimine (52,4%) ja tõukamine (28,2%). Huvitav on asjaolu, et ükski kiusamist (kokku 44 juhtu) esineb veidi rohkem kui koos ühe või mitme sõbraga kiusamist (kokku 40 juhtu). See tendents on märgatavam poiste juures : 34 juhul esines ükski kiusamist ning 25 juhul kas ühe või mitme sõbraga kiusamist. Võrreldes lastega, kes ei ole kiusanud, veedavad kiusajad oluliselt rohkem igapäevaselt aega koos sõpradega avalikes kohtades. Samuti leidub kiusajate seas protsendiliselt rohkem igapäevaseid suitsetajaid ning viimase kolme kuu jooksul alkoholi tarbinuid kui mittekiusajate seas. Samasugune tendents kehtib ka näiteks uimastite proovimise ning varastamise osas: kiusajate seas on nende osakaal, kes on uimasteid proovinuid või varastanud, suurem kui mittekiusajate seas. Seega võib öelda, et meie hüpoteesid leidsid kinnitust.

### **Kasutatud kirjandus**

Eesti alaealiste hälbiv käitumine (2007) -

<http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=33222/Alaealiste%2Bh%2Biv%2Bk%2B4itumine%2B5.pdf>

Kõiv, K (2006) – Kiusamine koolis – probleemi mitu tahku.

<http://arhiiv.koolielu.ee/pages.php/0710,16285>

## Alkohol, suitsetamine ja narkootikumide tarbimine

### Häli Tarum ja Lilian Saage

Eestis noorte seas on erinevate mõnuainete tarbimine tõsiseks probleemiks. Mõnuainetena käsitleme antud uuringu raames tubakat, alkoholi ja uimasteid. Eesti on lülitatud WHO poolt korraldatud Rahvusvahelise Koolinoorte tervisekäitumise (*Health Behaviour in School-aged Children; HBSC*) uuringu gruppi, mille raames viiakse läbi perioodiline uuring iga nelja aasta tagant. Viimase uuringu alusel leiab kinnitust, et 34% noortest vanuses 13-15 eluaastat kasutab mingisugust tubakatoodet, sellest omakorda 35% on alustanud tubakatoodete tarvitamisega juba enne 10-ndat eluaastat. Samas ei täheldata suurt erinevust tüdrukute ja poiste käitumises (Aasvee, Minossenko 2011).

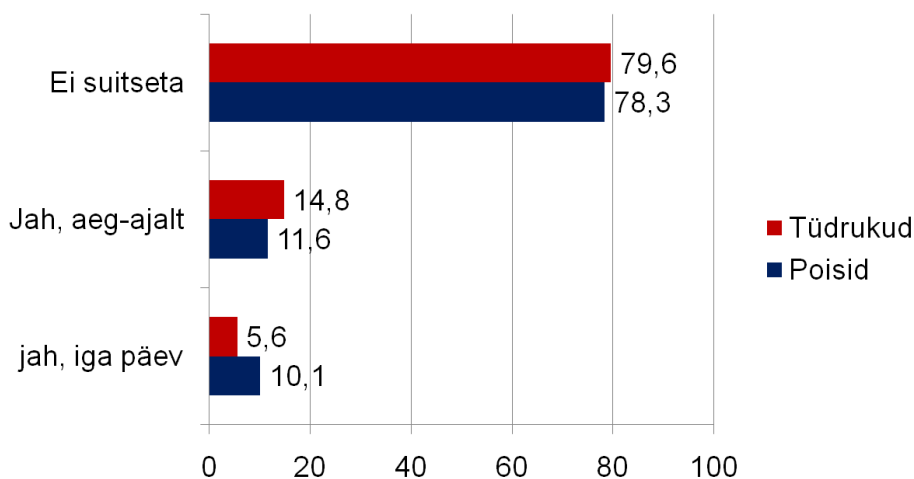
Positiivne on see, et 15-aastaste noorte grupis on täheldada viimase nelja aasta jooksul suitsetamise langustendentsi, poistel 33% pealt 28 %-le ja tüdrukutel 26%-lt 23%-le. Samas tuleb silmas pidada, et kuigi sigarettide suitsetamine on vähenemas, on suurenenud vesipiibu suitsetamine ja mokatubaka tarvitamine, kuid selles osas puuduvad vastavad uuringud.

Sama uuringu raames leiab kinnitust, et Eesti noored alustavad alkoholi tarbimist 12-13 eluaasta vanuselt ja edasi kasutamise sagedus tõuseb. Samas eas juuakse ennast esmakordselt ka purju. 11-15-aastaste seas on alkoholi tarbinud 76,8% noori, kelles 41% on olnud ka purjus (Aasvee, Minossenko 2011).

Järgnevalt leiavad kirjeldamist tulemused noorte alkoholi ja narkootikumide tarbimise ja suitsetamise valdkonnas läbiviidud 13 kohalikus omavalitsuses üle Eesti.

### Suitsetamine

Lähtuvalt varasematest uuringutest on suitsetamine noorte hulgas väga populaarne. Järgneval joonisel 1 on näha, et üle 20% küsitletud noortest suitsetab kas iga päev või siis aeg-ajalt.



Joonis 1. Suitsetamise sagedus poiste ja tüdrukute lõikes.

Tabelist 1 nähtub, et igapäevaselt suitsetab 7,7 % kõigist küsitletutest, sealjuures võib välja tuua, et poiste seas on igapäevaselt suitsetajaid ligi poole võrra rohkem kui tütarlaste seas. Nimelt 10,1 % kõigist noormeestest suitsetab igapäevaselt, samal ajal kui tütarlastest suitsetab igapäevaselt 5,6%. Tähelepanuväärne on, et aeg-ajalt suitsejaid on tütarlaste hulgas rohkem kui poiste seas: 14,85% kõigist neidest ja 11,6% kõigist noormeestest suitsetab aeg-ajalt. Selle tulemusena peaaegu võrdsustub neiu ja noormeeste hulk, kes üldse ei suitseta: 79,6% tüdrukutest ja 78,3% ei suitseta ehk tütarlaste seas on suitsetajaid mõne protsendi võrra rohkem kui noormeeste seas.

Tabelist 2 selgub, et vanusegruppidest on mittedsuitsetajaid kõige enam 14-aastaste seas: 87,5% 14-aastastest ei suitseta. Mõnevõrra üllatav on, et nii igapäevaselt kui ka aeg-ajalt suitsetajaid on 12-13-aastaste seas 10,1 % rohkem kui 14-aastaste seas (ühelselt seletuseks on valimi eripära, mõnes omavalitsuse vastasid ainult nooremad klassid, teises jälle vanemad, seega antud tulemuse puhul peegeldab ka klassi õhustikku ning käitumismalle). Samas tähendab vanuseastate lisandumine ka suitsetamise sageduse tõusmist: 15-16-aastaste küsitletute seas on nii igapäevaselt kui aeg-ajalt suitsetajaid 34,9%, samas kui 14-aastaste seas on neid 12,5%.

Tabel 1. Suitsetamise sagedus poiste ja tüdrukute lõikes.

Kas Sa suitsetad?	jah, iga päev		jah, aeg-ajalt		ei		Kokku	Crameri V
	N	%	N	%	N	%	N	
<b>P</b>	13	10,1	15	11,6	101	78,3	129	0,091
<b>T</b>	8	5,6	21	14,8	113	79,6	142	
<b>Kokku</b>	21	7,7	36	13,3	214	79	271	

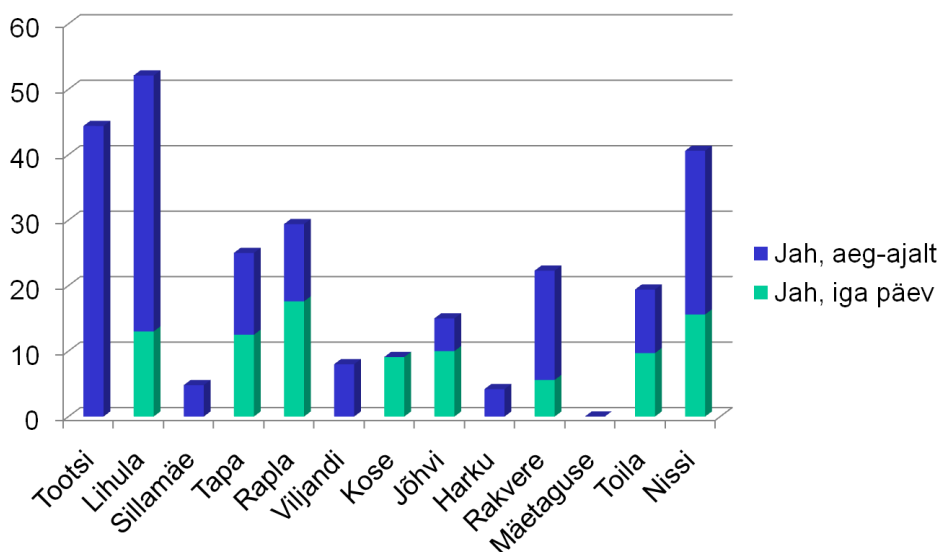
Tabel 2. Suitsetamise sageduse vanuse lõikes.

Kas Sa suitsetad?	jah, iga päev		jah, aeg-ajalt		ei		Kokku	Crameri V
	N	%	N	%	N	%	N	
<b>12-13-aastane</b>	2	6,5	5	16,1	24	77,4	31	0,179
<b>14-aastane</b>	7	4,6	12	7,9	133	87,5	152	
<b>15-16-aastane</b>	12	14,0	18	20,9	56	65,1	86	

Projektis osalenud kohalike omavalitsuste võrdluses paistab silma, et Mäetagusel küsitletud noortest ei suitsetanud ükski vastaja. Samuti jääb aeg-ajalt või igapäevaselt suitsetavate noorte hulk nii Sillamäel, Viljandis, Kosel kui ka Harku vallas alla 10%. Kõige enam suitsetajaid leidub Lihula vallas, kus üle poole küsitletutest ehk 52,2% noortest suitsetab, kas aeg-ajal või igapäevaselt. Kõrge suitsetajate hulga poolest paistavad silma ka Tootsi ja Nissi tulemused: Tootsis suitsetab aeg-ajalt või igapäevaselt 44,4% küsitletuist ning Nissis 40,6% vastanuist. Parema ülevaate suitsetamise harjumuse kohta kohalike omavalitsuste lõikes annab joonis 2.

Tabel 3. Suitsetamise sagedus KOV-ide lõikes.

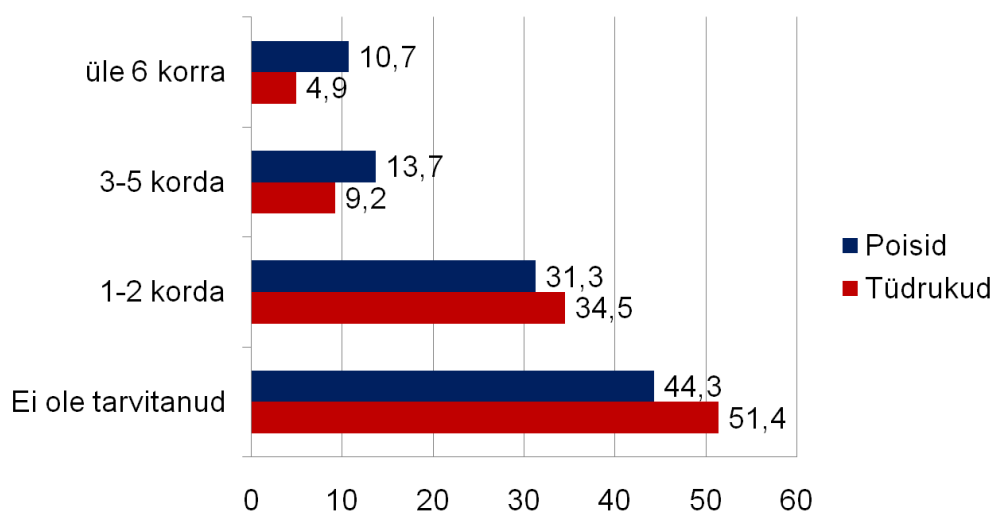
KOV		Kas sa suitsetad?			KOKKU
		Jah, igapäevaselt	Jah, aeg-ajalt	Ei	
Tootsi	N	0	4	5	9
	%	0%	44,4%	55,6%	100%
Lihula	N	3	9	11	23
	%	13%	39,1%	47,8%	100%
Sillamäe	N	0	1	20	21
	%	0%	4,8%	95,2%	100%
Tapa	N	2	2	12	16
	%	12,5%	12,5%	75,0%	100%
Rapla	N	3	2	12	17
	%	17,6%	11,8%	70,6%	100%
Viljandi	N	0	2	23	25
	%	0%	8%	92%	100%
Kose	N	2	0	20	22
	%	9,1%	0%	90,9%	100%
Jõhvi	N	2	1	17	20
	%	10%	5%	85%	100%
Harku	N	0	1	23	24
	%	0%	4,2%	95,8%	100%
Rakvere	N	1	3	14	18
	%	5,6%	16,7%	77,8%	100%
Mäetaguse	N	0	0	14	14
	%	0%	0%	100%	100%
Toila	N	3	3	25	31
	%	9,7%	9,7%	80,6%	100%
Nissi	N	5	8	19	32
	%	15,6%	25,0%	59,4%	100%
KOKKU	N	21	36	215	
	%	7,7%	13,2%	79%	100%



Joonis 2. Suitsetamise sagedus kohalike omavalitsuste lõikes.

### Alkoholi tarbimine

Vastavalt joonisele 3 on alkoholi tarbimine noorte seas väga populaarne, üle poolte uuringus osalejatest on tarbinud viimase kolme kuu jooksul alkoholi. Kõigist küsitletud 273-st noorest oli viimase kolme kuu jooksul alkoholi tarbinud 52%.



Joonis 3. Alkoholi tarbimine tüdrukute ja poiste lõikes.

Noormeeste seas oli alkoholi tarbinuid rohkem kui tütarlaste seas. Nimelt 55,7% kõigist vastanud poistest oli viimase kolme kuu jooksul alkoholi tarvitanud, samal ajal kui tütarlaste seas oli see näitaja 48,6%. Kõige enam olid noored viimase kolme kuu jooksul alkoholi pruukinud 1-2 korda. Silmapaistev on, et noormehi, kes on viimase kolme kuu jooksul alkoholi tarvitanud

rohkem kui 6 korda on poole enam kui tütarlapsi: 10,7% kõigist noormeestest tarvitas alkoholi rohkem kui 6 korda, samal ajal kui tütarlaste seas oli see protsent 4,9.

Analüüsid alkoholi tarvitamise sagedust vanuserühmade lõikes, mida näitab tabel 5, tõuseb esile samasugune tendents kui suitsetajate omavahelisest vanuselisest kõrvutamisest ehk kolme kuu jooksul alkoholi tarbinuid leidub 12-13-aastaste seas rohkem, kui 14-aastaste seas. See statistiline erinevus võib tuleneda valimi vähesusest 12-13-aastaste seas, kuid oluline on see siiski esile tuua. Seega on 51,6% kõigist uuringus osalenud 12-13-aastastest tarvitanud viimase kolme kuu jooksul alkoholi, samal ajal kui 14-aastaste seas on see protsent 45,4%. Kõigis vanusegruppides on noored viimase kolme kuu jooksul alkoholi joonud kõige enam 1-2 korda. Nii nagu suitsetamise sageduse võrdluses vanuserühmade lõikes selgus on ka viimase kolme kuu jooksul alkoholi tarbinuid kõige enam 15-16-aastaste vanuserühmas ja seda 64,8% ulatuses kõigist küsitluses osalenutest. Vanuse lisandudes on märgatav ka noorte alkoholi tarbimise sageduse tõus.

Tabel 5. Alkoholi tarbimise sagedus vanuserühmade lõikes

Mitu korda oled viimase kolme kuu jooksul alkoholi tarbinud?	üle 6 korra		3-5 korda		1-2 korda		ei ole alkoholi tarbinud		Kokku	Crameri V
	N	%	N	%	N	%	N	%		
12-13 aastased	1	3,2	2	6,5	13	41,9	15	48,4	31	0,196
14 aastased	7	4,6	12	7,9	50	32,9	83	54,6	152	
15-16 aastased	13	14,8	17	19,3	27	30,7	31	35,2	88	

Järgnev joonis 4 annab ülevaatliku pildi noorte alkoholi tarbimisest kohalike omavalitsuste võrdlusena. Tabelist 6 selgub, et suitsetajate osakaalu poolest silmapaistnud Lihula vallas on teiste kohalike omavalitsustega võrreldes ka kõige enam viimase kolme kuu jooksul alkoholi tarbinud noori. Tervelt 78,3% küsitluses osalenud Lihula noortest oli viimase kolme kuu jooksul alkoholi tarvitanud. Kui Mäetagusel küsitletud noortest ei olnud suitsetanud ükski vastanud, siis on üllatav, et 71,4% nendest on viimase kolme kuu jooksul alkoholi tarvitanud. Selle tulemusega on Mäetaguse kohalike omavalitsuste võrdluses alkoholi tarvitajate osakaalu poolest teisel kohal. Alkoholi tarbimine on kõige vähem levinud Kose vallas, kus kõigist vastanuist oli viimase kolme kuu jooksul alkoholi pruukinud 27,3% noortest. Tulemused olid head ka Jõhvil ja Sillamäel, esimeses oli viimase kolme kuu jooksul alkoholi pruukinud 35% noortest ja teises 38,1% vastanuist. Silmapaistev on veel Rapla tulemus, kuigi kogu alkoholi pruukinud noorte arvu poolest olid nad teiste kohalike omavalitsuste võrdluses paremuselt neljandal kohal ehk 58,8% vastanud noortest ei olnud alkoholi viimase kolme kuu jooksul pruukinud, siis on nende tulemused üle 6 korra alkoholi tarvitanud noorte seas tunduvalt kõrgemad, kui teistes kohalikes omavalitsustest. Nimelt 23,5% kõigist alkoholi tarvitanud Rapla noortest pruukis seda viimase kolme kuu jooksul rohkem kui 6 korda.

Tabel 6. Alkoholi tarvitamise sagedus KOV-ide lõikes

KOV		Mitu korda oled viimase kolme kuu jooksul alkoholi tarbinud?				KOKKU
		Üle 6 korra	3-5 korda	1-2 korda	Ei ole alkoholi tarbinud	
Tootsi	N	0	1	4	4	9
	%	0%	11,1%	44,4%	44,4%	100%
Lihula	N	2	7	9	5	23
	%	8,7%	30,4%	39,1%	21,7%	100%
Sillamäe	N	2	0	6	13	
	%	9,5%	0%	28,6%	61,9%	100%
Tapa	N	1	3	6	13	21
	%	6,3%	18,8%	37,5%	37,5%	100%
Rapla	N	4	1	5	7	17
	%	23,5%	5,9%	29,4%	41,2%	100%
Viljandi	N	0	0	14	11	25
	%	0%	0%	56,0%	44,0%	100%
Kose	N	3	0	3	16	22
	%	13,6%	0%	13,6%	72,7%	100%
Jõhvi	N	1	3	3	16	22
	%	5%	15%	15%	65%	100%
Harku	N	2	3	8	11	24
	%	8,3%	12,5%	33,3%	45,8%	100%
Rakvere	N	0	4	6	8	18
	%	0%	22,2%	33,3%	44,4%	100%
Mäetaguse	N	0	1	9	4	14
	%	0%	7,1%	64,3%	28,6%	100%
Toila	N	1	4	10	17	32
	%	3,1%	12,5%	31,3%	53,1%	100%
Nissi	N	5	4	8	16	33
	%	15,2%	12,1%	24,2%	48,5%	100%
KOKKU	N	21	31	91	131	274
	%	7,7%	11,3%	33,2%	47,8%	100%

Tabelist 7 selgub, et kõige enam saavad alkoholi nii tüdrukud kui poisid oma sõprade käest. Kõigist viimase kolme kuu jooksul alkoholi tarvitanutest said 55,2% tütarlastest ning 38% noormeestest alkoholi sõprade käest. Järgmiseks levinu alkoholi kättesaamise võimaluseks on paluda endast vanematel osta. Selle alkoholi kättesaamise viisi osas on poiste ja tüdrukute tulemused suhteliselt võrdsed – 31,3% neiuudest ja 29,6% alkoholi tarvitavatest noormeestest paluvad alkoholi osta endast vanematel inimestel. Kolmandaks kõige sagedasemaks viisiks alkoholi kättesaamise osas on vanemate käest saamise võimalus – 13,4% neiuudest ja 7% noormeestest saab alkoholi oma vanemate käest. Oluline on siinjuures eristada, et kodust vanematelt alkoholi võtmine on kõige vähem kasutatav alkoholi kättesaamise võimalus, samas kui vanemate käest saamine on sageduselt kolmas alkoholi kättesaamise võimalus. See

tähendab, et alkoholi tarvitamine vanemate loal on levinum kui alkoholi vanemate tagant võtmine.

Tabel 7. Alkoholi kättesaadavus poiste ja tüdrukute lõikes.

Kui Sa oled alkoholi tarbinud, siis kust sa alkoholi tavaliselt saad		Jah		ei		Kokku N	Crameri V
		N	%	N	%		
Võõraste käest	P	4	5,6	67	94,4	71	0,065
	T	2	3,0	65	97,0	67	
Sõprade käest	P	27	38,0	44	62,0	71	0,172
	T	37	55,2	30	44,8	67	
Vanemate käest	P	5	7,0	66	93,0	71	0,106
	T	9	13,4	58	86,6	67	
Lasen osta endast vanematel	P	21	29,6	50	70,4	71	0,019
	T	21	31,3	46	68,7	67	
Ostan ise	P	10	14,1	61	85,9	71	0,164
	T	3	4,5	64	95,5	67	
Võtan kodust vanematelt	P	1	1,4	70	98,6	71	0,122
	T	4	6	63	94	67	

Analüüsid alkoholi kättesaadavuse viise vanuserühmade lõikes, siis selgub tabelist 8, et kõige nooremate ehk 12-13-aastaste seas on võrdselt levinud alkoholi saamise võimalusteks sõprade käest saamine ja palumine endast vanematel alkoholi osta. Kolmandaks võimaluseks 12-13-aastaste seas alkoholi kätte saada on kodust vanematelt võtmine ehk võimalus, mida kasutab 18,8% 12-13-aastastest vastanuist. Oluline on välja tuua, et seda alkoholi kättesaadavuse viisi kasutatakse teistes vanuserühmades kõige vähem ehk vanemate tagant alkoholi võtmine on levinud just nooremate vastajate seas. 14-aastaste ja 15-16-aastaste vanuserühmades on samuti kõige levinumaks alkoholi kättesaamise võimaluseks sõprade käest saamine. Kõige vanema vanuserühma ehk 15-16-aastaste vastanute andmetest tuleb välja, et alkoholi kättesaamine sõprade käest ja palumine endast vanematel osta on ühed peamised alkoholi kättesaamise viisid. Esimest võimalust kasutab 48,1% 15-16-aastastest vastanuist ning teist varianti jällegi 46,3% vastanuist.

Tabel 8. Alkoholi kättesaadavus vanuserühmade lõikes.

Kui Sa oled alkoholi tarbinud, siis kust sa alkoholi tavaliselt saad		Jah		Ei		Kokku N	Crameri V
		N	%	N	%		
Võõraste käest	12-13 aastased	2	12,5	14	87,5	16	0,146
	14 aastased	2	2,9	66	97,1	68	
	15-16 aastased	2	3,7	52	96,3	54	
Sõprade käest	12-13 aastased	6	37,5	10	62,5	16	0,064
	14 aastased	31	45,6	37	54,4	68	
	15-16 aastased	26	48,1	28	51,9	54	
Vanemate käest	12-13 aastased	2	12,5	14	87,5	16	0,139
	14 aastased	10	14,7	58	85,3	68	
	15-16 aastased	3	5,6	51	94,4	54	
Lasen osta endast vanematel	12-13 aastased	6	37,5	10	62,5	16	0,311
	14 aastased	11	16,2	57	83,8	68	
	15-16 aastased	25	46,3	29	53,7	54	
Ostan ise	12-13 aastased	0	0,0	16	100,0	16	0,134
	14 aastased	6	8,8	62	91,2	68	
	15-16 aastased	7	13,0	47	87,0	54	
Võtan kodust vanematelt	12-13 aastased	3	18,8	13	81,3	16	0,293
	14 aastased	1	1,5	67	98,5	68	
	15-16 aastased	1	1,9	53	98,1	54	

Tabelist number 9 nähtub, et kõige levinumaks alkoholi liigiks, mida uuringus osalenud noored tarvitavad on siider, millele koheselt järgneb õlu. Viimase kolme kuu jooksul alkoholi tarvitanud

tütarldest 88,7% jõid siidrit ning 82,9% noormeestest õlut. Iseäralik on, et kõigest 24,6% tütarldest pruukis õlut ning 49,3% noormeestest siidrit ehk noormeste ja õlle tarbimise vahel on tugevam seos kui tütarldeste ja siidri tarbimise vahel. Kolmandaks sagedaseks tarbitavaks alkoholi liigiks on long drink, mida viimase kolme kuu jooksul alkoholi tarbinud noortest pruukis 40,6% neiudest ja 44,6% noormeestest. Kõige ebapopulaarsem alkoholne jook on noorte seas vein, samas kui tütarlapsed joovad seda siiski meelsamini kui õlut.

Tabel 9. Alkoholi liikide tarbimine poiste ja tüdrukute lõikes.

Kui Sa jood alkoholi, siis mida?		Jah		ei		Kokku N	Crameri V
		N	%	N	%		
Õlut	P	63	82,9	13	17,1	76	0,585
	T	17	24,6	52	75,4	69	
Long drinki	P	33	44,6	41	55,4	74	0,041
	T	28	40,6	41	59,4	69	
Siidrit	P	37	49,3	38	50,7	75	0,424
	T	63	88,7	8	11,3	71	
Veini	P	17	23,0	57	77,0	74	0,125
	T	24	34,3	46	65,7	70	
Kanget alkoholi	P	33	44,6	41	55,4	74	0,131
	T	22	31,9	47	68,1	69	

Tabelist 10 selgub, et kõige tugevam seos on kange alkoholi ja 15-16-aastaste noorte vahel ehk viimase kolme kuu jooksul alkoholi tarbinute lõikes selgub, et 15-16-aastaste seas on kange alkoholi tarbimine teiste vanuserühmadega võrreldes populaarsem. Samasugune tugev seos on ka long dringi ja 12-13-aastaste noorte ja alkoholi tarbimise vahel. See tähendab, et kõige meelsamini jõid viimase kolme kuu jooksul alkoholi tarbinud 12-13-aastased noored long drinki ning võrreldes teiste vanuserühmadega on see jook 12-13-aastaste seas palju populaarsem. Kui veini tarbimine on kõige populaarsem 14-aastaste hulgas, siis õlu ja siidri pruukijaid leidub kõigis vanuserühmades peaaegu võrdses määras ehk nende alkoholiliikide ja vanuserühmade vahel tugevat erinevust ei esine.

Tabel 10. Alkoholi liikide tarbimine vanuserühmade lõikes.

Kui Sa jood alkoholi, siis mida?		Jah		ei		Kokku N	Crameri V
		N	%	N	%		
Õlut	12-13 aastased	9	56,3	7	43,8	16	0,008
	14 aastased	39	54,9	32	45,1	71	
	15-16 aastased	32	55,2	26	44,8	58	
Long drinki	12-13 aastased	11	73,3	4	26,7	16	0,216
	14 aastased	26	37,1	44	62,9	70	
	15-16 aastased	24	41,4	34	58,6	58	
Siidrit	12-13 aastased	12	70,6	5	29,4	17	0,021
	14 aastased	48	67,6	23	32,4	71	
	15-16 aastased	40	69,0	18	31,0	58	
Veini	12-13 aastased	3	18,8	13	81,3	16	0,144
	14 aastased	25	35,7	45	64,3	70	
	15-16 aastased	14	24,1	44	75,9	58	
Kanget alkoholi	12-13 aastased	5	33,3	10	66,7	15	0,241
	14 aastased	19	27,1	51	72,9	70	
	15-16 aastased	30	51,7	28	48,3	58	

### Uimastite tarvitamine

Analüüsidest noorte uimastite tarbimist, siis selgub tabelist number 11, et 12,7% küsitletutest ehk 34 uuringus osalenud noort olid proovinud uimasteid. Neiude seast olid narkootikumide proovinud 11 tüdrukut ehk 7,9% kogu uuringus osalenud tütarlastest. Noormeeste hulgas oli narkootikumide proovijaid rohkem: 23 küsitletud ehk 17,8% poistest olid narkootikumide tarbinud. Oluline erinevus tüdrukute ja poiste narkootikumide tarvitamise vahel on see, et 13 poissi on narkootikumide pruukinud rohkem kui ühe korra, samas kui tütarlaste seas on üle ühe korra narkootikumide tarbinud kõigest 3 neiu. Ükski uimasteid tarvitanud tütarlaps pole proovinud muid uimasteid peale hašiši või kanepi, samas kui 2 noormeest ehk 6,5% kõigist uimasteid tarvitanud noormeestest on proovinud kangemaid uimasteid kui kanep ja hašiš.

Tabel 11. Uimastite tarvitamine poiste ja tüdrukute lõikes.

Kas oled kunagi proovinud uimasteid?		Jah, rohkem kui 10 korda		Jah, 2-10 korda		Jah, üks kord		ei		Kokku	Crameri V
		N	%	N	%	N	%	N	%		
	<b>P</b>	6	4,7	7	5,4	10	7,8	106	82,2	129	0,189
	<b>T</b>	0	0,0	3	2,2	8	5,8	128	92,1	139	
	<b>KOKKU</b>	6	2,2	10	3,7	18	6,7	234	87,3	268	

Uimastite tarvitamise analüüsimisel vanuserühmade lõikes selgub, et kõige enam on uimasteid proovinud 15-16-aastased uuringus osalenud noored: 22,4 % nendest on uimasteid proovinud. 14-aastaste seas on narkootikumide proovinud 13 noort ehk 8,7% nende vanuserühma vastanuist ja 12-13-aastaste hulgas on narkootikumide proovinud 1 uuringus osalenu. Kui suitsetamise ja alkoholi tarbimise poolest paistsid 12-13-aastased noored silma, sest edastasid oma tulemuste poolest protsentuaalselt 14-aastaste vanuserühma, siis märkimisväärne on, et 12-13-aastaste noorte narkootikumide tarvitamine ei ole kõrgem kui 14-aastaste narkootikumide tarbimine.

Tabel 12 . Uimastite tarvitamine vanuserühmade lõikes.

Kas oled kunagi proovinud uimasteid?		Jah, rohkem kui 10 korda		Jah, 2-10 korda		Jah, üks kord		ei		Kokku	Crameri V
		N	%	N	%	N	%	N	%		
	<b>12-13 aastased</b>	0	0,0	0	0,0	1	3,1	31	96,9	32	0,165
	<b>14 aastased</b>	3	2,0	5	3,4	5	3,4	136	91,3	149	
	<b>15-16 aastased</b>	2	2,4	5	5,9	12	14,1	66	77,6	85	

Kui analüüsida noorte uimastite tarvitamist kohalike omavalitsuste lõikes, siis paistab silma Rapla, kus tervelt 41,2% vastanuist on narkootikumide proovinud. Teistest kohalikest omavalitsustest enam on narkootikumide proovinud ka Jõhvi, Kose ja Lihula noored ehk 25% uuringus osalenud Jõhvi noortest, 18,2% Kose noortest ja 17,4% Lihula noortest on narkootikumide taritanud. Positiivsemate tulemuste poolest tuleb välja tuua Tootis, Viljandi ja Mäetaguse, kus ükski uuringus osalenud noor ei olnud narkootikumide proovinud.

Tabelist 13 selgub, et noored saavad narkootikumide kõige enam siis, kui nende sõbrad pakuvad ehk 56% kõigist narkootikumide taritanud noortest sai neid sõprade pakkumise tulemusel. Tugev seos valitseb just tütarlaste ja sõprade pakutud narkootikumide tarvitamise vahel, sest kõigist narkootikumide proovinud tüdrukutest sai 90,9% neid sõprade pakkumise tulemusel. Samal ajal on poiste puhul peaaegu võrdselt levinud narkootikumide hankimise viisiks ka tuttavate käest ostmine, mida on kasutatud narkootikumide hankimiseks 36% juhtudest. Seega saab järeldada, et tüdrukud pruugivad enamasti narkootikumide siis, kui nende sõbrad neid pakuvad, samal ajal

kui noormehed on valmis neid ka ise tuttavate käest ostma. Kui analüüsida uimastite hankimist vanuserühmade lõikes, siis selgub, et 12-13-aastased küsitluses osalenud noored on mõlemal juhul neid saanud sõprade või tuttavate käest ostmise tulemusel. 15-16-aaste narkootikume tarvitanute seas on levinud, et neid saadakse sõprade pakkumise tulemusel, sest 83,3% 15-16-aastastest narkootikume proovinutest said neid sõprade pakkumise tulemusel. 14-aastaste seas on peaaegu võrdväärseks narkootikumide hankimise viisiks nii tuttavate käest ostmine kui sõprade pakkumine.

Tabel 13 . Uimastite kättesaadavus poiste ja tüdrukute lõikes.

Kui Sa oled uimasteid tarbinud, siis kust sa neid said				Kokku		Crameri V
		N	%	N	%	
Sõbrad pakuvad	P	10	40,0	20	56	0,491
	T	10	90,9			
Ostan sõprade käest	P	4	16,0	5	13,9	
	T	1	9,1			
Ostan tuttavate käest	P	9	36,0	9	25	
	T	0	0,0			
Mujalt	P	2	8,0	2	5,6	
	T	0	0,0			

Kui analüüsida seda, kus noored narkootikume tarbivad, siis selgub tabelist 14, et kõige enam pruugitakse narkootikume sõprade pool: 50% narkootikume tarvitanud tüdrukutest ja 66,7% poistest tegi seda oma sõprade pool. Narkootikume proovinud tütarlaste seas on veel sagedaseks narkootikumide tegemise kohaks kodused peod ehk 41,7% narkootikume pruukinud neidudest on neid tarbinud koduste pidude ajal. Noormeeste seas paistab populaarne narkootikumide tarvitamise koht asuma õues. Nimelt 45,8% poistest, kes on narkootikume proovinud on teinud seda õues.

Tabel 14. Uimastite tarvitamise koht tüdrukute ja poiste lõikes.

Kui Sa oled uimasteid tarvitanud, siis kus sa seda teinud oled?		Jah		Ei		Kokku N	Crameri V
		N	%	N	%		
Koolis (kooli ajal)	P	4	16,7	20	83,3	24	0,250
	T	0	0,0	12	100,0	12	
Koolis peale kooli	P	3	12,5	21	87,5	24	0,213
	T	0	0,0	12	100,0	12	
Õues	P	11	45,8	13	54,2	24	0,201
	T	3	25,0	9	75,0	12	
Sõprade pool	P	16	66,7	8	33,3	24	0,161
	T	6	50,0	6	50,0	12	
Kodustel pidudel	P	6	25,0	18	75,0	24	0,171
	T	5	41,7	7	58,3	12	
Mujal	P	2	10,0	18	90,0	20	0,195
	T	0	0,0	11	100,0	11	

### Riskikäitumise tunnuse loomine

Selleks, et koondada kõik noored, kes omavad mõnda riskikäitumise tunnust, loime uue kategooria, mis koondab enda alla kõik riskikäitumise tunnused. Nimetatud kategooriasse kuuluvad kõik noored, kes olid vastanud, et:

- suitsetavad igapäevaselt või aeg-ajalt
- on viimase kolme kuu jooksul proovinud alkoholi, kas 1-2 korda, 3-4 korda või rohkem kui 6 korda
- on proovinud uimasteid, kas 1, 2-10 või üle 10 korra

Tabelist 15 selgub, et sellised noori, kes omasid ühte kuni kolme nimetatud riski oli kõigist vastanuist 55,6 %. Poiste seas esineb riskikäitumist rohkem kui tüdrukute seas. Nimelt olid, kas alkoholi, narkootikume või tubakatooteid proovinud 59,5% kõigist vastanud poistest, samal ajal kui tüdrukute seas oli neid 52,1%. Huvitav on välja tuua, et ühe riskitunnusega tüdrukuid on rohkem kui poisse, kuid poiste riskikäitumine hakkab tüdrukute omast suurenema ja erinema just 2 või 3 riskitunnuse puhul. Oluline erinevus tüdrukute ja poiste riskikäitumises ongi see, et nii alkoholi, tubakatooteid kui ka narkootikume on pruukinud oluliselt enam poisse kui tüdrukuid. Nimelt moodustavad kolme riskitunnusega vastanute seas 63,2% poisid ning 36,8% tüdrukud.

Tabel 15 . Riskikäitumise sugude lõikes.

RISK			T	P	KOKKU
	0	N	69	53	122
		%	56.6%	43.4%	100.0%
	1	N	48	44	92
		%	52.2%	47.8%	100.0%
	2	N	20	22	42
		%	47.6%	52.4%	100.0%
	3	N	7	12	19
		%	36.8%	63.2%	100.0%
<b>KOKKU</b>			144	131	275

### Riskikäitumise jagunemine kohalike omavalitsuste ja noorte vanuserühmade lõikes

Riskikäitumise tunnuse esinemist noorte vanuserühmade lõikes on huvitav jälgida seetõttu, et esmasest analüüsist ilmselg, et 12-13-aastaste vanusegrupi tulemused suitsetamise ja alkoholi tarvitamise koha pealt on mõnevõrra eristuvad nendest vanemate 14-aastaste vanusegrupi tulemustest. Nimelt on igapäevaselt kui ka aeg-ajalt suitsetajaid 12-13-aastaste seas protsentuaalselt rohkem kui 14-aastaste hulgas. Samuti olid 51,6% kõigist 12-13-aastastest tarvitanud viimase kolme kuu jooksul alkoholi, samal ajal kui 14-aastaste seas moodustasid alkoholi pruukinud 45,4%. Kuigi 12-13-aastaseid vastajaid oli 32 ning 14-aastaseid respondente 153, siis olenemata sellest, tuleb selgitada taolise erinevuse põhjused.

Tabelist 16 nähtub, et kõigist küsitletud 32-st 12-13-aastasest lapsest on 19 pärit Toilast. Kui analüüsida nende laste riskikäitumist, siis tabelist 20 paistab silma, et 53% Toilas vastanud 12-13-lastest omasid ühte või kahte riskikäitumise tunnust. Sealjuures 6 last 19-st olid Toilas ühe riskikäitumise tunnusega ning 4 vastanud kahe riskikäitumise tunnusega. Samas, kui vaadata Toila tulemusi teiste vanusegruppide lõikes, siis ei eristu need nii väga teiste KOV-ide tulemustest. Seega paistab riskikäitumine olevat Toilas levinud just 12-13-aastaste seas. Kõige noorem vanusegrupp küsitleti veel Tootsis, Lihulas, Sillamäel, Tapal ja Nissis. Tootsi, Lihula ja Sillamäe 12-13-aastased vastajad ei paistnud silma niivõrd suure riskikäitumisega kui Toilas. Samas Tapa ja Nissi kõige noorema vanusegrupi riskikäitumine oli mõnevõrra suurem kui nimetatud kohalikes omavalitsustes.

Kohalike omavalitsuste võrdluses paistab kõige rohkem riskikäitumine levinud olevat Lihulas, Mäetagusel, Raplas ja Sillamäel. Kõigist Lihulas vastanud noortest omas ühte kuni kolme riskikäitumise tunnust 78% kõigist vastanust. Mäetaguse noortest oli 71% vähemalt üks riskitunnus ning Raplas vastanud 70% noortest omas riskikäitumise tunnust. Sillamäe noorte seas oli riskikäitumine levinud 66% vastanute seas. Lisaks tuleks tähelepanu pöörata ka sellele, et kolme võimaliku riskikäitumisega noori oli kõige rohkem Raplas, Nissis, Jõhvis ja Lihulas. Esimeses kahes nimetatud kohalikus omavalitsuses oli mõlemas 4 noort, kes väitsid olevat proovinud nii alkoholi, tubaka tooteid kui narkootilisi aineid. Jõhvis ja Lihulas oli kummaski

kohalikus omavalitsuses 3 noort, kes omasid kõiki võimalikke riskikäitumisele viitavaid tunnuseid.

Positiivsete tulemsute poole pealt võib välja tuua Viljandi ja Mäetaguse noored. Nimelt nendes kohalikes omavalitsustes pole ühegi küsitletud lapse seas levinud rohkem kui üks riskikäitumise võimalik vorm. Samas kui analüüsida seda, millistes kohalikes omavalitsustes on kõige rohkem neid noori, kellel on 0 riskikäitumise tunnust, siis paistavad silma Sillamäe, Kose ja Jõhvi. Tervelt 68% Kosel vastanud noortest ei olnud pruukinud alkoholi, tubakatooteid ega narkootikume. Sillamäel oli selliseid noori 61% ja Jõhvis 60%. Samas tõime eelnevalt välja, et Jõhvi vastanute seas oli 15% noortest kõigi kolme riskikäitumise tunnusega.

Tabel 16 . Laste vanusegrupiline jagunemine KOV-I lõikes.

KOV	Laste vanusegrupid			
	12-13-aastased	14- aastased	15-aastased	KOKKU
Tootsi	2	4	3	9
Lihula	1	6	16	23
Sillamäe	1	19	1	21
Tapa	4	10	3	17
Rapla	0	0	17	17
Viljandi	0	21	3	24
Kose	0	16	6	22
Jõhvi	0	19	1	20
Harku	0	21	2	23
Rakvere	0	15	4	19
Mäetaguse	0	6	8	14
Toila	19	11	2	32
Nissi	5	5	21	31
<b>KOKKU</b>	<b>32</b>	<b>153</b>	<b>87</b>	<b>272</b>

Tabel 17. Noorte riskitunnused KOV-ide ja vanusegruppide lõikes.

KOV	RISK	Laste vanusegrupid			KOKKU
		12-13-aastased	14- aastased	15-aastased	
Tootsi	0	2	1	1	4
	1	0	0	1	1
	2	0	3	1	4
	<b>KOKKU</b>	<b>2</b>	<b>4</b>	<b>3</b>	<b>9</b>
Lihula	0	0	2	3	5
	1	0	2	3	5
	2	1	1	8	10
	3	0	1	2	3
	<b>KOKKU</b>	<b>1</b>	<b>6</b>	<b>16</b>	<b>23</b>
Sillamäe	0	0	13	0	13

		1	1	5	0	6
		2	0	0	1	1
		3	0	1	0	1
	KOKKU		1	19	1	21
Tapa		0	1	6	0	7
		1	2	2	1	5
		2	1	2	2	5
	KOKKU		4	10	3	17
Rapla		0			5	5
		1			6	6
		2			2	2
		3			4	4
	KOKKU				17	17
Viljandi		0		6	2	8
		1		15	1	16
	KOKKU			21	3	24
Kose		0		11	4	15
		1		3	1	4
		2		1	0	1
		3		1	1	2
	KOKKU			16	6	22
Jõhvi		0		12	0	12
		1		4	0	4
		2		0	1	1
		3		3	0	3
	KOKKU			19	1	20
Harku		0		10	0	10
		1		9	1	10
		2		2	0	2
		3		0	1	1
	KOKKU			21	2	23
Rakvere		0		5	2	7
		1		8	1	9
		2		2	1	3
	KOKKU			15	4	19
Mäetaguse		0		1	3	4
		1		5	5	10
	KOKKU			6	8	14
Toila		0	9	6	1	16
		1	6	3	0	9
		2	4	2	1	7
	KOKKU		19	11	2	32
Nissi		0	3	4	7	14
		1	1	1	6	8
		2	1	0	4	5
		3	0	0	4	4
	KOKKU		5	5	21	31

### Riskikäitumise ja perekonna seos

Tabelist 18 ja 19 nähtub, et noorte riskikäitumine on suurem juhul, kui vastanu isa ei ela temaga samas kodus võrreldes sellega, kui ema ei ela kodus. Samas võib see tuleneda ka sellest, et noori, kellel ema ei ela kodus on oluliselt vähem kui neid, kellel isa ei ela kodus. Samas saame öelda, et riskid ei eskaleeru tulenevalt ühe vanema kodus mitte elamisest, seega ei ole riskikäitumine sõltuv sellest, kas lapse vanem elab kodus või mitte. Huvitav on see, et kõigi kolme riskikäitumise tunnusega noorel elab ema kodus, kuid 9-sal juhul 17-st puudub lapse bioloogiline isa perekonnast.

Tabel 18. Riskikäitumine ja isa kodus elamine.

RISK		Kas sinu isa elab koos sinuga?		KOKKU
		Jah	Ei	
0	N	86	35	121
	%	71.1%	28.9%	100.0%
1	N	67	25	92
	%	72.8%	27.2%	100.0%
2	N	24	18	42
	%	57.1%	42.9%	100.0%
3	N	8	9	17
	%	47.1%	52.9%	100.0%
<b>KOKKU</b>		185	87	272

Tabel 19. Riskikäitumine ja ema kodus elamine.

RISK		Kas sinu ema elab koos sinuga?		KOKKU
		Jah	Ei	
0	N	118	2	120
	%	98.3%	1.7%	100.0%
1	N	87	5	92
	%	94.6%	5.4%	100.0%
2	N	40	2	42
	%	95.2%	4.8%	100.0%
3	N	17	0	17
	%	100.0%	0%	100.0%
<b>KOKKU</b>		262	9	271

Noored on mõnevõrra enam aldis alkoholi tarvitama just siis, kui üks vanematest ei ela kodus. Ehk, kui üks vanem ei ela kodus, siis on alkoholi pruukinud 58% noortest, samal ajal kui peredest, kus mõlemad vanemad elavad kodus, on alkoholi tarvitanud 49,4% noortest. See

erinevus ei ole muidugi märkimisväärne. Sarnased tulemused ilmnevad ka suitsetamisega: kõigi ühe bioloogilise vanemaga koos elavate noorte hulgast on suitsetajaid 28,4% ja mõlema vanemaga koos elavaid noori suitsetajaid on 16,5%. See tähendab, et suitsetamise ja mitte suitsetamise vahel sõltuvalt vanemate koos või lahus elamisest ei ole väga suuri erinevusi. Seega, ei ole noorte suitsetamise ja alkoholi tarvitamise ja vanemate koos või lahus elamise vahel võimalik põhjuslikku seost tõmmata.

Analüüsides seda, kui võrd mõjutab noorte riskikäitumist ema või isa kodust eemal olek korraga rohkem kui üks päev, siis selgub, et nii isa kui ka ema kodust eemal viibimine kauem kui üks päev ei mõjuta oluliselt noorte riskikäitumist. See tähendab, et riskikäitumine ilmnes nii nende noorte puhul, kelle ema või isa viibis töö tõttu kodust eemal kauem kui üks päev kui ka nende puhul, kelle vanemad olid koguaeg kodus. Seega ei saa me öelda, et vanemate kodust eemal viibimise ja riskikäitumise vahel oleks oluline seos.

### Riskikäitumise väljendus

Järgmiselt leiavad kirjeldamist riskikäitumise võimalikud väljendused ehk analüüsime, kas riskikäitumine põhjustab või on ise tagajärjeks mõnele tunnusele. Analüüsimist leiavad riskikäitumise seotus avalikus kohas vaba aja veetmisega; sõpradega väljaskäimisega; põhjuse puudumisega; kiusamisega; varastamisega ja korrale kutsumisega.

Tabelist 20 nähtub, et riskikäitumise mõju vaba aja veetmisele avalikus kohas hakkab silma paistma juhul, kui noortel on, kas 2 või 3 riskikäitumise tunnust.

Tabel 20. Vaba aja veetmine avalikus kohas ja riskikäitumine.

		Kas veedad oma sõpradega aega avalikus kohas?				KOKKU
		Jah, iga päev	Jah, mõned korrad nädalas	Mitte eriti tihti	Ei mitte kunagi	
Risk	0	29	47	42	4	122
		23.8%	38.5%	34.4%	3.3%	100.0%
		32.6%	42.7%	60.0%	66.7%	44.4%
	1	20	46	25	2	93
		21.5%	49.5%	26.9%	2.2%	100.0%
		22.5%	41.8%	35.7%	33.3%	33.8%
	2	29	11	2	0	42
		69.0%	26.2%	4.8%	0%	100.0%
		32.6%	10.0%	2.9%	0%	15.3%
	3	11	6	1	0	18
		61.1%	33.3%	5.6%	.0%	100.0%
		12.4%	5.5%	1.4%	.0%	6.5%
<b>KOKKU</b>		89	110	70	6	275
		100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

See tähendab, et 2 või 3 riskikäitumise tunnusega noored veedavad avalikus kohas aega pigem igapäevaselt või mõned korrad nädalas. Kõigist 2 riskitunnusega noortest veedab avalikus kohas igapäevaselt aega 69% noortest ning kõigist 3 riskitunnusega vastanust 61% veedab igapäevaselt aega avalikus kohast. Seega võime järeldada, et mida sagedamini viibivad noored sõpradega vaba aja veetmise eesmärgil avalikus kohas, seda enam suureneb nende riskikäitumine. Samas võib põhjuslik seos olla ka teistpidi ehk, mida enam on noortel riskikäitumise tunnuseid, seda tihedamini veedavad nad vaba aega avalikes kohtades. Tihedus suureneb ennekõike 2 või 3 riski olemasolul, 1 riskikäitumise tunnuse puhul pole see nii silmapaistev.

Kui analüüsida noorte vaba aja veetmist ehk seda, millega nad tegelevad pärast koolipäeva, siis ei esine ühegi tunnuse ja noorte riskikäitumise vahel olulist seost, välja arvatud selles osas, mis puudutab sõpradega väljas käimist ja riskikäitumise tunnuste olemasolu. Tabelist 21 nähtub, et 46,3% kõigist nendest, kes veedavad 4 või enam tundi pärast koolipäeva sõpradega väljas käimisele omavad 2 või 3 riskikäitumise tunnust. Oluline on seejuures, et 2 riskitunnusega noortest veedab 3 või enam tundi sõpradega väljas käimisele 66,6% ning 3 riskikäitumist iseloomustava tunnusega noortest veedavad 3 või enam tundi sõpradega väljaskäimisele 79% noortest. See tähendab, et mida enam on noorel riskikäitumist iseloomustavaid tunnuseid, seda rohkem kulutab ta oma vabast ajast ka sõpradega väljas käimisele.

Tabel 21. Sõpradega väljas käimine ja riskikäitumine.

		Pärast koolipäeva, kui palju aega kulutad sa päevas keskmiselt sõpradega väljas käimiseks?						KOKKU
		4 h või enam	3 h	2 h	1 h	30 min või vähem	Ei tegele sellega	
Risk	0	20	22	26	23	11	18	120
		16.7%	18.3%	21.7%	19.2%	9.2%	15.0%	100.0%
		29.9%	41.5%	45.6%	47.9%	61.1%	58.1%	43.8%
	1	16	19	21	20	6	11	93
		17.2%	20.4%	22.6%	21.5%	6.5%	11.8%	100.0%
		23.9%	35.8%	36.8%	41.7%	33.3%	35.5%	33.9%
	2	20	8	8	4	1	1	20
		47.6%	19.0%	19.0%	9.5%	2.4%	2.4%	100%
		29.9%	15.1%	14.0%	8.3%	5.6%	3.2%	15.3%
	3	11	4	2	1	0	1	19
		57.9%	21.1%	10.5%	5.3%	.0%	5.3%	100.0%
		16.4%	7.5%	3.5%	2.1%	.0%	3.2%	6.9%
KOKKU	67	53	57	48	18	31	67	
	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	

Kui analüüsida, kuivõrd mõjutab riskikäitumist iseloomustavate tunnuste olemasolu noorte põhjusest puudumist, siis selgub, et kõigist nendest, kes puudusid põhjusest 15 või enam tundi moodustavad 3 riskikäitumise tunnusega noored 55,6%. Samas ei mõjuta 1 või 2 riskikäitumise tunnuse olemasolu niivõrd põhjusest puudumiste kogunemist võrreldes nendega, kellel üldse riskikäitumise tunnuseid pole. Samuti on noortel, kellel pole riskikäitumise tunnuseid ka põhjusest puudumisi. Seega mõjutab põhjusest puudumist enam just kõigi kolme võimaliku riskikäitumise tunnuse olemasolu.

Selgitamaks välja, kas noorte võimalike riskikäitumise tunnuste lisandumisel suureneb ka nende poolt teostatav kiusamine, analüüsisime, mitmeid riskikäitumise tunnuseid omavad noored, kes kas: narrivad; tõukavad; löövad või peksavad teisi. Oluliste tähelepanekutena võib tabelist number 30 välja tuua, et narrijate ja tõukajate hulgas ei oma olulist mõju see, kas noorel on mõni või mitu riskikäitumise tunnust. Narrijad ja tõukajad olid nii need, kes ei omanud üldse märke riskikäitumisest, kui ka need, kellel oli kalduvusi alkoholi, tubakatoodete või narkootikumide kasutamisele. Nende hulgas, kes on viimase õppeaasta jooksul kedagi löönud moodustasid huvitaval kombel 33,3% nii need kellel polnud ühtegi riskikäitumise tunnust, kui need kellel olid kõik võimalikud riskikäitumise tunnused. Seega, ei saa öelda, et löömise juures oleks oluline see, kas noortel on mõni riskikäitumise tunnus või mitte. Oluline riskikäitumise seos kiusamisega ilmneb aga siis, kui noored on kedagi peksnud. Nimelt kõigist nendest, kes on viimase õppeaasta jooksul kedagi peksnud moodustavad 80% noored, kellel on 2 või 3 riskikäitumise tunnust.

Seega ilmnes huvitav seos, et noored, kellel on 0 või 1 riskikäitumise tunnus on pigem narrijad ja tõukajad, samas kui riskikäitumise tunnuseid on 2 või rohkem, siis on noored enam aldis lööma ja peksma võrreldes nendega, kellel riske vähem. Seetõttu saab järeldada, et mida vähem riskikäitumise tunnuseid, seda lihtsamaid kiusamise meetodeid kasutatakse. Riskikäitumise tunnuste lisandumisega muutuvad ka kiusamise meetodid vägivaldsemaks.

Tabelist 22 nähtub, et noorte varastamine ei sõltu sellest, kas nad omavad riskikäitumist soodustavaid tunnuseid. Nimelt on peaaegu võrdselt varguse toimepannute hulgas nii neid, kes ei oma ühtegi riskikäitumise tunnust kui neid kes omavad kas 1 või 2 riskikäitumise tunnust. Huvitaval kombel tunnistas vaid 26,3% noortest, kellel oli 3 riskikäitumise tunnust, et nad on midagi elu jooksul varastanud. Huvitav on see seetõttu, et protsentuaalselt oli neid, kes midagi varastanud on teistes riskikäitumiste tunnuste gruppides rohkem, kui kõigi 3 riskikäitumise tunnusega grupis.

Tabel 22. Varastamine ja riskikäitumine.

		Kas sa oled kunagi midagi varastanud?		KOKKU
		Jah	Ei	
Risk	0	13	108	121
		10.7%	89.3%	100.0%
		31.7%	46.6%	44.3%
	1	12	81	93
		12.9%	87.1%	100.0%
		29.3%	34.9%	34.1%
	2	11	29	40
		27.5%	72.5%	100.0%
		26.8%	12.5%	14.7%
	3	5	14	19
		26.3%	73.7%	100.0%
		12.2%	6.0%	7.0%
<b>KOKKU</b>		41	232	273
		100.0%	100.0%	100.0%

Kui analüüsida korrale kutsumise ja riskikäitumise vahelist seost, siis korrale on kutsutud ka neid, kes ei oma ühtegi riskikäitumise tunnust või omavad ühte riskikäitumisele viitavat tunnust. Samas tuleb välja, et kõik noored, kes omavad 1 kuni 3 riskikäitumise tunnust on üle poolte juhtudel täiskasvanute poolt korrale kutsutud. Korrale kutsumine on eriliselt suur just nende noorte puhul, kes omavad kõiki 3 riskikäitumise tunnust.

### Kokkuvõte

Eesti noorte seas on mõjuainete kasutamine väga sage probleem. Uuringus osalenud noortest, kes elavad 13 kohalikus omavalitsuses vanuses 12-16 eluaastat suitsetab üle 20% noortest aeg-

ajalt või igapäevaselt, tüdrukute ja poiste käitumises erinevusi ei leidu. Sarnaselt suitsetamisele, on ka alkoholi tarbimine tavapärane noorte seas. Viimase kolme kuu jooksul on tarbinud alkoholi enam kui pooled vastanutest. Kõige sagedamini tarbivad noormehed õlut, samas tüdrukud eelistavad siidrit, kolmanda valikuna joovad noored long drinki. Kanget alkoholi tarbivad enam just 15-16 aastased noored.

Uimasteid oli proovinud 12,7% vastanutest ehk 34 noort. Noormehed on enam alid uimasteid proovima, 17,8% noormeestest oli uimastiteid proovinud, seevastu tüdrukute seas oli see näitaja 7,9%. Enimlevinud uimastid, mida noored olid proovinud, olid kanep ja hašiš.

Koondasime noored ühise "riskikäitumise" tunnuse alla, kes suitsetavad igapäevaselt või aeg-ajalt; on viimase kolme kuu jooksul proovinud alkoholi, kas 1-2 korda, 3-4 korda või rohkem kui 6 korda; on proovinud uimasteid, kas 1, 2-10 või üle 10 korra. Üle poolte vastanutest ehk 55,6% oli selliseid noori, kellel esines 1-3 riski. Poistel esineb riskikäitumist enam kui tüdrukutel (59,5 % versus 52,1%). 3 riskiga noorte seas on poisse 63,2% ja tüdrukuid vaid 36,5% . Kinnitust leidsid järgmised seoseid noorte riskikäitumisega:

- Noorte vabaaja veetmine: 2 ja enama riskiga noortest veedab avalikus kohas igapäevaselt aega vähemalt 61% noortest.
- Sõpradega ajaveetmine: 2 või 3 riskiga noortest veedab sõpradega päevas 3 või enam tundi 66,6%
- Vägivaldne käitumine: 80% noortest, kes on kedagi peksnud viimasel õppeaastal, on kas 2 või 3 riskiga. Leidis kinnitust fakt, et 2 või 3 riskiga noored kasutasid teiste kiusamisel vägivaldsemaid meetodeid
- Korrale kutsumine: 73,7% noori, kes omavad 3 riski, on täiskasvanute poolt korrale kutsutud

#### Kasutatud kirjandus

Aasvee, K., Minossenko, A. (2011). Eesti Kooliopilaste tervisekaitumise uuring. 2009/2010. õppeaasta (*Health Behaviour in School-aged Children; HBSC* ). Tallinn: Tervise Arengu Instituut.

## Vägivald ja vargused

### Rigne Raudsepp ja Elerin Maisväli

Järgnev peatükk kirjeldab õpilaste kokkupuuteid vägivald ja vargusega. Kirjeldused on toodud nii vanuse, soo, kui ka omavalitsuste lõikes. Analüüsitakse ka seoseid saadud tulemuste vahel.

#### Vägivald

Küsitluse käigus paluti õpilastel vastata, kas nad on sattunud vägivald ohvriks, millega kaasnesid kehavigastused. Tabelis 1 on näha, et vägivald ohvriks on sattunud kõigist vastanutest (N=270) 5 %. Seejuures poisid on sattunud vägivald ohvriks sagedamini kui tüdrukud. Kõigist vastanud poistest (N=127) moodustab see ligi 8 %, tüdrukute vastav näitaja on pea 3 %.

Tabel 1. Vägivald ohvriks sattumise hinnangud sugude lõikes (N, %)

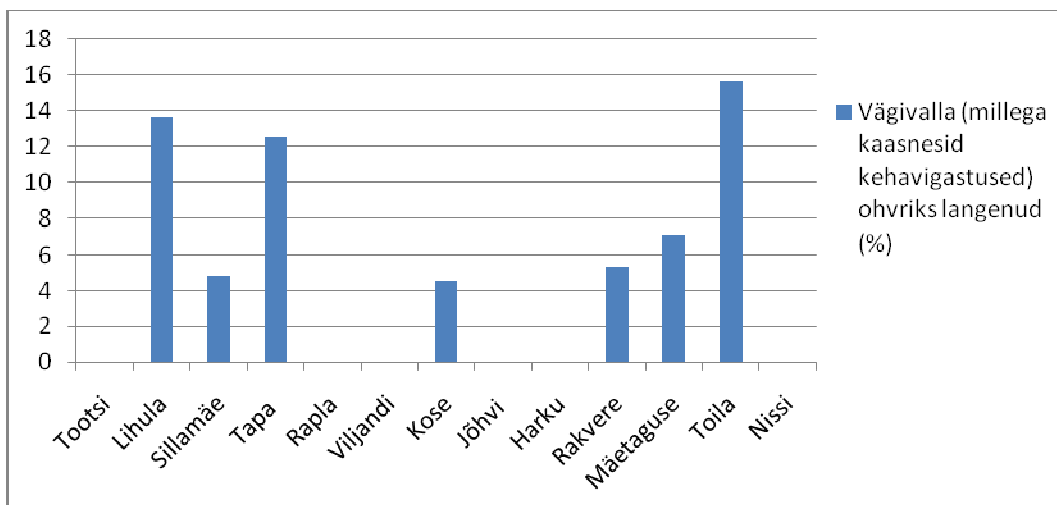
Kas sa oled sellel õppeaastal sattunud vägivald ohvriks, millega kaasnesid kehavigastused?	Jah		Ei		Kokku
	N	%	N	%	N
<b>Poiss</b>	10	7,9	117	92,1	127
<b>Tüdruk</b>	4	2,8	139	97,2	143
<b>Kokku</b>	<b>14</b>	<b>5,2</b>	<b>256</b>	<b>94,8</b>	<b>270</b>

Vaadates tabelit 2 ilmneb, et vanuseti võrreldes ei tule välja väga suuri erinevusi antud teemal. 12-14 aastaste puhul on küll märgata natukene suuremat protsenti vägivald ohvriks langemise osas, kui 15-16 aastaste puhul. 14 aastaste puhul suurem vastanute arv võib tuleneda sellest, et selles vanuses noori, kes käivad 8 klassis küsitleti kõige rohkem.

Tabel 2. Vägivald ohvriks sattumise hinnangud, vanuse lõikes (N, %)

	12-13 aastased		14 aastased		15-16 aastased		Kokku	
	N	%	N	%	N	%	N	%
<b>Jah</b>	5	15,6	6	4,0	3	3,4	14	5,2
<b>Ei</b>	27	84,4	143	96,0	85	96,6	254	94,8

Tuues välja jooniselt 1 peamised olulised protsendid, siis selgub, et vägivald ohvriks on vastajatest kõige enam langenud inimesed Toilast (~16%), Lihulast (~ 14%) ja Tapalt (~13%). Mitte kordagi ei ole vastanutest langenud vägivald ohvriks Tootsi, Rapla, Viljandi, Jõhvi, Harku ja Nissi noored.



Joonis 1. Vägivalla ohvriks langemine KOV lõikes.

Tabel 3 kirjeldab neid kohti, kus õpilased on vägivalla ohvriks sattunud. Enim on kokku puutunud vägivallaga koolis: 14-st õpilasest, kes on vägivalla ohvriks langenud, vastas 5 (36 %), et see juhtus koolis (tähelepanu väärib asjaolu, et kõik selliselt vastajad olid poisid).

Tabel 3. Vägivalla ohvriks sattumise koht, sugude lõikes (N, %)

Kui sa oled sattunud vägivalla ohvriks, siis see juhtus ...	Poiss		Tüdruk		Kokku	
	N	%	N	%	N	%
... koolis või kooli ümbruses	5	50	0	0	5	35,7
... muul peol nt (kellegi kodus)	1	10	0	0	1	7,1
... bussis või bussipeatuses	0	0	1	25	1	7,1
... tänaval	1	10	1	25	2	14,3
... kaupluses	1	10	0	0	1	7,1
... spordisaalis	1	10	1	25	2	14,3
... kellegi teise pool kodus	1	10	1	25	2	14,3
<b>Kokku</b>	<b>10</b>		<b>4</b>		<b>14</b>	

Tabel 4. Vägivalla ohvriks sattumise koht, vanuse lõikes (N, %)

	12-13 aastased		14-aastased		15-16 aastased		Kokku	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Koolis või kooli ümbruses	1	20,0	3	50,0	1	50,0	5	35,7
Muul peol (nt kellegi kodus)	0	0	1	14,3	0	0	1	7,1
Bussis või bussipeatuses	1	20,0	0	0	0	0	1	7,1
Tänaval	0	0	1	14,3	1	50,0	2	14,3
Kaupluses	1	20,0	0	0	0	0	1	7,1
Spordisaalis	1	20	1	14,3	0	0	2	14,3
Kellegi teise pool kodus	1	20	1	14,3	0	0	2	14,3

Tabelist 4 ilmneb, et 14 noort, kes vastasid, et on vägivalda ohvriks langenud on suuremas osas (35,7%) vastanud, et see juhtus koolis või kooli ümbruses, mis võib viidata koolikiusamisele. Üldiselt, aga peab mainima, et vägivalda ohvriks langemist on olnud kogu valimit vaadates väike.

### Varguse ohvriks langemine

Küsitluses paluti vastata õpilastel küsimustele, mis puudutasid kokkupuudet vargusega. Tabel 5 toob välja soo lõikes selle, kas õpilane on langenud varguse ohvriks. Selgub, et kõigist vastanutest (N=272) on varguse ohvriks sattunud 25 %, seejuures tüdrukud on varguse ohvriks olnud mõnevõrra rohkem: kõigist vastanud tüdrukutest (N=143) 28 %, poiste (N=129) vastav näitaja on 23 %.

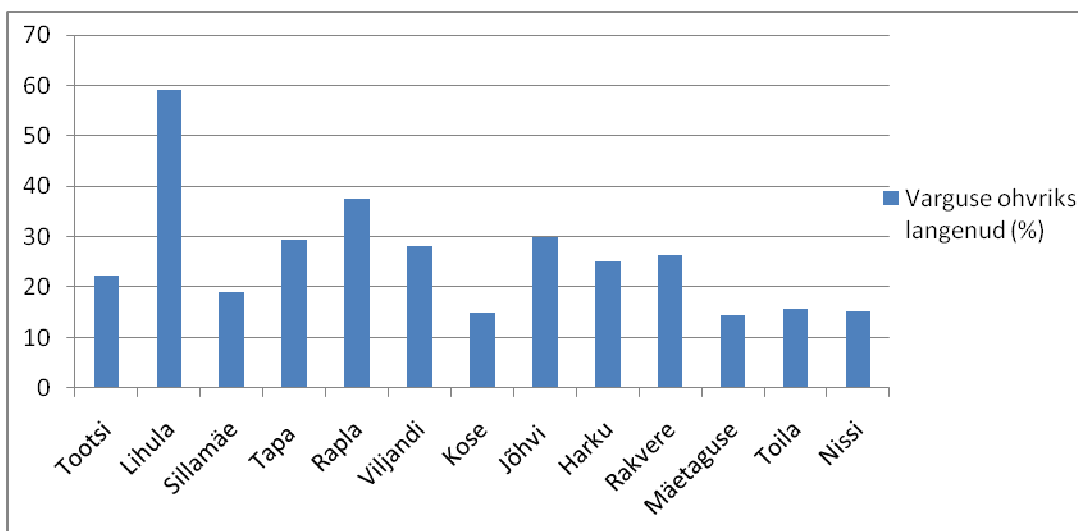
Tabel 5. Varguse ohvriks sattumine, sugude lõikes (N, %)

Kas sa oled kunagi sattunud varguse ohvriks?	Jah		Ei		Kokku
	N	%	N	%	N
Poiss	29	22,5	100	77,5	129
Tüdruk	40	28	103	72	143
<b>Kokku</b>	<b>69</b>	<b>25,4</b>	<b>203</b>	<b>74,6</b>	<b>272</b>

Võrreldes vägivalda ohvriks langemist varguse ohvriks langemisega, tuleb tõdeda, et varguse ohvriks on langenud rohkem noori – 25,7 % (tabel 6). Võrreldes vastanuid vanuseti on näha, et 14-16 aastastelt noortelt on varastatud tunduvalt rohkem kui 12-13 aastastelt.

Tabel 6. Varguse ohvriks sattumine, vanuse lõikes (N, %)

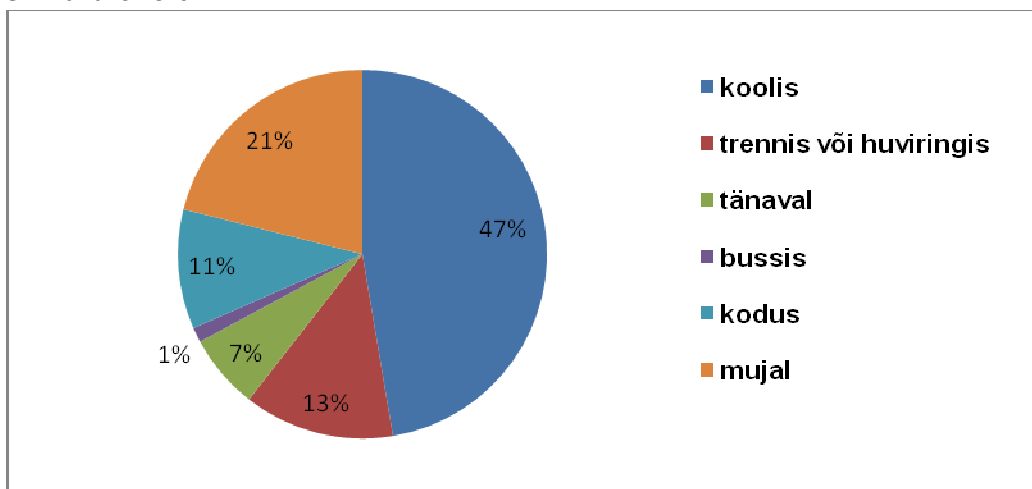
	12-13 aastased		14 aastased		15-16 aastased		Kokku	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Jah	9	28,1	30	19,7	30	35,3	69	25,7
Ei	23	71,9	122	80,3	55	64,7	200	74,3



Joonis 2. Varguse ohvriks langenud KOV lõikes.

Jooniselt 2 ilmneb, et varguse ohvriks on langenud kõige rohkem Lihulas (~ 59%) elavad vastajad. Lihulale järgnevad Rapla ja Jõhvi. Huvitav on, et vägivalda ja varguste puhul on mõlemal juhul Lihula esikolmiku, kuid teised kohalikud omavalitsused erinevad.

Jooniselt 3 on näha nende õpilaste vastused varguse ohvriks langemise koha suhtes, kellelt on varastatud (N=76). Sellele küsimusele vastati 76 korral, kuigi tabelist 5 selgus, et varguse ohvriks on langenud 69 õpilast. Sellest võib järeldada, et varguse ohvriks on mõni õpilane sattunud rohkem kui üks kord.



Joonis 3. Varguse ohvriks langemise kohad

Sellest nähtub, et 47% varguse juhtudest on toimunud koolis. Suur hulk õpilasi valis küsimustikus pakutud variantidest erineva koha (mujal). Selle all toodi välja kohtadena: avalikul üritusel, muusikakoolis, reisil olles, võistlustel, riietusruumist, noortekeskuses, teel koolist koju ja vanas koolis.

Palusime vastata õpilastel küsimusele, kas nad on ise kunagi midagi varastanud. Tabel 7 kirjeldab õpilaste vastuseid tüdrukute ja poiste lõikes. Selgub, et kõigist vastanutest (N=227) on varastanud 15 % õpilastest ( 19 % poistest ning 11 % tüdrukutest).

Tabel 7. Varastamise hinnangud poiste ja tüdrukute lõikes.

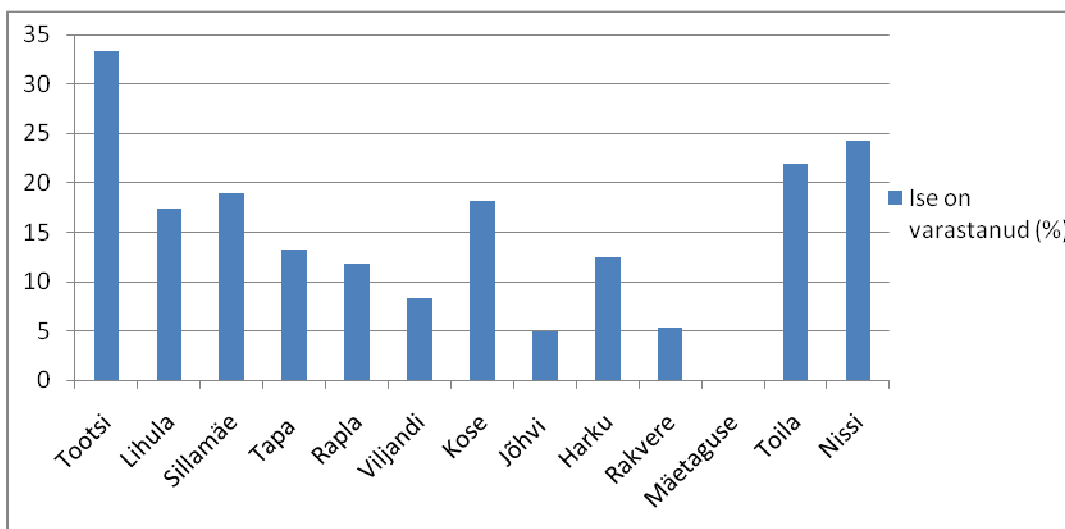
Kas sa oled kunagi midagi varastanud?	Jah		Ei		Kokku
	N	%	N	%	
<b>Poiss</b>	25	19,2	105	80,8	130
<b>Tüdruk</b>	16	11,3	126	88,7	142
<b>Kokku</b>	<b>41</b>	<b>15,1</b>	<b>131</b>	<b>84,9</b>	<b>272</b>

Vaadates küsimusele antud vastuseid tuleb tõdeda, et suurem osa vastanud noorest ei ole varastanud (tabel 8). Ise on varastanud kelleltki teiselt 40 noort ehk umbes 15% kõigist vastanutest. Vanuse lõikes on näha, et 14 aastased on enim teiste inimeste tagant varastanud. Taaskord tuleb 14 aastaste ülekaal sellest, et selles vanuses noori küsitleti kõige rohkem.

Tabel 8. Varastamise hinnangud, vanuse lõikes (N, %)

	12-13 aastased		14 aastased		15-16 aastased		Kokku	
	N	%	N	%	N	%	N	%
<b>Jah</b>	7	21,9	19	12,6	14	16,1	40	14,8
<b>Ei</b>	25	78,1	132	87,4	73	83,9	230	85,2

Kui vaadelda noorte varastamist kohalike omavalitsuste lõikes (joonis 4), siis ilmneb, et ise on protsentuaalselt varguse toime pannud 1/3 vastanud Tootsi noortest (~33%). Tootsile järgnesid Toila ja Nissi. Vastanud noortest ei olnud üldse varastanud Mäetaguse noored ja ka Jõhvi noorte protsent oli väiksem (~5%).



Joonis 4. Ise varastanud KOV lõikes.

Tabel 9 ilmestab õpilaste vastuseid küsimusele, kas varastati üksi või kellegagi koos. Vastustest tuleb välja, et enam on varastatud üksi (7%), kuigi peaaegu sama tihti (6%) on tehtud seda koos ühe sõbraga. Nende vastusevariantide puhul ei olnud soo lõikes erinevusi. Küll aga oli suur erinevus väite puhul, kus vastati, et varastati koos mitme sõbraga: poistest vastas nii 8 % ning tüdrukutest 1%.

Tabel 9. Kas varguse sooritanud noored tegi seda üksi või koos sõpradega, sugude lõikes (N, %)

Kui sa oled midagi varastanud, siis kas sa tegid seda üksi või teistega koos?	Poiss		Tüdruk		Kokku	
	N	%	N	%	N	%
<b>Üksi</b>	9	6,9	10	6,9	19	6,9
<b>Koos 1 sõbraga</b>	8	6,1	9	6,3	17	6,2
<b>Koos mitme sõbraga</b>	11	8,4	1	0,7	12	4,4
<b>Ei ole midagi varastanud</b>	103	78,6	124	86,1	227	82,5
<b>Kokku</b>	<b>131</b>		<b>144</b>		<b>275</b>	

Võrreldes küsimusi varastamise kohta, tekib vastuolu. Kui tabeli 8 puhul vastas 40 noort, et nad on varastanud, siis tabelitest 9 ja 10 ilmneb, et seda on teinud 48 noort. Ka vanuseti tuleb tabeleid võrreldes välja erinevusi. Kui jah, ma olen varastanud vastas seitse 12-13 aastast noort,

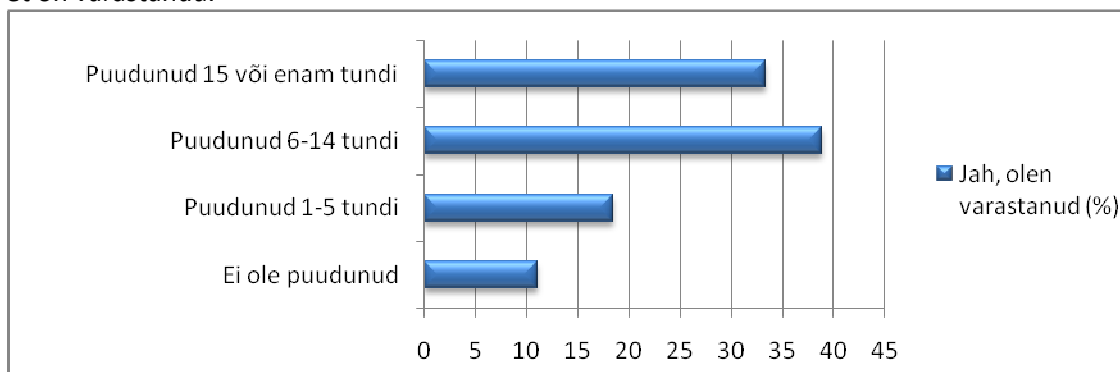
siis küsimusele, ka sa oled varastanud üksi või koos sõbraga, vastas jaatavalt juba üheksa sama vana noort. Korraga on juurde tulnud veel kaks vastajat. Vahe on ilmne ka 14 aastaste puhul, kus kahe tabeli vaheks tuleb 3 noort. Ühe noore võrra erineb ka 15-16 aastaste noorte vastus.

Tabel 10. Kas varguse sooritanud noored tegi seda üksi või koos sõpradega, vanuse lõikes (N, %)

	12-13 aastased		14-aastased		15-16 aastased		Kokku	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Üksi	5	15,6	8	5,2	6	6,8	19	7,0
Koos 1 sõbraga	3	9,4	9	5,9	5	5,7	17	6,2
Koos mitme sõbraga	1	3,1	5	3,3	6	6,8	12	4,4
Ei ole midagi varastanud	23	71,9	131	85,6	71	80,7	225	82,4

### Koolist puudumine ja varastamine

Andmete analüüsimise käigus ilmnis seos varastamise ja tundidest puudumise vahel (Cramer's V .004). Need, kes vastasid, et on puudunud tundidest, vastasid ka sagedamini, et on ise varastanud. Jooniselt 5 on näha, et õpilased, kes ei ole ühtegi tundi puudunud vastasid harvem, et on varastanud.

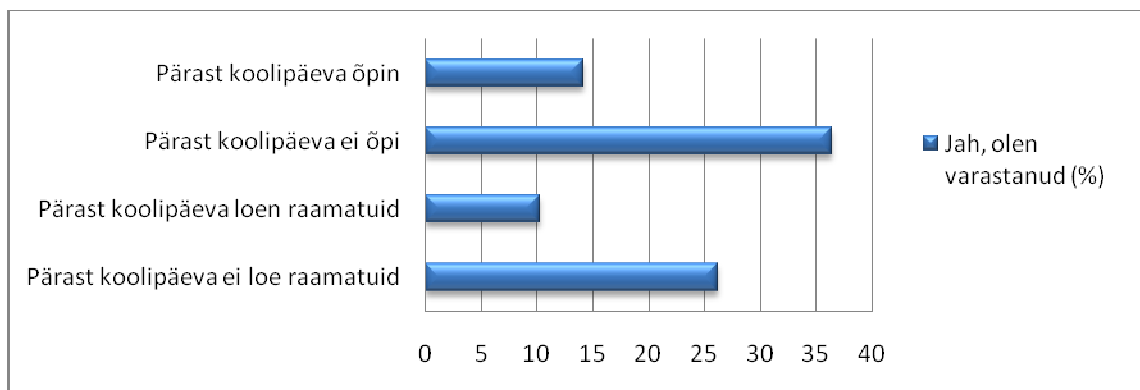


Joonis 5. Varastamine ja koolist puudumine.

Kui võtta kokku kõigi õpilaste, kes on koolist puudunud hinnangud, siis varastanud on nendest 25 %.

### Vaba aeg ja varastamine

Palusime õpilastel hinnata enda ajakasutust pärast koolipäeva lõppu. Küsimustikus paluti hinnata, kui palju aega õpilased kulutavad: koolitööde tegemisele, raamatute lugemisele, interneti teel suhtlemisele, arvutimängude mängimisele, ajakirjade ja koomiksiste lugemisele, sportimisele, muusikainstrumendil mängimisele. Analüüsisid antud hinnanguid (joonis 6) ning seost varastamisega, siis selgus, et õpilased, kes pärast koolipäeva lõppu kulutavad aega koolitööde tegemisele ning raamatute lugemisele on vastanud harvem, et on varastanud (Cramer's V koolitööde puhul .043 ja raamatute lugemise puhul .001).

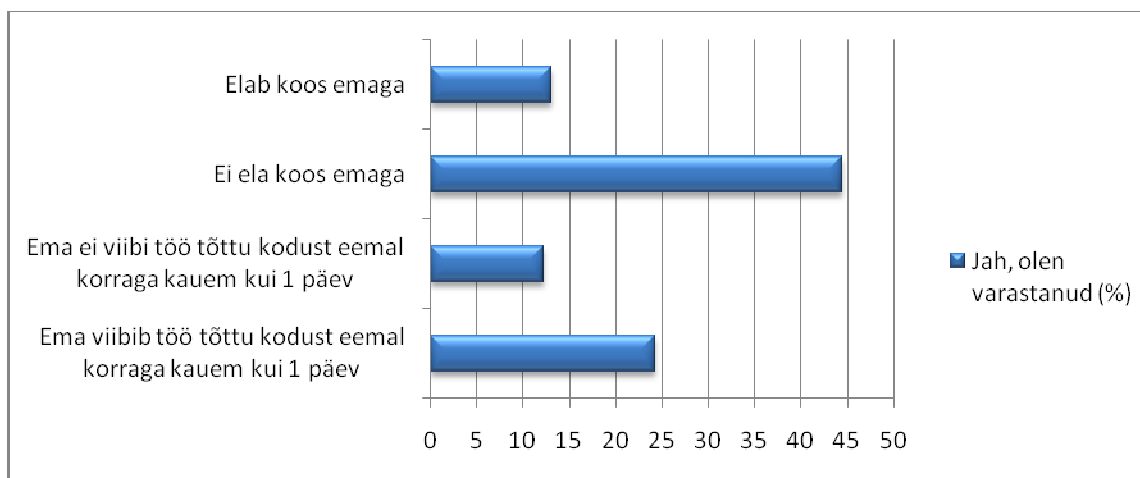


Joonis 6. Varastamine ja aeg pärast koolipäeva.

Teiste eelpool loetletud tegevuste ja varastamise vahel ei ole seost. Kui varasemalt selgus, et valdav enamus noortest veedab koos sõpradega vaba aega avalikes kohtades mitu korda nädalas, siis võrdlesime saadud andmeid sellega, kas need, kes veedavad aega avalikes kohtades sõprade seltsis on varastanud enam või mitte. Analüüsi käigus selgus, et pärast koolipäeva sõpradega väljas käimisel ja varastamisel ei ilmnenud seost.

#### Vanematest lahusolek ja varastamine

Ankeedis paluti lastel vastata küsimustele, mis puudutas nende kooselu ema ja isaga. 32 % õpilastest vastas, et ei ela koos isaga ja 3 % vastas, et ei ela koos emaga. Samuti küsiti õpilastelt seda, kas nende ema ja isa viibivad kodust eemal töö tõttu korruga kauem kui üks päev. Neid, kelle isa viibib töö tõttu korruga kauem kui üks päev kodust eemal oli 36 % ja emade puhul oli sama näitaja 16%. Analüüsisime neid vastuseid seoses õpilaste varastamisega. Selgus, et need õpilased, kes vastasid, et ei ela koos emaga varastavad suurema tõenäosusega (Cramer's V .008).



Joonis 7. Emaga koos elamise ja ema kodust töö tõttu eemal viibimise seos varastamisega.

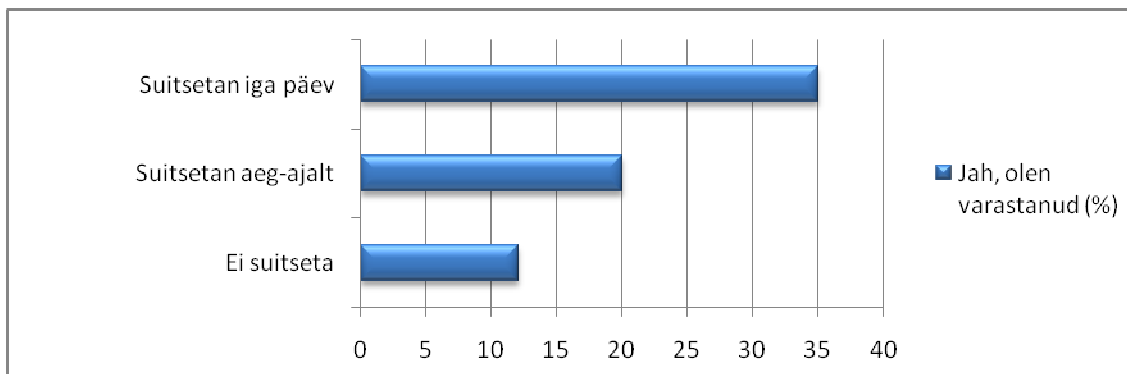
Jooniselt 7 on näha, et ligi 45 % õpilastest, kes ei ela koos emaga on varastanud ja kõige vähem varastavad õpilased siis, kui nende ema ei viibi kodust eemal töö tõttu kauem kui üks päev.

Kui emaga koos elamise ja tema kodust eemal viibimisel töö tõttu oli varastamisega seos, siis isadega koos elamise ja nende kodust eemal viibimisel töö tõttu ja varastamisel selget seost välja ei tulnud.

### Suitsetamine, alkoholi ja uimastite tarbimine ning varastamine

Palusime õpilastel vastata, kas nad suitsetavad, tarbivad alkoholi või on proovinud kunagi uimasteid ja võrdleme nüüd siinkohal saadud vastuseid sellega, kas nad on ise kunagi varastanud.

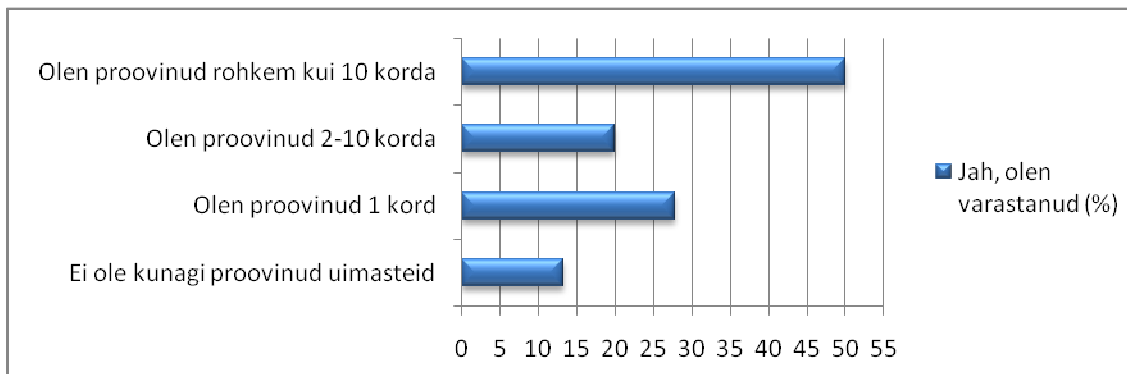
Selgub, et õpilastest kes suitsetavad aeg-ajalt või iga päev on varastanud ligi 26 %, samal ajal kui mittesuitsetajatest on varastanud 13 %. Joonis 8 ilmestab seda, et suitsetamise ja varastamise vahel on seos (Cramer's V .015).



Joonis 8. Seos suitsetamise ja varastamise vahel.

Varasemas peatükis selgus, et alkoholi on tarbinud viimase kolme kuu jooksul rohkem kui pooled vastanutest, kuid selget seost sellel varastamisega ei ole. Kuigi nendest, kes viimase kolme kuu jooksul alkoholi tarbinud on varastanud 17 % ja nendest, kes ei ole 12%, siis Cramèri seosekordaja seost varastamise ja alkoholi tarbimise vahel ei kinnita.

Järgnevalt analüüsime seost uimastite tarbimise ja varastamise vahel. Selgub, et nendest, kes vastasid, et ei ole kunagi proovinud uimasteid on varastanud 13 % ning samas nendest õpilastest, kes on proovinud uimasteid 1 või enam kordi on varastanud 29 %.



Joonis 9. Seos uimastite tarbimise ja varastamise vahel.

Märkimisväärne on see, et õpilastest, kes on uimasteid proovinud enam kui 10 korda on varastanud pooled. Võib väita, et uimastite tarbimine on üks varastamise riskifaktoreid ja seda ilmestab ka joonis 9 (Cramer's V .034).

Vägivalla ohvriks langemise seos vanematega kooselamisega. Analüüsid vägivalla ohvriks langemist, koolis narrimist/kiusamist ja isa/ema kodus elamist, siis nende vahel seost ei ilmnunud. Ei saa väita, et kui laps elab koos mõlema vanemaga, siis koolikiusamist on tema puhul vähem. Seosed puuduvad.

### **Kokkuvõte**

Antud peatükis selgus, et varastamine on õpilaste seas suureks probleemiks: 25 % õpilastest on sattunud varguse ohvriks ja ise on varastanud 15 % noortest. Märkimisväärne on see, et ligi poolte õpilastega, kellelt on varastatud, on see juhtunud koolis.

Ühes varasemas peatükis selgus, et kiusamise ohvriks on langenud ligi 16 % noortest. Käesolevas peatükis selgus, et vägivalla ohvriks, millega kaasnesid kehavigastused on langenud 5 % noortest. Seda on antud uurimuse tulemustel vähe, kuid selline tulemus võib tuleneda sellest, et noored valisid küsimustikus pigem variandi, et neid on kiusatud. Kuna vägivalla ohvriks langenuid protsentuaalselt oli vähe, siis võrdluses teiste küsimustike teemadega ning noorte enda hälbiva käitumise vahel ei selgunud ühtegi usaldusväärset seost.

Kokkuvõtteks võib öelda, et suitsetamine, narkootikumide tarvitamine ja koolist puudumine on riskifaktorid varastamisele, mistõttu tuleks varastamise probleemiga tegeleda erinevatele aspektidele tähelepanu pöörates.

## Kuidas hoida ära noorte sattumine kuritegelikule tee?

### Indrek Kõre

Antud peatükk keskendub noorte endi hinnangule kuidas peaks ja võiks ennetada kuritegelikule tee sattumist. Noortel paluti vastata avatudküsimusele: Mida peaks Sinu arvates tegema, et ära hoida noorte sattumist kuritegelikule tee? Seega noortele endile anti võimalus pakkuda välja just need variandid, mis nende arvates oleksid sobilikud ja tõhusad. Respondentide vastuste esmaseks analüüsiks töötati läbi kõik antud küsimusele antud vastused. Analüüsi käigus moodustati 11 kategooriat, ning kõik vastused kodeeriti 11 kategooria alla.

Saadud kategooriateks on:

#### **Rohkem tegevusi noortele**

Huviringid, üritused. Ka huviringide ja noortekeskuste ning muude vaba aja võimaluste loomine.

#### **Suunata noori huvitegevuste juurde**

Noorte ergutamine, leidmaks hälbivale käitumisele alternatiivseid tegevusi.

#### **Vanemate poolne kasvatamine ja harimine**

Vanemate poolt ülesnäidatav positiivne eeskuju.

#### **Näidata noortele kuritegevuse tagajärgi**

#### **Pidada loenguid, nõustama ja neil teemadel rääkima**

Rääkimine alkoholist, suitsetamisest, vägivallast ning headest ja halbade valikutest.

Spetsialistide poolne nõustamine.

#### **Suurendada kontrolli noorte üle**

Rohkem keelde ja piiranguid vanemate poolt.

Rohkem politsei kohalolu.

Alkoholi reklaamimise keelustamine, vägivaldsete filmide näitamise piiramine.

Ka kontroll noortele alkoholi ja sigarette müüvate kaupluste üle.

#### **Noored peaksid ise seda vältima**

Noore saatus on tema enda isiklik vastutus ning tema enda ning kuritegelikule tee sattumine tema personaalsete valikute küsimus.

#### **Ei tea**

#### **Ei saagi midagi teha**

#### **Ei peakski midagi tegema**

#### **Muu vastus**

Vastused, mis ei sobitu otseselt ühtegi eelnevalt loetletud kategooriasse:

„Et tuleks sõnadega selgeks teha omavahel mitte füüsiliselt teel kakelda”

„Neid saavad aidata ainult lähedased sõbrad”

„On vaja saata neid ühiskondlikele töödele”

„Ette võtta mingeid meetmeid”

„Propageerima heatahtlikku ja normaalset käitumist ja suhtumist teistesse”

„Mitte kiusama neid, mitte viima neid närvi, et neile antakse põhjust mitte hoolida, et neil ei oleks endast suva”

„Anda neile rohkem sead mida nad tahavad”

„Tuleks olla lihtsalt nende muredega kursis ning vajalikul hetkel neid õigele teele saata”

„Laskma neid kõike proovida”

„Tavaliselt on selle taga mingi kodune probleem, nii et ma arvan, et tuleks alustada selle lahendamisest”

„Inimesed on erinevad, erinevate inimeste ärahooldamiseks tuleks tegeleda erinevate teguritega”

„Tuled aidata neid”

„Ei tohiks nii palju keelata, sest keelatud asjad tunduvad ikka huvitavamad”

„Noored võiksid rohkem aega veeta peredega mitte sõpradega”

„Valgusteid juurde panema”

„Meil peaks olema rohkem inimesi, kes toetavad ja nende vanemad peaksid olema hoolivamad”

„Tegelema”

„Ma arvan, et peaks alustama nende vanematest ja kodudest, sest seal tavaliselt sellised asjad algavad”

10,9%, ehk 30 vastajat 276-st on jätnud küsimusele vastamata ehk nad ei ole antud küsimuse vastuseks midagi kirjutanud. Vastuse andnud 246 respondendi seas on kõige enam neid, kes on kirjutanud vastuseks „ei tea/ei oska öelda” – 21,1% (Tabel 1). Sisuliste vastuste hulgas on kõige populaarsem „rohkem tegevusi noortele” – 17,1%. Noored leiavad, et alternatiivsete tegevusvõimaluste olemasolu ja nende võimaluste loomine hoiab ära tegevusetust, ning sellest tulenevat kuritegevust.

Tabel 1. Noorte soovitude jaotumine kategooriate lõikes (N, %).

	N	Protsent
Rohkem tegevusi noortele	42	15,2
Suunata noori huvitegevuste juurde	11	4,0
Vanemate poolne kasvatamine ja harimine	16	5,8
Näidata noortele kuritegevuse tagajärgi	10	3,6
Pidada loenguid, nõustama ja neil teemadel rääkima	20	7,2
Suurendada kontrolli noorte üle	39	14,1
Noored peaksid ise seda vältima	26	9,4
Ei tea	52	18,8
Ei saa midagi teha	9	3,3
Ei peakski midagi tegema	3	1,1
Muu vastus	18	6,5
KOKKU	246	89,1

15,9% vastajatest arvab, et alaealiste kuritegevust aitavad ära hoida ulatuslikumad piirangud nende üle. 10,6% vastanud noortest leiab, et kuritegelikule teele sattumise vältimine on iga isiku enda teha. Selleks tuleks teha õigeid valikuid vaba aja kasutuse, sõprade valimise jms. osas. 8,1% vastanutest leiab, et konkreetset probleemi aitab vältida sellest rääkimine ning sellekohaste loengute pidamine. 16 noort (6,5%) leiab, et alaealiste kuritegelikule teele sattumist aitab vältida vanemate poolne kasvatamine ja harimine. 4,5% vastajatest arvab, et noorte suunamine huvitegevuste juurde aitab vältida konkreetset probleemi. 4,1% vastajatest leiab, et noortele

tuleks näidata kuritegevuse tagajärgi, nendest tagajärgedest rääkida ja neid piltlikkustada. 3,7% respondentidest arvab, et noorte kuritegelikule teele sattumise vältimiseks ei saagi midagi teha. Kolm vastajat (1,2%) arvab, et konkreetse probleemi vältimiseks ei peakski midagi tegema. 18 vastajat (7,3%) on pakkunud välja mõne muu vastuse, mis otseselt ei kuulu ühtegi eelnevalt käsitletud kategooriasse.

### Vastuste jaotus sõltuvalt vastaja soost

144-st neiuist 17 ning 131-st noormehest 13 on jätnud küsimusele vastamata. Meessoost respondentide seas on märkimisväärselt rohkem neid, kes on andnud küsimusele vastuseks „ei tea” – 26,3%. Naissoost vastajate seas on see näitaja 16,5%. Nii neidude kui noormeeste arvates aitab üsna sarnaselt kuritegelikule teele sattumist vältida rohkemate tegevuste olemasolu/loomine. Nii on arvanud 18,1% naissoost vastajatest ja 16,1% meessoost vastajatest.

Tabel 2. Poiste ja tüdrukute soovitusel noorte kuritegelikule teele sattumise ennetamiseks.

	TÜDRUK		POISS	
	N	%	N	%
Rohkem tegevusi noortele	23	16,0	19	14,5
Suunata noori huvitegevuste juurde	8	5,6	3	2,3
Vanemate poolne kasvatamine ja harimine	9	6,3	7	5,3
Näidata noortele kuritegevuse tagajärgi	9	6,3	1	,8
Pidada loenguid, nõustama ja neil teemadel rääkima	12	8,3	8	6,1
Suurendada kontrolli noorte üle	11	7,6	28	21,4
Noored peaksid ise seda vältima	17	11,8	8	6,1
Ei tea	21	14,6	31	23,7
Ei saa midagi teha	6	4,2	3	2,3
Ei peakski midagi tegema			3	2,3
Muu vastus	11	7,6	7	5,3
Kokku	127	88,2	118	90,1

Noormeeste seas on oluliselt rohkem neid, kes arvavad, et probleemi aitab vältida kontrolli suurendamine noorte üle – 23,7%. Neidude seas on vastav näitaja 8,7%. 7,1% vastanud neiudest leidis, et üheks lahenduseks on kuritegevuse tagajärgede näitamine. Noormeestest arvas nii kõigest 0,8%. Neiud peavad oluliseks lahenduseks veel loengute pidamist (9,4%) ning noorte isiklikku vastutust kuritegelikule teele sattumise vältimises (13,4%). Noormeeste puhul on mõlemaks näitajaks 6,8%. Samuti peavad neiud oluliseks noorte suunamist huvitegevuste juurde – 6,3%. Noormeestest arvab nii 2,5%. Mõnevõrra sarnaselt peab kasvatust oluliseks 7,1% neidudest ja 5,9% noormeestest. Loengute pidamist peab oluliseks meetmeks 9,4% neidudest ja 6,8% noormeestest. 4,7% neiudest ja 2,5% noormeestest on vastanud, et kuritegelikule teele sattumist ei saagi vältida. 2,5% vastanud noormeestest on leidnud, et probleemi vältimiseks ei peakski midagi tegema. 8,7% neidudest ja 5,9% noormeestest on välja toonud mõne muu lahenduse.

### Vastuste jaotus sõltuvalt vastaja piirkonnast

Järgnevalt on esitatud omavalitsuste lõikes noorte soovitusel.

Omaavalitsus	Soovituse kategooria	N
<b>TOOTSI</b>	Rohkem tegevusi noortele	2
	Vanemate poolne kasvatamine ja harimine	1
	Suurendada kontrolli noorte üle	1
	Noored peaksid ise seda vältima	3
<b>LIHULA</b>	Rohkem tegevusi noortele	7
	Suunata noori huvitegevuste juurde	3
	Vanemate poolne kasvatamine ja harimine	2
	Näidata noortele kuritegevuse tagajärgi	1
	Pidada loenguid, nõustama ja neil teemadel rääkima	1
	Suurendada kontrolli noorte üle	1
	Noored peaksid ise seda vältima	4
	Ei tea	3
	Muu vastus	1
<b>SILLAMÄE</b>	Rohkem tegevusi noortele	1
	Vanemate poolne kasvatamine ja harimine	4
	Pidada loenguid, nõustama ja neil teemadel rääkima	4
	Suurendada kontrolli noorte üle	2
	Noored peaksid ise seda vältima	1
	Ei tea	1
	Muu vastus	3
<b>TAPA</b>	Rohkem tegevusi noortele	3
	Suunata noori huvitegevuste juurde	1
	Vanemate poolne kasvatamine ja harimine	1
	Näidata noortele kuritegevuse tagajärgi	1
	Suurendada kontrolli noorte üle	1
	Noored peaksid ise seda vältima	3
	Ei tea	2
	Ei saa midagi teha	2
	Ei peakski midagi tegema	1
<b>RAPLA</b>	Rohkem tegevusi noortele	1
	Suunata noori huvitegevuste juurde	1
	Vanemate poolne kasvatamine ja harimine	1
	Suurendada kontrolli noorte üle	5
	Noored peaksid ise seda vältima	2
	Ei tea	3
	Ei saa midagi teha	2
<b>VILJANDI</b>	Rohkem tegevusi noortele	1
	Suunata noori huvitegevuste juurde	1
	Vanemate poolne kasvatamine ja harimine	1

	Pidada loenguid, nõustama ja neil teemadel rääkima	1
	Suurendada kontrolli noorte üle	5
	Noored peaksid ise seda vältima	1
	Ei tea	8
	Ei peakski midagi tegema	1
	Muu vastus	2
<b>KOSE</b>	Rohkem tegevusi noortele	2
	Vanemate poolne kasvatamine ja harimine	1
	Pidada loenguid, nõustama ja neil teemadel rääkima	2
	Suurendada kontrolli noorte üle	2
	Noored peaksid ise seda vältima	3
	Ei tea	8
	Ei saa midagi teha	1
	Muu vastus	2
<b>JÕHVI</b>	Rohkem tegevusi noortele	5
	Suunata noori huvitegevuste juurde	1
	Näidata noortele kuritegevuse tagajärgi	1
	Pidada loenguid, nõustama ja neil teemadel rääkima	2
	Suurendada kontrolli noorte üle	3
	Noored peaksid ise seda vältima	2
	Ei tea	1
	Ei saa midagi teha	1
	Ei peakski midagi tegema	1
<b>HARKU</b>	Rohkem tegevusi noortele	1
	Vanemate poolne kasvatamine ja harimine	1
	Näidata noortele kuritegevuse tagajärgi	1
	Pidada loenguid, nõustama ja neil teemadel rääkima	3
	Suurendada kontrolli noorte üle	5
	Noored peaksid ise seda vältima	1
	Ei tea	8
	Muu vastus	4
<b>RAKVERE</b>	Rohkem tegevusi noortele	2
	Suunata noori huvitegevuste juurde	1
	Vanemate poolne kasvatamine ja harimine	1
	Näidata noortele kuritegevuse tagajärgi	2
	Pidada loenguid, nõustama ja neil teemadel rääkima	3
	Suurendada kontrolli noorte üle	2
	Noored peaksid ise seda vältima	2
	Noored peaksid ise seda vältima	2
	Ei tea	3
	Ei saa midagi teha	3
<b>TOILA</b>	Rohkem tegevusi noortele	8
<b>MÄETAGUSE</b>	Suunata noori huvitegevuste juurde	2
	Vanemate poolne kasvatamine ja harimine	1
	Näidata noortele kuritegevuse tagajärgi	8
	Suurendada kontrolli noorte üle	2
	Noored peaksid ise seda vältima	3

	Muu vastus	1
<b>NISSI</b>	Rohkem tegevusi noortele	9
	Suunata noori huvitegevuste juurde	1
	Vanemate poolne kasvatamine ja harimine	1
	Näidata noortele kuritegevuse tagajärgi	1
	Pidada loenguid, nõustama ja neil teemadel rääkima	2
	Suurendada kontrolli noorte üle	2
	Noored peaksid ise seda vältima	1
	Ei tea	8
	Ei saa midagi teha	2
	Muu vastus	4

## Lapsevanemate hinnang kodukoha turvalisusele

### Kaisa Karabelnik ja Karin Kiis

#### Sissejuhatus

Antud peatükis toome välja uuringu “Turvatunne kodukohas” ankeetküsitluse vastused kirjeldava statistikana ja otsime tunnuste vahelisi seoseid. Peatüki empiirilise alusena kasutame uuringus kogutud lapsevanemate ankeetküsitluste vastuseid. Kodukoha turvalisust ja isiklikult ohustatuse tunnetust mõõdame läbi inimeste subjektiivsete hinnangute, võttes aluseks küsimuse: “Kui turvaliseks Te peate oma kodukohta?”. Vastamiseks kasutati 4- pallilist skaalat, kus 1 tähendab turvaliseks ja 4 tähendab mitteturvaliseks. Isikliku ohustatuse tunnetuse mõõtmiseks kasutasime küsimust: “ Kui tihti Te olete viimase kolme aasta jooksul tundnud, et keegi on Teile teie kodukohas või naabruskonnas ohtlik?”. Vastamiseks kasutati 6- pallilist skaalat, kus 1 tähendas kord nädalas või sagedamini ja 6 tähendab mitte kunagi.

#### Kirjeldav statistika

Selgus, et 108-st vastanust 61 (56,5%) on osalenud sellises kodukoha tegevuses, mille eesmärgiks on olnud piirkonna ja selle elanike heaolu suurendamine. 46 vastajat (42,6%) pole piirkonna heaolu suurendavas tegevuses osalenud. 1 vastaja jättis sellele küsimusele vastamata. Oma kodukoha turvalisust palusime täiskasvanutel hinnata neljapalli-skaalal: 1 – turvaline; 2 – pigem turvaline; 3 – pigem mitteturvaline; 4 – mitteturvaline. Selgus, et suur enamus vastanutest ehk 93,5% pidas oma kodukohta kas pigem turvaliseks (61,1%) või turvaliseks (32,4%). 5,6% vastanutest pidas enda elukeskkonda pigem mitteturvaliseks ning 1 vastaja arvas, et tema kodukoht on mitteturvaline (Vt ka Tabel 1).

Tabel 1. Hinnang kodukoha turvalisusele.

Vastusevariandid	Vastanute arv	Vastanute protsent
Turvaliseks	35	32,4
Pigem turvaliseks	66	61,1
Pigem mitteturvaliseks	6	5,6
Mitteturvaliseks	1	0,9
<b>Kokku</b>	<b>108</b>	<b>100</b>

Kui vaadata omavalitsusi eraldi, siis 7-e omavalitsuse, st Tapa, Rapla, Viljandi, Kose, Harku, Rakvere ja Toila vastajad leidsid, et nende kodukoht on kas turvaline või pigem turvaline. Lihulas, Sillamäel, Jõhvis ja Mäetagusel vastasid mõned inimesed, et nende kodukoht on pigem mitteturvaline. Sillamäe vastajad eristusid, neist keegi ei pidanud oma kodukohta turvaliseks ja üks vastaja Sillamäelt pidas oma kodukanti mitteturvaliseks. Tootsis ja Nissis oli kummaski respondente 3, kes leidsid kõik, et nende kodukant on pigem turvaline (Vt ka Tabel 2).

Tabel 2. Hinnang kodukoha turvalisusele kohalike omavalitsuste lõikes.

OMAVALITSUS	HINNANG (vastanute arv)				KOKKU
	Turvaline	Pigem turvaline	Pigem mitteturvaline	Mitteturvaline	
Tootsi	0	3	0	0	3
Lihula	0	8	2	0	10
Sillamäe	0	4	2	1	7
Tapa	2	2	0	0	4
Rapla	3	2	0	0	5
Viljandi	7	8	0	0	15
Kose	5	5	0	0	10
Jõhvi	1	6	1	0	8
Harku	6	11	0	0	17
Rakvere	3	4	0	0	7
Mäetaguse	2	2	1	0	5
Toila	6	8	0	0	14
Nissi	0	3	0	0	3
<b>KOKKU</b>	<b>34</b>	<b>64</b>	<b>6</b>	<b>1</b>	<b>108</b>

Hinnangu sellele, kui ohtlikuks peetakse kodukohas üksinda ringikäimist pimedal ajal, palusime anda neljapalli-skaalal: 1 – ohutu; 2 – pigem ohutu; 3 – pigem ohtlik; 4 – ohtlik. Suur enamus vastajatest ehk ligikaudu 85% täiskasvanutest pidas pimedal ajal üksi ringiliikumist kas ohutuks (28,7%) või pigem ohutuks (56,5%). 12 vastajat ehk 11,1% vastajatest pidas seda pigem ohtlikuks ning 3 vastajat (2,8%) leidsid, et nende meelest on pimedal ajal ringiliikumine nende kodukohas ohtlik. Üks vastaja jättis sellele küsimusele vastamata.

Naiste ja meeste võrdluses võib öelda, et enamik naisi ja ka mehi hindab oma kodukohas üksi pimedal ajal ringi liikumist kas ohutuks või pigem ohutuks. Nii naiste kui meeste puhul on siin vastanute protsent üle 80, naistel vastavalt 88 ja meestel 83. Samas hindas enamik naisi (65% naistest) oma kodukohas pimedal ajal üksi ringiliikumist pigem ohutuks, enamik mehi (52%) aga ohutuks. Pigem ohtlikuks hindasid naistest pimedal ajal ringi liikumist 10% ehk 8 vastanut ning meestest 3 vastanut (13%) (Vt ka Tabel 3).

Tabel 3. Hinnang turvalisusele pimedal ajal üksi ringi liikudes soolisuse lõikes.

Vastusevariandid	Naised	Mehed	Kokku
Ohutu	19 (22,9%)	12 (52,2%)	<b>31</b>
Pigem ohutu	54 (65,1%)	7 (30,4%)	<b>61</b>
Pigem ohtlik	8 (9,6%)	3 (13,0%)	<b>11</b>
Ohtlik	2 (2,4%)	1 (4,3%)	<b>3</b>
<b>Kokku</b>	<b>83</b>	<b>23</b>	<b>106</b>

Omavalitsuste lõikes võib öelda, et 13-st omavalitsusest 6 (Tootsi, Tapa, Kose, Harku, Rakvere, Mäetaguse) olid sellised, mille vastajad hindasid pimedal ajal üksi ringi liikumist oma kodukohas

kas ohutuks või pigem ohutuks. 3-s omavalitsuses – Rapla, Viljandi, Toila – arvas üks vastaja, et üks pimedal ajal ringi liikuda on pigem ohtlik. Nii Lihula kui Jõhvi vastajad eristusid selle poolest, et pidasid pimedal ajal ringi liikumist kas pigem ohutuks või pigem ohtlikuks. Kõigist omavalitsustest enim eristus Sillamäe. Sealsest seitsmest respondentist pidasid 3 inimest ringiliikumist pimedal ajal pigem ohtlikuks ja 3 ohtlikuks, 1 inimene arvas, et üks on Sillamäel pimedal ajal liikumine pigem ohutu. Nissi 3 vastajat hindasid oma kodukandis üksi pimedal ajal ringiliikumist pigem ohutuks (vt Tabel 4).

Tabel 4. Hinnang turvalisusele pimedal ajal üksi ringi liikudes omavalitsuste lõikes.

OMAVALITSUS	HINNANG (vastanute arv)				
	Ohutu	Pigem ohutu	Pigem ohtlik	Ohtlik	KOKKU
Tootsi	0	3	0	0	3
Lihula	1	6	3	0	10
Sillamäe	0	1	3	3	7
Tapa	2	2	0	0	4
Rapla	1	3	1	0	5
Viljandi	7	7	1	0	15
Kose	3	7	0	0	10
Jõhvi	1	4	3	0	8
Harku	9	8	0	0	17
Rakvere	0	7	0	0	7
Mäetaguse	1	3	0	0	4
Toila	6	7	1	0	14
Nissi	0	3	0	0	3
<b>KOKKU</b>	<b>31</b>	<b>58</b>	<b>12</b>	<b>3</b>	<b>107</b>

Kõigist vastajatest 40,7% (44vastanut) pole mitte kunagi tundnud, et keegi nende kodukandist või naabruskonnast võiks neile ohtlik olla. 30,6% ehk 33 vastajat on tundnud ohtu teise inimese poolt kodukohas harvem kui kord poole aasta jooksul, 21,3% vastanutest (23 respondenti) on tundnud end teise kodukoha/naabruskonna inimese poolt ohustatuna viimase kolme aasta jooksul ühel korral poole aasta jooksul, s.o. kaks kord aastas.

Omavalitsuste lõikes suuri erinevusi ei ilmne. Enim eristub Sillamäe, kus 7-st täiskasvanust 3 tunnevad kord nädalas või sagedamini viimase kolme aasta jooksul, et keegi nende kodukohast on neile ohuallikaks, 1 inimene on seda tundnud viimase kolme aasta jooksul 1-2 korda kuus ning 2 inimest 1 kord poole aasta jooksul. (Vt ka Tabel 5)

Ühe turvalisuse aspektina saab tuua välja kuivõrd on täiskasvanutel olnud kokkupuudet narkootikumidega. Respondentide hulgas praktiliselt puudub kogemus kodukohas narkootikumide pakkumiste saamise osas, vaid kahel juhul 105 oli selline kogemus olemas. Selles osas, kas täiskasvanud on oma kodukohas inimesi näinud narkootikumidega kauplemas või neid tarbimas või leidnud kasutatud süstlaid, vastas 62% eitavalt. 20% vastajatest on selliseid olukordi ise pealt näinud, 18%-le vastajatele on sellistest olukordadest rääkinud mõni teine isik. Antud küsimuse puhul erinesid vastused omavalitsuste lõikes üsna tugevalt. Näiteks Lihulas, Kosel ja Rakveres ei olnud vastajat, kes oleks näinud narkootikumide kauplemise või tarbimisega seotud tegevust, küll aga oli seal respondente, kes olid sellistest tegevuse toimumisest oma kodukandis kuulnud kellegi teise käest

Tabel 5 . Olen viimase kolme aasta jooksul tundnud, et keegi on mulle kodukohas ohtlik.

OMAVALITSUS	HINNANG (vastanute arv)						
	Kord nädalas või sagedamini	Kord 2-e nädala jooksul	1-2 korda kuus	1 kord poole aasta jooksul	Harvem	Mitte kunagi	KOKKU
Tootsi	0	0	0	0	2	1	3
Lihula	0	0	0	4	3	3	10
Sillamäe	3	0	1	2	0	1	7
Tapa	0	0	1	0	1	2	4
Rapla	0	0	0	1	1	3	5
Viljandi	0	0	0	3	2	10	15
Kose	0	0	0	4	4	2	10
Jõhvi	0	0	0	2	4	2	8
Harku	0	0	0	3	7	7	17
Rakvere	0	1	0	0	2	4	7
Mäetaguse	0	0	1	1	2	1	5
Toila	0	0	0	3	4	7	14
Nissi	1	0	0	0	1	1	3
<b>KOKKU</b>	<b>4 (3,7%)</b>	<b>1 (0,9%)</b>	<b>3 (2,8%)</b>	<b>23 (21,3%)</b>	<b>33 (30,6%)</b>	<b>44 (40,7%)</b>	<b>108 (100%)</b>

Nii Tootsi kui Rapla respondendid polnud viimase aasta jooksul näinud narkootikumidega kauplemaid või neid tarbivaid inimesi, samuti polnud sealsetele vastajatele sellistest olukordadest räägitud. Viljandis vastas 15 respondendist 1 vastaja, et on viimase aasta jooksul näinud narkootikumide tarbimisele või kauplemisele viitavat tegevust, Harkus vastas jaatavalt 17-st respondendist 2. Kõige rohkem olid vastajad narkootikumidega seotud kuritegelikele toimingutele tunnistajaks olnud Jõhvi respondendid, kus 8-st vastajast vastas 7 jaatavalt. Mäetagusel vastas 5-st respondendist 3 jaatavalt, Sillamäel 7-st 4 vastajat. (Vt ka Tabel 6)

Tabel 6. Viimase aasta jooksul näinud inimesi, kes kauplevad narkootikumidega/tarbivad narkootikume; leidnud süstlaid.

OMAVALITSUS			VASTUSEVARIANDID (vastanute arv)	
	Jah	Ei	Ei, aga mulle on sellistest olukordadest räägitud	KOKKU
Tootsi	0	3	0	3
Lihula	0	7	3	10
Sillamäe	4	1	2	7
Tapa	1	1	2	4
Rapla	0	5	0	5
Viljandi	1	14	0	15
Kose	0	5	5	10
Jõhvi	7	1	0	8
Harku	2	13	2	17
Rakvere	0	4	3	7
Mäetaguse	3	1	1	5
Toila	4	9	1	14
Nissi	0	3	0	3
<b>KOKKU</b>	<b>22 (20%)</b>	<b>67 (62%)</b>	<b>19 (18%)</b>	<b>108 (100%)</b>

Üle poole vastanutest (59,6%) tunneb, et nende turvatunne tõuseb, kui näevad oma kodukohas politseid liikumas. Veidi üle veerand (32,7%) vastanutest tunneb, et nende turvatunne seoses politsei nägemisega ei muutu.

Tabel 8 . Kodukohas ohustatuse tunnetamine

Kui tihti olete viimase kolme aasta jooksul tundnud, et keegi on Teile teie kodukohas/naabruskonna ohtlik?		
	N	%
Kord nädalas või sagedamini	4	3,7
Kord kahe nädala jooksul	1	0,9
Üks kuni kaks korda kuus	3	2,8
Üks kord poole aasta jooksul	23	21,3
Harvem	33	30,6
Mitte kunagi	44	40,7
<b>KOKKU</b>	<b>108</b>	<b>100</b>

Veidi alla poole vastanutest (40,7%) tunneb, et ei ole mitte kunagi olnud kodukohas teiste poolt ohustatud. Harvem, kui kord poole aasta jooksul on end kodukohas ohustatuna tundnud veidi üle veerand (21,3%) vastanutest.

Turvalisuse tagamiseks on erinevaid võimalusi. Järgnevalt kaardistasime kuivõrd ja milliste turvameetmete järgi inimesed enim vajadust tunnevad. Kõige enam tunti vajadust ja oli olemas kokkulepe naabritega, kes äraoleku ajal kodu valvasid. Seejärel kodukindlustust varguste vastu, ukse turvalukku ja kodulooma murdvaraste hirmutamiseks. Veidi üle veerand vastanutest tundsid, et nende turvatunnet tõstab turvauks, ja valgustite aegrelee. Oluliseks olemasolevaks turvameetmeks peeti ka häresignalisatsiooni.

Tabel 9. Spetsiaalsete turvameetmete või –seadmete vajaduse tunnetamine.

Kas tunnete vajadust spetsiaalsete turvameetmete või seadmete järele?	Jah, ja mul on see olemas		Jah, kuid pole võimalik muretseda		Ei tunne vajadust		Ei oska öelda		KOKKU	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Häresignalisatsiooni?	22	22,0	21	21,0	51	51,0	6	6,0	100	100,0
Ukse turvalukk?	46	44,2	24	23,1	28	26,9	6	5,8	104	100,0
Turvaukse?	35	33,7	24	23,1	41	39,4	4	3,8	104	100,0
Akna- või uksetrellide, turvapiitade?	1	1,0	5	5,1	87	87,9	6	5,6	99	100,0
Valgustite aegrelee?	32	32,7	19	19,4	34	34,7	13	13,3	98	100,0
Koer, kass või muu koduloom murdvaraste hirmutamiseks?	46	42,6	5	5,0	44	43,6	6	5,9	101	100,0
Kõrge aia?	10	10,1	11	11,1	70	70,7	8	8,1	99	100,0
Kodukindlustus varguste vastu?	51	50,0	15	14,7	30	29,4	6	5,9	102	100,0
Naabriga kokkulepe Teie äraolekul kodu valvamiseks?	68	65,4	6	5,8	15	14,4	15	14,4	104	100,0
Muu turvameetme?	5	19,2	1	3,8	5	19,2	15	57,7	26	100,0

Turvameetmete või –seadmete järele, mida olemas ei olnud, kuid tunti kõige enam vajadust nimetati turvaust, ukseturvalukku ja häresignalisatsiooni. Kõige ebaolulisemaks turvatunnet tõstvaks vahendiks peeti akna- või uksetrelle, turvapiitasid ja kõrget aeda.

Seitsmel korral tunti vajadust ka muude turvameetmete järgi, kuuel korral olid need asjad ka olemas. Asjadena, mis olid olemas nimetati kaameraid, mis peaks olema ristmikel, kogunemiskohtadel jne, öeldi, et maja asub lagedas paigas, kõik küljed naabritele väga hästi näha, tiheda haljastusega varjulise, pipragaasi, patrullautot ja seda, et lähedased võivad äraolekul majal silma peal hoida. Üks vastajatest soovis oma turvalisuse tõstmiseks ka öövalvet, kuid tal ei ole võimalik seda endale lubada. (Vt ka Tabel 9)

Ühelt poolt võiks kogukonna turvalisust näidata ka see, kuivõrd ühes või teises omavalituses tuntakse puudust turvameetmete järele. Omavalitsuste lõikes esines politsei liikumise suhtes turvatunde vähenemist Tootsis, Sillamäel ja Toilas, teistes omavalitsustes sellist nähtust vastanute hulgas ei esine. Üldkokkuvõttes on siiski omavalitsuste lõikes märgata turvatunde tõusu, kui politseid kodukohas liikumas nähakse.

Naabri/naabusvalve liikumisega liitunud vastanute hulgas on Harkus, Viljandis ja Toilas, teistes omavalitsustes vastanud elanike seas liitunud ei ole.

Vastanutest kõige tihedamini tunnevad end ohustatuna Sillamäe ja Nissi elanikud, Nissi kolmest vastanust üks ja Sillamäe seitsmest vastanust kolm tunnevad end kord nädalas või sagedamini ohustatuna. Kord kahe nädala jooksul on end ohustatuna tundnud üks seitsmest vastanud Rakvere elanikust. Viimase kolme aasta jooksul on oma kodukohas/ naabusvalve liikumise tunnud end kellegi poolt ohustatuna üks kuni kaks korda kuus üks Mäetaguse, Sillamäe ja Tapa elanik. Üks kord poole aasta jooksul või harvem on tundnud end viimase kolme aasta jooksul ohustatuna Lihula, Rapla, Viljandi, Kose, Jõhvi, Harku, Toila. (Vt ka Tabel 13)

Tabel 10. Turvatunnet mõjutavad asjaolud kodukohas, omavalitsuste lõikes.

	N	Nähes oma kodukohas või naabusvalve liikumas politseid, Teie turvatunne				Kas olete liikunud naabrivalve või naabusvalve liikumisega?			Kui tihti olete viimase kolme aasta jooksul tundnud, et keegi on Teie teie kodukohas/naabusvalve liikumise ohtlik?					
		Suureneb	Ei muutu	Väheneb	EOÖ*	Jah	Ei	Ei, meie piirkonnas	Kord nädalas või sagedamini	Kord kahe nädala jooksul	Üks kuni kaks korda kuus	Üks kord poole aasta jooksul	Harvem	Mitte kunagi
Tootsi	3	0	2	1	0	0	2	1	0	0	0	0	2	1
Lihula	10	2	8	0	0	0	4	6	0	0	0	4	3	3
Sillamäe	7	3	2	2	0	0	2	5	3	0	1	2	0	1
Tapa	4	3	1	0	0	0	3	1	0	0	1	0	1	2
Rapla	4	3	0	0	1	0	0	4	0	0	0	1	1	3
Viljandi	15	10	3	0	2	3	3	9	0	0	0	3	2	10
Kose	10	5	5	0	0	0	5	5	0	0	0	4	4	2
Jõhvi	8	5	3	0	0	0	1	7	0	0	0	2	4	2
Harku	17	14	2	0	1	5	3	9	0	0	0	3	7	7
Rakvere	7	6	1	0	0	0	2	5	0	1	0	0	2	4
Mäetaguse	5	3	2	0	0	0	1	4	0	0	1	1	2	1
Toila	14	8	5	1	0	1	9	4	0	0	0	3	4	7
Nissi	3	3	0	0	0	0	0	3	0	1	0	0	1	1

\*EOÖ- Ei oska öelda

### Esmased kvalitatiivsed tulemused vanemate ankeetide põhjal

Ankeedis olevate lahtiste küsimuste osas sooritasime esmase kvalitatiivse analüüsi. Milliseid piirkondi/avalikke kohti ja miks peate oma kodukohas ohtlikuks?

Kõigi omavalitsuste lõikes osutus ohtlikkust suurendavaks teguriks valgustuse puudulik olemasolu või selle täielik puudumine. Pimeas ringiliikumist peeti seega küllaltki ohtlikuks, seda mitte ainult potentsiaalselt ohtlike inimeste, vaid ka pimeduse kui visuaalselt liikumist takistava teguri tõttu. Kindlate kohtadena toodi esile bussijaamade, poodide, baaride ümbrust, samuti

parke, sest seal kogunevad inimesed näiteks alkoholi tarbima, millega nad võivad häirida või ohustada mööduvaid inimesi või põhjustada muul moel avaliku korra rikkumisi (vargused, avaliku vara lõhkumine, keskkonna reostamine jne). Ohtlike paikade nimekirja mahtus inimeste arvumuste kohaselt ka maanteede ääres liikumine, eriti pimedal ajal, kui jalakäijaid võivad ohustada kiiruspiiranguid rikkuvad autojuhid.

Viljandi puhul töid inimesed küllaltki palju välja konkreetsete tänavate nimetusi, mis on kas vähevalgustatud või valgustamata. Sillamäe vastajad mainisid ära konkreetseid tänavanimetusi kui kohti, kus võivad liikuda halbade kavatsustega kaaskodanikud. Toila respondendid töid selgelt esile Voka kui ebaturvalise piirkonna. (Vt ka Tabel 11)

Tabel 11. Ohtlikud piirkonnad/avalikud kohad omavalitsuste lõikes

Omaavalitsus	Ohtlikud piirkonnad/avalikud kohad
Tootsi	Valgustamata kohad, alkoholi tarvitanud inimesed, lahtised koerad, kiirust ületavad autojuhid (ohtlikud ristmikud)
Lihula	Valgustamata tänavad, teed ja pargid; bussijaam ja poe ümbrus pimedal ajal (alkoholi tarbinud noortekambad, rikuvad avalikku korda); baaride ümbrus; vargused ja sissemurdmised inimeste maakodudesse, kus aastaringelt ei viibita.
Sillamäe	Ranna tänav (halb valgustus, inimtühjad, narkomaanid, alkoholi tarbinud inimesed); vanalinn sh Kesk tänav ja Mere puiestee, linna park (halb valgustus, ohtlikud inimesed); baaride ümbrus.
Tapa	Valgustamata piirkonnad ja pargid („kahtlased seltskonnad“); sõjaväelinnak; noorte kogunemispaiad (alkoholi liigtarbimine ja selle ajal sooritatud teod ohuks teistele)
Rapla	Kesklinna piirkond (noortekambad); Mahlamäe elamurajoon (hulkuvad noored); ööklubi ümbrus
Viljandi	Valgustamata teed ja tänavad (nt Lossimäed, Väike-Turu tänav, Valuoja org, Hiie pst); Kantreküla (inimesed, kes võivad käituda etteaimamatult); Lastepark (alkoholi tarbivad inimesed); maantee pimedal ajal (oht kiirust ületavate autojuhtide näol)
Kose	Maanteed pimedal ajal (kiirust ületavad ja/või joobes autojuhid); kruusateed alevist väljaspool (ebaviisakad, kiirust ületavad autojuhid); vargused pimedal ajal talukohtadest; halvasti valgustatud paigad (park, alev hilistel õhtutundidel); Pirita jõgi ja Kuivajõgi (oht vee äärde mängima minevatele lastele)

Jõhvi	Vähevalgustatud või valgustamata tänavad või pargid (narkomaanid)
Harku	Vähevalgustatud või valgustamata teed, tänavad, poe ümbrus (ebasõbralikud inimesed, ilma omanikuta liikuvad loomad); noortekeskuse ümbrus; baaride ümbrus; maantee ümbrus (kiirust ületavad autojuhid)
Rakvere	Vähevalgustatud või valgustamata tänavad ja pargid; bussijaama ümbrus (inimeste kogunemine kampadesse); Säästumarketi tagune ala (alkoholi tarvitavad inimesed)
Mäetaguse	Maantee ääres liikumine pimedal ajal (halb valgustus Jõhvi-Tallinna maantee ääres); Mõisa park (alkoholi tarvitavad ja avalikku korda rikkuvad inimesed); Valgustamata kohad; bussipeatus alevis (alkoholi- või narkojoobes inimesed)
Toila	Kelmused (inimesed esinevad mingi võimukandja, nt politseinikuna); kasutuseta hooned (lagunevad, valgustamata); valgustamata paigad/nurgatagused (alkoholi tarvitavad inimeste kogunemispaidad; ranna/mereäärne ala; Voka (Oru rajoonis teisest rahvusest inimesed; Voka pargis narkomaanid, asotsiaalid; Voka kaupluse ees avalikku korda rikkuvad noortekambad); kiirust ületavad autojuhid; pankrannik
Nissi	Sõiduteed (ohtlikud kiiruspiiranguid rikkuvad ja/või purjus ja/või juhilubadeta autojuhid/noorukid)

81-st respondendist 32 leidis, et selleks ei ole mitte midagi tehtud või ei osanud midagi välja tuua. Olulise asjaoluna, mida turvalisuse suurendamiseks on tehtud toodi välja tänavavalgustuse lisandumine (18 vastajat), mis valgustavad tänavaid, bussipeatusi. Vaid üks respondent, Kose elanik tõi välja, et "Pigem kustutatakse öösel mitmeks tunniks tänavavalgustus, et kerge oleks asulas sigatseda."

Turvalisuse suurendamise osas peeti oluliseks ka seda, et piirkonda on loodud naabrivalve või siis tehti naabritega tihedamalt koostööd. Samuti mainiti ära politsei ja turvafirmade patrullimine, kui turvalisuse tõstmiseks ära tehtud asjaolu. Üks Sillamäe elanik tõi seevastu välja, et politseipatrulle vähendati ja Kose elanik lisas, et "Minu kodukohas ei ole pidevalt politseid, jaoskonnad on suletud, lähim mitmete kilomeetrite kaugusel. Ei tule kohale. Riiklikult tasandilt nähtud turvalisus väheneb, pole politseijaoskonda, ei reageerita väljakutsetele, ei võeta avaldust vastu". Üks vastanutest ütles, et käivitati menetlusteenistus

Mõned üksikud töid välja isiklike turvameetmete kasutusele võttu nagu näiteks fonolukk trepikojas, korteri signalisatsioon. Samuti noortele huviringide korraldamise “Hindan paljude tundide/ringide võimalust lastele ning mitmeid tasuta vabaõhuüritusi suveperioodil. Samuti looduspargi arendamine lood lastele muid huvisid. Oma kodukoha tunne vähendab kuritegevust” . Liiklusmärkide lisandumine tänavatele. Ühelt poolt toodi välja, et asustuse tihenemise, rohkemate inimeste liikumise tõttu on turvalisem, teisalt toodi välja väikese koha olulisus turvalisuse tagamisel.

### **Ettepanekud kuritegevuse vähendamiseks**

Selleks, et vähendada kuritegevust soovitatakse kõige enam korrigeerida politsei tegevust-lisada patrulle, luua politsei jaoskondi ja naabrivalve juurutamist, naabritega koostööd, suhtlemist kogukonna vahel. Oluliseks asjaoluks on ka valgustatust kodukohas, tänavatel.

Samuti toodi välja noortele huvitegevuse organiseerimine ja vaba aja sisustamine, kui naabruskonna kuritegevust vähendav meetod. Tähtis oleks alkoholi kättesaadavuse vähendamine, keelatud ainete ja nende vahendajatega tegelemine, rangemad karistused, kontroll ja sanktsioonide rakendamine. Inimeste enda valve oma vara üle ja selle silma alt ära panemine, lukustamine. Valve-, turvakaamerate lisamine tänavatele. Tühjade hoonete lammutamine, elukeskkonna parandamine. Töötuse vähendamine.

Ühel korral toodi välja, et noortel lubadeta juhtidelt peaks autod käest ära võtma, metallikokkuostu peaks enam kontrollima, narkootikumide tarbijatele enam tähelepanu pöörama. Rohkem suhtlemist elanike ja valitsusorganite vahel.

### **Kogukonna- ja isikliku turvatunde mõjutajad**

Antud peatüki eesmärgiks on välja selgitada erinevate tegurite mõju kogukonna turvalisusele ja erinevate tegurite mõju inimeste individuaalsele turvalisusele.

Lähtuvalt eesmärgist püstitatud hüpoteesid:

- Mida hõivatam on vastaja tööga, seda turvalisemana tunnetab ka kogukonda;
- Kortermajade elanikud peavad kogukonda tõenäolisemalt ebaturvaliseks;
- Mida turvalisemaks hindab vastaja kogukonda, seda vähesemaid turvameetmeid ta rakendab;
- Hinnang kogukonna turvalisusele on tugevas positiivses korrelatsioonis naabrivalve ja politsei tegevusega;
- Naised tunnetavad meestest sagedamini, et keegi võib neile kogukonnas ohtlik olla;
- Kes on narkootikumidega kaubitsemist näinud, kellele on narkootikume müüa pakutud, tunnetavad rohkem ohtu oma füüsilisele turvalisusele kellegi võõra poolt.

### *Kogukonna turvalisuse seos respondentide tööga hõivatusega*

Vaatasime lähemalt, kas täiskasvanute tööil veedetav aeg mõjutab kuidagi nende arvamust kodukoha turvalisusest. Enamus vastajatest olid täistööajaga hõivatud (75,7% kõigist vastajatest) ning neist pidasid 60,5% oma kodukohta pigem turvaliseks. Ka osajaga töötavad (66,7%) või töötud/kodused (64,3%) inimesed pidasid oma kodukanti pigem turvaliseks. Vähe oli

vastajaid (6 inimest), kes pidasid oma kodukohta pigem mitteturvaliseks, neist enamik (5 inimest) olid täistööajaga töötavad inimesed (6,2%).

Seega võib hüpoteesi kohta, nagu mõjutaks täistööajaga töötamine kuidagi inimese kindlustunnet kogukonnas, öelda, et see pigem ei pea paika.

Tabel 12. Hinnang kodukoha turvalisusele vastajate tööhõive lõikes.

Hinnang kodukoha Turvalisusele	Vastaja hõivatus tööga (sulgudes %)			KOKKU
	Töötan täisajaga (75,7%)	Töötan osaaajaga (11,2%)	Olen töötu/kodune (13,1%)	
Turvaline	27 (33,3%)	4 (33,3%)	4 (28,6%)	<b>35 (32,7%)</b>
Pigem turvaline	49 (60,5%)	8 (66,7%)	9 (64,3%)	<b>66 (61,7%)</b>
Pigem mitteturvaline	5 (6,2%)	0 (0)	1 (7,1%)	<b>6 (5,6%)</b>
KOKKU	81 (100%)	12 (100%)	14 (100%)	<b>107 (100%)</b>

Vaatasime lähemalt, kas leidub seost kodukoha turvalisuse hinnangu ja vastajate elukohatüübi vahel ehk et see, kas inimesed elavad korteris või eramajas/ridaelamus, mõjutab ka kuidagi nende kindlustunnet kodukoha osas.

Vastajad jagunesid elukohatüübi osas peaaegu võrdselt, veidi enam ehk 51,9% respondentidest elasid kas eramajas või ridaelamus, kortermajas elas 48,1% vastajatest. Sealjuures on huvitav, et eramute elanikud hindasid oma kodukohta kas turvaliseks (43,6% vastajatest) või pigem turvaliseks (56,4%). Kortermaja elanike hulgas oli aga poole väiksem protsent neid, kes oma kodukohta turvaliseks hindasid (21,6%), paljud hindasid kodukanti (66,7%) pigem turvaliseks ja need vastajad, kes hindasid oma kodukohta pigem mitteturvaliseks pidasid, olid eranditult kõik kortermaja elanikud (11,8%).

Seega võime öelda, et hinnangut oma kodukoha turvalisusele mõjutab inimeste vahetu elukeskkond, sh nende elamutüüp. Ilmselt mängivad siin rolli sotsiaalsed suhted – kortermaja elanikud peavad tahes-tahtmata arvestama ja vahetult kokku puutuma ka teiste korterite omanikega, samas kui eramajade ja ridaelamute elanikel on rohkem võimalusi privaatsuseks.

Tabel 13. Hinnang kodukoha turvalisusele elamutüübi lõikes.

Hinnang kodukoha Turvalisusele	Elamutüüp (sulgudes %)		KOKKU
	Kortermaja (48,1% vastanutest)	Ridaelamu või eramaja (51,9%)	
Turvaline	11 (21,6%)	24 (43,6%)	<b>35 (33,0%)</b>
Pigem turvaline	34(66,7%)	31(56,4%)	<b>65 (61,3%)</b>
Pigem mitteturvaline	6 (11,8%)	0 (0)	<b>6 (5,7%)</b>
KOKKU	51 (100%)	55 (100%)	<b>106 (100%)</b>

Samuti vaatasime, kas otsene elukoht (linn, küla, vallakeskus vmt) mõjutab kuidagi inimeste hinnangut oma kodukoha turvalisusele. Paljud vastanud (60,4%) elavad kas linnas või vallakeskuses, seega suuremas asulas, 39,7% elavad külas, endises kolhoosikeskuses või mujal. Linnas/vallakeskuses elavatest vastajatest arvas 67,2%, et nende kodukoht on pigem turvaline,

23,4% arvas oma kodukandi olevat täiesti turvalise. Samas olid kõik oma kodukohta pigem mitteturvaliseks pidavad inimesed linna või vallakeskuse elanikud (6 inimest, ehk 9,4% kõigist vastajatest). Külas või mujal elavad inimesed arvasid oma kodukoha olevat kas turvalise (47,6%) või pigem turvalise (52,4%).

Seega võib öelda, et ka see, kas inimesed elavad tihedama või hõredama asustusega kohas, mõjutab nende hinnangut kodukoha turvalisusele.

Tabel 14. Hinnang kodukoha turvalisusele elukoha lõikes.

Hinnang kodukoha Turvalisusele	Elukoht (sulgudes %)		
	Linn/vallakeskus (60,4% vastanutest)	Külas või mujal (39,7)	KOKKU
Turvaline	15 (23,4%)	20 (47,6%)	<b>35 (33,0%)</b>
Pigem turvaline	43(67,2%)	22(52,4%)	<b>65 (61,3%)</b>
Pigem mitteturvaline	6 (9,4%)	0 (0)	<b>6 (5,7%)</b>
KOKKU	64 (100%)	42 (100%)	<b>106 (100%)</b>

Otsustasime välja selgitada, kas ka kasutatavate turvameetmete hulk on mingil moel sõltuvuses kodukoha turvalisusele antavast hinnangust. Tuli välja, et 40,7% kõigist vastajatest kasutab 0-2 turvameedet. Nende seas on ka kõige enam (6 vastajat ehk 13,6%) neid respondente, kes oma kodukanti pigem mitteturvaliseks pidasid. 54,5% kuni 2-e turvameedet kasutavast inimesest pidasid oma elukohta pigem turvaliseks ning 31,8% hindasid oma kodukohta turvaliseks. Neid, kes kasutavad 3-4 turvameedet, on kõigi vastanute seas 39,8%. Nende seas on 1 vastaja, kes oma kodukanti pigem mitteturvaliseks peab, 37,2% arvavad, et kodukoht on turvaline ning 60,5% leiavad, et kodukoht on pigem turvaline. 5-8 turvameetme kasutajaid on kõigi vastanute seas 19,4% ja neist ei pea keegi kodukohta ebaturvaliseks. Küll aga on nende seas suurem enamus (16 vastajat 21-st) selliseid respondente, kes peavad kodukohta pigem turvaliseks ning 5 inimest peavad kodukohta turvaliseks.

Turvameetmete juures tuleb arvestada ka sellega, et oli inimesi, kes soovinuks rohkem enda kodu kindlustada, ent vastasid, et neil puudub selleks võimalus. Just nende seas, kes kasutavad kuni kahte turvameedet, ent tunnevad samas, et nende kodukant on ebaturvaline, võib olla vähekindlustatud inimesi, kes sooviksid endale lubada rohkemaid turvameetmeid kui toimetulek seda võimaldab.

Tabel 15. Kodukoha turvalisuse seos turvameetmete hulgaga.

Hinnang kodukoha Turvalisusele	Turvameetmete hulk (sulgudes %)			KOKKU
	0-2 turvameedet (40,7% vastanutest)	3-4 turvameedet (39,8%)	5-8 turvameedet (19,4%)	
Turvaline	14 (31,8%)	16 (37,2%)	5 (23,8%)	<b>35 (32,4%)</b>
Pigem turvaline	24(54,5%)	26 (60,5%)	16 (76,2%)	<b>66 (61,1%)</b>
Pigem mitteturvaline	6 (13,6%)	1 (2,3%)	0 (0%)	<b>7 (6,5%)</b>
KOKKU	44 (100%)	43 (100%)	21 (100%)	<b>108 (100%)</b>

Seega ei saa öelda, et kogukonna turvalisust oleks võimalik siduda otseselt turvameetmete hulgaga, justkui tagaks suurem hulk turvavahendeid kindlama tunde oma kodukoha osas, kuna kogukonna turvalisusega olid küllaltki rahul nii 3-4 kui ka 5 ja rohkema turvameetme kasutajad.

### Ohtlikud piirkonnad/avalikud kohad kodukohas

Kõigi omavalitsuste lõikes osutus ohtlikkust suurendavaks teguriks valgustuse puudulik olemasolu või selle täielik puudumine. Pimedas ringiliikumist peeti seega küllaltki ohtlikuks, seda mitte ainult potentsiaalselt ohtlike inimeste, vaid ka pimeduse kui visuaalselt liikumist takistava teguri tõttu. Kindlate kohtadena toodi esile bussijaamade, poodide, baaride ümbrust, samuti parke, sest seal kogunevad inimesed näiteks alkoholi tarbima, millega nad võivad häirida või ohustada mööduvaid inimesi või põhjustada muul moel avaliku korra rikkumisi (vargused, avaliku vara lõhkumine, keskkonna reostamine jne). Ohtlike paikade nimekirja mahtus inimeste arvamuste kohaselt ka maanteed ääres liikumine, eriti pimedal ajal, kui jalakäijaid võivad ohustada kiiruspiiranguid rikkuvad autojuhid.

Viljandi puhul töid inimesed küllaltki palju välja konkreetsete tänavate nimetusi, mis on kas vähevalgustatud või valgustamata. Sillamäe vastajad mainisid ära konkreetseid tänavanimetusi kui kohti, kus võivad liikuda halbade kavatsustega kaaskodanikud. Toila respondendid töid selgelt esile Voka kui ebaturvalise piirkonna. (Vt ka Tabel 16)

Tabel 16. Ohtlikud piirkonnad/avalikud kohad omavalitsuste lõikes

Omavalitsus	Ohtlikud piirkonnad/avalikud kohad
Tootsi	Valgustamata kohad, alkoholi tarvitanud inimesed, lahtised koerad, kiirust ületavad autojuhid (ohtlikud ristmikud)
Lihula	Valgustamata tänavad, teed ja pargid; bussijaam ja poe ümbrus pimedal ajal (alkoholi tarbinud noortekambad, rikuvad avalikku korda); baaride ümbrus; vargused ja sissemurdmised inimeste maakodudesse, kus aastaringselt ei viibita.
Sillamäe	Ranna tänav (halb valgustus, inimtühjad, narkomaanid, alkoholi tarbinud inimesed); vanalinn sh Kesk tänav ja Mere puiestee, linna park (halb valgustus, ohtlikud inimesed); baaride ümbrus.
Tapa	Valgustamata piirkonnad ja pargid („kahtlased seltskonnad“); sõjaväelinnak; noorte kogunemispaidad (alkoholi liigtarbimine ja selle ajal sooritatud teod ohuks teistele)
Rapla	Kesklinna piirkond (noortekambad); Mahlamäe elamurajoon (hulkuvad noored); ööklubi ümbrus
Viljandi	Valgustamata teed ja tänavad (nt Lossimäed, Väike-Turu tänav, Valuoja org, Hiie pst); Kantreküla (inimesed, kes võivad käituda etteaimamatult); Lastepark (alkoholi tarbivad inimesed); maantee pimedal ajal (oht kiirust ületavate autojuhtide näol)
Kose	Maanteed pimedal ajal (kiirust ületavad ja/või joobes autojuhid); kruusateed alevist väljaspool (ebaviisakad, kiirust ületavad

	autojuhid); vargused pimedal ajal talukohtadest; halvasti valgustatud paigad (park, alev hilistel õhtutundidel); Pirita jõgi ja Kuivajõgi (oht vee äärde mängima minevatele lastele)
Jõhvi	Vähevalgustatud või valgustamata tänavad või pargid (narkomaanid)
Harku	Vähevalgustatud või valgustamata teed, tänavad, poe ümbrus (ebasõbralikud inimesed, ilma omanikuta liikuvad loomad); noortekeskuse ümbrus; baaride ümbrus; maanteed ümbrus (kiirust ületavad autojuhid)
Rakvere	Vähevalgustatud või valgustamata tänavad ja pargid; bussijaama ümbrus (inimeste kogunemine kampadesse); Säätumarketi tagune ala (alkoholi tarbivad inimesed)
Mäetaguse	Maanteed ääres liikumine pimedal ajal (halb valgustus Jõhvi-Tallinna maantee ääres); Mõisa park (alkoholi tarbivad ja avalikku korda rikkuvad inimesed); Valgustamata kohad
Toila	Kelmused (inimesed esinevad mingi võimukandja, nt politseinikuna); kasutuseta hooned (lagunevad, valgustamata); valgustamata paigad/nurgatagused (alkoholi tarbivad inimeste kogunemispaidad; ranna/mereäärne ala; Voka (Oru rajoonis teisest rahvusest inimesed; Voka pargis narkomaanid, asotsiaalid; Voka kaupluse ees avalikku korda rikkuvad noortekambad); kiirust ületavad autojuhid; pankrannik
Nissi	Sõiduteed (ohtlikud kiirspiiranguid rikkuvad ja/või purjus ja/või juhilubadeta autojuhid/noorukid)

Nagu eeldada võis on isikliku ohustatuse tunnetus seotud üldise hinnanguga kodukoha turvalisusest. Korrelatsioonanalüüs näitas, et kahe tunnuse (kui turvaliseks peate oma kodukohta ja kui tihti olete viimase kolme aasta jooksul tundnud, et keegi on Teile teie kodukohas/naabruskonnas ohtlik) vahelise seose tugevuseks on 0,382. Respondendid kes ei olnud end kodukohas mitte kunagi teiste poolt ohustatuna tundnud, pidasid ka kodukohta turvaliseks või pigem turvaliseks kohaks, nende hulgas ei olnud ka ühtegi, kes oleks oma kodukohta pigem mitteturvaliseks või mitteturvaliseks pidanud (tabel 17).

Statistiliselt oluline seos oli ka narkootikumidega kauplemise, tarbimise nägemise, sellest kuulmise vahel ja kodukoha turvalisuse ning kellgi poolt ohustatuse tunnetamise vahel. Ehk siis, mida enam oli nähtud kodukohas narkootikumidega kauplemist, - tarbimist, seda ebatavalisemaks peeti oma kodukohta ja seda ohustatumana tunti end teiste poolt. Teiste näitajate puhul puudus statistiliselt oluline seos kodukoha turvalisuse ja teiste poolt ohustatuse tunnetamise vahel.

Kuna vastajate hulgas oli vähe neid, kes leidsid, et nende turvatunne seoses politsei nägemisega väheneb, või ei osanud vastata (mõlemis grupis 4), siis jätsime need grupid (risttabeli ja korrelatsiooni) võrdlusest kõrvale ja võrdlesime omavahel neid gruppe, kelle turvatunne seoses politsei nägemisega tõusis, või ei muutunud. Respondid, kes pidasid oma kodukohta turvaliseks,

leidsid et nende turvatunne seoses politsei nägemisega praktiliselt pooltel juhtudel suureneb (58%) ja peaaegu pooled leidsid, et politsei nägemine ei muuda nenede turvatunnet (41,9%). Politsei nägemise ja isikliku ohustatuse tunnetamise vahel ei esinenud olulist statistilist seost. Samas võib esile tuua selle, et end kellegi teise poolt kord nädalas, kuni üks kord poole aasta jooksul ohustatuna tundnud inimeste seas suurenes turvatunne, kui politseid kodukohas liikumas nägid veidi enam, 69% vastanutest (tabel 18).

Tabel 17. Kodukoha turvalisuse seos

		Kui turvaliseks Te peate enda kodukohta?			
		Turvaliseks	Pigem turvaliseks	Pigem mitte-turvaliseks	Kokku
Kui tihti Te olete tundnud, et keegi on Teie kodukohas või naabruskonnas Teile ohtlik	Mittekunagi	22 (62,9%)	22 (33,3%)	(0%)	44 (40,7%)
	Harvem	9 (25,7%)	22 (33,3 %)	2 (28,6%)	33 (30,6%)
	Kord nädalas kuni üks kord poole aasta jooksul	4 (11,4%)	22 (33,3%)	5 (71,4%)	31 (28,7%)
	Kokku	35 (100%)	66 (100%)	7 (100%)	108 (100%)
Nähes oma kodukohas liikumas politseid, Teie turvatunne:	Suureneb	18 (58,1%)	44 (69,8%)	3 (60,0%)	65 (65,7%)
	Ei muutu	13 (41,9%)	19 (30,2%)	2 (40,0%)	34 (34,3%)
	Kokku	31 (100%)	63 (100%)	5 (100%)	99 (100%)
Kas olete liitunud naabri-/naabrusvalvega	Jah	1 (2,9%)	8 (12,1%)	0 (0%)	9 (8,4%)
	Ei või ei ole võimalik	33 (97,1%)	58 (87,9%)	7 (100%)	98 (91,6%)
	Kokku	34 (100%)	66 (61,7%)	7 (6,5%)	107 (100%)
Kas Teile on pakutud Teie kodukohas mingeid narkootikume?	Jah tasuta või jah nii raha eest kui ka tasuta	1 (2,9%)	1 (1,5%)	0 (0%)	2 (1,9%)
	Ei	33 (97,1%)	65 (98,5%)	7 (100%)	105 (98,1%)
	Kokku	34 (100%)	66 (100%)	7 (100%)	107 (100%)
Kas olete viimase aasta jooksul näinud inimesi kodukohas narkootikumidega kauplemas/tarbimas/leidnud süstlaid?	On näinud või on räägitud	7 (20,0%)	28 (42,4%)	6 (85,7%)	41 (38,0%)
	Ei	28 (80%)	38 (57,6%)	1(14,3%)	67 (62,0%)
	Kokku	35 (100%)	66 (100%)	7 (100%)	108 (100%)

Oma kodukohta pigem mitteturvaliseks või mitteturvaliseks pidavate vastajate seas ei olnud ühtegi, kes oleks liitunud naabri-, naabrusvalvega. Sarnast tendentsi oli märgata ka isikliku

ohustatuse tunnetuse kohapealt. Kus näiteks isiklikult end kellegi teise poolt kõige tihedamini ohustatuna tundnud inimeste seas puudus naabrivalvega liitumise kogemus (tabel 18).

Naabrivalve ja kodukoha turvalisuse tunnetuse vahel puudub statistiliselt oluline seos. Asi võib olla selles, et naabrusvalvega liitumine ei ole paljudel juhtudel võimalik ja/või see asendatakse lihtsa naabritevahelise kokkuleppega, kes hoiavad naabermajal silma peal, kui tekib vajadus. Sellele viitab ka spetsiaalsete turvameetmete või –seadmete vajaduse tunnetamisel vastanute arv, kus 65,4% vastanuist juba kasutas võimalust ja 5,8% tunnevad sellise kokkuleppe järele vajadust (tabel 9).

See, kas respondentidele on kodukohas pakutud mingeid narkootikume, ei olnud oluline kodukoha turvalisuse seisukohalt, ega ka isiklikult end kellegi teise poolt ohustatuna tundmise seisukohalt.

Tabel 18. Kodukohas kellegi teise poolt ohustatuse tunnetuse seosed

		Kui tihti Te olete tundnud, et keegi on Teie kodukohas või naabruskonnas Teile ohtlik			
		Mitte kunagi	Harvem	Kord nädalas kuni üks kord poole aasta jooksul	Kokku
Nähes oma kodukohas liikumas politseid, Teie turvatunne:	Suureneb	24 (60,0%)	21 (70%)	20 (69%)	65 (65,7%)
	Ei muutu	16 (40%)	9 (30%)	9 (31%)	34 (34,3%)
	Kokku	40 (100%)	30 (100%)	29 (100%)	99 (100%)
Kas olete liitunud naabri-/naabrusvalvega	Jah	4 (9,1%)	5 (15,6%)	0 (0%)	9 (8,4%)
	Ei või ei ole võimalik	40 (90,9%)	27 (84,4%)	31 (100%)	98 (91,6%)
	Kokku	44 (100%)	32 (100%)	31 (100%)	107 (100%)
Kas Teile on pakutud Teie kodukohas mingeid narkootikume?	Jah tasuta või jah nii raha eest kui ka tasuta	1 (2,3%)	1 (3,1 %)	0 (0%)	2 (1,9%)
	Ei	43 (97,7%)	31 (96,9%)	31 (100%)	105 (98,1%)
	Kokku	44 (100%)	32 (100%)	31 (100%)	107 (100%)
Kas olete viimase aasta jooksul näinud inimesi	On näinud või on räägitud	9 (20,5%)	16 (48,5%)	16 (51,6%)	41 (38%)
	Ei	35 (79,5%)	17 (51,5%)	15 (48,4%)	67 (62%)

kodukohas narkootikumidega kauplemas/tarbis/leidnud süstlaid?	Kokku	44 (100%)	33 (100%)	31 (100%)	108 (100%)
---	-------	-----------	-----------	-----------	------------

### Kokkuvõte

Kokkuvõtvalt võib öelda, et

- elukeskkond mõjutab arvamust kodukohta turvalisusest; tööaja pikkus ei mõjuta.
- Oma elukeskkonda pigem mitteturvaliseks pidavad vastajad elavad linnas või vallakeskuses kortermajas, ning töötavad enamjaolt täistööajaga. (sotsiaalsete suhted/kokkupuudete rohkus mõjutab?)
- Väide, nagu tagaks rohkem turvameetmeid parema hinnangu kogukonna turvalisusele, ei leidnud tõestust.
- Mida enam on respondendid näinud kodukohas inimesi, kes kauplevad, tarbivad narkootikume või kes on leidnud kasutatud süstlaid, seda mitteturvalisemaks peetakse oma kodukohta ja seda tihedamini on end kellegi teise poolt ohustatuna tundud.
- Mida turvalisemaks peetakse oma kodukohta, seda vähem tuntakse end ka kellegi teise poolt ohustatuna.
- Hinnang kogukonna turvalisusele ei ole tugevas positiivses korrelatsioonis naabrivalve ja politsei tegevusega.

## Lapsevanemate seisukoht kodukohas esinevate probleemide osas

### Hedi Kuusing

Antud alapeatükis on esile toodud vanemate hinnang probleemidele, mis esinenud oma kohalikus omavalitsuses viimase aasta jooksul. Tabel 1 näitab, et enim vastuseid kogus küsimustiku variant kuus, kus vanemad märkisid, et kõige enam on esinenud huligaanitsemist, asjade lõhkumist. Lisaks on viimase aasta jooksul lapsevanemad täheldanud järgmisi probleeme oma vallas: Avalikus kohas alkoholihoobes viibimist ning varastamist/röövimist, seda on täheldanud probleemina 15 lapsevanemat. Vähem on märkinud lapsevanemad probleemidena märkinud avalikus kohas lärmamist (12 lapsevanemat) ja narkootikumide tarbimist (6 lapsevanemat). Kõige vähem oskasid vanemad enda arvamust avaldada avalikus kohas lärmamise kohta ja narkootikumide tarbimise, kus 38 lapsevanemat 97-st märkisid ära variandid „ei oska öelda“, avalikus kohas alkoholihoobes viibimise kohta ning varastamise ja röövimise kohta märkisid 20 lapsevanemat 97-st vastanust variandi „ei oska öelda“, sellest võib järeldada näiteks, kas lapsevanemad ei soovi pöörata oma kogukonnas olevatele probleemidele tähelepanu või on need probleemid vanemate jaoks väheolulised, seisukohta pole võetud. Sellest tulenevalt võib vanemate arusaamades sarnaseid järeldusi teha laps, kellel tulevikus ei saa olema õigeid väärtushinnanguid.

Tabel 1. Hinnang probleemidele, mis esinenud kodukohas viimase aasta jooksul

Milliseid probleeme on Sinu kodukohas esinenud noortega viimase aasta jooksul?	Jah, kindlasti		Pigem jah		Pigem ei		Ei, kindlasti mitte		Ei oska öelda		Kokku
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	N	
Avalikus kohas lärmamine	6	5,7	9	8,6	21	20	23	21,9	38	97	
Avalikus kohas alkoholihoobes viibimine	15	14,3	23	21,9	27	25,7	12	11,4	20	97	
<b>Narkootikumide tarbimine</b>	6	5,7	9	8,6	21	20	23	21,9	38	97	
Varastamine ja röövimine	15	14,3	23	21,9	27	25,7	12	11,4	20	97	
Avalikus kohas lärmavad noored	12	11,4	25	23,8	49	46,7	5	4,8	9	100	
<b>Huligaanitsemine, asjade lõhkumine</b>	44	41,9	47	44,8	8	7,6	1	1	2	102	

### Täiskasvanute hinnang politseisse pöördumise osas

Kõige levinumaks põhjuseks, miks vanemad politsei poole pöördusid:

Vastusevariant „kindlasti“ :

- 81 vastanuteks pöördus varastamise korral;
- 73 vastanutest narkootikumidega kaubitsemise korral;
- 55 vastanutest narkootikumide tarbimise korral;

- 16 vastanut öörahu rikkumise korral.

Alkoholijooobes lärmavaid täiskasvanuid ei pea lapsevanemad avalikus kohas probleemiks, kuna osakaal, kes politsei poole pöörduks on kõige väikesem üle Eesti - vaid 4 lapsevanemat 103-st. Sama probleemi puhul ei soovi 10 lapsevanemat seisukohta võtta.

Tabel 2. Täiskasvanute hinnang politseisse pöördumise osas

Millised olukorras pöördusite politseisse?	Jah, kindlasti		Pigem jah		Pigem ei		Ei, kindlasti mitte		EOÖ	Kokku
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	N
Varastamine	81	77,1	14	13,3	3	2,9	2	1,9	3	103
Narkootikumidega kaubitsemise	73	69,5	15	14,3	5	4,8	3	2,9	5	101
Öörahu rikkumine	16	15,2	43	41	35	33,3	3	2,9	5	102
Narkootikumide tarbimine	55	52,4	24	22,9	9	8,6	3	2,9	10	101
Alkoholijooobes lärmavad täiskasvanud	16	15,2	38	36,2	31	29,5	4	3,8	10	100

### Täiskasvanute soovitusel noortele suunatud ennetustöö kohta

Tulenevalt lähenemisest, mille keskmeks on probleemide ennetamine, siis paluti vanematel väljendada oma seisukoht andes neile võimaluse kirjutada ankeedi avatud küsimuse vastusteks, mida peaks tegema, et noored ei satuks kuritegevuslikule teele. Avatud küsimusena kirjeldati enamasti ühte või kahte varianti, kuidas noori „õigel teel“ hoida ehk siis ennetada juba varakult vältida noorte hälbivat käitumist. Vanemate arvamused peamiste lahendustena omavalitsute löikes kattusid, enim märgiti ära noortekeskuse olemasolu, ehitamist vallakeskusesse.

80 % lapsevanematest töid ühise soovitusena välja noortekeskuste ning huvitegevuse arendamine kohalikus vallas, näidetena võimalikud tegevused:

- Sporditegevus (jõusaal, piljard, lauatennis, skatepark, näiteringid);
- Vabatahtlik heategevus spordiarendamisse;
- Huviringi ruumide loomine, rahalised toetused huvialaringidele KOV-i poolt;
- Mänguväljakud ja kergliiklusteede loomine elamurajoonide ümbruses;
- Ennetustegevus koolides, videod ja õppeprogrammid (ohtudest teavitamine ning šokeerimine, mis hoiad ehk probleemidest eemale).

Seega võib nentida, et vanemad peavad oma kodukohas vajalikuks huvitegevuse arendamist, leidmaks hälbivale käitumisele alternatiive. Näiteks Harku valla lapsevanem „Huvitegevuse soodustamine. Erinevad huvid laiendavad silmaringi ning ka sõpruskond kujuneb vastavaks. Teavitustöö on ju koolis kõigile ühesugune, kuid igavusest satutakse halvale teele“.

18 % vastanutest leiab seoseid noorte hälbival käitumisel, kodusel kasvatusel ning vanemate tähelepanu suurusel, sh kui üks lapsevanemast viibib töö tõttu kodust eemal. Näiteks Lihula valla lapsevanem nendib: „Oluline on vanemate eeskuju ja kodune olukord, et lapsed tahaksid kodus olla ning mitte pimedas ringi hulkuda“.

Vanemate ettepanekud kodukohas või naabruskonnas kuritegevuse vähendamiseks oleks peamiselt ikkagi naabrivalve suurendamine, politsei patrullimine, tänavavalgustus – iga kolmas vastaja märkis ühe neist vastustest.

Noorte avalikus kohas lärmamise ning huligaanitsemise vahel võib leida seoseid, kuna 85% lapsevanematest tõi probleemide ennetamise peamiseks abinõuks huvitegevuse arendamise, kuna praegusel hetkel otsivad noored väljundit, kuidas end välja elada. Tabelis 3 on esitatud andmed omavalitsuste lõikes, vanemad andsid ülevaate avatud vastusena, milline oleks nendepoolne ettepanek probleemide ennetamisel, milliseid meetmeid peaks kasutusele võtma. Kõige enam pakkusid lahendusi välja Viljandi ja Harku valla lapsevanemad, kõige vähem Nissi ja Tootsi valla lapsevanemad, kus vastuseid laekus vaid mõlema valla puhul ühelt lapsevanemalt, Nissi märkis lahenduseks noortekeskuse olemasolu tulevikus.

Tabel 3. Täiskasvanute soovitusel noortele suunatud ennetustöö kohta

Kohalik omavalitsus	Avatud vastus	Avatud vastuste arv
Tootsi	Ei oska öelda, noortekeskus on olemas, aga ikka juuakse nurga taga, st tegevuse pakkumine ei aita	1
Lihula	Ei oska öelda, oluline on vanemate eeskuju ja kodune olukord, et lapsed tahaksid kodus olla ning mitte pimedas ringi hulkuda.	1
	Huvialaringid, kontserdid (riigi kui Kov toetusel)	5
	Kui nad vaid ise teaksid	1
	Noortele meeldivad tegevused	1
	Panema tööd tegema	1
	Sündmusi, mis noori huvitaksid – poistele bänditegevus, moto- ja seiklussport	1
	Võimetekohast tööd leidma, taskuraha teenimiseks, noortemaja lahtiolek, diskoõhtud alla 18- aastastele	1
	<b>KOKKU</b>	<b>11</b>
Sillamäe	Hõivata neid huvitava tegevuse või mänguga	1
	Lastel ja noortel ei tohiks olla liiga palju vaba aega; rangem kontroll vanemate poolt.	1
	Politsei peab tegema rohkem tööd noortega	1
	Tegelema spordiga	1
	Tõsta sotsiaalset elatustaset, anda tööd, äratada noortes huvi töötamise vastu	1
	Vanemate ja laste vastastikune mõistmine, kaasamine huviringidesse, korraldama peresõite – kõik sõltub perest	1
	Õigesti kasvatada kodus ja koolis	1
	<b>KOKKU</b>	<b>7</b>
Tapa	Sportlikud tegevused ja mitte ainult ühe juhtiva spordialaga	1
	Huvialaringid (tasuta või väikese tasu eest)	2
	<b>Kokku</b>	<b>3</b>
Rapla	Ei oska öelda	2
	Huvialane tegevus	1

	Meie vallas korraldatakse vaheaegadel lastele tegevuslaagreid, raamatukogus on noortetuba. Ühiskondlikult on tegevust piisavalt.	1
	Oluline, et vaheaegadel oleks rohkem laste jaoks aega vanematel	1
	Kokku	6
Viljandi	Huvialaringe, teater, kino	3
	Huvialaringid koolis, õhtuti just koolimas	1
	Narkoennetusele tuleks kaasata narkomaan, et lapsed näeksid ja mõistaksid, mis võib juhtuda-toimuda. Samas võiks teha ka alkoholivastase reklaami, kaasata joodik. Teha n.ö šokiteraapia. See on õpetlik, meelde jääv ja mõtlemapanev.	1
	Pakkuma võimalusi laagrite näol, lastel peaks olema võimalus teha ka kergemat tööd (vähemalt suvel.	1
	Pakkuda tegevusi, mis arendavad ja on tasuta, teha selgitustööd	1
	Šokeerivaid tegevusi, mis näitaksid tagajärgi	1
	Sporditreeninguid ja huviringe, kooliüritusi	1
	Talgud	1
	Üritusi, kus noored ise saaks võistelda, muusikat teha, toitu valmistada	1
	Kokku	15
	Kose	Ennetustöö raames jätkata loenguid koolis, ka kinnipidamiskohas.
Tegeleda erinevate huvialadega kodukohas, rohkem toetusi selle tarbeks ning ringide avamine.		1
Heategevuslikke ja nende huvidele vastavaid üritusi		1
Lapsed päevad peale kooli käima huvialaringides, trennides, mitte jõlkuma sõpradega ringi.		1
Külakeskustesse esinema kutsuda teatrit, kontserte.		1
Sportlik tegevus		1
Tasuta huvialaringid, tasuta suvelaagrid		1
Tõstma huvitegevus (sport, muusikakool jne)		1
Kokku		10
Jõhvi	Kontserte, teatrikülastusi	1
	Koolis rohkem „tutvustavad“ tunde ja infot, ning lapsel peab olema maksimaalselt kohustusi, et ei jääks aega „muule“	1
	Noorte käitumine saab alguse lastetoast	1
	Vajalikud pereüritused	1
	Temaatilisi õppetunde, nt video narkootikumide ja alkoholi kahjulikkusest	1
	Kokku	8
Nissi	Noortekeskused	1
	Kokku	1
Toila	Ennetlikke, tutvustavaid ohtudest ja nende tagajärgedest	1
	Külades/valdades peaks olema avatud noortekeskused, kus noored saaksid koos käia, talvel kasvõi külma eest varjul olla	1
	Noortekeskust on vaja, kus nad saaksid seal koos olla ja üritusi korraldada, lihtsalt Omavahel suhelda	1
	Organiseeritud tegevus, poistele tehnikaga tegelemine	1

	Otsese kontaktiga teavitus, tutvustus, koos näidetega reaalsest elust	1
	Siin võiks olla huvikeskus, kus noored saaksid tegeleda paljude erinevate hobidega	1
	Spordi ja käsitööringe	1
	Suvel tööd pakkuda maamajanduses ja riigiasutuses, et ei oleks omapäi ringi uitamas.	1
	Suvel töölaagrid, ekskursioonid, kooliteater, vaba aja mõtestatud sisustamine	1
	Tasuta heategevused : koristamine tänavad ja pargid, metsanduses istutamine, käsitöö, tiserid, nendega viibimine, et ei oleks omapäid tänaval	1
	Võimaldama noortel spordiga tegeleda st trennis käia, noortekeskused jm	1
	Üritused, tegevused on olemas	1
	Kokku	14
Mäetaguse	Minu kodukohas on lastele/noortele piisavalt sporti ja muud huvitegevust. See aitabki. Ja loomulikult tegu-tagajärg seoste selgitamine kodus-koolis.	1
	Teavitustöö kodus, koolis. Suunama spordiga-huvialadega tegelema. Rohkem looduse ligi suunama.	1
	Vald on loonud kõik tingimused, et meie noored saaksid tegeleda huvitavate vaba aja tegevustega, trennidega, huviringidega. Puudub tahe ja huvi. Valda on vaja aktiivset eestvedajat, kes suudaks selle huvi tekitada ja kes tõesti teeks tööd südamega	1
	Võimalus tegeleda spordiga, ka huviringid	1
	Kokku	4
Rakvere	Huviringid, noortekeskused, lapsevanemad peavad ise oma laste tegemistest rohkem teadma	1
	Kõik algab kodust. Huvitegevust ja sporti peaks rohkem reklaamima.	1
	Motospordiala huvilistele poistel ei ole võimalik tegeleda Lääne-Virumaal oma spordialaga!!! Elame linnas. Poisil pole kohta, kus sõita!	1
	Spordi, tehnikaalaseid üritusi. Kooliealistele lastele nädalavahetuseti tantsuõhtuid. Üritusi, kus nad saaksid koos käia ja oleks selle üle kontroll	1
	Kokku	7
Harku	Anda noortele võimalus tegeleda spordi ja hobidega. Huvitada noorte tegevusest ja tunnustada neid.	1
	Eks ikka selliseid natukene "adrenaliinikaid" sõidusõite - kiiruskatsed, ekstreemsporti. Ega käsitööringid selliseid kalduvusi ei asenda	1
	Harrastussport (k.a piljard, lauatenis, jõusaal)	1
	Huvialaringid; treeningud - toetatud KOV poolt!	1
	Huvitegevuse soodustamine; Erinevad huvid laiendavad silmaringi ning ka sõpruskond kujuneb vastavaks. Teavitustöö on ju koolis	1

	<b>kõigile ühesugune, kuid igavusest satutakse halvale teele.</b>	
	<b>KOV peaks rohkem panustama spordiarendamisse kaasama heategevusüritustesse vabatahtlikuks</b>	<b>1</b>
	<b>Noori peaks hoidma tegevuses, kaasama rohkem tegevusse.</b>	<b>1</b>
	<b>Noortekeskused, noortelaagrid ka vaesematele peredele</b>	<b>1</b>
	<b>Noortekeskusi rohkem, tasuta üritusi</b>	<b>1</b>
	<b>Noortele ja lastele mõeldud huviringid, loomulikult tasuta või vähese raha eest</b>	<b>1</b>
	<b>Pakkuma rohkem vabaajaveetmise võimalusi</b>	<b>1</b>
	<b>Sportidegemiseks võimalused, erinevad huvialaringid.</b>	<b>1</b>
	<b>Sport, huviringid, huvikohad- või ruumid</b>	<b>1</b>
	<b>Vabaajaveetmise kohti, võimalusi</b>	<b>1</b>
	<b>Vanemad peavad oma laste jaoks aega leidma, et laps saaks vanemale rääkida endast, oma mõtetest, unistusest, enda ette kerkinud küsimustest jne.</b>	<b>1</b>
	<b>Võiks olla noortele mõeldud mänguväljak või skatepark</b>	<b>1</b>
	<b>Kokku</b>	<b>17</b>

### Kokkuvõte

Käesoleva uuringu eesmärk oli teada saada vanemate hinnangud õigusrikkumistele, probleemide ennetamiste võimalikele viisidele ning vanemate teavituse probleemi ilmnemisel politseisse pöördumisel. Uuring korraldati üle-eestiliselt, kaasates suurel hulgal õpilasi ja nende vanemaid, et saada piisav ülevaade üleriigiliselt, et andmed oleksid võrreldavad. Kogutud andmete põhjal võib väita, et vanemate hinnang noorte probleemsele käitumisele ei ole väga ulatuslik, probleemina nähakse kergemat huligaanitsemit ja asjade lõhkumist, kuid varastamine, röövimine või alkoholihoobes noorte viibimine avalikus kohas ei ole vanemate sõnul probleemiks. Tõsisemaid õigusrikkumisi ilmneb vanemate sõnul väga harva või ei oska vanemad probleemide kohta hinnangut anda, sellise vastuse andis iga neljas lapsevanem.

Käesolev uuring ei leidnud olulist kinnitust, et lapsevanemad pöördusid probleemide ilmnemisel politsei poole. Õigusrikkumist, mille puhul mõni lapsevanem politsei poole pöördus oleks varastamine, 81 lapsevanemat 103-st teavitaks sellest, kuid öörahu ning alkoholihoobes lärmavad täiskasvanud ei ole lapsevanemate sõnul nii suureks probleemiks, esimese puhul pöördus politsei poole vaid 16 lapsevanemat 100-st ning alkoholihoobes lärmavate täiskasvanute märkamisel teavitaks politseid vaid 4 lapsevanemat 103-st.

Olulist rolli lapsevanemate sõnul mängib noorte kaasamine kohaliku omavalitsuse tegevusse, kuna see hoiab noori „halvalt teelt“ eemale ning erinevate huvitegevuste kaudu pakutakse noortele tegevust ning ei teki probleemi, et noor peaks otsima väljundeid oma aja sisustamiseks. Vanemate hinnangul õigusrikkumiste ennetamiseks tuleks noortele pakkuda huvitegevuste, noortekeskuste olemasolu kaudu tegevust, et suunata noori õigete tegevusteni. Mitmel korral leidis märkimist ka vanemate eeskuju ning lapsevanemate kaasatus noorte ellu, et ühiselt veeta vaba aega ning vanemate positiivne eeskuju.

## II FOKUSRÜHMAINTERVJUUDE ANALÜÜS

### Turvatunne Rapla linnas

#### Anu Varep ja Sirli Spelman

Fookusgrupiintervjuu läbiviimiseks leidsime inimesed tänu juba olemasolevatele kontaktidele Rapla linnas. Intervjuu leidis aset 23. novembril 2011. aastal Rapla Haigla kohviumis. Kohal oli 9 kohalikku meditsiinitöötajast keskmisest vanemat naisterahvast, sest kuna vanused varieerusid 54st 72ni, pole õiglane öelda, et intervjuu toimus vaid eakatega. Intervjuus osalejad olid äärmiselt jutukad ning pause intervjuusse praktiliselt ei tekkinud; pigem oli meil raske neid kõiki n-ö ohjes hoida, et nad üksteisele väga palju peale ei räägiks, kuid paraku esines sedagi ja pigem rohkem kui vähem. Rääkida said siiski kõik ning seltskonnas oli ka paar vaikemat, kes vastasid siis, kui otse nende poole pöördusime. Üldiselt oli näha, et igal respondendil oli väljakujunenud selge arusaam sellest, mis on turvalisus, kas/kus on turvaline ning mis/kes võiks turvalisustunnet vähendada/ohustada.

#### Turvalisuse tõlgendused

Turvalisuse tõlgendusi koorus välja täpselt nii palju kui oli ka respondente – igal fookusgrupiliikmel oli välja kujunenud isiklik arusaam sellest, mida turvatunne tema kui eakama indiviidi jaoks tähendab. Täiendati küll ka kaasvastajate mõtteid, ent ükski tõlgendus ei kordunud puhtal kujul – pigem visati mõte kellegi poolt õhku ning sellele järgnesid ülejäänute ohtrad kommentaarid.

Üldtrendina võis täheldada keskmisest suuremat muret n-ö igapäevase turvalisuse küsimuse puhul – toodi välja politsei/kiirabi/päästeteenistuse kättesaadavus, transporditeenuse olemasolu ka kaugemates „külakohtades“ (*/.../ kui ma üksinda seal kuskil metsas elan.. jah, et ma saan ka sealt välja..*), kindlustunne rahalise toimetuleku osas (*/.../ et saad rahadega hakkama ja jõuad endale igapäevast osta.*). Samas, kuna tegemist on eakamate inimestega, täpsemalt veelgi naisterahvastega, siis on antud mure igapäevase hakkamasaamise pärast ka teataval määral arusaadav, ehk isegi põhjendatud.

Äramainimist vääris ka töökoha turvalisuse temaatika. Kuna varasemalt oli ette tulnud juhuseid, kus alko-/narkojoobes inimesed püüdsid rünnata valveõdesid/haigla personali, siis peeti oluliseks, et ka töö juures oleks tagatud töötajate turvatunne (*/.../meil oli vahepeal isegi ju turvamees /.../*).

Üks turvalisuse tõlgendusi, mis samuti palju kõlapinda leidis, oli seotud väikeste külade/alevikega Rapla lähiümbruses. Vastajate hulgas võis täheldada seisukohta, et pigem tuntakse end väiksemates piirkondades turvalisemalt, kuna inimesed on ju tuttavad (n-ö "kõik tunnevad kõiki" mentaliteet), elu on rahulikum ja naabrivalve toimib (*Ja et ma võin jätta ukse lahti, kui ma kodust ära lähen.. /.../ Ma tean, et naabrid valvad*).

Samuti toodi välja ja kommenteeriti pikemalt pimedas väljas ringiliikumise teemat (*Et kui ma õhtul ikka pimedas välja lähen, /.../ Et keegi tänaval ära ei kokska.*). See oli ka üks viimastest sellistest tõlgendustest, millele kõik üheksa respondenti miskit omalt poolt lisasid.

Mõnevõrra ärevust tekitas respondentides meiepoolne hüpoteetiline teemapüstitus – mis juhtuks, kui Raplasse rajataks rehabilitatsioonikeskus eksvangidele? Esmane reaktsioon oli vastumeelsus, kui aga teemat rohkem arutati, leiti, et tegelikkuses just saaks selliseid inimesi

väiksemas kogukonnas paremini aidata (*/.../ aga neid ei tohiks siis nii palju olla /.../*) ning et tegelikkuses peaks ikkagi püüdma neid elule tagasi aidata. Viimast tehes peaks vastajate meelest rohkem tähelepanu pöörama ka nende esmasele toetamisele, mis väljenduks peamiselt elu-ning töökoha võimaldamisega. Küll aga oldi seisukohal, et selline asutus siiski mõnevõrra ohustaks nende turvatunnet ning pimedal ajal väljasliikumine jääks tõenäoliselt ära.

### Vahetu tegutsemispaiga turvalisus

Kui turvalisuse tõlgenduste temaatika puhul oli igal vastajal isiklik arusaam, mis teiste omadega üks-ühele ei kattunud, siis antud temaatika puhul oli seisukoht kõigil ühine – üksmeelselt öeldi, et kõige turvalisem koht nende jaoks on oma kodu. Uurides edasi, mis on see konkreetselt, mis teeb kodu kõige turvalisemaks, toodi välja naabrid, keda teatakse-tuntakse (Rapla väiksuse tõttu tunnevad enamjaolt kõik kõiki), tuttav ümbrus (nii sise- kui väliskeskond) ja ka n-ö „oma kodu tunne“, mida täpsemalt seletada ei osatudki.

Teine turvaline paik, mis laiemat kõlapinda leidis, oli töökoht (Rapla Haigla). Kuna haiglas pole nende meelest aegade jooksul miskit niivõrd äärmuslikku juhtunud, mis ühegi respondendi turvatunnet oleks ohustanud (*Jah, ei ole siin haiglas midagi väga sellist olnud*), siis leiti võrdlemisi üksmeelselt, et ka töökoht on üsna turvaline koht. Ja isegi, kui meenusime neile eelnevalt arutatud intsidenti alko- ja narkojoobes isikutega, leidsid vastajad siiski, et need üksikud juhtumid nende turvatunnet tööl olles siiski ei mõjuta.

Kolmas koht, mida peetakse turvaliseks, on intervjueeritavate kodulinn. Kui palusime respondentidel kirjeldada, mis teeb Rapla turvaliseks, toodi esimese aspektina välja sotsiaalne kontroll. Koha väiksuse tõttu on alati „kuskil keegi, kes hoiab asjadel silma peal“ – sellest lähtuvalt näiteks ei kardeta saata ka oma esimese klassi ealist last täiesti üksinda kooli (*/.../ ei pea muretsema, et keegi teeks liiga või läheks kallale /.../*).

### Isiklikud kogemused/kokkupuuted

Vaatamata eelpool mainitud juhtumitele, olid respondendid pigem seisukohal, et nendega tegelikkuses polegi miskit nõnda ebameeldivat juhtunud, mis lausa äramainimist vääriks. Küll aga osati tuua selliseid näiteid oma tutvusringkonnast. Üks vastajatest rääkis, kuidas tema sõbrannale oli kallale tulnud (*/.../ Noored poisid tulid ja võtsid temalt koti ära /.../*), kuid kiire oli lisanduma täiendus, et too juhtum leidis siiski aset juba mitmeid aastaid tagasi. Sellest lähtuvalt meenus lisaks veel ühel respondendil, kuidas tema tuttavatel käidi korteris vargil, aga rohkem konkreetsemaid juhuseid keegi välja tuua ei osanud.

Küll aga jõudis jutt üheltmaalt noorte ja alkoholi tarbimise peale ning selle kohta oli intervjueeritavatel nii mõndagi öelda (*Jah, et ikka juua täis peaga neid inimesi ei tea ette..*). Mitmel korral leidis äramainimist uus klubi, mis alles hiljuti Raplas avati (*/.../ kui nad reedeti-laupäeviti sealt Madhouse-ist tulevad /.../*). Peamiselt seoses sellega räägiti purjus noortest, kes käituvad sageli inetult nii üksteisega kui ka lihtsalt möödakõndijatega. Samas põhjendati seda kambavaimu-tundega – kui üks teeb, peavad teisedki tegema. Aga enamjaolt olid respondendid siiski seisukohal, et ebameeldivad kogemused noortega ongi tingitud nendepoolsest liigsest joobeastmest. Päris jutu lõpus toodi sisse ka narkootikumide temaatika, millel küll pikemalt ei peatunud (*/.../ eks neil ole neid narkotse ka, et sellepärast peab ka natukene kartma*) – tõenäoliselt kuna vastajate teadmiste kohaselt pole narkomaania Rapla noorte seas kuigivõrd suur probleem.

## Rapla noored ja probleemne käitumine

Eelmisest jututeemast oligi hea ja sujuv üle minna Rapla noortele ja nende võimalikule probleemsele käitumisele. Üldine emotsioon oli pigem, et nendega probleeme pole või esineb neid vähe (siinkohal võib tegu olla muidugi ka vastajate teadmatusega).

Ühe näitena (ja nagu hiljem selgus, siis isegi mitte probleemsete) noorte kohta mainiti ära n-ö Maxima kambad. Ühiselt oldi seisukohal, et nad küll kogunevad ja vahel käituvad ka ebasobivalt (*Eks nad teevad nalja möödakõndijate üle ja kommenteerivad /.../*), kuid üldjoontes „*/.../ on nad normaalsed.*“ ja probleemseteks neid pidada ei saa (*Nad istuvad seal, aga nad ei sega kedagi.*).

Järgmine teema, mida puudutasime, oli seotud pimedal ajal väljas liikumisega. Eeldasime vastajate vanuste tõttu pigem vastuseisu sellisele tegevusele, ent meie üllatuseks olid paljud arvamusel, et õhtusel ajal väljas liikuda pole sugugi mitteturvaline. Keegi neist ei kartnud n-ö potentsiaalseid kallaletikkuvaid noori, pigem visati selle üle nalja (*Nad võtavad nooremaid, meie oleme nende jaoks ikka liiga vanad..*).

Täpsustasime respondentide abil sedagi, mida nemad mõistavad „noorte probleemse käitumise“ all. Kõige rohkem hääli sai ootuspäraselt vägivaldsus, millele järgnesid alkoholi ja narkootikumide tarvitamine ning suitsetamine. Vägivaldsuse all toodi eraldi välja üha suurenev tütarlaste vägivaldne käitumine (*Et siin oli, et 2 tüdrukut läksid endast nooremale poisile kallale*). Ent jällegi, kui püüdsime uurida toda konkreetset aspekti (tütarlaste vägivaldsust) Rapla noorte hulgas, olid vastajad seisukohal, et nendel sellist probleemi ei esine. Küll tõdeti, et nendes n-ö Maxima kampades on ikkagi poisse ja tüdrukuid ühepalju. Lisaks mainiti ära tänapäevased multifilmid ja arvutimängud, mis ei õpetagi lastele muud, kui vägivaldsust (*/.../ lapsed ei saa ju aru, ühest sõidetakse seal teerulliga üle, too tõuseb püsti, raputab ennast õigesse vormi ja läheb edasi /.../*).

## Probleemse käitumise ennetamine

Eelnevast jutust mindi aga üsna ruttu edasi vastajate meelest peamise murekoha juurde, mis noortel säärast hälbekäitumist põhjustab – tegevusetus. Kuna igasugune huvitegevus on tasuline, siis ei imestanud intervjueeritavad, et noortel polegi muud õhtuti teha, kui Maxima ees koguneda. Olukorra parandamiseks pakuti ühe võimalusena välja rohkemate noortekeskuste olemasolu, mis teostaksid sotsiaalset kontrolli (*Ikka väga vajalikud on need, et noored tänavatelt ära tõmmata!*). Eraldi kitsaskohana toodi välja ka võimaluste puudumine poisse huvitavate huviringide loomiseks (*/.../ et keegi oleks, kes teeks nendega miskit meestele omaseid tegevusi..*). Samuti arvati, et peaks vähendama tulemuste saavutamise olulisust noortele mõeldud huvitegevustes.

Ühe olulise teemana toodi välja ka noorte kodune eluolu. Oldi seisukohal, et kuna kodudes on hetkel olukord keerulisemaks muutunud (üks või lausa mõlemad vanemad töötavad välismaal), siis peab noortele pakkuma alternatiive, et nad n-ö tänavatele ei tuleks. Keegi võiks/peaks nende osas siiski teatavat järelvalvet korraldama. Siinkohal oli aga üks vastajatest kiire tooma näiteks Siiri Sisaski tegevust, kes on enda hoole alla võtnud lapsed, kelle vanematel pole aega nende jaoks või kes ei taha koju minna (*See on fantastiline – ja see on tasuta! Aitab ka õppida.*). Siit lähtuvalt pakuti alternatiivina välja ka Rapla eakama elanikkonna integreerimine noortega tegelemisse (*Kes on muidu kodused, võivad ju ka miskit laste heaks ära teha*). Seega paistab, et

tegelikkuses võimalusi noorte tegevuses hoidmiseks Raplas leidub, kõik seisab kättevõtmise/teostuse taga.

### **Üldhinnang Rapla turvalisusele**

Nagu eelpool öeldust võib järeldada, on respondendid oma kodukohaga äärmiselt rahul – Rapla on koht, kuhu nad soovitaksid kõigil kolida. Tegemist on üsna pisikese kohaga, kus inimesed tunnevad teineteist, hoitakse üksteisel ja üksteise asjadel silma peal, info liigub nii hea- kui ka pahategude kohta kiiresti. Noorte hälbekäitumine pole respondentide meelest probleem ning kindlasti mitte ei ohusta see kaaslinlaste turvatunnet. Pigem arvatakse, et peaks tegelema laste n-õ tänavalt tuppa saamisega, pakkuma neile erinevaid võimalusi huvitegevusteks ning kaasama rohkem inimesi nendega tegelemisse. Noorte ja nende tegemiste suhtles oldi neutraalsed – lärmamist ja kõva häälega kommenteerimist Maxima ees tuleb küll ette, aga kuna nad ise on sealjuures rahulikud ja kellelegi ette ei jää, siis ei ole põhjust seda ka suureks probleemiks pidada.

## Turvatus Tootsi vallas

### Mai Lünekund

Intervjuu nelja Tootsi alevikus elava eaka naisega (vanuses 64-72 aastat) viidi läbi 15. novembril 2011 Tootsi eakate päevakeskuses. Eakatega kokkusaamise korraldas Tootsi valla sotsiaaltöötaja, kellega võtsin eelnevalt ühendust e-kirja teel, selgitades talle läbiviidava uuringu eesmärgi ning kirjeldades, millised eakad fookusgrupi intervjuu jaoks sobivad oleksid. Koostöö Tootsi valla sotsiaaltöötajaga sujus hästi ning kokkulepitud ajal ja kohas kohtusin intervjuu andmiseks nõusoleku andnud eakatega. Intervjuus osalenud eakate Tootsis elamise aja pikkus oli erinev – viis, 10, 15 aastat ning üks eakas on Tootsis elanud terve oma elu. Tootsis elamise aja pikkus ei olnud intervjuueeritavate valikul kriteeriumiks, selline esinduslik valim tuli juhuslikult. Intervjuu alguses tutvustasin uuringu sisu ja eesmärgi, mille raames intervjuu läbi viiakse. Seejärel palusin eakatel ennast tutvustada. Intervjuus osalenud eakad olid väga aktiivsed rääkima ning juba pärast uuringu teema tutvustamist ning põgusat enesetutvustamist hakkasid nad rääkima intervjuu põhiteemast – turvalisusest nende kogukonnas. Seetõttu jäi arutelust välja üldisemad sissejuhatavad teemad nagu turvalisuse määratlemine, turvalise koha kirjeldamine, turvatunde seletamine.

### Üldine hinnang Tootsi aleviku turvalisusele

Tootsi aleviku üldist turvalisust hinnatakse üldiselt kõrgelt, kuna tegemist on väikese kohaga. Üheks faktoriks tuuakse välja see, et puudub läbisõidutee, vaid alevikku saab sisse ja välja vaid ühte teed pidi. Nii ei ole alevikus võõraid läbisõitjaid. Eaka julgevad pimedal ajal väljas käia hoolimata sellest, et mõnes kohas puudub valgustus. Märgitakse, et pimedas eriti enam välja ei minda, kuid see on peamiselt selle pärast, et pärast pimedat ei ole enam vajadust kodust minna. Loomulikult esineb mõnikord ka korrarikumisi, kuid nagu ütles üks intervjuueeritav: „*Väiksed apsud tulevad vahepeal, aga noh, kus neid ei ole.*“

Üks faktor, mis teeb Tootsist turvalise koha, on see, et alevik on väikene ning kogukond tunneb oma liikmeid hästi. Üksteise tundmine on mõnikord isegi abiks olnud keeruliste olukordade lahendamisel. Näiteks oli ühel eakal tänaval kokkupuude ebaviisakate noorukitega ning üks noor suuremast grupist lähenes eakale sooviga tema kulul nalja teha. Olukorrale astus vahele eakat tundnud noormees, kes palus oma sõbral pensionäri rahule jätta.

Uutesse kogukonnaliikmetesse suhtutakse kohe usalduse ja sõbralikkusega. Intervjuus osalenud kolm eakat neljast olid Tootsi alevikku kolinud oma pensionipõlves ning kõik märkisid, et neid on uude kohta väga sõbralikult vastu võetud ning probleeme selle koha pealt ei ole esinenud. Üks eakas märgib: „*Näiteks mina tuln siia nagu võõrana ja siis ma olin küll täitsa üllatunud, et paljud noored ütlevad ka siin „Tere“ tänaval.*“

### Liiklus

Üheks turvalisust mõjutavaks faktoriks peetakse aga kindlasti liiklust, eriti kiirust ületavaid autosid ning noori neid juhtimas. Tootsi alevikku toob tee, mis ühes osas on pikalt sirge ning mida paljud (noored) autojuhid kasutavad ära kiirendamiseks autoga sõites. Selle sirge teelõigu kõrval on aga alevikus elavate isikute põllumaad ja suvilad ning intervjuus osalevad eakad märgivad, et põllumaal olles näevad ja kuulevad nad sageli kõrvaloleval teelõigul autosid

kihutamas. Sellisel kihutamisel oli hiljuti ka kurb tagajärg, kus üks auto sõitis silla käsipuu maha ning tegi avarii. See intsident suurendas eakate hirmu kiirust ületavate noorukite ees veel rohkem. Samuti on hirm jalgsi või rattaga selle suure tee ääres liigelda, eriti õhtuti, kuigi selle tee kõval mingis ulatuses on olemas ka eraldi kergliiklustee.

Noortel on komme ka alevikus sees autodega kiiresti sõita: „Siin vahepeal oli ju siuke komme, et panid autoga öösel, niimoodi rallitasid alevis nii, et auto kummid ragisesid.“ Seda tehakse ka talvel libedaga ning siis kardavad eakad seal platsi ääres liikuda, kus noored autodega „rallitavad“, sest „/---/ ma ei tea, millal see auto tagumine ots minu pihta pöörab“.

### Vargused

Kuigi elu Tootsis peetakse üsna turvaliseks ja rahulikuks, siis selgub, et siiski on sageli probleeme pisivargustega. Eakad on mures, et nende põllumaadel käiakse ja varastatakse saaki, näiteks kartuleid (sügiseti) või ka metalli ja aiatööriistu. Nad mainivad, et seda teevad alevikus elavad töötud, kellel pole raha toidu ostmiseks, kuid siiski ise peenramaad teha ei taha. Raha saades kulutavad mainitud töötud selle alkoholile ning nagu kirjeldab üks eakas ilmekalt nende mõttemaailma, et: „Peenramaad teha, see ei ole minu asi, seda teevad mutid. Küll ma siis võtan, kui sealt juba tuleb.“

Alevikus on levinud ka kuuldused, et eakatelt on käidud raha välja pressimas. Kuidas täpsemalt ja kelle poolt see on toimunud, jäi segaseks. Küll aga selgitasid intervjuueeritavad, et nendel seda kartust küll ei ole, see võib juhtuda pigem nende eakatega, kes on nõrgemad ning kes ei suuda enda eest seista: „Aga tavaliselt nad valivad sellised armetukesed ka. /---/ Näiteks m i n u juurde koju keegi ei tule raha küsima“.

### Endised vangid

Rääkides võimalusest tuua Tootsi alevikku elama eksvangid, siis oli esimeseks reaktsiooniks loomulikult vastumeelsus ning tundmus, et nad mõjutaksid Tootsi turvalisuse tunnet väga palju. Mõeldakse, et kuna alevikus pole tööd oma elanikelegi, siis siia tulevad eksvangid jääksid ka töötuks ning hakkaksid tegelema kuritegevusega.

Edasises vestluses tuleb aga välja, et Tootsis elavad juba mõned endised vangid ning nendega ei ole kogukonnas probleeme olnud. Eakad leiavad, et kui need endised vangid tööd saavad, siis ei tohiks nendega probleeme olla: „Kui neile vangidele tehakse mingisugune asutus, mis annab neile tööd, et nad oleksid tootmises, mingi tootmise töö mingisugune, et nad saavad päeval millegiga tegeleda. Siis ma mõtlen, et noh... ma ei tea, võib olla saab hakkama. Aga, kui neil ei ole mitte midagi teha, hoidke jumala eest. Me ei tea kes kus leitakse...“.

Nagu näha eelmisest lausest, siis eakad kardavad väga neid kurjategijaid, kes on korda saatnud midagi väga tõsist (näiteks mõrv), sest sageli siis nad oma käitumist ei paranda ning „lähevad samamoodi edasi“. Arutluse alla tulevad mitmed juhtumid, mida on meedias kajastanud ning on selgelt näha, et just meediast kuulnud õudused on neid kartma pannud erinevate jõhkrate mõrvade jm sarnase eest.

### Probleemid noortega

Suur osa intervjuust kulus noorte temaatika lahkamisele. Peamiseks kartuseks, mida eakad alevikus seostavad noortega, on noorte kogunemised bussijaamas ning mujal avalikes kohtades gruppides, kelles nähakse ohtu. Olukorra muudab ettearvamatuks veel see, kui noored on alkoholi tarbinud, mida nad eakate nägemuse kohaselt noored liigagi sageli ka teevad. Alkohol

on eakate sõnul noortele liiga kättesaadav, sellepärast ka seda nii palju tarvitatakse. Sageli just siis, kui noorte grupid on tänavatel ning on tarvitanud alkoholi, teevad need noorte grupid mööduvatele pensionäridele erinevaid kommentaare ning püütakse nende kulul nalja visata. Kõik pensionärid ütlevad, et kui võimalik, siis nad väldivad nendest noorte gruppidest möödumist ning võimalusel kasutavad teisi tänavaid.

Kõikidel eakatel oli aga oma arusaam, kuidas peab noortega käituma siis, kui nad näiteks väljas liikudes provotseerivad eakaid: „*Mine kohe rahulikult mööda ja ära mitte kõhatagi. Ja siis on kõik korras.*“ Kõikidel intervjuus osalevatel eakatel olid isiklikud kogemused selliste noorte kampadega ning kõik kinnitasid, et sageli nad ei mõtlegi halba ega ole meelega pahatahtlikud, lihtsalt oma ulja käitumisega ehmatavad eakaid.

Kui noored teevad midagi, mis ei ole sobilik või hakkavad näiteks omavahel koolis kaklema (mõned intervjuueeritavad olid koolis töötanud), siis toovad eakad välja, et kindlasti ei tohiks nende noortega kohe valjult riidlema hakkama, vaid nendega peab käituma rahulikult ning leebelt rääkima. Kähmlusele tuleb varakult lõpp teha ning kindlasti ei tohi neile kurjaga vastata. Seoses koolinoortega toovad eakad välja, et tänapäeva noored on väga ülbed ning ei austa vanemaid inimesi. Eriti hull on olukord koolis, kus õpetajal ei ole mingit õigust koolinoort karistada, vaid hoopis kardab talle vastu astuda, sest noor on „õigust täis“ ning võib minna ja kaevata kellelegi ülekohtu eest. Intervjuueeritavad ütlevad, et tänapäeva kasvatus on liiga pehme ning aeg-ajalt oleks ka füüsilist karistust neile tarvis. Tänapäeval aga ei ole see enam lubatud ning paljud noored on seetõttu ülbest täis. Tuuakse välja, et sageli on noored väga viisakad ning sõbralikud – väga positiivselt räägitakse sellest, kuidas noored ütlevad tänaval eakatele „Tere!“ – , kuid mõnel teisel korral võib see sama noor olla väga ebaviisakas ning ropendada, ülbitseda ning pahandusi teha.

### Mida saab ise ära teha?

Kui aga küsida eakate käest, mida nad ise saaksid ära teha selleks, et noortega oleks vähem probleeme, siis ollakse enda panuse suhtes väga skeptilised. Nad kardavad noortele midagi öelda, sest nad kardavad noortepoolset kättemaksu, näiteks lõhuvad aiamaal kasvuhoonet või teevad muud pahandust. „*Paljud inimesed ei julge ütelda, et sa ei tea, mis sul seal aiamaal võib juhtuda. /---/ Ja sellepärast ongi, et käime mööda, näeme, aga pigistad silma kinni ja ei ütle, sest sa ei tea, mis võib järgmine päev ära lõhutada olla.*“

Samuti räägivad eakad hoolega sellest, kuidas tänapäeva noored on väga kasvatamatud ning karistamatud. Kogu kasvatus tuleb kodust ning teised midagi ära ei saa teha. Samuti mõjutab noorte käitumist tugevalt tänapäeva meelelahutus, kus näidatakse liiga palju vägivalda ja ropendamist (televisioon, aga ka teater). Eakad aga märgivad, et mõni noor on juba lapsest peale väga tubli ning temaga ei ole kunagi probleeme, teine aga on alati olnud väga probleemne ning pahandusi tekitav. Räägitakse, et tänapäeva lastele on vaja karimimat karistust, kuid teisalt tuuakse välja oma kogemustest, et liiga karmilt ei tohi ka last kasvatada, sest siis võib noor protestiks lollusi tegema hakata. Nagu illustreerib üks eakas: „*Šampuse kork ka, kui ta on väga kõvasti peal, siis ta lööb kõva pauguga.*“

Tootsi alevikus on noortekeskus, kuid eakad märgivad, et need probleemsed noored sinna noortekeskusesse ei lähe, nad parem veedavad aega koos suurema kambaga kusagil õues või lähevad vanemate suvilasse pidutsema. Üks intervjuueeritav mõtiskleb, et võib olla kui noor juba varakult hakkab noortekeskuses käima, siis võib see harjumuseks saada, kuid muidu probleemne noor sinna ei lähe. Noorte probleemide lahendamiseks pakutakse välja ka tantsuõhtute korraldamist, kuid ka siis tuleb välja, et noored pigem tarbivad alkoholi ning soovivad oma jõudu demonstreerides laamendada ning kui teha sellist tantsuõhtut, siis oleks vaja tugevat järelevalvet.

## Autoriteedi vajalikkus

Sageli noorte kambad lasevad autost kõvat muusikat ning tekitavad üleüldist lärmi. Alevi aga politseid ei ole ning see on eakatele suureks mureks – keegi ei kutsu neid noori korrale. Sama mure on siis, kui noored teevad korterites lärmakaid pidusid, mis häirivad naabreid.

Kooli direktor on üks inimene alevikus, kes on autoriteetne ning kes võib noori korrale kutsuda, kuid temal on ka mõju ainult koolimajas. Noortekeskuse juhataja on eakate sõnul noortega liiga leebe ning sõbralik, seega ei ole tema korralekutsumistest kasu.

Kõik eakad rõhutavad korduvalt, et neil oleks alevikku vaja politseinikku, kes oleks piisavalt autoriteetne isik, et hoida noori tagasi ning vajadusel kutsuda korrale. Intervjueeritavad toovad välja, et siis oleks ka kindlustunne õhtuti, kui tekivad probleemid ning on vajadus kutsuda välja politsei. Hetkel on lähim politseinik Väandras, mis on umbes 20 km kaugusel. Eakad muretsevad, et probleemide korral, näiteks öörahu rikkumine kortermajas, ei tulda nii kaugelt Tootsi piisavalt kiiresti, kui üldse tullakse. Üks eakas on isiklikult politseis pettunud: „*Kui mina helistasin, siis ei tulnud mingit politseid välja. Rohkem ma pole helistand.*“

Kui politsei alevikku tuleks, siis peaks ta ise olema eeskujulik ning piisavalt karm, et olla autoriteetne ning seega ka suudaks erinevaid rikkujaid korrale kutsuda. Ideaalis peaks ta olema ka selline inimene, kes on Tootsis kauem ealunud ning teab kõiki elanikke ning oskab probleemide korral noortega näiteks pöörduda otse nende vanemate poole.

## Kokkuvõte

Üldiselt peetakse Tootsit turvaliseks kohaks kus elada. Mõningaid probleeme tuuakse küll välja, kuid samal ajal ütlevad intervjuus osalenud eakad, et iga pool on antuke muresid, samamoodi ka Tootsis. Näiteks pisivargused, noorte kogunemised väljas ning lärmamine, samuti öörahu rikkumine ning kiiruse ületamisega autodega.

Selleks, et turvatunne Tootsi veelgi suurem oleks, soovivad eakad, et alevikus oleks kohapeal politseinik, kes vajadusel kutsuks korrarikkujaid korrale ning hoolitseks selle eest, et vajadusel oleks politsei käepärast võtta. Alevikus on eakate sõnade kohaselt väga vaja autoriteetset isikut, kes hoiaks kogukonnal ja eriti noorte käitumisel silma peal. On loomulik, kui sellisel väikesel kohal nagu Tootsi ei ole rahalisi vahendeid alevikku alalist politseid võtta. Selle asemel võiks aga kohalik omavalitsus tegeleda olukorraga, kus kogukond on nõrkinud, et ka naaberalevist ei tule politsei väljakutse peale kohale.

Eakad rõhutavad, et nemad ei saa midagi ära teha selleks, et probleemsete noortega vähem probleeme oleks. Ühelt poolt nad kardavad kättemaksu, kui nad räägivad kellelegi märgatud rikkumisest. Teiselt poolt on intervjueeritavad kindlal arvamusel, et ainuke kasvatus tuleb kodust ning teised ei saa seal midagi ära teha. Kõik eakad räägivad, et nemad midagi ära teha ei saa. Kõik algab kodust, kõik on koduse kasvatusel. Probleemsete lastega on väga raske hakkama saada, kuid tuuakse välja mõned „nupid“, kuidas nendega võimalikult hästi koos alevikus elada. Näiteks tänaval provokatiivsest käitumisest lihtsalt mitte välja teha. Või otsesemalt kokku puutudes olema rahulik ning tasakaalukas, rahulikult sekkuma juba vara, kui on näha probleemi või on näha, et noored hakkavad kaklema. Selliseid probleemseid noori on siiski mõned üksikud, muidu on noored kõik viisakas ja austavad endast vanemaid.

Siit näib, nagu oleks võib olla eakatele vaja mõningast seletamist kogukonna mõjust noorte kasvatusel. Samuti oleks kasulik eakatele teha väike „koolitus“, kus räägitakse tänapäeva psühholoogiast ning sellest, et inimese käitumine ei ole ära määratud tema sünnihetkest vaid seda on võimalik mõjutada ja suunata ka hilisemas elus.

## Turvatus Rakvere linnas

### Anu Varep

Intervjuu Rakvere kohaliku omavalitsuse eakatega toimus 21. novembril kell 11 Rakvere spordihallis. Grupi moodustamisel ei tekkinud mingeid raskuseid, kuna intervjuueerija on kohalik elanik ning sotsiaaltöö õpingute tõttu olnud praktiliselt Rakvere eakate päevakeskuses ning seetõttu olid tutvused aktiivsete eakatega olemas. Intervjuule kutsuti 4 eakat – 3 naist ja üks mees, kes kõik kokkulepitud ajal ka kohale tulid. Naisrespondentide vanused: 78, 75, 66 aastat. Meesrespondendi vanuseks oli 86 aastat.

Intervjuu kestis umbes 40 minutit. Vastajad olid väga jutukad ning ebaloomulikke pause intervjuusse ei tekkinud. Kuna kõik naissoost vastajad on töötanud pedagoogina, siis ei tekkinud intervjuu käigus üksteisest ülerääkimist ega vahele segamist. Kõik vastajad said rääkida, natukene vähem rääkis meesosapool, kes vastas siis, kui tema poole pöörduti. See võis olla tingitud sellest, et ta oli viisakas ning lasi naistel rääkida. Kõigil vastajail oli oma arvamus küsitud teemade kohta olemas ning paljuski ühtisid arvamusel teineteisega.

#### Vastajate vanused ja koodid:

- **1** vastaja - 78. aastane, elab Rakvere äärelinnas mitme korteriga elumajas (ID 78N);
- **2** vastaja - 75. aastane, elab Rakvere kesklinnas 75 korteriga elumajas (ID 75N);
- **3** vastaja – 66. aastane, elab Rakvere äärelinnas eramajas (ID 66N);
- **4** vastaja – 86. aastane, elab Rakvere kesklinnas asuvas eakate kodus (ID 86M).

Kõik naised on aktiivsed eakad ning töötanud pedagoogidena. Koos võetakse osa erinevatest spordiüritustest (Rakvere liigub, Rakvere ööjooks, eakate päevakeskuse kepikõnd). Meesosapool on samuti aktiivne ning liigub igapäevaselt linna peal. Kuna vastajad kõik on aktiivsed kepikõnni harrastajad, siis mainitakse intervjuus Rakvere tammikut ning Palermo terviseradasid. Mõlemad kohad on tuntud just tervisesportlastele. Palermo terviserajad on valgustatud, kuid Rakvere tammik mitte, mistõttu välditakse seda kohta pimedaga saabumisel.

Intervjuu transkribeerimise käigus tõusid esile peamised teemad: turvalisuse määramine, turvaline koht, noorte probleemne käitumine, erinevad ohuallikad, ohu ennetamine, isiklikud kogemused, mineviku mälestused/võrdlus varasema ajaga.

Esimeseks põhiteemaks, mida intervjuul käsitleti oli sõna „**turvalisus**“ tähendus. Intervjuueerijat huvitas, kuidas eakad tõlgendavad selle sõna tähendust, mida nad mõistavad selle sõna all. Peamiselt mõtlesid vastajad sõna „turvalisus“ all kindlustunnet, rahu, ohutut elamist, liikumisvabadust ilma rünnaku ohuta: ID 75N – *rahu ja kindlustunnet, ohutu elamine*; ID 66N – *iga inimese jaoks väga vajalik, annab kõikidele tegemistele, olemistele käimistele kindlat tunnet*. Üks vastajast pidas turvalisuse all oluliseks pensionit, mis annab eakale kindluse tunde, et ei pea muretsema söögi pärast ning võib rahulikult omas kodus elada: ID 78N – */...../aga muidugi pension annab teatud kindluse tunde ja teatud niisuguse vabaduse ja rahulolu, et ma ei pea muretsema oma söögi pärast ja omas kodus võib elada rahulikult. Nii et see tänavale minek on selline järgmine asi, oma kodurahu tähendab väga palju, mitte muretsemist söögiraha pärast, see on ka tähtis*. Meesoost vastaja ei toonud välja turvalisuse tõlgendust, aga võrdles praegust olukorda varasema ajaga: ID 86M – *Eesti Vabariigis ei ole viga. Teistel aegadel ei olnud turvaline, aeti inimesi Siberisse, aga nüüd on vähemalt selles suhtes.....* (lõpetamata lause). Läbi intervjuu meenutab ning võrdleb vastaja mitmel korral praegust aega minevikuga. Siiski jäi tema vastusest

mulje, et turvalisuse all on oluline puutumatus: *Ja tegelikult mind ei ole keegi puudutanud, ega tülitanud, isegi purjus peaga, kes tulevad. Keegi ei sega, nii et ma ei saa kurta.* Ilmselt on see tema jaoks oluline, kuna käib iga päeva jalutamas 10 kilomeetrist ringi ning intervjuu käigus tuli ka välja, et teda pole kunagi tülitatud.

Teema kokkuvõtteks võib tuua välja järgnevad tõlgendused sõnale „turvalisus“: rahu, kindlustunne, ohutu elamine, iga inimese jaoks vajalik, ennetav, EV turvaline, pension, kodurahu.

Intervjueerija küsimusele, milline **koht** on vastajate jaoks turvaline, tuli väga ühene vastus, et selleks on oma kodu: ID 75N ja ID 78N koos – *ikka omas kodus, jaaa tingimata pensionär omas kodus.* Eranditult kõik vastajad olid sellel arvamusel. Kuna meessoost vastaja elab eakate kodus, siis sellest tulenevalt pidas tema kõige turvalisemaks kohaks oma tuba: ID 86M –*eks minul samamoodi, oma tuba on kõige parem.*

Edasi huvitas intervjueerijat turvalisus laiemas keskkonnas, Rakvere linnas ning seda pimedal ajal. Valdavalt arvasid vastajad, et Rakvere linnas on ka pimedas turvaline liikuda. Üks vastajatest tõi väga kindlalt välja, et eemale peaks hoidma lärmakatest noorte kampadest. Tema arvates on üks purjus tuigerdav mees vähem ohtlik kui lällavad noorte kambad: ID 78N – *Rakvere linna peal hoia eemale lärmakatest noorte kampadest. Vähem ohtlik on üks purjus tuigerdav mees, kui niisugused lällavad noorte kambad.* Erinevate artiklite mõju kohta lehes, mis viitavad ebaturvalisusele linnas, arvasid vastajad, et see ei muuda linna nende jaoks ohtlikumaks pimedas. Peamiselt arvati, et pigem on info kättesaadavus hea, võrdluseks toodi jälle varasem aeg, kui info ei liikunud eriti: ID 66N – *hea on, kui seda informatsiooni ka saab. Nüüd ju üldse antakse seda rohkem. Et aegu tagasi, meie aegadel ei tulnud seda informatsiooni nii palju, mis toimus kuskil. Nüüd on seda nagu rohkem, et see on ka hea.* Vastajad arvasid, et info parem kättesaadavus kutsub neid ettevaatlikkusele. Lisaks toodi välja, et neil endal puuduvad pimedal ajal liikumisega halvad kogemused: ID 75N – *ma katsun võimalikult vähe pimedas liikuda. See ongi see turvatunne. Ja kui ma olen ka liikunud sõbrannadega koos pimedas ühest linnas otsast teise, siis on olnud tõesti nii turvaline, mitte kedagi pole näinud, mitte keegi pole tulnud tülitama, mul ei ole üldse niisugust kokkupuudet kaakidega.* ID 66N – *minul ei ole ka olnud, aga üks asi siia juurde, et meil on ka tee valitud, mis on valgem ning teistega koos ja tavaliselt ei lähegi niisugusse kohta, kus võib midagi juhtuda.*

Selle teema kokkuvõtteks võib öelda, et eakad siiski püüavad vältida pimedal ajal kohti, mis on ebaturvalised või mille kohta teatakse, et seal võib ohtlik olla. Kuna ühelgi vastajal ei olnud pimedas liikumisega halbu kogemusi, siis võib järeldada, et selletõttu ei peeta Rakvere linna ka ebaturvaliseks. Üldiselt liigutakse õhtuti siiski koos või valitakse need teed, mis on valgustatud või teatakse, et seal oht puudub. Positiivseks peetakse erineva info paremat kättesaadavust, mis võimaldab vältida ohtlikke kohti. Kõik vastajad on kohalikud Rakvere elanikud ning seetõttu tekib neil võrdlus ka varasema ajaga.

Uurimus puudutas ka **noorte hälbivat käitumist** ning seetõttu pakkus intervjueerijale huvi eakate tõlgendused noorte probleemsele käitumisele. Mida arvavad nemad, milline on probleemne käitumine noorte puhul. Üldjuhul toodi välja lärmakad noortekambad ning hängimine kesklinnas või mingite konkreetsete kohtade lähedal. Ka noorte ropendamine eriti tütarlaste puhul: ID 75N - */.../, kampades tehakse neid lollusi, ollakse probleemsed. Hängimised linnas kampades, need on ebameeldivad, aga praegu seda on vähem, nii et minu jaoks see hetkel probleem ei ole.* ID 75N – *võib olla see tütarlaste mõtetu ropendamine ka, tänaval tulevad ja räägivad täiesti vabalt, ropult, see segab.* Meessoost vastaja toob välja ka rahvuslikud

erinevused, öeldes, et venelased kisavad kõvemini: ID 66N - /.../ vahe on ikka sees, et tänapäeval on seda karjumist ikka noortel rohkem, sellist kisamist ja ületrumpamist /.../. sellega nõustuvad üksmeelselt ka teised vastajad. Välja toodi ka veel asjade niisama loopimine või ümber lükkamine, nt prügikastid. Vägivald ja kaklemist vastajad probleemseks käitumiseks noorte puhul ei pea, ilmselt seetõttu, et kokkupuuted sellega puudusid. Erandlikult toob siiski üks vastajatest välja selle, et teismeliste puhul on selline kisamine ja karjumine ning enda välja elamine normaalne. See on üks etapp noore arengus, mis tuleb läbida ning ainult eriti andekad ei läbi seda: *Öeldakse, et õnnelik on see inimene, kellel on kodus väike türann – kutsub korrale vanema, laps kasvatab vanemat ning vanem last.*

Eelnevast võib järeldada, et Rakveres elavad eakad mõistavad noorte probleemse käitumise all peamiselt noorte kampasid, kes tänavatel kisavad, karjuvad ning ropendavad. Lisaks mõtetu asjade loopimine ning ümberlükkamine. Nad leiavad, et siin mängib ka rolli rahvuslik eripära. Vägivald ning kaklemine ei olnud intervjuus osalenud eakate puhul nii oluline probleemse käitumise näitaja. Siiski oldi üksmeelselt nõus, et noorte probleemset käitumist saab ennetada koduse kasvatusena: (vastajad koos) *ikka kodu, kodu, kodu.* Toodi välja ka see, et kõik võiksid rohkem märgata: ID 66N – *siia juurde, et kõik nagu võiks märgata. Meil on tekkinud selline tunne ning praegu veel eriti, et see pole minu asi. Me võiksime ise rohkem öelda, ei pea ju vastu karjuma. Minu arvates on see, et mida rohkem me seda märkame ja mida rohkem seda ka ütleme, võib olla siis on rohkem kasu.* Siiski leiti, et praegusel ajal eksisteerib ühiskonnas mentaliteet, et mis see minu asi on. Täpsustavale küsimusele kogukonna ennetava tegevuse kohta arvasid vastajad siiski, et pensionärid ei ole kõige õigemad korraloojad, selleks peaksid olema ikkagi vanemad ja vanavanemad ning kool, lasteaed: ID 66N – *omad kindlad niisugused reeglid peaks jah olema kodust ja vanemate poolt ja ka vanavanemate poolt ja rohkem niisugust kontrolli, kuhu laps läheb või mis teeb, et rohkem võiks kontrollida. Praegu vanemaid ei huvita eriti, et kus laps käib ja kellega ning mida teeb, aga rohkem võiks olla vanemate poolt sellist liikumise kontrolli. Praegu on antud liiga palju vabadust. Aga üldiselt ei ole Rakvere linnas nii suuri probleeme turvalisusega, kaamerad on üleval ja üldiselt on ikka valgustatud. Kus need noored siis kohtuvad? Mina olen märganud rohkem õhtuti seal bussijaama piirkonnas, säästumarketi juures ning tänava nurkadel, tuleviku tänaval ja sotsiaalabikeskuse juures, need on niisugused kohad, kus nad kogunevad. Koolilapsed teevad seal suitsu jne /...../* Seega võib kokkuvõtvalt öelda, et eakad tähtsustavad kodu ja pere osatähtsust lapse kasvatamisel kõige rohkem. Vähemoluline on ennetamine kogukonna tasandil, kuna inimesed ei kipu vahele segama ega korrale kutsuma.

Üheks põhiteemaks oli ka halb **isiklik kogemus** või kogemused tuttavatel. Vastajate sõnul puudusid neil isiklikud halvad kogemused. Toodi välja võrdlus varasemate aastatega, et siis mõningaid juhtumisi oli, kuid pikemalt ei peatunud keegi neist. Kindlalt tehti vahet turvalisusel oma maja sees ning selle ümber. Tähtsustati eriti lukus uksi, kuna see annab turvatunde: ID 78N – *maja sees on meil samuti rahu, mitte keegi ei sega kedagi. Ei karjumisi, ega joomapidusid. No sünnipäevad ükskord aastas on loomulik igas peres. Maja sees on täielik rahu, aga ümber maja võivad meil toimuda sellised (.) imelikud asjad.* ID 66N – *välisüksed on teil lukus, eks ole?* ID 78N – *lukus, maja sees on kõik korras.* ID 75N – *üksed on kõigile lukus ja see annab juba turvatunde, et välisüksed on lukus* (teised vastajad nõustuvad sellega). Ühel vastajal oli kogemusi narkokaubandusega maja juures, kuid kordas väga veenvalt, et majas sees on kõik turvaline: ID 78N – *mina ütlen jälle nii, et mina olen ümber maja näinud küll lärmavaid narkotsitarbijaid ja ka purjus noorukeid, olen kõike seda näinud. Minu maja lähedal on võimalik näha, kuidas vahetatakse narkotsi ja tullakse ostma, nii et näinud ma olen küll. Aga millegipärast on teistel ja*

*isegi meestel selle kohta suhtumine, et näe ja ole vait, sellepärast, et keegi kunagi kusagil rääkis ja nii palju kui kasvuhooneid oli, kõik klaasid läksid. Vot, nii et niisugust asja ka juhtub. Siinkohal on uuesti välja toodud ühiskonna suhtumise küsimus, et näe ja ole vait. Toodi välja ka kodutud, kui probleem turvalisusele, kui lõpuks jõuti ühisele arusaamale, et kodutu on elu hammasrataste vahele jäänud inimene ja ei ole ohtlik: ID 78N -/ .../ kodutu ei ole kättemaksja ega peksja, ei hävitaja, ta on arukas inimene sageli, ta on lihtsalt sattunud niisugusse kohta /...../*

Teemat kokkuvõtvalt võib öelda, et intervjuul osalenud eakatel puudusid kokkupuuted või kogemused eaturvalisusega. Siiski tekitab neis turvatunde lukustatud uks ning oluliseks peeti ka turvalisust oma maja sees. Mainiti küll kokkupuuteid eaturvalisusega minevikus, kuid pikemalt nendel ei peatunud. Ühel vastajatest oli küll kokkupuuteid oma maja ümbruses toimuva narkotegevusega, aga mitte kordagi ei maininud ta, et ta tunneks ennast sellepärast eaturvalisemalt. Kindel arusaam oli kodututest kui ohututest inimestest.

**Rakvere üldise turvalisuse** kohapealt olid vastajad üksmeelselt nõus, et Rakvere on nende arvates turvaline: ID 78N – *ikka suhteliselt rahulik on Rakvere*. Toodi välja ka arvamus, et õhtuti on linnas turvaline käia: ID 66N – *üldiselt on ikka vaikne, ka õhtuti. On ju ka peale keskööd tulnud kuskilt ja ei ole märganud midagi halba. Valid sellise koha, mis on valgustatud ja sa tead seda, et ei lähe ju kuskilt pimedast, ikka sealt, kust tead, et on ohutu. Tuleks minna ikka mitmekesi koos, ei ole vaja minna üksi*. Ka selle teema juures toodi sisse võrdlus varasema ajaga, kui Rakveres oli ohtlikum liikuda ning kokkuvõttes leiti, et ideaalset kohta ei ole kuskil ning üldiselt on siiski turvaline. Meesoost vastaja ütles, et tema läheb ikka sealt kohast, kust ma tahan: ID 86M – *mina ikka lähen sealt kohast, kust ma tahan, ei muretse üldse*. Üldine rahulolu turvalisusega võib tulla ka sellest, et eakad ei liigu ringi Rakvere ohtlikemas kohtades (klubid, pubid, pimedad tänavad pargid) ning ka hilja öösel.

Viimase teemana tuli kõne alla asjaolu, kui Rakverre loodaks **eksvangide keskus**. Peamiselt suhtuti sellesse mõttesse siiski ettevaatlikult teatava negatiivsusega: ID 75N – *mina mõtlen, et kui ehitatakse, et ju siis on läbimõeldud ja tuleb ehitada. Kui hakatakse vastuallkirju korjama, küll ma siis ka ikka panen, aga (.) paratamatus*. Leiti, et kriminaalhooldus peaks sellisel puhul olema kindlam ja konkreetsem, kuid üksmeelselt arvati, et elanikes tekitab see ilmselt teatava ohutunde küll: ID 78N – *aga teatud ohutunde see tekitab see elanike hulgas küll (teised nõustuvad)*. Siiski jõuti järeldusele, et Rakverest sellepärast ära ei kolita: ID 66N – *palju on ka sellist eelarvamust nendesse, aga kui midagi sellist tehakse, siis tuleb hakata arvestama, et mis ja kuidas, aga mina ütlen, et ära ma siit Rakverest sellepärast ei koliks*.

Kokkuvõtvalt võib järeldada, et üldiselt eakad lepiksid vangidele mõeldud rehabilitatsioonikeskuse ehitamisega, aga teatava ohutunde tekitab see nendes küll. Veel leiavad nad, et sellisel puhul peaks kriminaalhooldus olema kindlam ja konkreetsem ning enne vanglast vabanemist peaks olema kindlaks tehtud, kas vang üldse on suuteline vabaduses edasi elama või mitte.

Lõpus toodi ka välja liiklus, et ise peab olema nähtav ning vaatama, kuna üle tee minna ning kuna oodata. Aga üldiselt peavad kõik vastajad Rakveret turvaliseks, ka pimedal ajal, kui just ei minda parkidesse ja tammikusse, kus puudub valgustus. Noorema generatsiooni puhul arvatakse, et neil on ilmselt veel turvalisem, kuna teavad täpselt, kus, mis ja kes.

## Turvatus Kose vallas

### Häli Tarum ja Lilian Saage

Fookusgrupi intervjuu Kose valla eakatega toimus 23. novembril 2011 Kose päevakeskuses algusega kell 14.00. Intervjuu kestis kokku 1 tund ja 10 minutit. Intervjuu viisid läbi Häli Tarum ja Lilian Saage kasutades selleks etteantud intervjuu küsimusi. Grupi eakaid oli Kose vallavalitsuse haridus- ja kultuurinõuniku Liivi Sihti palvel kokkukutsunud Kose päevakeskuse juhataja Malle Lambasaar, kes ka ise intervjuus osales. Kokku võttis intervjuust osa algselt 7 eakat, 1 neist lahkus intervjuu käigus omal soovil grupist. Intervjueeritavate vanused jäid vahemikku 67-87. Intervjuu toimus intervjueeritavatele mugavas keskkonnas – Kose Päevakeskuses, mille tihedad külalastajad nad on. Seetõttu tundsid ka intervjueeritavad üksteist. Turvalisuse küsimust oskas kõige paremini lahti mõtestada 72aastane endine Kose kooli pedagoog, kelle arvamused ka käesolevas analüüsis kõige enam äramainimist leiavad. Tema sõnavõttud olid pigem kõigi teiste arvamusi koondavad ehk tulenevalt pedagoogi taustast oskas intervjueeritav küsimuste vastuseid korrektselt sõnastada. Teised eakad paljuski nõustusid tema arvamusega, kui ei, siis lisasid omalt poolt täiendusi. Seega arvestab analüüs kõigi intervjuus osalenud eakate arvamustega.

Järgnevalt leiavadki tutvustamist teemad, mis intervjuu käigus esile kerkisid.

### Turvalisuse määratlemine

Turvalisus tähendas intervjueeritavatele olukorda, kus nad saavad kodus rahulikult olla, ilma, et keegi neid segaks. Üks intervjueeritav kõneledes justkui kõigi pensionäride eest tõi välja, et turvatunde tekitab see, kui eakad inimesed saavad pensioni piires ise enda majandamisega hakkama. Turvalisuse kodus määratles intervjueeritavate jaoks paljugi see, milline on maja, kus nad elavad: inimeste omavaheline läbisaamine, koridori ukse lukustamine ja mitte lärmavad naabrid. Mitmed intervjueeritavad nägid ohtu turvalisusele tulenevalt välisest keskkonnast. Soovitakse, et tänava peal ei ahistataks - et saaks rahulikult käia õues ilma, et keegi tülitaks ning toodi välja võimalikku ohtu liikluses. Mitmed intervjueeritavad leidsid, et noored, kes sõidavad rataste või tõukeratastega on seda tehes ettearvamatud ning sellest tulenevalt on juhtunud õnnetusi. Üks intervjueeritav tõi ohuna liikluses välja ka suunatud mitte näitavad naisterahvast autojuhid. Pimedust otseselt ohuna ei määratletud, kuid toodi välja, et õues jalutamas käiakse valges, kui on vaja õhtul ühest kohast teise minna, siis seda küll tehakse, kuid niisama pimedal ajal jalutama ei minda.

74aastane Kose valla elanik: *“No jah, ega väljas ju ei tee pimedas midagi. Niisama kõndida? Ma kõnnin päeval siis juba kui on pimedam aeg. Ma ei lähe pimedas kõndima, ma armastan üksinda kõndida aga ma kõnnin valges siis.”*

### Turvaline koht

Küsimusele “kus asub turvaline koht?” vastasid eakad justkui ühest suust, et oma toas. Veel toodi turvalise kohana välja Kose Päevakeskust. Kõigi vastajate kodu paiknes kortermajas. Kodu turvalisuse määras see, kui võrd hästi saavad maja elanikud omavahel läbi. Intervjueeritavad tundsid ennast paremini, kui teadsid, kes nendega ühes majas elavad. Seetõttu ei pruugi oluline olla mitte korterite arv majas, vaid see, kas ühe maja elanikud üksteist tunnevad, teretavad ja

omavahel suhtlevad. Kodu turvalisuse juures peeti samuti väga oluliseks seda, et maja välisuks oleks lukus.

74aastane Kose valla elanik: *“No minul on veel kaheksa korterit ja seal on veel tühja üks, et minu trepikojas on ainult 3 korterit, kus inimesed elavad. Ja mina olen all üksinda, et mina muidugi vaatan seda välisust ikka pidevalt, et see lukus õhtul ikka oleks.”*

### Turvaline tunne

Turvaline tunne on intervjueeritavate jaoks ikkagi seal turvalises kohas – kodus. Paarkümmend aastat tagasi juhtunud õudsed sündmused Kose vallas, mis on küll kõigil intervjueeritavatel hästi meeles, ei mõjuta enam nenede hetke turvatunnet. Ajal, mil need juhtusid tekitasid need küll kõhedust ja hirmu, kuid praegust turvatunnet need ei mõjuta. Mainiti, et tol ajal (üle 20 aasta tagasi), mil sündmused Kosel aset leidsid oli probleeme tänavavalgustusega. Kuna nüüd on tänavavalgustusega intervjueeritavate arvates Kosel kõik hästi, siis seda probleemina ei nähta. Oluline on välja tuua, et tänavavalgustuse puudumist peetakse seega turvatunnet ohustavaks.

Teise olulise turvatunde mõjutajana töid intervjueeritavad välja, et nad tunneksid ennast turvalisemalt, kui teaksid, et toime pandud varguste teostajad on üles leitud ja karistuse saanud.

72aastane Kose valla elanik: *“Õeldakse, et uuritakse küll, aga kes seda teab. See ainult kirjutatakse Harju Elusse, et vot nii palju viidi ära ja niisuguse summa eest ja... Ei mitte mingisuguseid tulemusi ei saa teada.”*

Karistust kurjategijatele on intervjueeritavate arvates vajalik selleks, et neil ei tekiks karistamatuse tunnet ning avalikkusele on vaja kurjategijatekst teavitada seetõttu, et kurjategijatel teiste inimeste ees häbi oleks. Intervjuu käigus selgub, et Kose vallas on nõ teada tuntud korduvalt karistatud kurjategijad. Tuuakse välja kaks nime. Nendes ohtu turvatundele aga ei nähta, sest neid teatakse juba lapsest saadik. Küll aga ollakse kursis, millal nad jälle vabaduses on ja Kose territooriumil liiguvad. Korduvalt karistatud kurjategijaid samastatakse töötute seltskonnaga ehk tegemist on ühe tutvusringkonnaga.

70aastane Kose valla elanik: *“Jah no suvisel ajal on nad kõik töötud ja pooled on kodutud ja niisugused, aga nad ei ole vägivaldsed. Aga hommikuti nad kogunevad sinna bussijaama siis, et üks tuleb ühelt poolt ja teine tuleb teiselt poolt. Et tore vaadata, siis tervitatakse kättpidi, saavad seal kokku. Siis istuvad seal bussijaamas. Kella kümnest saavad siis omale selle suure pudeli õlut kätte ja siis nad seal niimoodi on.”*

### Kuritegevus ja vandalism

Naabrite läbisaamisest oleneb ka see, kuivõrd hoitakse silma peal üksteise varal ja korteritel. Osad intervjueeritavad väitsid, et nemad teavitavad oma naabreid, siis kui lähevad kodust pikemaks ajaks ära, teised jälle mitte. Otseselt naabrivalve programmiga ükski intervjueeritav ühinenud polnud. Intervjueeritavate elumajadest oli varastatud asju nii rõdudelt, koridorist ja keldritest, kuid varguste ohvriks pole nad ise olnud. Suuremate vargustena Kose valla territooriumil töid intervjueeritavad välja muruniidukite ja valmivate majade akende varguste juhtumid.

72aastane Kose valla elanik: *“Eks me räägime ikka ja teretame trepikojas inimesi aga ega me niimoodi ei räägi, et noh ma lähen nüüd ära ja valva must midagi. See jääb minu mureks, et kui tuleb keegi sisse, aga siia maani pole keegi käinud. Ja pole trepikojas meil käidud ka, ainult keldrites on meil käidud. Ja koridoridest on võetud rattaid ka.”*

Vandaalitseamisega on intervjueeritavad isiklikult kokkupuutunud aiamaadel, kus on juhtunud, et inimesed tõmbavad mullast ülesse kõögivilju või ajavaid peenraid sassi. Selliste tegevust ei peeta

heatahtlikuks ehk see ei tulene noorte “raksus” käimisest. Niisama õunte või juurikate loata söömist pahatahtlikuks ei peeta ehk eristatakse vandaalitsemist ja “raksus” käimist. Intervjueeritavad arvasid, et vandaalitsejad on noored inimesed ning vandaalitsev tegevus toimub öösiti.

69aastane Kose valla elanik: *“Meie aias oli küll niimoodi, meil on peenral aed ümber, et kuulsime kaks poisikest seal naeravad siis ja lõpuks tuli välja, et seal aia taga olid kõrvitsad ja nad olid need katki teinud ja loopisid neid vastu aeda niimoodi ja ise naersid. Aga me saime nad kätte!”*

#### **Noored ja kasvatus – probleemide põhjuste seletus**

Noortest rääkides toovad eakad välja juhtumid, kus on levinud nende vandaalitsev käitumine: aiamaade segamini ajamine, mänguväljakute ja rularambi lõhkumine. Üks intervjueeritav tunneb muret rularambi ohutuse pärast ning arvab, et noored võivad seal ennast vigastada. Kokkupuuteid alkoholi tarvitanud teismelistega neil ei ole, kuid arvatakse, et “küll nad seda ikka pruugivad”. Toodi välja ka varem mainitud mure hooletult liiklevatest tõukeratastest ja ratastest. Veel leiavad intervjueeritavad, et noored kihutavad vahtralehtedega märgistatud autodega pärast seda, kui koolitunnid läbi on saanud.

Noorte puhul ei nähta neid ohuna vanemaealistele. Intervjuu lõpu poole selgub, et ratastega sõitmist ei saa pidada ohullikaks, vaid pigem on see “laste mäng”. Tuuakse välja, et noortel on probleeme ebatsensuurse sõnavara kasutamisega. Kuigi noori ei tajuta ohuna endale, siis arvavad intervjueeritavad, et noored on omavahel ohtlikud.

72aastane Kose valla elanik: *“No vanemaealistele, ma ei ütleks, et nad meie sugustele niimoodi ohuks on, aga eks nad omavahel. Seal ei ole need suhted küll kenad.”*

Teismeliste teema juures peetakse kõige olulisemaks probleeme distsipliini ja kasvatusega. Intervjueeritud eakatel on mure levinud vabakasvatuse praktikate pärast.

72aastane Kose valla elanik: *“Minu arust on täiesti vabakasvatus praegu. See hakkas juba aastaid tagasi kui kooli tuli sealt Taanist ja Rootsist ja sealt Skandinaavia maadest, et lapsel on kõik õiguseid aga tal ei ole mingisuguseid kohustusi. Just vastupidiselt õpetajale, kellel ei ole mingisuguseid õigusi neid karistada ja see on see suur probleem, mis pragu kooli elu teeb täiesti raskeks.”*

Arvatakse, et laste kavatuslikud probleemid saavad alguse kodust, kus neile ei jagata pere poolt piisavalt kohustusi. Leitakse, et nende nooruspõlves polnud vanematel samuti aega lastega tegeleda, aga lapsed pidid siiski hoolitsema loomade eest või tegema kodutöid kogu perekonna jaoks. Tööd nähakse noorte distsiplineerimise võimlausena. Tuuakse välja, et tänapäeval kogunevad noored valla kaubanduskeskusesse või supermarketitesse, kus võib juhtuda, et mõnel tekib mõni pahandustele viiv mõte. Siinkohal tuleb arvestada, et intervjuus osalenud eakad on ise üles kasvanud maapiirkondades, kus nad on pidanud aitama perekonda talu majapidamistöodes. Nende lapsepõlve kodukohtades paiknesid talud üksteisest kaugel ja polnud võimalust tihedaks kohtumiseks teise pere lastega. Seetõttu on intervjueeritavate jaoks võõras noorte õhtune kogunemine avalikes kohtades.

Intervjueeritavad leiavad, et paljud laste kasvatamise probleemid lahendatakse peretasandil ära lastele asjade ostmisega. Taoline käitumine tekitab nende arvates ahela, kus inimene on harjunud varajasest elust peale asju nõudma ja neid ka saama, mistõttu käitutakse taoliselt ka tulevases elus. Üks koolis töötanud intervjueeritav arvab, et tänapäeval toetavad koolid vanemaid lastekasvatamisel rohkem kui varem. Toimuvad lastevanemate koosolekud ja arenguveestlused, kuid kõik saab siiski alguse perekonnast.

Probleemide tekitajaks peetaksegi noorte tööharjumuse puudumist. Intervjueeritavad arvavad, et seda võiks propageerida koolis töökasvatuse kaudu. Meenutatakse oma kogemusi noorusajast, kus koolis pidid peale õppimise ka osalema hoovi ja peenramaade korrastamises ja hooldamises.

67aastane Kose valla elanik: *“Sellepärast, et koolis käivad õpetajad mööda seinu, nad ei tohi lastele mitte midagi öelda, vot sellest ka hakkab see pihta. Kui lapsel on karistamatuse tunne, siis ta võib teha mis tahab, õpetajad midagi öelda ja teha ei tohi. Vanasti olid koolis aiatööd, nüüd ei tohi lapsed tööd tehagi. Kus see laps siis õpib töö tegemist? Teda ei tohi tööle pannagi.”*

### Vastutajad

Probleemsete noorte eest vastutajaks peavad kõik intervjueeritavad siiski nende vanemaid. Valla ja kooli tööd laste kasvatamise toetamisel nähakse positiivses valguses, kuid neid ei saa pidada selle eest vastutuse võtjaks. Üks intervjueeritav toob välja, et vallas on tubli noorsoojuht ja suvisel perioodil korraldatakse noortele tegevusi nii töölaagrite kui muude ürituste näol. Samuti kiidab sama intervjueeritav kohalikku sotsiaaltöötajat, kes lastega tegeleb. Seega on intervjueeritavad nõus, et vallas on olemas tugivõrgustik probleemsetele lastele ja nende vanematele. Oluline põhjus, miks see abi inimesteni ei pruugi jõuda on lapsevanemate passiivsus. Intervjueeritavad toovad välja, et inimesed peavad ise aru saama, et neil on abi vaja ehk lapsevanemad peavad ise mõistma, et nende lapsega on probleeme. Leitakse, et keegi ei saa kuskilt niisama sinna olukorda sekkuda ehk kool ja vald võivad toetada, kuid lapsevanemad peavad ise sellest huvituma. Intervjueeritavate arvates seisnebki mure selles, et lapsevanemad ise ei teadvusta probleemi ja ei pööra oma laste kasvatamisele piisavalt tähelepanu.

72aastane Kose valla elanik: *“Eks need pered, ma arvan, et eks nad ole ikka kaardistatud kõik. Nad ei ole jäänud pilgu alt välja. Ma olen ikkagi arvamusel, et inimene peab iseennast aitama kõigepealt ja siis ta saab abi teistelt ka ja siis ta saab edasi. Aga kui ta ei taha ise ennast aidata, siis mitte üks väljast poolt ei suuda teda aidata.”*

Küsimusele “kellel on õigus noori korrale kutsuda” vastasid intervjueeritavad, et “kõigil”. Isiklikust kogemusest toodi välja olukorrad, kus nad on noorte tähelepanu juhtinud sellele, et prahti ei tohi maha visata.

Eakad tunnevad ka ise, et aitavad kuigivõrd noorte kasvatamisele kaasa, kuid nõustuvad, et võõra perekonna asjadesse nad niisama sekkuda ei saa. Küll aga selgub, et päevakeskuses on dušširuum, kus pakutakse pesemise teenust. Päevakeskuse juhata toob välja, et tihipeale on selle kasutajaks noored kuid juba täisealised mehed. Samuti paiknevad päevakeskusega samal korrusel valla sotsiaalkorterid, mille elanike lastega on eakad samuti tegelenud ja silma peal hoidnud. Need kaks olukorda tuuakse välja kui omapoolse panusena kohalike noorte kasvatamisesse.

### Valla tingimused ja panus

Kui rääkida üldisest keskkonnast Kose vallas, siis on intervjueeritavad sellega väga rahul. Tuuakse välja, et Kosel on ilus keskkond, mainitakse korda tehtud haljasala ja kepikõnni teed. Arvatakse, et olukord on võrreldes varasemaga paranenud ja vald on turvalisuse tõstmiseks palju kaasa aidanud. Juurde on pandud tänavavalgustust ning politseid nähakse valla territooriumil sõitmas. Politsei kohale kutsumisega pole intervjueeritavatel probleeme olnud ning samuti on nad sealt abi saanud kui vaja. Intervjueeritavad juhivad ka tähelepanu sellele, et vald on loonud oma korrakaitseüksuse ning värvanud sinna patrulltöödele kohalikud mehed. See tähendab, et lisaks politseile valvab korda territooriumil ka Kose valla korrakaitse auto. Seda on märganud kõik eakad ning seda peetakse positiivseks nähtuseks. Kõik eakad on nõus, et vald hoolitseb oma kohalike elanike eest.

Positiivsena nähakse ka seda, et vald kannab hoolt selle eest, et purjus inimesed ei jalutaks ringi valla territooriumil. Avalikus kohas alkoholi liigtarvitamise poolest tuntud täiskasvanud viiakse korrakaitse poolt ära nõ kainestusmajja, mis asub teisel territooriumil.

69aastane Kose valla elanik: *“Aga Palveres või Ristnas on ju see koht, kuhu need töötud ja need joodikud siis pistetakse. Aga see on jah siit väljas, aga sinna nad pannakse siis kokku ja seal nad siis elavad. Ja see korrakaitse hoiab koguaeg silma peal neil.”*

Seda tegevust nähakse positiivsena ka seetõttu, et alkoholi liigtarvitanud ja kodutu käitumisega inimesed ei ole niiviisi noortele ja lastele nähtavad ja ei saa halba mõju avaldada.

Puudusena valla keskkonnas toovad eakad välja, et neil ei ole kultuurimaja, mida nad kõik väga igatsevad. Samuti mainitakse, et territooriumil paikneb ainult üks baar. Meelelahutuskohtade osas ei jõutagi selgusele, kas neid võiks rohkem olla või piisab ühest. Eakad arvasid, et kui oleks mõni koht, siis nad hea meelega käiksid ka ise seal.

### Üldine hinnang elukoha turvalisusele

Intervjueeritud leiavad, et kuna nad on kõik maalt pärit, siis päris linnas nad elada ei tahaks ja Kose on just piisavalt kodune koht, kus elada - Kosel neile meeldib. Samuti toob üks intervjueeritav välja, et eakatesse inimestesse suhtutakse valla poolt hästi ja peetakse lugu:

72aastane Kose valla elanik: *“Mina olen rahul, ma olen ka juba 45 aastat Kosel elanud ja muidu olen Ida-Virumaalt pärit, aga... midagi pahasti ei saa öelda. Ja peaks ütlema, et minu meelest suhtub valla rahvas eriti meie eakatesse väga hästi. Väga kena.”*

Valla tegevust ja olemust nähakse positiivses valguses ning asjaajamine vallaametnikega on siiani sujunud lodusalt ja heas tahtes. Kokkuvõtvalt arvavad eakad, et turvalisusega vallas probleeme ei ole ja inimesed, eriti vanem generatsioon, tunneb ja teab üksteist, mis omamoodi võib tekitada neis suuremat turvatunnet.

### Hüpoteetiline olukord

Hüpoteetilise olukorra kirjeldus, kus Kose valla territooriumile rajataks endiste kurjategijate ja vangis viibinute rehabilitatsioonikeskus, tekitas intervjueeritavates elevust. Esimene arvamus oli, et sellist keskust nad oma valla territooriumile ei sooviks. Kõik intervjueeritavad arvasid, et sellise keskuse puhul oleks tegemist potentsiaalse ohuga turvalisusele. Oluline on välja tuua see, et intervjueeritud ei pidanud oma turvatunde koha pealt ohtlikuks oma valla endisi vange, kes vahepeal Kose territooriumil viibivad ja siis jälle uuesti kuritöö sooritamise pärast vangi mõistetakse. Küll aga pidasid intervjueeritud ohtlikuks võõraid ehk neile tundmatuid endisi vange. Üks eakas mainib, et ohuallikaks oleks juba 5-6 võõrast endist vangi nende valla territooriumil.

Intervjueeritud arvasid, et poleks õige koondada kõik endised vangid ühte asutusse, kus nad võivad üksteisele negatiivset mõju avaldada. Samuti leitakse, et endiste vangide tavaliste inimeste keskele toomine, ei pruugi olla õige idee.

74aastane Kose valla elanik: *“Aga siis peaks olema see nii nagu narkomaanidele tehakse eraldi metsa keskus, teevad seal tööd ja. Nii võiks vangidele ka olla, et las nad teevad seal tööd ja parandavad ennast.”*

Intervjueeritavad arvavad, et endine vang peaks minema tagasi elama sinna valda, kust ta enne vangi minekut elas ning valla mure on leida talle korter ja teostada järelvalvet, et ta uuesti kuritegelikule teele ei langeks. Seeläbi intervjueeritud justkui leebuvad ning arvavad, et kui taolisi rehabilitatsioonikeskusi tahetakse luua, siis võiks need igal vallal olla oma valla piirkonna endistele vangidele. Taolises keskkuses ei nähta ohtu turvalisusele. Olulise faktorina rõhutavad

eakad, et endised vangid peavad ikka ise soovima muutuda ehk nende koondamine keskusesse siis kui nad seda ise ei soovi ei anna tulemust.

## Turvatus Lihula vallas

### Kaisa Karabelnik

Intervjuu Lihula eakate fookusgrupiga toimus 22.novembril, selle viis läbi Tartu Ülikooli sotsiaal- ja haridusteaduskonna magistriõppe tudeng ning fookusgrupi intervjuus osales 8 eakat inimest, nende seas 2 meesterahvast ja 6 naist.

Käsitlesime intervjuus järgnevaid teemasid selles järjekorras:

- 1) Noortega seotud probleemid, noorte riskikäitumine ja nende mõistmine (33);
- 2) Vanglast vabanenutele rehabilitatsioonikeskuse loomise võimalikkusest Lihulasse(33-39);
- 3) Turvalisuse mõistmine ja mõttestamine (39-44);
- 4) Turvalisust ohustanud kogemuste kirjeldamine ja pimedal ajal õues liikumine (44-55);
- 5) Üldine hinnang Lihula kui kodukoha turvalisusele (55-..).

### Noortega seotud probleemid, noorte riskikäitumine ja nende mõistmine

Rääkides Lihula noortest, väljendavad eakad paljusid jutu sisse pandud sõnumeid eelkõige kui muret Eesti kui terviku tuleviku pärast. Nad seostavad Lihula noori palju koolimaja ja selle ümbrusega, mis näitab, et koolil on oluline osa Lihula noorte elus ka pärast koolipäeva lõppu.

Käitumine, mis eakaid noorte puhul häirib, mainivad nad ropendamist, kombekuse puudumist ja vanemate inimeste mitte austamist (ei paku istet, ei tõmbu teelt eemale jne), avalike kohtade reostamist ja seal lärmamist (bussipeatused, poed).

Vanemate inimeste austamise juures märgivad eakad eriliselt ära selle, et õpetajaid on hakatud „sinatama“ ning õpetajad õhutavad õpilasi seda tegema, ent intervjuueeritavate meelest on see ebaprofessionaalne ega aita kaasa austuse tekkele vanemate inimeste suhtes.

Noortel on Lihulas oma noortemaja/noortekeskus, aga selle tegevusest eakad eriti palju ei tea ja on teiselt poolt kriitilised selle väärtuse osas. Noored sisustavad muude tegevustega aega, mainitakse ka ühte konkreetset mahajäetud maja, mis küll on ohtlik, aga mida eakad nimetavad noorte puhul üksmeelselt varjupaigaks, kus noored tihti aega veedavad ja „*seal siis proovitakse kõike*“.

Leitakse, et noorte kasvatuse osas peaks initsiatiivi võtma valitsus, „Toompea“, aga et ka koolis ja kodus peaksid karistused olema rangemad, sh karistused vanematele, kui nende laps „*kipub ulakust tegema*“. Oli neidki, kelle arvamus eristus selgelt grupist, kes leidsid, et mitte üldiselt, riigi tasandil ei alga kasvatuse parandamine, vaid inimeste igapäevasest suhtlusest ja viisakusest (tsitaat lk 8).

*„Mina ütlen alati, et kui suitsu ei ole näha, siis kiiret pole, ikka mul on aega. Või poes ma ei tungi teisele selga, praegu ikkagi veel tungitakse selga nagu Nõukogude ajal, et äkki keegi tuleb vahele. Paremini jätan pool meetrit teisele inimesele tegutsemisruumi eksle, mitte sellepärast et noh, ma ignoreerin, et ta ei kõlba minu jaoks, aga see on tegelt normaalne inimese suhtlemine teisega.“*

Eakad arvasid seega, et noorte riskikäitumine algab küll kommetelõtvumisest ja palju sõltub kodusest elust, ent leidsid, et ainult noori ei tohiks süüdistada, vaid ka ühiskonnal on oma osa noorte kasvatamises. Ei olda seaduskuulekad ja seadused ei olevat paigas, samas on lastel väga hästi teada nende õigused, aga rohkem tuleks selgitada ka kohustusi, nii suureneb võimalus neil ka vastutust võtta, sest kui lapsed teavad, et valele teole midagi ei järgne, siis pole ka midagi

karta, suureneb karistamatuse tunne. Leiti eriti, et vanemad ja tegelikult ka õpetajad annavad noortele oma käitumisega eeskuju ja see eeskuju ühiskonnale noorte käitumise puhul vastu peegeldubki – nii liigne familiaarsus kui ka viisakuse ununemine.

Lihula eakad leiavad, et hetkel valitseb noorte korralekutsumise osas nõ „Omavoolutee“, ehk et keegi pole ohje enda kätte haaranud, et noorukite või laste käitumist kontrollida, aga nad leiavad, et seda võiksid teha kool ja eeskätt lapsevanemad, ka politsei, just noorsoopolitsei tugevam kontroll ja koostöö koolidega, näiteks pistelised kontrollid koolidesse tuvastamaks alkoholi- või narkojoobes noorukeid/lapsi, ka õhtustel kellaaegadel jälgimine, et alaealised ei viibiks enam õues, nende koju toimetamine jne, jalgrattapolitsei suvel. Üks vastaja pakkus samas välja, et kasu oleks sellest, kui korralekutsujad oleksid just noored inimesed, omaealised:

*„..ja kui kirikus käib jõululaupäeval jutlus, siis ta võib valju häälega naerda ja rääkida, aga kui üks noormees tõsis püsti, läks kahe poisi juurde ja ütles : „ Poisid, kaks teed on: kas jääte vait või lähete välja kirikust“. Nad mõtlesid natuke ja läksid kirikust välja.. Aga see oli noor mees, kellel ei olnud üldse nendega mingisugust sidet aga kui noored, korralikud mehed ka ütleks ikka sõna sekka võib-olla see mõjuks ikka ..“*

Nad tunnistavad, et on isegi lapsi korrale kutsunud, seda küll eelkõige ebatsensuursete sõnade kasutamise eest (tsitaat lk 14). Naisterahvad eriti leidsid, et sõnade kasutamine ja seletamine lapsele eraldi aitab, mehed olid aga seda meelt, et kui laste/noortega rääkimine ei aita, peavad olema rakendatavad ka mingid muud meetmed. Muudel juhtudel, mis näiteks puudutavad noorte varguste või vägivalda märkamist, eakad sekkuda ei julgeks, kuna kardavad, et võivad ohustada sellega iseenda turvalisust (langeda varguse ohvriks, jälitamise-mõnitamise-füüsilise vägivalda ohvriks). Samuti peavad nad endale ohtlikuks ka narkomaane, aga ka alkoholi ja nikotiini tarbivaid noori, samas möönavad, et nad ise pole narkomaanidega näiteks kokku puutunud, „Kuni oled ise terve nahaga pääsenud, siis seda ohuks ei pea.“

Küll aga peavad Lihula eakad noorte tervisthävitavat käitumist ohuks just noortele endile: nad ise võivad sellises seisundis langeda õnnetuste, kuritegude ohvriks ega suuda tulevikus olla täisväärtuslikud terved Eesti riigi kodanikud.

Politsei kohta ütlevad eakad, et politsei peab valvet päeval ja eakate seas levib kuuldus, et politsei kui korrakaitseorgan võib üldse varsti Lihulast ära kaduda. Ehkki eakad on kriitilised politsei tegevuse suhtes (õhtuti regulaarselt ringi ei liigu, noori korrarikkujaid tabada ei suuda), jäävad nad siiski politsei kadumise suhtes murelikuks.

Laste vägivaldse käitumise juured leiti tulevat meediakanalitest, täpsemalt Internetist, sh arvutimängudest, televiisorist välismaistest filmidest, aga ka kriminaalromaanidest. Oluliseks faktoriks peetakse noorte puhul ka nn kambavaimu olemasolu, samuti lagunevate perekondade mõju, isade minemist Soome, lastele kõige lubamist, mistõttu nad ei õpi hindama teisi ega arvestama teistega, õpetajate võimetust õpilasi karistada. Samuti seda, et lapsed ei tohi tööd teha, või üldse midagi teha (eakate endi meenutused oma töösuvedest, Nõukogude-aegsest kontrollimentaliteedist); kooli ühtse käitumiskasvatuse puudumine.

Ühiselt tunnistatakse, et mitte kõik lapsed pole ühesugused, ja on neidki, kes eakate vastu viisakad on.

## Vanglast vabanenutele rehabilitatsioonikeskuse loomise võimalikkusest Lihulasse

„Idee“ rajada Lihulasse eksvangidele mõeldud rehabiliteerimiskeskus ehmatas intervjueeritavad esialgu ära, järgi mõeldes leidsid nad, et neil inimestel, kes on vangist tulnud, on suur oht langeda tagasi kuritegelikule teele, mistõttu oleks neile vangist vabanedes vaja tagada töökoht, et võimaldada neile isiklik toimetulek. Nad leidsid, et loodav keskus annaks töökohti juurde ka Lihula elanikele ja siin tuli välja eakate mure selle pärast, et „endigi inimestel napib töökohti, mis siis veel vangist tulnutele..“. Üldiselt olid kõik ühemeelselt rehabilitatsioonikeskuse rajamise vastu Lihulasse, sest eakate meelest tekitanuks see halva olukorra: inimesed, kes keskusest iseseisva elu peale suunduvad ega leia Lihulas tööd, kalduvad retsidiivsusele, koguni soovivad minna vangi tagasi sealsete heade elutingimuste pärast. Vangimineku võivad aga eelneda olukorrad, mis ohustavad ka kohalikke elanikke.

## Turvalisuse mõistmine ja mõtestamine

Turvalisimaks paigaks peetakse oma kodu, korterit, mille ust on võimalik kinni panna. Samuti peetakse kindlateks kohtades Lihula eakate ühendust, kultuurimaja, ka raamatukogu ja kirikut, sest neis kohtades saavad eakad kokku, neis toimuvad tihti üritused, kus eakad end hästi tunnevad. Nad nimetavad seda eneste elurõõmuks. Turvaliselt tunnevad nad end seega tuttavate inimeste seltskonnas, kellega nad hästi läbi saavad ning tunnevad end hästi siis, kui tegemist on näiteks mõne huvitava üritusega, mis annab neile positiivseid emotsioone.

Turvalisuse mõistmisel toovad eakad tihti näiteid Nõukogude Liidu valitsemisajast Eestis – hinnatakse, et siis olid inimestevahelised suhted korras ega pidanud muretsema kaaskodanike, sh õpilased koolis ei pidanud muretsema selle pärast, et keegi võis ootamatult agressiivseks muutuda, mistõttu oli ka koolis ja üldiselt igapäevaselt õhustik hea.

Paljud intervjueeritavad rõhutavad ka korra valitsemise ja korra paikapnemise vajalikkust, mis oli Nõukogude ajal olemas, ent nüüd puuduvat.

## Turvalisust ohustanud kogemuste kirjeldamine ja pimedal ajal õues liikumine:

Paljud lood seostusid intervjueeritud eakate tuttavatega ehk sellega, mis on juhtunud nende lähikondlastega või mida nad on kuulnud. Toodi näiteid ka mujalt Eestist, näiteks Raplamaalt ja seda eelkõige seetõttu, et ilmestada seda, et alaealised pääsevad eakate meelest oma tegude vastutamisest.

Näiteid toodi noortekampade vägivaldsemisest, avaliku korra rikkumistest (autodega ringi sõitmine-kihutamine öösiti, öörahu rikkumine, lärmamine), isikliku rahu häirimisest (koputused aknale), ka vargustest ja sissemurdmistest (garaažidest, keldritest, metallivargused, rahakotivargused), ähvardused. Mainiti siiski enamjaolt juhtumeid, milles intervjueeritavad ise polnud osalised, ent ka läbi tuttavate inimeste või kohalike elanikega juhtunu tunnetasid nad kasvavat ohtu enda turvalisusele.

Ühe teemana mainisid eakad ära selle, et kaks avalikku baari-toidukohta, mis aastaid olid vägivaldsete intsidentide toimumise kohaks, on pärast uute omanike tulekut muutunud rahulikemateks, turvalisemateks paikadeks. Samas näiteks peeti purjus inimesi mitte vaid ohuks teistele, vaid ka iseendale – toodi mitu näidet vargustest, mille ohvriteks on langenud just liigse alkoholitarbimise tõttu ebaadekvaatses seisundis inimesed.

Pimedal ajal väljas liikuda Lihula eakad ei soovi, nad kinnitavad, et püüavad seda ennetada, korraldades üritused ära päeval ajal, et õhtuks kodus olla, või kui on hilisemaid käimisi, liiguvad rahvarohkemates kohtades, näiteks „alevi allotsas“. Nad kardavad pimedal ajal liikumist nii noortekampade pärast, aga ka seetõttu, et võivad pimedas komistada ja kukkuda. Seega pimedus pole ainult inimeste poolt võimendatav ohutegur. Siit tuli välja ka huvitav vastuolu – ehkki eakad pelgavad noortekampasid hilisel ajal ja ei tahaks nende tõttu pimedas ringi liikuda, otsiksid eakad siiski liikumiseks pimedas rahvarohkemaid kohti.

### **Üldine hinnang Lihula kui kodukoha turvalisusele**

Üldiselt hindasid eakat Lihulat kui küllaltki turvalist kohta elamiseks, võrreldes eriti teda suuremate linnadega, näiteks Tallinnaga. Võrdluse valguses leidsid intervjuueeritavad, et Lihulas kui väikses kohas pole nii palju inimsusevastaseid kuritegusid, just kallaletunge ning ka narkomaanid ei ohusta Lihula elanike turvalisust. Olulise kasutegurina ohutu kodukoha tagamisel nägid nad Lihula väiksuses plussi – iga vööras või uus inimene torkab kohe silma. Suurt muret tunti aga sellepärast, mis saab siis, kui noori inimesi vähemaks jääb ja näiteks kool kinni pannakse. Ohuna nähti pigem seda, et kohalik elu kipub hääbuma.

## Turvatus Jõhvi linnas

### Rigne Raudsepp ja Elerin Maisväli

Viisime läbi nelja eakaga fookusgrupiintervjuu Jõhvi eakate päevakeskuses. Grupis oli kolm naist ning üks mees. Kui olime tutvustanud end ja läbiviidavat uurimust, hakkasid intervjuu osalised kohe aktiivselt rääkima ning oma arvamust avaldama.

### Kodukoha turvalisuse hinnang

Palusime hinnata intervjuu osalistel enda kodukoha turvalisust. Sellest tuli välja, et kui elatakse Jõhvi linnas, siis seda ei peeta turvaliseks. Leitakse, et nõ targem on olla oma kodus ja välja mitte minna, eriti õhtuti. Need, kes elasid Jõhvi külje all Vokas leidsid, et nendel turvalisusega probleeme ei ole.

„/.../ minu maja sissekäigus on turvaline...niisuguseid joodikuid ei ole, narkomaane ei ole...ainult need noored, kes ei korista. Aga muidu tead niisugust lärmi või seda ei ole, rahulik /.../“

„/.../ pimedas igal juhul välja ei julge minna /.../“

„/.../ minul Voka on turvaline. Seal ei ole probleeme, aga ma Jõhvis küll ei julgeks, Kohtla-Järvel seda enam /.../“

„/.../ oleneb, kus kohas elad, missuguses keskkonnas elad /.../“

Üks inimene tõi välja, et inimene saab turvatunde kujunemisel ainult ise endale loota.

„/.../ inimene nii nagu ta ise oskab peab leidma omale turvalisuse ja ongi kõik. Kellegilt abi saada küll ei ole, vähemalt riigilt ega mitte kelleltki /.../“

### Kohad, kus tuntakse end turvaliselt

Peamise kohana, kus tuntakse end turvaliselt nimetati enda kodu. Turvaliseks kohaks peeti ka päevakeskust. Peale nende ei osatud rohkem kohti nimetada.

„/.../ Oma kodus kui oled mitme ukse taga /.../ ja ei lase kedagi sisse, ainukene koht, kus sa mujal saad olla /.../“

/.../ tunneme ennast siin (päevakeskuses) turvaliselt /.../

„/.../ Tuleb ikka hoida ennast ja...pimedas mitte välja minna ja ukсед lukus /.../“

### Turvatus tekitab lisaks

Turvalisust lisab kortermajas see, kui trepikojuksed on lukustatud ning ka korralikud naabrid.

„/.../ kui seal alt on ikka üks kinni ja keegi sealt sisse ei pääse, siis on oma kodu ka ikka päris turvaline. Aga no see oleneb ikka ühistust ja muidugi ka trepikoja inimestest jah, kui nemad selle ukse ikka korralikult kinni hoiavad, siis ei ole ju probleem /.../“

„/.../ kõik tervitavad, kõik hoiavad oma korterit, seal iga trepi sissekäigus on seal kord...kõik tehakse nii nagu üks rahvas /.../“

Turvatunde tekkimisel peeti oluliseks ka asjaolu, et politseile antaks suurem võim.

„/.../ No ma arvan, et politseile antaks ikka täitsa õigus seaduse järgi kasutada oma seda ... seda kuramuse mõjutusvahendit /.../“

### Isiklikud kogemused, mis kahandavad turvatunnet

Mitmel osalejatel olid isiklik negatiivne kogemus, mistõttu ei tunta enam end oma kodukohas turvaliselt.

„/.../Päise päeva ajal ja peksti nii läbi, et nad mõtlesid, et ma olen surnud. Jäingi lamama vere sisse /.../ enne kui leiti /.../ mind ja viidi haiglasse ja ma olin täitsa koomas. Oma poeg tuli ja

*minia ja ma noh: kes te olete ja miks te tulete minu juurde? Mul oli seljas seitse haava noaga lööda /.../“*

Ühel inimesel oli negatiivne kogemus seoses Kohtla-Järvel elamisega:

*„/.../ 4. korrusel oli korter, no lähen üles ja mulle tulevad vastu 3. korrusel kaks no tumedasse riietatud no enam-vähem 25-30, no sellised noorhärnad /.../ niipea kui ma hakkasin tõusma sealt oma mademe pealt sinna kõrgemale oma korteri poole, vaatan otse, mu uks, talle oli tehtud sisse-murdmist /.../“*

### **Turvatunnet kahandavad veel**

Ühe tegurina mitteturvalisena tundmisel nimetati politsei ja kiirabi aeglast reageeringut kutsele.

*„/.../ Nad (politsei) tulevad ka, nad tulevad hiljem, näiteks kui mul on kohe abi vaja, nad tulevad kusagil kümne, kaheteistkümne minuti pärast, selle aja peale on see isik läinud juba /.../ teadmata suunas ja see ongi see turvalisus, sul ei ole lihtsalt mingit abi /.../“*

Turvatunnet kahandavad ka vargustelained Ida-Virumaal.

*„/.../ kord on Sillamäe, kord on Narva, kord on jälle.. no nüüd on Kiviõlis see suur hoog sees. /.../ Käiakse vargil ja, ja isegi öösel minnakse, kui inimene magab öösel, pääsevad korterisse, uks on ju lukus, pääsevad korterisse ja tehakse ikkagi tühjaks /.../“*

*„/.../ ma istusin oma ukse ees tead, kott minu juures niimoodi...kaks meest tulevad krahmasid koti tead ja läksid minema...mul oli 800 krooni raha seal /.../“*

*„/.../ Rakvere tänaval nii ilusti pandi lillekastid, süda tundis kohe rõõmu, oli nii ilus kõik. Päev kaks läks: kastid tühjad, varastati lilled, lilled kastidest ära /.../*

Üheks segadusttekitavaks asjaoluks ning ka turvatunnet kahandavaks asjaoluks peeti erinevaid seadusi, mis annavad inimestele palju õigusi, aga mitte kohustusi. Leitakse, et nõ süüdi on seadused, mis peaksid olema karmimad ja lubama ka võõral inimesel näiteks lapsi korrale kutsuda.

*„/.../ palume, et ikka meie seadused muudetakse ... et oleks ikka karmim ... et võõras inimene, ikka oleks lubatud lapsele teha märkust, kui ta teeb mingisugust väärtegu seal tänavalgi vähemalt /.../“*

*„/.../ politseil ei ole mingisugust võimu. Noh teatakse, et politsei võib miskit teha...aga teda ei karda keegi /.../“*

*„/.../ natukene peaks nagu pigistama neid kurjategijaid, et nad ei tunneks ennast nii „vabalt“ /.../“*

### **Politsei**

ntervjuu käigus räägiti väga palju politseist ning käsitleksime nende teemat eraldi. Politseid nimetati ühelt poolt kui olulist faktorit turvatunde olemasolul, samas toodi välja mitmeid puudusi nende tegevusest. Räägiti ka sellest, et kord tänavatel ning mujal avalikes kohtades on seetõttu halb, et ei respektierita politseinike tegevust. Probleemina nähti ka politsei vähest tegevust ja politsei vähest patrullimist, mis omakorda võibki tõsta kuritegevust.

*„/.../ Praegu poisikene sülitab politseile näkku, saadab ta kolme tähe peale /.../ praegu ei karda mitte keegi, sellepärast on see kord käest ära ka.*

*„/.../ Politsei sekkumist on tarvis, kui ta on olemas, näiteks meie ei tea üldse, kas ta on olemas, tänaval me neid ei näe, kusagil tegutsemas ei näe /.../ nad ei reageeri üldse millelegi, see politsei, mille jaoks nad üldse on, me tahaks teada /.../“*

Seose se politseiga räägiti ka sellest, et politseinikel ei ole praegusel ajal piisavalt võimu ning tihti ei suuda nad olukordi lahendada.

*„/.../ Kumminui on, igal ühel on, aga vot nad millegi pärast kardavad või ei julge või ei tohi/.../“*

„/.../ meie majas müüakse praegu ja ükski politsei temast jagu ei saa /.../ mitu korda pöördunud politsei poole, ei keegi tee väljagi /.../ Ükski politsei ega keegi ei aita siin mitte midagi. Lähed siis naerdakse veel su üle, ju tal on seal tuttavaid, keda ta joodab ka /.../“

„/.../ politsei ikka tegutsegu ka rohkem ja olgu temal ka rohkem õigusi ... aga kui ei ole, siis hävitagu see politsei ära /.../“

„/.../ näiteks ükstapuha, maal või kuskil sul varastatakse midagi, siis sa pead tegema avalduse ja sinna see asi jääbki, ega seda uurija otsi miskit /.../“

„/.../ pätid pannakse kohe kõhuli ja käed rauda, /.../ viiakse sinna, magab seal välja, lastakse välja ja ongi kõik jälle /.../“

Samas oli ühel inimesel välja tuua negatiivne isiklik kokkupuude politseiga, kui inimene kutsus enda trepikotta politsei ühele trepikojas lamavale inimesele.

„/.../ nad ei olnud jõudnud teda veel ära talutada sealt, ütlesin siis seal, et hull, päris hull elada siin /.../, mispeale politseinikud vastasid: „ /.../ Kui te siin elada ei saa, minge siis metsa elama /.../“

### Mida peaks tegema, et olukord kodukohas muutuks turvalisemaks

Mitmel juhul toodi välja, et rohkem oleks vaja politsei sekkumist. Samuti pidas üks inimene oluliseks narkomaaniavastast teavitust meedia vahendusel ning tegi ettepaneku, et teleri vahendusel peaks inimestele näitama narkomaane ning nende elu.

„/.../ Seda võiks näidata telekas kogu aeg /.../ näita lastele kuidas see narkomaan võtab seda, kuidas ta maha kukub, kuidas ta raisk seal vingerdab ja mis temast siis saab /.../“

Sellele vaidles üks intervjuueeritav vastu ning ütles, et tema arvates ei peaks seda näitama.

### Probleemid naabritega

Kui uurida fookusgrupis osalejatelt, et kas nad saaksid ka ise midagi teha, et noorte probleemset käitumist vähem oleks, siis ilmneb, et kuigi küsimus oli seotud noortega tõstatub üles naabrite probleem. See annab tõestust sellest, et praegu on osalejate elus teravalt üleval pigem naabrite kui noorte probleemne käitumine.

„/.../ ma räägin seadused ei luba teha märkust. Vat ma olen ühistu esimees, eks ole. Eesti seadus ei luba, et ma lähen ütlen oma naabrile, et sa oled võlgu üüriarvet ja maksa ära. Mul ei ole lubatud seda teha, saate aru. Eesti seadused ei luba ja meie aidata mitte mingil moel ei saa. /.../“

„/.../ kes on meil seadused vastu võtnud, ütlege palun. /.../“

„/.../ niikaua kui sellised seadused Eestis kehtivad mitte midagi ei muutu, mitte midagi absoluutselt /.../“

„/.../ Vene ajal oli, pandi graafik koridori, sinu kord oli pesta koridori ja ole hea pese ära, kui ei, siis ma võin sulle märkuse teha. Aga nüüd ei tohi, ma ei tohi graafikut teha, ma ei tohi märkust teha /...“

„/.../ noored, nad neli aastat on elanud, ta ei ole kordagi pühkinud koridori ega pesnud ega midagi. Ja ma hakkasin ütlema ja ta ütles, mina käin tööl, teie olete pensionär, teil ei ole midagi teha, peske. Isegi esimees käis ka ütlemas ja ütles mulle, et ma ei saa midagi teha /.../“

„/.../ meie koridori sissekäigus on üks noor narkomaan, siis ma ütlesin emale niimoodi, et korja ta järgi oma süstid ära, et ei loobi meie uste alla, tead astume peale. Ooi jumal, see ema hakkas nii söimama mind, et ... las nad vedelavad seal /.../“

Kaks osalejat on antud teema koha pealt vaiksed. See võib tuleneda sellest, et nemad on pärit Vokast, mitte otseselt Jõhvi linnast ja nende kodukohas ei ole märgata naabrite vahel nõ

hõõrumisi ja leitakse, et probleemide esinemised võivad olla seotud inimese iseloomu ja naabrite iseloomude omavahel sobimisega.

„/.../ mul on naabritega vedanud. Ütlesin naabritele, et mina enne ei puutu, kui ka teie täpselt sama teete...ja hakati tegema. /.../

„/.../ aga mis oleneb kõik naabritest, oleneb kõik naabritest jah /.../“

### Noorte probleemne käitumine

Osalejad on märganud probleemset käitumist (mitte ainult noorte poolt) röökimine, suitsetamine, ilastamine ja seda peamiselt bussipeatustes.

„/.../ see tatistamine, see jube tatistamine ja rögastamine /.../“

„/.../ siin meil enamasti ongi bussipeatuses /.../“

„/.../ suitsetavad seal kõik ja vanad mehed ka suitsetavad ja naised ka /.../“

„/.../ väike laps käekõrval, naine läheb suits käes /.../“

„/.../ suitsetamise kohta on ju selline etikett, et kui ei ole sul tuhatoosi välja pandud, siis sa ei suitseta...no kus on bussipeatuses need tuhatoosid. Ennemini panevad need prügikastid põlema, kui viskavad sinna. No mõni ikka vaevub ka viskama prügikasti /.../“

„/.../ need, kes on tänaval, kes ei viitsi õppida, kes jooksevad ringi, kes sõltuvad üksteisest..ongi hukka läinud /.../“

Küsimuse peale: kas noorte probleemset käitumist on palju, vastati pigem eitavalt. Samuti oli väga vähe isiklikke kokkupuuteid noorte probleemse käitumisega.

„/.../ Noh, ega seda nüüd palju ei ole /.../

Kuna üks osalejatest oli ametilt õpetaja, siis tema puutub sellega kokku koolis ning tema arvates on probleeme rohkem kui varasemalt ning lisas ka enda arvamuse põhjuste kohta:

„/.../ kaks põhjust on: üks põhjus on see, et vanematel pole tööd, pole võimalusi ja nii edasi..on sellisel juhul valele teele läinud, lihtsalt nendel on raske elu...teine on vastupidine..vanemad on nii palju hõivatud, et pole aega lastega tegeleda /.../“

### Noorte korrale kutsumine

Sai uuritud, et kas nad ka ise noori avalikes kohtades korrale kutsuvad. Kõlama jäi vastus „ei“. Peamiseks põhjuseks toodi taas seadused ja see, et neil ei ole õigust noortele midagi öelda. Jutust jäi kõlama ka see, et probleemset käituvad vene keelt kõnelevad noored, kes eesti keelele väga ei reageeri.

„/.../ mina küll ei ole proovinud ja see on lihtsalt asjata proovimine. Ega nemad ei kuula /.../“

„/.../ saad sada vastu. Seda ei tohi teha /.../“

„/.../ ei ole kellegile midagi ütelda. Ainuke on ikka kodukasvatus /.../“

„/.../ kui hakatakse märkust tegema, ta võib sulle selja tagant ei tea millega sind visata või ükskõik mida teha ... olen näinud küll, kuidas loobitakse, autosid loobitakse ja kõike muud /.../“

„/.../ vene keelseid sekkumisi olen küll kuulnud, sest ise nagu vene keeles ei taha nende poole pöörduda...võib olla ei ole veel see vene keel ka nii hea kui ta peaks olema ja siis tuleb ilikumist rohkem /.../“

„/.../ olen ise ka sekkunud. Olen ikka öelnud, et ole nüüd natukene vaimsem, miks sa pead just siin karjuma ... no vaatab korraks otsa ja läheb samas vaimus edasi...aga no ma ütlen eesti keeles /.../“

### Kodune kasvatus

„/.../ Kodust hakkab kõik see kasvatus peale./.../“

„/.../ kui vanemad on ikka sellised, kes oma lapsest hoolivad, sealt ikka tuleb midagi. Kui vanemad ei hooli, siis pole meil mitte midagi teha /.../“

„/.../ no need niisugused on ka viienda, kuuenda ja algklassi lapsed. Ta ei tea, kus see õige koht on sellise asja jaoks. Tal ei ole kodus kah selgeks tehtud, käitu bussis korralikult. /.../“

„/.../ Ja nüüd mõned vanemad on, nii õigustavad oma lapsi, et oii...meil on nii korralikud lapsed ja kõik ja puha tead ja, et nemad ei võta üldse süüd omaks, et nende lapsed on midagi üldse halba teinud, see on kõik kodu kasvatus./.../“

Samas leiti ühiselt kokkuvõtvalt, et peamiseks põhjuseks, miks ei saa naabritega suhteid korda ja ei saa ka noori korrale kutsuda on taaskord seadused ja liigne vabadus, mis on inimestele antud. Leitakse, et parem on mitte sekkuda ja elada oma elu.

„/.../ nii kaua, kui kehtivad sellised seadused, et midagi keegi ei tohi, elame vabas riigis, kõik on lubatud. Ja ongi kõik. See arutamine on täitsa mõttetu ja rääkimine /.../“

„/.../ selle põlvkonna noored, sellise seadusega lähevad kõik hukka. Hukka lähevad, pärast ei saa keegi enam parandada midagi /.../“

„/.../ üks asi, mis seda asja nagu soodustab on üks häda, mis tuli eurost. Me oleme vabad, me tahame vabad olla, me tahame vabalt tegutseda. Noor tahab vaba olla. Ta võib kõike lollus teha. Ma tahan vaba olla. Ja vot see ongi. Ta ei teagi piire, kustkohast see vaba kaob ära. See on üks loll sõna, mis on võetud tarvitusele. Ma tahan vaba olla /.../“

„/.../ on antud vabadus, igale ühele. Tema teab, mis ta on ja koolis on ta vaba. Teeb koolis, mis ta tahab. Sülitab direktorile näkku, tema on vaba, tema võib kõike teha. Kutsutakse vanemad kooli, see ütleb ei ole miskit, minu lapse seda ei teinud ja tema on hea ja kõik. Antakse talle võim kätte /.../“

„/.../ nii, et elame oma elu /.../“

## **Eksvangid**

Kui osalejatel paluti ette kujutada, et Jõhvi luuakse keskus eksvangidele, siis tekkis osalejate seas poleemika ja kohe hakati uurima, et kas see on tõesti vaid ettekujutus või tõelisus.

„/.../ kas see on oletus või tõepärane? /.../“

Oldi arvamusel, et kui eksvangid elaksid ilma jälgimiseta ja hõivatud olemata, siis oleks nende ja teiste linnakodanike turvalisus kaheldav. Kadetakse, et nad hakkaksid varastama, sest eksvangide hulgas võivad olla narkomaanid, kes vajavad raha.

„/.../ kui need eksvangid on jälgimisaparaadi all, no siis ehk ei oleks probleemi nii hullusti. Aga kui nad lihtsalt vabalt ... kui ei ole seda pidevat nende jälgimist, siis on probleem /.../“

„/.../ vargile tuleksid /.../“

„/.../ aga mille pärast üldse vargil käib üks noor, ütelge. Kas ta on narkomaan või tal on sööki vaja. Kaks põhjust. Onju. Riide pärast ei lähe keegi vargile /.../“

Leiti, et eksvangide integreerimine igapäevaellu peakski toimuma läbi rakendamise ja töö. Kui eksvangid käiksid tööl ja oleksid nagu teised kodanikud, siis leiti, et nad võiks ju koos linnarahvaga elada (kuid seda kõhkleva toonil arutledes).

„/.../ ja kui nad ei ole rakendatud. Kui nad on võib olla hõivatud tööga. Kui ta väsis selle tööga, no siis ehk ei oleks probleemi, aga kui ikka lihtsalt vabalt tullakse ja siin elatakse, ollakse. No millest ta elab /.../“

„/.../ kui riik aitab neid suunata tööle kusagile, et ta läheb ikka rakendatakse /.../“

„/.../ neid peab kohe rakendama. Et kui nad välja lastakse, kohe peab ütlema, et lähed tööle. Tal on oma eesmärk /.../“

Olulisel kohal on fookusgrupis osalejata arvates ka eksvangi toetav võrgustik – näiteks lähedased. Pooled intervjuueeritavatest leidsid, et kui pere on vanglast vabanenust lahti öelnud, siis kuidas saaksid linnakodanikud eksvangi usaldada. Samas teised leidsid, et omaksed võivad ju

vanglast vabanenul olla, aga kõige olulisemad ja lähedasemad inimesed nagu perekond ei aktsepteeri neid enam.

„/.../ kui pere ütleb nendest üles, kuidas siis teised saavad üldse temasse suhtuda. Nad on ju enamjaolt need, keda pere vastu ei võta /.../“

„/.../ need, kellel ei ole omakseid /.../“

„/.../ ei omaksed on, aga pere enam ei võta vastu /.../“

Samas teadvustatakse selgelt, et kõigil vanglast vabanenutel ei pruugi perekonda olla ja leitakse, et neile elukoha andmine on siiski oluline, kuna see hoiaks neid ehk eemal sattumast kodututeks.

„/.../ anna talle mingisugune elukoht ikka ... et ta ei ole see prügikasti juures ja saab tööle ja tuleb võib olla korralik inimene välja /.../“

„/.../ et nad saavad uuesti oma elu alustada /.../“

### Kodutud linnapildis

Ilmneb, et prügikastiinimesi ehk kodutuid ei pea fookusgrupis osalejad üldse probleemiks, sest leitakse, et nad ei tarvita narkootikume ja ei sega linnapildis kedagi. Pigem teevad nad tööd nagu teisedki inimesed. Jutust oli tunda natukene austust kodutute vastu, sest nad teenivad endale iga päev söögiraha, mitte nagu eksvangid, kelle puhul arvati, et nad on enamasti narkomaanid ja hakkavad vanglast vabanedes, ilma tööd omamata, varastama.

„/.../ nemad korjavad pudeleid, annavad ära, ostavad süüa. Nad ei ole niisugused nagu teised, ootavad, et naabrimees nüüd toob süüa. Need on ikka omaette nagu tööinimesed /.../“

„/.../ korjavad, teinekord leiavad süüa omale sealt ja midagi ja nad nagu on tööl /.../“

„/.../ nemad ei varasta, need prügikastimehed ei varasta /.../“

### Raha küsimine tänaval

Olles läinud kodutute teemale toodi välja paar lugu, kui on tulnud raha küsima, et saaks osta toitu. Kindel oli põhimõte, et raha asemel tuleks kodututele osta pigem süüa, sest muidu võib raha kuluda alkoholi peale.

„/.../ ma olen lastele süüa ostnud kauplusest. Ta tuleb raha küsima, laps ja täiskasvanud ka. Ja ma ütlen, ma raha ei anna, aga tule ma ostan sulle /.../“

„/.../ seisan juures ja minu nähes sööd /.../“

„/.../ normaalse väljanägemisega meesterahvas, kas teil on mulle anda raha. Ma ütlesin, teate ma ei anna, ma ostan. Ta tahtis pakki keefirit, ta tahtis vorsti ja siis muidugi leiba või sepikut, mis ta siis võttis. Ma meeeldi maksan selle raha tema toidu eest. Ma saan aru, et inimene on hädas, aga raha...ma ei anna /.../“

„/.../ võtan hansapanga automaadist parasjagu raha ja väiksemat kasvu vene keelt kõnelev mees tuleb mulle trepi peale järgi ja kas teil on mulle anda 2 krooni. Et mul on suur pere ja lapsed on ja leiba on vaja osta...andsin talle seal samas trepi pealt selle 2 krooni...aga ta küsis jälle järgmise käest, kas teil on, täpselt sama jutt, kas teil on mulle anda 2 krooni. Ta kogus niiviisi raha. Ta kogus niiviisi joogipudeli raha. Ütlesin ärge andke, ma juba andsin talle selle 2 krooni. Ja jäi tema siis tollest kahest kroonist muidugi ilma /.../“

Selline kodutute või siis lihtsalt alkohoolikute poolt raha küsimine ei tekita osalejates turvatunde vähenemist.

„/.../ ei ei, mina seda küll ei ole tundnud /.../“

„/.../ lastekodulapsed ju Kohtla-Järvel. Mitu korda sai osta küll neile küpsiseid, küll mida nad tahtsid ... no tead laps peab ka rõõmu saama natukene millestki, kui ta lastekodu laps on /.../“



## Turvatus kodukohas, Viljandi linna näitel

### Karin Kiis

#### Sissejuhatus

Viljandi linnas läbiviidud eakate fookusgrupi intervjuu toimus Viljandi Pensionäride Ühenduse hoones 28.11.2011. Eakatega kokusaamiseks võtsin telefoni teel ühendust Viljandi Pensionäride Ühenduse juhatajaga, tutvustasin ennast, läbiviidavat projekti ja kirjeldasin üksikasjalikult kuidas nad saaksid mind aidata. Juhataja korraldas info edastamise eakatele.

Intervjuu toimus Justiitsministeeriumi poolt tellitud projekti Kogukonnapõhine ennetustöö-ühistegevus varasel märkamisel ja sekkumisel raames. Vestluse teemaks oli kodukoha turvalisus. Intervjueerija tutvustas enne lindistamist vestluse reeglid ja eesmärged. Küsis luba lindistamiseks. Lindistuse pikkuseks sai 74 minutit. Digitaallindistuse viiv läbi Tartu Ülikooli magistrant Karin Kiis.

Fookusgrupi intervjuus osalejad istusid kontoris ümber diktofonile. Osalejatega oli eelnevalt kokku lepitud intervjuu aeg ja tutvustatud teemat, millest juttu tuleb. Osalejad olid esitatud nõuete järgi välja valitud. Suheldi vahetult.

Intervjueeritavateks olid kolm pensioniealist meesterahvast ja üks naisterahvas, kes kõik elasid Viljandi linnas kas korteris või eramajas.

#### Turvalisus määratlus, turvatunne üldisemalt

Turvatuset tajub iga inimene erinevalt, kuid hirm kuriteo ohvriks langemise ees on siiski üks peamistest turvatuset ohustavaks teguriks. Seda väidet ilmestab hästi intervjueeritava vastus sellele, mis tähendus on turvatuset tema jaoks: *“et keegi sisse ei murraks minu korterisse, et tänaval oleks võimalik käia, et kedagi kartma ei peaks, selja taha vaatama”*. Selliste tulemusteni jõudis ka Mõtus (2011) oma magistratöös, kes leidis, et turvatuset võib mõjutada ka tõenäosus, et inimene puutub kodukandis kokku avaliku korra rikkujatega või muude turvatuset häirida võivate asjaoludega.

Tõenäoliselt mõjutab turvatuset olemasolu ja kuritegevuse ohvriks langemise hirmu ka koht, kus elada. Kas see on küla, alev või linn. Kui palju elab inimesi piirkonnas. Kui kvaliteetne ja kõrge on elustandard kodukoha piirkonnas. Intervjuus toodi välja, et Viljandi on suhteliselt turvaline linn ja kuritegevuse tase on nende arvates väike, eriti võrdluses suurte linnadega nagu näiteks Tallinn või Kohtla-Järve, millega oldi lähemalt kokku puutunud ja võrdlus oli olemas. *“Viljandi kohta jah, ma tunnen ennast suhteliselt turvaliselt. Mul on hea võrrelda, mul abikaasa elas pikka aega Kohtla-Järvel, seal ma ei tunne end absoluutselt turvaliselt, isegi mitte päeval, iialgi ei tea, millal narkar tuleb”*. Samuti toob Mõtus (2011) välja, et turvatuset sõltub paljudest demograafilistest teguritest, aga ka elukohast (asulatüübist ja elupiirkonna kvaliteedist) ja sissetulekust. Nagu selgub mõjutab turvatuset, veel see kas on öö või päev. Päeval tundsid,

end kõik intervjueeritavad Viljandis liikudes turvaliselt, kuid öösel liikumine tekitas hirmu ja tänaval üldiselt ei liiguta. Toodi välja, et otseselt ei väldita öösel välja minemist hirmu pärast, vaid pigem ei ole vajadust kodust lahkuda.

Kõige turvalisemaks kohaks peetakse üksmeelselt kodu. Kodu on koht, kus kõik on tuttav, kus on enda seatud asjad, kus oled tuttavas keskkonnas ja tuttavate inimestega.

### Probleemid noortega

Noorte puhul toodi välja kaks vanuselist gruppi, 10- 12 aastased ja 14- 16 aastased. Noorema grupi puhul veel probleeme eriti ei märgatud, kuid juhiti tähelepanu sellele, et sellises vanuses hakatakse tubakatooteid tarbima ja sellega seostati edaspidist probleemset käitumist. Vanema vanusegrupi puhul nähti selget probleemset käitumist- tarbitakse alkoholi, lärmatakse, lõhutakse, laamendatakse. Ette on tulnud pargipuude, kalmistute, prügikastide lõhkumisi, sissemurdmisi, lärmamisi ja laamendamisi üldisemalt, samuti pisivargusi näiteks poest või huviringi ruumidest. Kui probleemset käitumist märgatakse, siis vahele tavaliselt ei minda ja kui tegemist on kambaga peljatakse otsest rünnakut. *"Üldiselt vahele ei lähe, ei keela ka, ega see ei pruugi piirduda ainult sõnadega, kui neile ei meeldi"*.

Toodi välja, et kui üks või kaks noort on koos, siis probleeme ei esine, aga kui grupis on juba viis kuni kuus noort, siis tekivad ka probleemid. Samuti märgiti kogunemiskohtadena ära noorema vanusegrupi puhul kaubanduskeskused ja vanema vanusegrupi puhul kohti kus tarbitakse alkoholi nagu näiteks ööklubid. Noorte kogunemised kampadesse on tavalised ja probleeme tekib eriti siis, kui noored on tarvitanud alkoholi. *"Aga alkohol on see põhiline probleem, mis paneb noored möllama. Ja isegi ilma alkoholita noored lõhuvad, kui on kambas"*. Kuigi noortele ei tohi alkoholi müüa on see siiski väga kättesaadav. Kes soovib, see leiab ka võimaluse. Toodi välja, et müüjad teenivad läbimüügi pealt ja seetõttu ei keelduta ka noortele alkoholi müümast. Kui müüja käest otse ei saa, siis leitakse keegi vanem inimene, kellele antakse raha ja ta ostab alkoholi ära ning annab noortele. Lisati, et üheks võimaluseks on asotsiaalse käitumisega inimesed, kes väikese lisatasu eest alati on valmis teenindama ja pest tooma asju, mida noored ise osta ei saa. *"Prügikollid teenindavad lapsi, toovad suitsu ja alkoholi. Viljandis ikka neid on kaks-kolm- nelikümmend..."*

Jututeemaks tuli ka narkootikum, kui võimalik probleemi allikas, kuid selles osas intervjueeritavad probleemi ei näinud. Tänavatel tarbimist ja sellega seonduvat näha ei ole ja samuti ei teata, et oleks narkojoobes inimesega kokku puutunud. Tõdeti küll, et üks narkootikume tarbitakse, ei usutud, et Eestis oleks sellist kohata, kus üldse ei tarbita, aga isiklikud kokkupuuted puuduvad.

### Probleemse käitumise põhjused

Probleemse käitumise ühe mõjutajana tuuakse välja õiguste liigset rõhutamist. Liigne liberaalsus, mis paneb inimesi vaid oma õigustele mõtlema, mitte kohustustele. *"Liigne demokraatia ei ole hea. Piirid peavad olema. Õigusi ei maksa rõhutada ja esiplaanile seada"*. Rohkem tuleks tähelepanu pöörata õiguste kõrval ka kohustustele, mis aitab lapsi distsiplineerida ja aitab luua terviklikumat maailmapilti.

Intervjuus tuuakse esile, et isegi, kui räägitakse kohustustest ja keelavatest seadustes, puudub selle täitmise üle kontroll ja see suurendab ikkagi seaduserikkumisi. Karistused seaduserikkumiste eest on aga nii väikesed, et seaduserikkujad ei karda ja see ei hoiu rikkumisi ära. Üks intervjuueeritavatest toob esile, et esimesel korral karistus praktiliselt puudub *“...kohtunik vibutab vaid näppu, et ära niimoodi tee, teinekord saad tingimisi, siis pead vaatama, et vahele ei jää ja kolmas kord, siis veab, et ehk pannakse trellide taha”*.

Kohustuste alla võib lisada ka selle mõtte, mis intervjuus esile toodi, et kui lapsed ise midagi ei loo, ega ehita, siis nad ei oska ka nende asjade väärtust hinnata. Ise vaeva nähes tekib lugupidamine teiste töö vastu. *“Ta ei ole ise midagi loonud, tal ei ole selleks vajadust olnud, aga lõhkuda on ju hea”*. Töö tegemine distsiplineerib ja aitab aega sisustada. Samas tunnistatakse, et noortel ei olegi eriti võimalust realselt tööd teha, sest alaealiste töötunnid on seadusega piiratud ja ettevõtted ei paku neile tööd, isegi siis, kui noored sooviksid.

Olulise mõjutajana nähti veel majanduslikku olukorda ja tööpuudust. Kui perel ei ole võimalik elada inimväärselt, siis on suurem tõenäosus, et hakatakse probleemset käituma. Kui lapsevanem peab käima välismaal tööl, siis on pere tavapärane toimimine häiritud ja lapsed ei tunne ennast turvaliselt. *“Inimesed peavad käima välismaal tööl, need on ju perekonnast eemal. Mis siis laps tunneb”*.

Samuti aitavad probleemsele käitumisele kaasa alkoholi kerge kättesaadavus ja alkoholi reklaamid, mis oleks nagu elu loomulik osa. *“Alkohol on nii kättesaadav, isegi ehituspoes- see on kõige kurjajuur. Müüakse laudu kirveid ja nende keskel alkoholi ka”*. Peale alkoholi mõjutavad laste ja noorte probleemset käitumist ka meedias rohke vägivaldalla kajastamine, vägivaldsed filmid ning infotehnoloogia, tehnika pealetung.

Ühel meelel ollakse selles, et vägivaldsus ja probleemne käitumine algab kodust, see kuidas kodus elatakse ja lapsi kasvatatakse. Kuidas lapsevanemad ise käituvad. Kool ja lasteaed saavad lapse kasvatamisele kaasa aidata, kuid põhiohk on ikka kodul ja üldisel turvalisuse tunnetusel. *“Aga kui meie ühiskonnakord on selle lühikese aja jooksul niipalju muutunud ja ära lõhutud siin Eesti maapinnal viimase sajandi jooksul, siis paratamatul tekib niisuguseid nähtusi nagu kuritegevus, rahulolematuse, ebanormaalne käitumine, see on paratamatu.”*

Eraldi toodi välja see, et noorte probleemse käitumise puhul ei ole erilist vahet, kas tegemist on poisi või tüdrukuga. Mõlemast soost noored kasutavad võrdselt ebatsensuurseid sõnu, kogunevad kampadesse ja käituvad probleemset. Üks intervjuueeritavatest tõi välja, et tema on näinud õhtusel ajal ringi liikumas just teismeliste tütarlaste kampasid, kus vahest harva on mõni poiss seas. Poiste kampasid õhtusel ajal eriti ringi liikumas näha ei ole. Samuti tuli juttu sellest, et häirivaks asjaoluks on laste mänguplatsil suitsetavad noored emad, kes ühe käega kiigutavad lastevankrit ja teise käega hoiavad sigaretti. Sellise käitumise juures nähakse ohtu lapsele õige eeskuju andmisel.

### **Ennetustöö hälbivat käitumise vähendamiseks**

*Ennetustöö puhul tuuakse välja, et politseil puuduvad piisavad ressursid, et ennetustööd teha. Politsei tööga iseenesest ollakse aga rahul, politsei on tubli, reageerib kiiresti ja on viisakas. “Politsei ja uurijad teevad Viljandis head tööd ja on üsna tasemel...” Politseipatrulli nägemine*

tõstab turvatunnet ja seetõttu võiks neid rohkem ringi liikuda. Samuti ollakse soosivad jalgrattal liikuva politseipatrulli suhtes, sest nad oleks justkui inimesele lähemal ja enam nähtavad.

Karistused peaks olema karmimad, et tekkiks austus ja hirm. "Hirm peab olema. Nõukogude aeg ei laamendatud, lõhutud, sest pandi kolooniasse, Puiatu erikooli, nüüd seda hirmu pole. huligaanid ei karda karistusi, sest karistused on niivõrd väiksed, niivõrd leebed". Kohustuste täitmise üle peaks olema tõhusam kontroll.

Riigi suhtumisega turvalisuse tagamise ollakse rahulolematud, sest riik pöörab inimese turvalisusele vähe tähelepanu. Pidevalt kärbitakse päästeenistuse rahasid ja ressursside puuduse tõttu suletakse paljud olulised asutused väiksemates kohtades, mis suurendavad turvariski.

Hälbivat käitumist aitaks vähendada, kui meedia ei edastaks nii palju vägivaldseid saateid, sündmusi, piirataks alkoholi reklaami ja alkoholi kättesaadavust. Olulisel kohal on lastele ja noortele kohustuste rääkimine, et nad vaid oma õigustele tähelepanu ei pööraks. Kohustuste kinnipidamise üle peaks enam kontrolli olema ja vajadusel karistama. "Nõukogude aeg ei laamendatud, lõhutud, sest pandi kolooniasse, Puiatu erikooli, nüüd seda hirmu pole." Liigne liberaalsus ja demokraatia ei ole hea, tuleks tegeleda rohkem ühiste tegemistega ja teistega arvestamisega. "Ühistegevus liidab inimesi, noori. Siis ei lähe halvale tee ka. Tänapäeval on lahku kasvatud". Kogukonda peaks enam kokku liitma ja aitama luua kodu tunnet, mis stimuleeriks ja tekitaks tuleviku motiive normaalseks toimimiseks

Huviringe peaks rohkem olema, enam peaks olema võimalust oma vaba aega sisustada, mitte ainult raha eest vaid ka tasuta, sest iga pere ei suuda kalleid huviringe lubada. Huviringid hoiaks ära tegevusetult linnas liikumist ja oma aja sisutamist hälbiva käitumisega. Avaldati kahjutunnet, et juba aastaid räägitud veekeskuse rajamisest Viljandisse on jäänud teostamata. Samuti peaks lapse silmaringi arendama juba lasteaiast alates, käies teatris, muuseumis. Vaba aega võiks saada sisustada ka töökohustuste täitmisega ja töökasvatusega. Selleks peaks noortele looma võimalus töötada ja looma vastavaid töökohti.

Oluliseks peeti patsiotsismi ja oma riigi unistuse kasvatamist ja arendamist, ühistegemist. "Kapitalism ei ole sotsialism, siin loetakse ainult raha". Seda, et õpetataks viisakat käitumist ja usuõpetusest tulenevat kümnet käsku võiks ka kõik teada. Kõik see aitaks noores kasvatada kohusetunnet ja kombekat käitumist. Toodi välja, et peaks koostama õpiku, mis annaks teadmisi loogilise ja kombeka käitumise kohta ja õpetaks viisakusreegleid. See õpik võiks olla kättesaadav ka täiskasvanutele. Seda õpet peaks järjekindlalt läbiviima lasteaiast alates, kuni kooli lõpetamiseni. Kodu ja kooli koostööd peaks süvendama ja õpetajate õigusi tõstma.

## Üldine hinnang elukoha turvalisusele

Suured massiüritused Viljandis turvalisust intervjueeritavate arvates ei vähenda. Selle põhjuseks peetakse seda, et sel ajal on terve Eesti politseijõud Viljandisse kokku tulnud. Tõsine muusikahuviline, kes on tulnud näiteks folgile või pärimusmuusika festivalile käitub viisakalt ja osaleb üritusel, mitte ei laamenda linnas ringi. Nenditakse küll seda, et tuleb ette ka laamendamisi ja reostamist, kuid seda teevad inimesed, kes ei ole üritusest huvitunud ja tulebki sellel eesmärgil Viljandisse.

Suurematest kuritegudest kuulatakse meedia kaudu. Intervjuu käigus räägiti tapmistest ja kallaletungidest ja suurematest kambaklustest, pangaröövist, millest kirjutati lehes ja räägiti televisioonis. Räägiti kuritegudest, mis oli toime pandud jooksva aasta jooksul ja mainiti, et mitmete kuritegude sooritajad on tulnud Viljandist väljaspoolt.

Üks intervjuueeritavatest oli isiklikult näinud hiljuti toimunud suurt kambaklust pealt, kus kakeldi omavahel ja mindi kallale ka politseile. Põhiliseks kakluse vallandajaks pidas ta alkoholi joovet. Kaklus toimus tema elukoha lähedal, kuid ometi tundus, et see ei vähendanud tema turvatunnet oluliselt, kuna pidas seda ühekordseks asjaks. *“..., noh see on niisugune ühekordne asi, aga noh, üldiselt ma arvan, et Viljandi on üsna turvaline.”*

Kuigi intervjuueeritavad rääkisid palju noorte hälbivast käitumisest, korراتi siiski pidevalt seda, et Viljandi on küllaltki turvaline linn. Noorte probleemse käitumise kohta lisas üks intervjuueeritav lause, millega minu arvates oleks sobilik analüüs lõpetada ja selle peale sügavamalt mõelda. *“On ka häid ja loodame, et enamuse, aga silma hakkavad ikka pahasti käituvad (noorte kohta).”*

### **Kasutatud kirjandus**

Mõtus, M. (2011). Vägivallakuritegevuse dünaamika Eestis 2003- 2010 ja selle mõju elanike turvatundele. (<http://riksweb.sisekaitse.ee/index.asp?action=102&tid=50908>. 14.12.2011)

## Turvatus Tapa linna näitel

### Krislin Padjus ja Kadri Tõldsepp

Fookusgrupi intervjuu Tapa eakatega toimus Tapa eakate päevakeskuses (Valve tn. 30). Kontakti päevakeskuse esindajaga, kes aitas intervjuud organiseerida, saime kohaliku omavalitsuse kaudu. Intervjuu leidis aset kahe päevakeskuse poolt organiseeritud tegevuse vahel. Seetõttu võttis intervjuust osa kokku 7 eakat, mis oli fookusgrupi intervjuu jaoks ehk veidi liiga palju. Intervjuu toimus üsna vabas õhkkonnas, eakad kasutasid kahe tegevuse vahelist pausi ka einestamiseks ja tee joomiseks. Osalt tõi see kaasa sundimatu õhkkonna, ent teisalt ka mõningase tähelepanu hajumise. Eakatest kõige noorem oli 59-aastane ja kõige eakam 83-aastane. Üks eakas elab Tapa linnast väljas ja kõigi ülejäänute elukohaks on Tapa linn. Fookusgrupi intervjuud kippusid domineerima kaks eakat, ent otseste küsimuste abil said oma arvamust (küll vähemal) määral väljendada kõik osavõtjad. Intervjuu transkribeeriti ühe intervjuueerija poolt. Seejärel intervjuu kodeeriti. Alljärgnevalt on välja toodud põhilised teemad, mis intervjuu jooksul esile kerkisid.

#### Mis on turvalisus? Kus on turvaline olla?

Turvalisuse defineerimine ei olnud kerge. Osalt tingis selle kindlasti ka grupi suurus, ehk ei julgenud keegi otsa lahti teha. Pärast julgustava küsimuse esitamist (kus on turvaline olla?) alustati turvalisuse defineerimist oma kodust. Kodu on koht, kus on turvaline. Ka oma tänavat ja koduümbrust peeti turvaliseks. Oluline on see, et turvalisuse tagajana ei nähtud kodu kui ainult kohta, vaid ka kodu kui sellega seotud inimesi ehk eelkõige oma pere. Väljendati hirmu, et kui meest enam kõrval ei ole, siis kaob ka turvalisus.

*“Kodus, teki all /on turvaline/.”*

*“Pere ümber, siis on ikka turvaline.”*

*“Niikaua kui mees on kõrval, niikaua ei karda ma midagi ja kui see ükskord ära kaob, siis vist on küll hirmus võibolla üksi elada.”*

#### Mis ei ole turvaline?

Tundus, et eakatele oli turvalisusest kergem rääkida läbi selle, mis ei ole turvaline. Sealjuures mitteturvalist defineerides toodi välja oluliselt rohkem erinevaid näiteid kui turvalisuse definitsiooni juures. Mitteturvalisena nähti õhtupimedust, mis tekitab ohtutunnet. Õhtul ja pimedas ei juleta enam üksi väljas käia. Kusjuures ei kardeta mitte pimedust, vaid inimesi, kes vastu võivad tulla. Sama teema kerkis intervjuu jooksul pidevalt üles, näiteks üks eakatest jagas oma nippe, mida ta sellises olukorras kasutab (võõrast tuleb valju häälega ja julgelt teretada), mis üldise heakskiiduga kasulikuks kiideti. Praegust olukorda võrreldi ka varasema ajaga, kus teisi inimesi ei tulnud nii karta. Kahjuks ei tulnud intervjuust välja, mis on sellise muutuse tinginud.

*„Õhtupimedus on väga raske, üksi käia.“*

*“Mitte käia ei ole raske, aga lihtsalt ohu tunne on, sest ei tea, kes sulle vastu tuleb ja...vanasti kui nägid inimest oli tugev tunne, aga nüüd kui näed, et keegi tuleb, siis sa ei tea, kas pööras ära või lähed talle vastu.”*

Mitu korda kerkis mitteturvalisusega üles ka noorte ja kampade teema. Kardetakse kampasid, kuhu noored on kogunenud. Mitmel eakal olid olemas negatiivsed kogemused seoses selliste kampadega.

Üldiselt oldi nõus, et sellistest kampadest tuleb eemale hoida ja ei tohiks neile ka midagi öelda või nende tegemistesse ennast segada, sest kardeti võimalikke tagajärgi. Jäi mulje, et eakad tajuvad, et neil ei ole mingisugust võimu selliste kampade üle.

*“Eriti noorte kambad, mida kardad, poisslapsed kus on.”*

*“Siis nad ei puutu sind ka kui sa neist välja ei tee.”*

Peale õhtul ringi liikumise ja noorte kampade toodi välja ka üks huvitav teistmoodi näide mitteturvalisusest : talvel katuselt rippuvad jääpurikad.

*„Aga mis on talvel, talvel on jääpurikad ja katused. Et kõik ei ole puhastatud ja ei tea millal sulle sealt kaela võib sadada midagi. See läheb ka ju turvalisuse alla.“*

### **Eakate kogemused ja näited ohtlikest olukordadest**

Küsisime eakatelt kas neil on olnud negatiivseid kogemusi või kas nad on kusagilt kuulnud sellistest juhtumitest. Esimene reaktsioon oli eitav. Mitmed eakad ütlesid, et neil selliseid kogemusi pole ja et nad elavad rahulikus kohas. Seejärel jagas üks eakatest oma hirmutavat kogemust (rööv ja füüsiline vägivald), ent tundus, et see ei olnud hiljutine juhtum. Teine eakas rääkis oma kogemusest vaimsete probleemidega naabriga. Huvitav on see, et hiljem intervjuu käigus tõid eakaid veel näiteid isiklikest kogemustest (just noortega seotud näited), ent millegipärast ei räägitud neist selle küsimuse juures. Siinkohal võib jälle tegemist olla grupi suurusega, võibolla ei tahetud üldisele eitavale hoiakule vastu rääkida. Ent võib ka olla, et me ei jätnud eakatele piisavalt aega küsimuse üle mõtlemiseks ja nende oma kogemused tulid meelde siis kui me olime teemast juba pikemalt rääkinud. *“Meil on siin rahulik.”*

### **Eakate suhtumine noortesse**

Eakad jõudsid oma jutuga noorte juurde enne kui me vastavaid küsimusi jõudsime küsida. Noorte teema kerkis esile turvalisuse küsimuse juures, kus mitteturvalisena nähti noortest koosnevaid kampu. Juba siis jäi mulje, et eakad suhtuvad noortesse kui eraldiseisvasse gruppi, millega neil tihedamad kontaktid puuduvad ning millest on tegelikult ka parem eemale hoida. Noortest räägiti alati kui neist 'teistest', kordagi ei toodud näiteid oma lastelastest või noortest, kel eakatel oleks isiklik suhe. Kui küsisime, kas noortega on probleeme, võeti siiski pigem kaitsev hoiak. Üks eakas rõhutas, et suurema osa noortega ei ole ju mingeid probleeme. Mitu eakat tõid välja paugutajatega

ehmatamise. Sellesse ebamugavust tekitavasse käitumisse suhtuti kui ulakusse, mida ei tuleks väga pahaks panna. Osalt võib selline suhtumine tuleneda ka eakate võimetusest enda eest seista.

Korduvalt rõhutati, et noorele ei tohiks midagi hakata ütleva, sest see võib kaasa tuua olukorra halvenemise. Üks eakatest rääkis loo, kus tema tuttav sekkus noorte tegemistesse (keelas oma aia taga olemise) ja seepeale visati talle pudel aknast sisse. Sellest loost järeldati, et noori ei tohiks hakata keelama ja olukorda sekkumine võib koguni ohtlik olla.

*“Paugutamine. Ta läheb sust mööda ja viskab just sinu juurde maha selle, mingi paugu. Teeb nalja, kas ma nüüd ehmatan, kas ma nüüd hüppan.”*

*„See ei ole nüüd niivõrd tahtlik kui just lapsenali.“*

*„...me pärast rääkisime kas sellepärast, et nendele noortele ei tohi sa ühtegi sõna öelda, kui nad seal ka seisatavad ja joovad oma õlled ja joogid ära ja lähevad edasi.“*

*„Keelata ei tohi, siis nad hakkavad seda kättemaksu, et sina vanamoor, et sina julged mulle midagi öelda. Et neid ei tohi puudutada.“*

Eakad tõid välja mitu negatiivset joont noore juures : viisakuse ja vastutustunde puudumine. Viisakusest rääkides suundus jutt kooli juurde, kus toodi välja, et õpetajaid enam ei austata.

Tähelepanu väärne on, et selles ei nähtud süüd ainult noortel. Üks eakas räägib, kuidas ka õpetajad võivad lapsi terroriseerida ja et õpetajate vahelised pinged ning arusaamatused võivad edasi kanduda lastele. Peale kooli toodi välja ka kodu roll lapse kasvatamisel. Kodu juures mainiti seda, et vanematel ei ole aega lastega tegeleda, kuna töötamine võtab palju aega ära.

*“Noh koolis juba õpetajatega ei saa suheldud nii nagu tarvis ja õpetajad ise ka...võtavad suhtlevad.*

*Meie ajal ei olnud koolis niimoodi, et õpetajat ei austatud. Meie austasime õpetajat.”*

*“Laps on kodu peegel.”*

Noortega seoses mainiti korra ka Tapa Erikooli. Üks eakas tõi välja, et tema omanduses oleva mahajäetud maja rüüstamise viisid väidetavalt läbi Erikooli õpilased. See oli ka ainus kord kui Tapa Erikooli intervjuu jooksul mainiti.

### **Mida teha, et vältida probleeme noortega?**

Eakate arvates on noortele korraldatud piisavalt tegevusi (märgitakse ära ka noortekeskus), ent märgitakse välja kaks põhjust, miks noored neist osa ei võtta. Esiteks tuuakse välja noorte huvipuudus. Siinkohal nenditakse, et on olemas teatud paralleel eakatega : kõigil lihtsalt ei ole huvi selliste asjade vastu ja jäädakse pigem koju kui tullakse eakate päevakeskusesse. Teiseks tuuakse välja rahaline aspekt. Eakate arvates tuleb paljude asjade eest (näiteks trennid ja bussipiletid) palju maksta, mis võib peredel üle jõu käia. Noored ei saagi eriti midagi tasuta teha, aga kuna raha ei ole, siis hakatakse tänavatel tegutsema.

*“Kui kõik trennid on tasulised, kui ema üksi kasvatab seal 4-5 last, millega ta seal maksab neid. Ta ei saagi. Ja sealt hakkabki tänavaelu. ”*

Eakate arvates tuleks rohkem tunnustada neid, kes millegi positiivsega hakkama saavad. Selline tunnustamine võiks innustada ka ülejäänuid noori. Tunnustamine võiks kindlasti aset leida koolis, ent tuuakse välja, et positiivsete eeskujude esiletoomine oleks vajalik ka meedias. Eakate arvates domineerib meedias hetkel negatiivne ning ei tuua esile positiivseid näiteid : meedia „kangelasteks“ saavad pigem need, kes millegi negatiivsega silma paistavad. Sellel arvatakse olevat negatiivne mõju noortele.

*“Võibolla koolis võiks olla rohkem tähelepanu nendele lastele, kes millegagi ikkagi tegelevad. Et neid nagu tunnustada, eeskujuks seada. Et nad siis võibolla..mõni teinegi ütleks, et võta mind ka kaasa sinna või tänna.”*

*“Aga kas kuskil ajalehes on niukest artiklit, et vaata kui toredasi seal koolis tehti ja aega veedeti?”*

*Ajalehtedes on kõik negatiivne.”*

*“”Need saavad kohe kangelasteks, kes midagi ulakust teevad.”*

### **Mida saaks kogukond noorte jaoks ära teha?**

Vastutus nähakse olevat pigem riigil ja riiklikel institutsioonidel kui kohalikul tasandil. Just riigi tasandil peaks eakate arvates noortega rohkem tegelema. Siinkohal rõhutavad eakad ka veelkord raha olulisust : rahata ei tee midagi. Ka kohalik kogukond on vajalike ressursideta jõuetu. Riik peaks rahaliselt rohkem toetama noorte huvitegevusi, et see koorem ei langeks liiga

raskelt pere õlgadele. Ka oleks eakate arvates riigi ülesanne piirata ja suunata seda, mis avaliku meedia kaudu noorteni jõuab.

*“Kui raha ei ole, siis ei tee midagi. Tänapäeval on kõik raha peal.”*

*“Riik peaks ikka maksa huvialad nii kaua kuni 18 aastani kinni. Siis oleks kõik korras.”*

### **Kujutage ette, et Teie valda tahetakse luua keskust eksvangidele?**

Suhtumine sellesse küsimusse oli üllatavalt positiivne. Toodi välja, et see tooks ju kaasa uusi töökohti, mis oleks positiivne. Üks eakas mainis ka, et küllap liiguks siis ka politsei rohkem ringi. Samas nenditi ka, et kusagil peab ju selline keskus olema. Üllatav on, et eakad ei võtnud tõrjuvat hoiakut, vaid pigem asusid arutama vangide probleeme tänapäeva Eesti ja pakkusid välja omapoolseid lahendusi. Oluliseks peeti seda, et sellises keskkuses peaks vangidel olema tööd, mis neil jalad alla aitaks saada.

*“Saaks tööle!”*

*“Kui neile tööd on rakendatud või on anda, siis..kui on ära rakendatud, et langema ei jää, küll neist siis asja saab.”*

### **Kokkuvõtlik hinnang oma kodukoha turvalisusele.**

Eakate arvates ei ole Tapal olukord hullem kui mujal. Olukorda iseloomustatakse kui „mitte kõige hullemat“ ja „üldiselt turvalist“. Väga positiivseid kommentaare ei olnud, üksi eakas ei öelnud, et Tapa on väga turvaline. Pigem nenditi, et pole hullu midagi, aga õhtul ja pimedas siiski võib olla ohtlik ja pigem eelistakase siis välja mitte minna.

*Ma arvan, et ei ole ju kõige hullem. Igalpool juhtub midagi.”*

*“Üldiselt on turvaline. Õhtul ma ei käi väljas...”*

## Turvatus Toila aleviku näitel

### Krislin Padjus

#### Sissejuhatus

Mina ja Kadri Tõldsepp viisime läbi fookusgrupi intervjuu Toila alevikus Toila eakate seltsingu „Merekivi“ nelja eaka naisega. Intervjuu toimus 21. novembril 2011 Toila rahvamajas. Toila uus noorsootöötaja Kadri-Ann Mänd oli meie kontaktisikuks ning rääkis kõigepealt meie uurimusest eakate esindajale ning meie siis võtsime omakorda eakate esindajaga ühendust ning leppisime kokku kuupäeva, millal tuleme fookusgrupi intervjuud läbi viima. Tegemist on Toila aleviku üsna põliste elanikega, kes küll pole sündinud Toilas, kuid on elanud vähemalt poole oma elust Toila alevikus. Vastajateks olid neli eakamat naist.

Intervjuu pikkuseks oli 45 minutit ning ainus iseärasus oli intervjuu puhul see, et neljas grupiliige liitus intervjuu 15ndal minutil, kuid see ei osutunud häirivaks asjaoluks. Saime ka uue grupiliikmega hea kontakti ning vestlus võis jätkuda.

#### Turvalisuse määratlemine

Toila aleviku eakad seostavad turvalisust sellega, et puudub ohtlik olukord. Turvalisus on see, kui võib väljas liikuda nii, et ei karda, mis võib juhtuma hakata. Turvaline on koht, kuhu inimesed tahavad ehitada oma kodusid ning turvalises kohas märgatakse alati uusi inimesi, sest kõik, kes on tuttavad, on ohutud. Ja nii väikses kohas nagu Toila, märgatakse alati uut inimest. Turvalisus tähendab Toila eakatele ka seda, kui on ümber tuttav naabruskond, kus kõik üksteist austavad ja aitavad.

Vastaja1: „Selles suhtes me oleme küllaltki turvalises kohas.“

Vastaja2: „Ega ju muidu ei tule niipaljud inimesed siia Toilasse ja ei ehita oma kodusid siia. Nad tulevad ja jäävadki siia.“

Vastaja2: „Ja kui tulebki keegi, võib öelda, et niisugune kahtlane inimene, siis märgatakse kohe [...]“

#### Kodu

Kõige turvalisem koht, kus olla, on ka Toila eakate jaoks nende kodu. Intervjuus nõustusid kõik vastajad, et kodus tunned end kõige turvalisemalt.

Vastaja1: „Oma kodu on oma kindlus.“

#### Ohuallikad

##### Linnanoored

Toila valla eakad leiavad, et üldiselt neil ohuallikaid pole vallas, sest nad ei leia, et oleks üldse ohtlik Toilas elada. Aga kui rääkisime natuke edasi ja küsisime neilt kogemuste kohta, et on neil endal halbu kogemusi või on seda tuttavatel, siis tõi üks vastaja välja, et võibolla võivad ohuallikaks olla linnast tulevad noored, kes käivad suviti Toilas rannas puhkamas.

Vastaja1: „Aga poest ikka tulen välja ja vaatan, kas ikka ikka ratas on alles, et sellepärast, et siin ikka rannas käib esiteks juba väga palju ja noori käib ja bussiga neid ikka tuleb. Ja ega seda bussi, see käib ikka oma graafiku järele, et siis võib tekkida ikka, et võtavad ratta ja lähevad minema. Aga nüüd lausa nüüd kuulnud küll ei ole [...]“

## Segavad faktorid

### Noorte inimeste käitumine – negatiivsed kogemused

Toila on suhteliselt väike koht, kuid intervjuust selgus, et ka Toila siseselt on kohti, kus noored armastavad rohkem koguneda. Olulisteks kohtadeks on bussipeatused, kortermajade vahelised alad, kus noortele meeldib aega veeta, sest neil pole muud kohta, kus koguneda. Eakad ütlevad, et neid häirib natukene see, et kui algavad koolivaheajad, siis just hakkab see aktiivsem elu ning siis meeldibki noortele just bussipeatuses oma mootorrataste ja muude ratastega sõita ning tekib ka olukordi, kui noored on lärmanud. Siiski ei pea eakad seda nii häirivaks, sest saavad noortest aru – neil pole kohta Toilas, kus koos käia. Üks vastaja ütles, et koolis ja kodus tehtud selgitustööst on kasu, sest probleemid noortega jäävad järjest vähemaks. Ka kortermajade juures on olukord teistsugune, sealsetele noortele meeldib koguneda majade vahelisele alale ning kuna neil pole seal midagi teha, siis tegeletakse sellega, mis parasjagu pähe tuleb.

Vastaja3: „Aga no kui hakkavad koolivaheajad, siis need mootorrattad tulevad välja ja siis hakkab see sõitmine bussipeatuses. Et siis lärmavad teinekord seal [...] Aga see on nii väike asi, et mina küll sellepärast... et mind see ei häiri, küll see läheb üle.“

Vastaja2: „Ilmselt tehakse seda selgitustööd nii koolis kui kodus. Jaa jaa see on väga tore, räägitakse raadios väga palju noorte probleemidest. Siin üksvahe oli, et nad tahtsid kangesti bussipeatuses olla... ja siis nad lõhkusid neid bussipeatusi, kirjutasid igasugu halbu ja rumalusi seintele ja nii edasi, aga nüüd ma nüüd ma küll ei näe neid asju [...]“

Vastaja4: „Näiteks mina elan kortermajas ja lastel ei ole tõesti mitte midagi teha, kui nemad käivad kõikad seljas, kui võib ütelda niimoodi, õuepeal ringi. Lõhuvad, möllavad ringi.“

### Noorte inimeste käitumine – positiivsed kogemused

Kaks vastajat tõid välja oma kogemused noortega, mis on ainult positiivsed. Nad kiitsid väga Toila noori, kuna nad on sõnakuulelikud, vastutulelikud, abivalmid, viisakad ja vanema inimese suhtes aupaklikud. Toodi mitu näidet noortest, kes on end appi pakkunud, kui on näinud, et eakal inimesel on abi vaja.

Vastaja2: „[...] mina pean ütlema ainult kiidusõnu nendele lastele, kes seal elavad ja kes seal ümber mängivad. Nad on väga viisakad poisid [...] [...] Ja tüdrukud olid ükskord poes, kaks neiu ma ei tundnudki, aga kohe tere tere ja ma küsisin, et kas ma tohiksin teid paluda, et aitaksite mul asju viia sinna rahvamajja. Ja ütlesid, et me kohe ostame ära ja siis kohe tuleme. Ja tulidki kohe appi ja aitasid mul tuua. Olid kohe nii abivalmis. [...] minul on tulnud ette isegi selliste noormeestega kokkupuutuda, oli vaja klaver peale panna ja noormehed kohe tulid, et tädi, mis on tarvis, et keda te ootate?“

### Venelased ja kultuurilised erinevused

Üks ainus vastaja tõi välja ka ühe häiriva faktori, mis puudutab muulaste teemat, kuid siiski võib tema jutust järeldada, et tegemist ei ole väga suure ja pidevalt tekkiva probleemiga. Tegemist on valju muusikaga, mis kostab vastaja aeda vene perede kodudest ning see häirib vastajat, et tema seda kuulama peab.

Vastaja1: „Ainult suvel mind natukene häirib, kui vastas on seal paar vene peret ja hakkab muusika käima, siis ärritab mind see, kui ma olen oma kodu ajas ja teen tööd, et miks ma pean seda muusikat seal kuulama. Vahest ärritab, et see nii kõvasti on.“

### Noorte vaba aja sisustamine

Toila eakatel tundus olevat väga suur mure oma aleviku noorte pärast, sest neil ei ole kohta, kus koos käia. Noored saavad hetkel oma koolivälisest aega veeta vaid raamatukogus. Seal nad kogunevad Internetipunkti, et arvutimänge mängida, kuid mingisugust organiseeritud tegevust neil ei ole. Üks eakas tõi koguni välja, et Toila noored on justkui kõrvale jäänud kõigest. Teine vastaja tõi välja, et isegi koolis ei korraldata neile pidusid ega klassiõhtuid, kus oleks võimalik koos käia. Kõik vasttjad tõi välja, et noortel oleks hädasti vaja kooskäimise kohta pärast kooli. Vokasse on tehtud küll suur uus spordisaal, kuid sinna liikuda noorel endal on raske, sest transport ei käi regulaarsetel aegadel.

Vastaja2: „... meil on suur spordisaal avatud ja renoveeritud Vokas. Päris uus on tehtud ja sinna on väga palju juurde tehtud, niiet noored saavad käia Vokas palli mängimas, igasugu jõusaal on seal, saavad jõutõstmist teha ja igasugu muid harjutusi. Siis on neidudele on võimlemise rühmad, fitness rühmad, tantsurühmad, rahvatantsurühmad... jah Toila noortel muidugi ei ole seda. Me olemegi siin kaa hämmingus, et ehk see kuluks ka siin ära...“

Vastaja4: „Noortel (Toila) ikka ei ole kohta, kus olla.“

Vastajad tõi veel välja, et noored vajaksid kohta, kus korraldada pidusid, sest vanasti nõukogude ajal küll oli rahvamaja see koht, kus noored korraldasid diskosid ja kohale tulid koguni Jõhvi noored. Kuni 2011nda aastani võisid eakad noortega sõlmida ruumide kasutamise lepinguid. Noored said tulla ja korraldada diskoõhtuid, sünnipäevi. Rõhutati, et noortele meeldib, kui nad saavad ise organiseerida ja korraldada. Toodi välja ka vastutuse aspekt – noored ise tulevad, räägivad ja rendivad rahvamaja saali ning noored ka ise vastutavad. Hetkel seda võimalust ei ole, kuna eakad on ka ise aastast 2011 üürilised rahvamajas ning ruume rendib välja Toila kultuurijuht.

Vastaja3: „[...] (noored) tahavad tantsida, tahavad õhtuid läbi viia, aga eraldi noored. Noored eraldi, aga vot siamaani neil seda võimalust ei ole. Kui neil on sünnipäev ja siis nad soovivad seda teha, siis nad tulevad ja räägivad ja rendivad selle saali... Kuigi seesamane nüüd on selline kord, et eee mmm hh, 11nda aastani rentisime meie välja, sõlmisime seal noortega lepingu, panime kõik punktid kirja sinna, et nad tunneksid vastutust. Ja annaksid selle saali meile pärast korras üle.“

Toila eakatel on lootus, et Toila aleviku noorte olukord paraneb, kuna peagi hakatakse ehitama uut noortekeskust Vokasse. Kuid siin võib olla jällegi paljudel noortel transpordiprobleem.

Vastaja2: „Jah, selline lugu. Ma arvan, et asi läheb paremaks, sest Vokas alustatakse noortekeskuse rajamisega.“

### Isiklikud kogemused noortega – tegevused koos noortega

Toila eakad rääkisid, et neil on koostöö nii kooliga kui ka lasteaiaga. Nad on korraldanud koos üritusi ning noored on käinud abis rahvamaja korda seadmas ning tegid korda vana tuletõrjekuuri, mis asub rahvamaja kõrval. Samuti on eakatel jätkuv koostöö kooliga ning lasteaiaga. Kool ning lasteaed käivad tähtpäevadel rahvamajas eakatele esinemas ning eakad käivad omakorda siis neil külas. Eakad kiidavad noorte algatusvõimet ning toovad mitmeid näiteid, kuidas nemad saaksid kaasa aidata noorte aktiveerimisele. Nad võiksid kasvõi ise kaasa aidata noortekeskuse toimimisele ning pakkuda noortele erinevaid tegevusi. Plaanis oli isegi noortele tantsukursus, millest ka noored ise huvitatud olid. Kuid kogu tegevus jääb selle taha, et ei ole kohta, kus tegevusi pakkuda ning pole rahastust. Rahvamaja olukord on vilets ning noor ei taha tulla kohta, mis on külm ja kõle. Noored vajavad hubasust.

Vastaja1: „ Noored käisid siin abis meil. Tegid ühe laupäevaku, aitasid aknad puhtaks pesta ja. Mitte sellel kevadel, aga eelmisel. Siis tegid selle pitsikuuri, kus on väga palju vanu tuletõrje asju

säilinud juba eestijast seal. Ja nad olid täiesti vaimustuses kõigest sellest. Nad pidasid isegi oma koolilõpu pidu, see 11nes klass pidas tookord siin pidasid oma klassijuhatajaga peo maha. Ja siis me pidime tegema pannkoogi päeva nendega veel koos, aga nad läksid nagu laiali suveks ja siis ei tulnud sellest midagi välja.“

Vastaja3: „Jah vot sellist asja oleks vaja, et tuleme siia mingi kellaag ja teame, et nüüd noored tulevad siia mingil kellaajal, laseme nad sisse ja aga siin vastutavat inimest selle maja koha peal ei ole.“

Vastaja1: „Et just kasvõi õhtulgi peale kooli saaks tulla. Et kokku tuleks ansambel või midagigi [...]“

### Põhjuste seletamised

Eakate arvates algab lapse kasvatamine kodust. Kõigepealt peab tal olema hea kodune kasvatus. Ka kooli osa peavad eakad tähtsaks eriti just ennetustöö kohapealt, kuid kooliväliselt aega peaks kuidagi reguleerima ning organiseerima, et lastel ja noortel jätkuks mõtestatud tegevusi, mitte niisama hulkumist. Oluline oleks, et ka Toila alevikku loodaks noortele mõni kooskäimise koht ning eakad oleksid valmis sellele kaasa aitama. Mitmes kohas mainivad nad, et rahvamaja tuleks renoveerida ning siis oleks võimalik rahvamaja mitmekülgne kasutamine ja üheks kasutajagrupiks võiksid olla noored. Toila alevikus pole eakate meelest ühtegi sellist noort inimest, kes suudaks noori kaasa haarata, kõik elavad rohkem Voka kandis. Seetõttu on samuti Toila aleviku noored tegevusetuses.

Vastaja4: „[...]Noorsootöötaja peaks selle asjaga rohkem tegelema ja asja käsile võtma, et organiseerida ka siia Toila poole mingeid selliseid (organiseeritud) tegevusi.“

Vastaja3: „Ma mõtlen, et ikka mingisugune kodune kasvatus peab ka ikka olema, et laps peab ikka õigel kellaajal kodus olema ja sellega peab ikka arvestama, et sa võid minna ja olla vaba ja teha, aga et rumalusi ei tee. Mingisugust õpetust ikka peaks kodust kaasa saama. Ega kui siin laps on ikka päevad läbi üksinda, siis vanemad on ära ega siis muidugi nad otsivad tegevust.“

### Üldine hinnang elukoha turvalisusele

Üldiselt peavad Toila aleviku eakad oma kodukohta turvaliseks. Nad ei oska välja tuua mitte ühtegi ohtlikku olukorda, kui nad on oma turvalisuse pärast mures olnud. Kõik tänavad on valgustatud ja see annab turvatunnet juurde. Ka pargis on olemas nüüd valgustus ning eakad ütlevad, et ka seal kandis on julge liikuda. Üks vastajatest lisab, et elu Toila alevikus on väga turvaline, kuid ise tuleb ka olla hoolikas, et see turvalisus säiliks.

Vastaja4: „Mina küll ei karda näiteks käis Toila vahel siin aleviku peal pimedal ajal. Ei ole niimoodi, et ma kardaksin. Ma ei ole ka kuulnud, et siin midagi oleks ka juhtunud. Võibolla keegi teised kusagil teavad.“

Vastaja2 – Mina leian, et turvaline koht on Toila alevik, kus ma elan. Ja karta ei ole siin küll praegu. Sest et meil on ka maamaja Pühjõel, üle jõe kiriku juures seal ka ei ole siinamaani küll sees käidud. Minu arvates on see kõik väga normaalne.

Vastaja1: „Mina leian kaa, et meil on nüüd tänavad on valgustatud, vahepeal olime pimedas, isegi pargis on valge. Pargis tuled põlevad niiet väljas võib julgesti liikuda. Ja mina ütlen oma tänava kohta, et minul on väga vaikne. [...] Aga üldiselt mina ütlesin küll, et väga turvaline on. Väga turvaline on siin! Olgugi, et uks on mul ikka lukus, no igaks juhuks. Ise peab ka ikka natukene hoolikam olema. Ei saa ikka uksi päris lahti jätta.“

## Lisateemad

### Keskus endistele vangidele

Küsimus oli oma loomult küsimusi tekitav, sest eakad ei tahtnud sellele küsimusele kohe vastata, vaid tekkis küsimusi, et kas nüüd hakataksegi looma sellist keskust endistele vangidele. Pigem ei tahaks Toila aleviku eakad sellist keskust oma kodukoha lähedale, kuid nad leiavad siiski, et kui see on väga vajalik, siis tuleb hakkama saada. Kõik oleneb sellest, kuhu see keskus ehitada, kas aleviku keskele või kuskile äärealale ning samuti oleneb, millised need endised vangid on. Kui on tegemist poliitvangidega või mõne kergema kuriteo toime pannud inimestega, siis isegi ei oleks eakad vastu. Aga nad leiavad, et probleeme tuleks ikkagi, sest selline keskus mõjutaks Toila rahulikku keskkonda. Ning üks vastajatest tõi välja, et eestlased ei võta kergesti uuendusi omaks, seega tuli välja, et kui teha väikestes asulatesse selliseid keskusi, siis võib tekkida probleeme küll.

Vastaja2: „Ega see on ikka oht meie sellisele rahulikule keskkonnale. Oleneb kui paadunud inimestega tegemist on.“

### Politsei

Politseid on Toila alevikus vahel nähtud läbi sõitmas, kuid üldiselt on tegemist olnud tavalise patrulliga ning ainult üks vastajatest on näinud politseid sõitmas viikuritega. Seda ka ainult mõnel korral, kui kortermajade juures parklas oli probleeme autodega. Politseitööd hinnatakse üldiselt kõrgelt ning samuti ennetustöö osa inimeste käitumise stimuleerimisel.

Vastaja3: „Mina olen küll näinud (politseid), sõitnud siin ikka.“

Vastaja4: „Meie pool on käinud kaa, sest viimasel ajal on ikka autodega miskit tehtud ja maja otsas on suured parklad meil ja siis ikka kutsutakse jälle välja.“

Vastaja2: „Aga minu arvates meie see politseitöö on nii kõrgel tasemel viimasel ajal ikkagi, et ennetustööd tehakse kõvasti.“

## Turvatusne kodukohas - Mäetaguse

### Indrek Kõre

#### Sissejuhatus

Fookusgrupiintervjuu Mäetaguse valla eakatega toimus 7.12.2012 Mäetaguse vallavalitsuse ruumides. Eakate leidmiseks kontakteerusin kohaliku lastekaitsespetsialisti Kristiina Etsiga, kes leidis intervjuus osaleda soovivad eakad ning leppis nendega kokku intervjuu toimumise aja ja koha.

Intervjuu toimus Justiitsministeeriumi poolt tellitud projekti „Kogukonnapõhine ennetustöö-ühistegevus varasel märkamisel ja sekkumisel“ raames. Vestluse teemaks oli kodukoha turvalisus. Intervjueerija tutvustas enne lindistamist vestluse sisu, reegleid, konfidentsiaalsust puudutavaid asjaolusid ning küsis luba lindistamiseks. Intervjuu lindistuse kestvuseks oli 67 minutit, ning selle viis läbi Tartu Ülikooli magistrant Indrek Kõre.

Intervjuus osales neli 70. aastates naisterahvast, kellest üks oli aktiivsem ning ülejäänud kolm vähemaktiivsed. Aktiivsem grupiliige oli intervjueerijale abiks arutelu ülevalhoidmisel. Kõik vestluses osalijad avaldasid intervjuu põhiküsimustes oma arvamust.

Intervjuu toimus Mäetaguse vallavalitsuse nõupidamiste saali eesruumis. Intervjueeritavad istusid koos intervjueerijaga laua ümber, 2 intervjueeritavat olid täiesti laua ääres ning ülejäänud 2 lauast veidi eemal. Diktofon asetseis laua keskel. Vestlus kulges ilma suuremate katkestusteta ning vestlejad olid üldiselt heas tujus. Asjaolul, et intervjuu läbiviimise ruumi kaudu pääses vallavalitsuse pööningule, tekkis intervjuus 3 väiksemat katkestust – töömehed pidid pööningule pääsemiseks läbima intervjuuks kasutatava ruumi. Teisi olulisi vahejuhtumeid intervjuu jooksul ei esinenud.

Intervjueeritud neli naisterahvast elavad kõik Mäetaguse alevis – üks eramajas ning ülejäänud kolm kortermajades. Kaks intervjueeritud elavad samas kortermajas (on naabrid).

#### Turvatusne ning turvalisuse määratlus

Turvatusnet määratlevad respondendid nii kohalikkude tasandil kui ka laiemat konteksti arvestades. Probleemse käitumise näidetena kohalikul tasandil tuuakse välja pigem pisirikumisi, vandaalitsemissi ning avaliku korra kergemaid rikkumisi. Asjaolul, et oma kodukohas nad märkimisväärseid probleeme turvatusnede ohustajatena välja tuua ei oska, defineeritakse turvatusnet läbi lähinaabruse suuremate asulate probleemide. Kui võrreldakse enda kodukohta maakonna teiste asulatega, iseloomustatakse neid palju tõsisemat turvalisusriski omavatena. Seega võivad intervjueeritud kohalikus kogukonnas toimunud pisimalegi rikkumisele palju suurema kaalu omistada ning pisimatki lõhkumist pidada ebaturvatusnede ilminguks.

**V1:** „Minu jaoks tähendab see [turvalisus] seda, et ma võin kõndida igal pool – nii kodus kui väljas. Nii oma maakonna piires, kui ka.. Ma mõtlen Eestimaad, et ma saaksin, tunneksin ennast kaitstuna.“

Üldiselt arvavad respondendid, et Mäetagusel nad end erilisel ohustatuna ei tunne aga õues julgevad käia vaid valguses. Turvalisusse ei suhtuta kui millessegi pidevalt garanteeritusse, pigem leitakse, et aeg-ajalt esineb pisemaid vahejuhtumeid, mis turvatusnet kahandavad. Noori konkreetseid intervjueeritud turvalisuse ohustajatena eraldi välja ei toonud, pigem toodi

näidetena 10-12. aastaste poisikeste vandaalitsemist ning täiskasvanute korrarikumisi. Vastanute arvates kahandab üleüldist turvatunnet näiteks tiheasustus, tänavavalgustus jällegi suurendab seda. Samuti mõjutab subjektiivset turvatunnet elukoht ning naabrite „profiil“. Eraldi rõhutati politsei kohalolekut, kui distsiplineerivat faktorit ja turvatunde tõstjat.

**V1:** „Muide, nemad [V2 ja V4] elavad siin keskses, keskel. Nendel on tõesti turvalisus. Jah ma ütlen ausalt, aga mina elan seal ääremaal...“

### Turvalisus kodus ning avalikes kohtades

Kõige turvalisemaks kohaks peavad kõik vastanud omaenda kodu – korterit või maja.

**V3:** „Kui ma juba väravast sisse lähen, siis olen nagu vanajumala selja taga.“

Samas on ka erandeid. Üks intervjueeritustest leiab, et oma korteris tunneb ta ennast küll turvaliselt, kuid kuna samas trepikojas elab väga erineva taustaga isikuid, siis selles liikumist ta pelgab. Nii leiab intervjueeritu, et alkoholiprobleemidega naabrid ja neid külastavad sõbrad-tuttavad mõjutavad tema koduga seotud turvatunnet.

Kodu määratletakse pigem kui füüsilise turvalisuse tagajat, ning turvameetmeid nagu liikumisanduriga välisvalgustid ning lukustatav välisuks selle tagajateks. Samas räägitakse kodust materiaalses mõttes, ning oma maise vara pärast tuntakse selles tähenduses rohkem muret. Kortervargust peavad respondendid üldiselt üheks turvalisuse riskiks, ning leiavad, et pikemaks ajaks kodu üksinda ei julgeta jätta. Materiaalset turvalisust mõjutavad nii isiklikud, kui ka lähikonda kuuluvate inimeste kogemused.

**V4:** „Aga kui sa oled esimesel korrusel, tuleb aknast sisse nagu mul käisid aknast sees, tegid korteri tühjaks.“

**V1:** „Mina elan kolmandal õnneks ja tõesti ma ütleks niipalju, et nüüd kui see üks pandi, mis käib kinni, siis ma tunnen ennast palju turvalisemalt.“

Kõige turvalisemalt tunnevad intervjueeritud end avalikes kohtades päevasel ajal. Samuti leitakse ühiselt, et suuremate ürituste ajal (jaanipäev, valla päev jms.) on turvaline liikuda ka öösel, sest siis liigub rohkem rahvast ning probleemne kontingent lahendab oma küsimusi omakeskis. Öisel ajal üksinda liikumist intervjueeritavad aga pigem väldivad.

**V2:** „Ega need joodikud ei tule siis sinule kallale, nad omavahel kaklevad ja see on kõik. Pole kellegile kallale läind pimedas.“

Enim mõjutavad avalikus kohas viibimise turvatunnet isiklikud kogemused, lähedaste kogemused ning teadmine konkreetsetes turvalisuse ohtudest nii oma kodukohas kui ka selle lähiümbruses. Nii näiteks võrdlevad intervjueeritavad Mäetaguse alevit Jõhvi linnaga, ning leiavad, et viimases võib ka keset päeva tänavakuriteo ohvriks langeda. Mäetagusel enda elu ja vara kallale kippumist ei kardeta, sest puuduvad kogemuslikud näited. Samas ei peeta otsest tänavakuritegevust Mäetaguse kontekstis ka tõenäoliseks.

**V1:** „Vähemalt meie ei ole kuulnud, et kellegile [Mäetagusel] kallale oleks ja midagi ära tõmmatud.“

Kokkuvõttes võib öelda, et ebaturvaliselt tunnevad intervjueeritud end pigem lähinaabruskonna suuremates linnades, Mäetaguse puhul ei osata aga konkreetseid ebaturvalisi kohti eraldi välja tuua. Seega mõjutab kohaliku tasandi turvalisuse hinnangut kõige enam võrdlus teiste suuremate asulatega, millega on intervjuus osalejatel enim kokkupuuteid. Turvatunnet mõjutab ennekõike hirm langeda kuriteo ohvriks tänaval. Samas rõhutatakse ka materiaalse turvalisuse aspekte. Oma kodu peavad arutelus osalejad üldiselt kõige turvalisemaks kohaks. Erandiks on

ühe intervjuueeritu trepikoda, milles ta teab elavat kahtlase taustaga isikuid, ning mida ta seetõttu teistest enam esile toob. Intervjuueeritavad leidsid, et lisaks kohaliku tasandi otsustele mõjutavad kodukoha turvalisust regionaalpoliitilised otsused. Nii peeti koondamist politseis ning päästekomandode sulgemist turvatunnet vähendavateks teguriteks.

### **Turvalisuse ohustajad, probleemide tekitajad**

Nagu varasemalt mainitud, siis noorukeid turvalisuse ohustajatena intervjuueeritud konkreetsemalt välja ei ole toonud. Pigem on probleeme 10-12. aastaste ning täiskasvanud isikute korrarikumistega. Samas ei määratle vastajad erinevaid rikkumisi toime panevaid isikuid kui turvalisuse ohustajaid, vaid kui probleemide tekitajaid. Samuti on intervjuueeritavatel raskusi tuua näiteid probleemide tekitajatest, kellega neil ise pole vahetut kokkupuudet olnud. Isikliku kontakti olemasolu laiendab intervjuueeritavate jaoks probleemse kuvandit kogu (vanuse)grupile ning samas võimendab probleemse teo ulatust. Seetõttu rõhutatakse enam ka neid kontakte probleemse käitumisega, mida intervjuueeritud on ise kogunud ning probleemset käitujate profiil kujuneb selle alusel. Kuigi intervjuueeritutel puudub kontakt teistest eagrupidest probleemset käitujatega ei saa välistada, et see ring on Mäetagusel laiem ning teisigi eagruppe hõlmav.

**V2:** „*Need koolipoisid on nii halvad poisid, et vat need on kõige suuremad pätid meil. Ühel päeval viskasid mulle kaikaga vastu akent, nii et oleks sa näind..*“

Narkomaane, kui võimalikke turvalisuse ohustajaid tuuakse küll näitena, kuid otseselt ühtegi probleemset käitumismustrit neile ei omistata. Neid ei seostata otseselt varguste, laamendamiste, avaliku korra rikkumisega, sest isiklikud kokkupuuted nendega on vähesed. Eraldi tuuakse välja ka alkohoolikuid ning salaalkoholiga hangeldajaid. Võib eeldada, et intervjuueeritud peavad narkomaane ja alkohoolikuid turvalisuse riskiks, kuna nende puhul on nähtav probleemne elustiil, kuid konkreetsemaid näiteid neil antud gruppide probleemset käitumisest tuua ei ole.

**V1:** „*Narkomaane meil on, aga nad on nii. Kuidas seda öeldakse? Nad ei ole avalikkuses või*“

### **Laste korralekutsumine ning kontroll laste üle**

Laste kasvatamise koha pealt toovad intervjuueeritavad suurima probleemina välja, et vanematel, koolil, kogukonna liikmetel laiemalt puudub kontroll laste probleemse käitumise üle. Arutelu põhiline fookus oli sellel, et näiliselt puudub võimalus laste korralekutsumiseks. Vanemad enda lapsi ei kontrolli, kuid samas ei julgeta neile laste kasvatuse osas etteheiteid teha, sest kardetakse negatiivset reaktsiooni. Ühe laste probleemse käitumise põhjusena tuuakse laste halba kasvatust, mis omakorda tuleneb vanemate halvast kasvatusest.

Intervjuu jättis mulje, et Mäetaguse puhul on kogukondliku koostegutsemise osas palju arenguruumi. Näiliselt puudub koostöö nii laste, lapsevanemate, eakate ja ka kooli vahel. Näiteks leiab üks intervjuueeritutest, et tema akna all suitsetavate noorte korralekutsumisele võiks lisaks temale endale tegeleda ka koolipersonal.

Lisaks verbaalsele korralekutsumisele toodi korduvalt välja, et tänapäeval puudub võimalus laste karistamiseks nii koolis kui kodus ning seda nähakse pigem negatiivse ilminguna. Võrdluse aluseks on siinkohal intervjuueeritute endi kogemused oma lapsepõlvest ning selleaegsetest kasvatus- ja karistusmeetmetest.

**V2:** „Vaata lähivad ema-isa ja lapsed lähivad spaasse ja lapsed lõhuvad kõik need lülid ja kõik ära ja ema-isa on ka seal. No kujutage ette! Aga kuidas siis ema ja isa ei näe, kui nad on spaas ja lapsed lõhuvad kõik need lülid ära?“

**V4:** „Mina arvan ka seda, et vist tuleb hakata veel ennem vanemaid kasvatama kui lapsi kasvatama“

Probleemsena nähakse kaasaegset vabakasvatust, kuigi vestluses osalejad seda mõistet eraldi ei defineeri. Intervjueeritud leiavad, et vanemad peaksid oma lapsi rohkem kontrollima ning pöörama tähelepanu nende tegevustele – neid vajadusel korrale kutsuma ja karistama.

Kõige olulisemaks faktoriks laste probleemse käitumise vähendamisel peavad intervjueeritud eakad kasvatust. Kasvatuse andja osas on erimeelsusi. Üks vastajatest leiab, et selleks peaks olema ainult perekond, teine, et kool ning kolmas, et kool ja kodu koostöös. Samuti tuuakse välja, et konkreetsete probleemsete noortega peaks tegelema valla noorsootöötaja.

**V1:** „...et kodu ja kool peavad koos olema, see on tõesti, sellest on räägitud ja meie oleme need, kes me ennem rääkisid ja pärast meid...“

### Respondentide isiklikud kogemused laste korralekutsumisel

Kõik intervjueeritud märgivad, et neil on korduvalt olnud juhuseid, kus nad on pidanud lapsi korrale kutsuma. Samas ei näe nad sellel reaalsel kasvatuslikku tulemust, sest laste reaktsioon on üleolev. Näiteks ei suuda kaks samas majas elavat intervjueeritud kuidagi korrale kutsuda nende akende all suitsetavaid kooliõpilasi.

**V2:** „Kui koputan akna peale, siis näitavad mulle igasugust asja veel ja..“

**V2:** „No aga suitsetada ei tohi, selle eest on juba trahv. Mina küsisin nende käest, et kas teie maksate trahvi? „Ei maksa veel, keegi ei näe veel“ [vastasid suitsetavad kooliõpilased].“

Ühest küljest märkavad intervjuueritavad probleemset käitumist (suitsetamist, lõhkumist, lärmamist), kuid teisalt ei tunne nad, et nendepoolsest keelamisest oleks kasu. Seetõttu tunnevad nad, et nende tegevusvõimalused on piiratud ning et teised institutsioonid (kool, perekond) ei paku neile selles tegevuses tuge. Samuti tuuakse välja, et tihtipeale ei tunta kõiki lapsi ning seetõttu ei ole võimalik ka nende vanemate poole pöörduda.

**V4:** „Rikuvad [maja sein] ja ma ei tea kuidas neid [karistada või korrale kutsuda]... Vitsa anda nendele tegelastele ei või.“

### Kooli roll laste korralekutsumises

Intervjueeritud leiavad, et kool võiks mängida suuremat rolli probleemsete laste kontrollimises ja kasvatamises. Samas tõdevad nad, et liigne liberaalsus ja piiride puudumine on kooli tänaseks hetkeks pannud olukorda, kus antud institutsioonil sisuliselt puudub võimalus noorte kõrvalekutsumiseks ning karistamiseks. Näitena tuuakse enda koolipõlv, kus parimal juhul kutsuti lapsevanem kooli, enamasti saadi aga lihtsalt joonlauaga vastu näppe.

**V4:** „Õpetaja ei võigi talle midagi teha ju kui niimoodi võtta. Juba need seadused on meil juba niimoodi sätitud, et kui õpetaja seal karistab seda, kes seal lollusi või rumalusi teeb, siis saab õpetaja ise karistada aga mitte see laps, kes sõna ei kuula.“

### Hirm korralekutsumise ees

Arutluse käigus selgub, et tegelikult on intervjueeritud eakad näitena välja toovad on seotud avaliku korralekutsumise ees. Ühest küljest leiavad nad, et kõik kogukonna liikmed võiksid probleemse käitumise puhul lapsi korrale kutsuda, kuid samas kardavad, et nii korralekutsumisel kui ka kaebamisel võivad olla negatiivsed tagajärjed. Laste korralekutsumisega on intervjuus osalejatel olnud enam kokkupuuteid, täiskasvanute korralekutsumist nad aga pelgavad. Kardetakse nii negatiivset verbaalset reaktsiooni kui ka reaalselt ohtu oma elule ja tervisele.

**V1:** „Juta, kui sa kaebad ja sinu nimi tuleb välja, siis vaata, mis need poisikesed sulle teevad.“

**V2:** „Nad lõhuvad aknad kõik ära.“

### Isiklikud kogemused seoses korrarikumistega

Suurimad korrarikumised, mida intervjueeritud eakad näitena välja toovad on seotud avaliku korra rikkumise, lõhkumise, lärmamise ja muu sellisega. Korrarikumiste osas oskavad intervjueeritavad tuua suhteliselt värskeid näiteid, mis ennekõike seonduvad lõhkumistega avalikus ruumis – näiteks spaa inventari lõhkumine, puude ja põõsaste hävitamine pargis. Samuti on respondentidel olnud kogemusi poes lärmavate noorukitega ning bussis ebatsensuurselt väljenduvate tütarlastega. Lisaks värskele kogemustele tuuakse mitmeid näiteid ka kuni 15. aasta tagustest juhtumitest.

**V4:** „Istutasime kunagi parki puud, et puud oleks, ilus allee kasvaks üles. Kõik on ära murtud, ära lõhutud, no kas, kuhu see kõlbab?“

Põhiliste probleemidena oma kodukohas töid intervjueeritud eakad välja lõhkumised avalikus ruumis (pargipingid, sillad, haljastus), majade seinade lõhkumise ja sodimise. Samuti leiti, et täiskasvanute puhul on põhiliseks probleemiks alkoholism ja sellega kaasnevad korrarikumised. Üldiselt arvasid intervjueeritud, et Mäetagusel probleeme esineb, kuid olukord pole kõige hullem.

**V4:** „...jah, kes lõhuvad pargis võibolla puid ja pinke ja samuti neid majaümbruseid ja omavahel kaklevad. Põhiline on see, muud häda ei ole mitte midagi.“

Mõnevõrra üllatuslikult pidasid arutelus osalejad põhilisemateks korrarikujateks 10-12. aastaseid koolilapsi. Selle vanusevahemikuni jõudsid nad ühise arutelu tulemusel. Samas oldi kriitiline selles suhtes, et tihtipeale pole nad vahetult korrarikumisi pealt näinud ning seega on põhiliste korrarikujate vanus intervjuus osalejate subjektiivne hinnang.

**V4:** „Aga ega vist need viie-kuueteist aastased noored nii ei ole, aga just need sääl 9, 10 ja niisugused väiksemad, võibolla üksteist-kaksteist.“

**V1:** „No meie neid ju ei näe. Vot mis on. Lõhutud ära, no kussa, no keda sa süüdistad?“

### Politsei roll ennetustöös

Mäetagusel ei ole konstaablijaoskonda ja seetõttu ei ole politsei kohalolek selline, nagu intervjueeritud eakad vajalikuks peaksid. Politsei puudumises nähakse süüd riiklikus poliitikas – politseiametnike koondamine, piiratud kütuse-eelarve jms. Politseist eraldiseisvalt tuntakse muret päästekomandode sulgemise pärast. Samas ei näha politsei kohalolul ka väga suurt rolli korrarikumiste vähenemises kasvatustöö mõttes. Pigem tuuakse alternatiivse variandina välja, et kohalikud elanikud peaksid ise korra hoida ja kohalike õigusrikkujate kasvatamisega tegelema – politseil ju kasvatustööks energiat ei jagu.

**V1:** „Me rääkisime, et käiks politsei auto, sõidaks mööda, alevist läbi kohe iga issandama päev. Kogu aeg on, et bensiini ei ole...“

**V3:** „Aga ma arvan, et ega see politsei ka, kui ta siin autoga sõidab siis ei aita see mitte midagi. Siin tuleks omad mehed panna korda looma, siis ei lõhuta pargis pinke ega sildasid, ega mitte midagi.“

Samas leiti, et kui varasematel aastatel oli rohkem probleeme ning koha peal tegutses ka politseiametnik oli temast suur abi. Intervjuus osalejad leiavad, et politsei kohalolek küll distsiplineerib kohalikke elanikke seaduskuulekamalt käituma, kuid kasvatustööga peaksid tegelema oma kogukonna liikmed ühiselt.

### Probleemset käitumist vähendavad muud tegevused ja meetmed

Arutelus osalejaid arvasid, et Mäetagusel ja selle lähiümbruses on piisavalt vaba-aja tegevusi nii peredele kui ka noortele – spaa ja ujula, tantsuringid, spordivõistlused ja perepäevad jms. Samuti rõhutati, et vald toetab ringidest ja trennidest osavõtmist rahaliselt. Noortele huvitegevuste võimaldamist peetakse üksmeelselt ennetavaks meetmeks alaealiste probleemse käitumise vältimisel. Hoolimata kõikide võimaluste loomisest on ka neid, kes neid ei kasuta.

**V4:** „Kõik võimalused on olemas, ainuke asi, et need üksikud rikuvad ära selle elu. Et üksikud need marakratid, kes siin seda pahandust teevad...“

### Probleemse käitumise seletamine

Arutelus osalejad leidsid, et olulisimaks faktoriks, mis põhjustab probleemset käitumist on halb kasvatus ning töökasvatuse kui harimismeetodi puudumine. Siinkohal tehakse etteheiteid pigem vanematele, kel puudub kontroll oma laste üle, kes ei pööra oma lastele piisavalt tähelepanu ning annavad neile halba eeskujut. Samuti arvavad intervjuueeritud, et piiride puudumine ning füüsilise karistamise keelamine ergutavad noorte probleemset käitumist. Leitakse, et laste kasvatamisel tuleb hoida kindlat joont ning igasugused järeleandmised kasvatuses ja noortele seatud reeglites soodustavad probleemse käitumise esinemist ning ka süvenemist.

**V4:** „Aga ikkagi töökasvatus, see ikka annab lastele seda ka, et tal ei tule neid lolle mõtteid nii pähe, mis neid... Ja nad on sõnakuulelikumad ja neid on võibolla kergem koolis ka kasvatada, kui nendel ikkagi on midagi kodunt seda õpetust antud.“

Probleemse käitumise seletamisel meenutavad intervjuus osalejad teistest teemadest mõnevõrra enam oma lapsepõlve ning kasvatus- ja karistusmeetodeid, mis siis veel lubatud olid. Leitakse, et vanasti tagas turvalisuse töökus ning töökasvatus, laste varajane iseseisvus läbi töökohustuste kandmise. Praegusel ajal on lastel vabadusi kohustustest rohkem ja see ajendab neid probleemset käituma. Rõhutada tuleb, et intervjuueeritute lapsepõlv jääb aastakümnete taha ning seetõttu võib tunduda, et vanasti oli kõik paremini. Kindlasti olid siis kasvatus- ning karistusmeetmed rangemad, kuid probleemset käitumist esines sellest hoolimata.

**V1:** „Aga kust mina sõjaaja laps kasvasin viisakaks ja kultuurseks? Ma isegi ei tea. Minu ema töötas hommikust õhtuni.“

### Hinnang kodukoha turvalisusele

Võrdluses näiteks 15. aasta taguse ajaga leiavad intervjuueeritud, et üldine kord ja turvatunne on Mäetagusel paranenud. Eriliselt rõhutatakse valla pingutusi füüsilise elukeskkonna parandamisel ja erinevate turvameetmete kasutuselevõtul – tänavavalgustused ja kaamerad. Hoolimata elukeskkonna paranemisest leiavad vastajad, et inimsuhted ei ole sellele arengule järgi jõudnud. Leitakse, et kogukonnatunde tõstmises ning kohaliku tasandi sidususe arendamises on olulis

arenguperspektiive, mida pelk infrastruktuuri arendamine ei taga. Seetõttu nähakse võimaliku tulevikuperspektiivina just kogukondliku koostevuse arendamist.

**V1:** „Siis oli meil palju pahandusi, rohkem veel kui praegust on. Praegu on ikka kord parem minu arvates, üldse üleüldine nii.“

Võrreldes oma maakonna teiste asulatega leiavad vastajad, et Mäetaguse turvalisusel ei ole häda midagi, kuid samas võiks alati parem olla. Kõik näited tõsisemast kuritegevusest puudutavad suuremaid linnu ja asulaid nagu Jõhvi ja Sompaga. Nendes kohtades liiguvad intervjuueeritavad ka ise ning seega on neil olemas reaalne võrdlusmoment. Samas leitakse, et võrreldes lisakuga on Mäetaguse vähem turvaline, sest seal on näiteks konstaablajaoskond ning vähem venekeelset elanikkonda.

**V3:** „Kui meie näiteks siinsamas Ida-Virumaal, kui meie võrdleme Mäetagust Sompaga, siis me elame nagu kuninga kassid jah. Aga kui võtame noh näiteks lisakuga, siis kindlasti mitte nii hästi. Jah, see on suhteline asi...“

### Kokkuvõte

Mäetaguse valla eakatega läbiviidud fookusgrupiintervjuu keskendus kodukoha turvalisuse välja selgitamisele. Mõnevõrra enam soovisid intervjuus osalejad arutleda just turvalisuse ning probleemset käituvate laste korralekutsumise teemadel. Seetõttu on käesolevas analüüsis neile teemadele mahuliselt enam tähelepanu pööratud.

Intervjuust selgus, et väga tõsiseid probleeme ja turvalisuse ohustajaid intervjuueeritavate arvates Mäetagusel ei eksisteeri. Näited ebaturvalisuse ilmingutest ning probleemset käitumisest puudutasid pigem pisemaid rikkumisi. Põhiliste probleemidena oma kodukohas töid intervjuueeritud eakad välja lõhkumised avalikus ruumis (pargipingid, sillad, haljastus), majade seinade lõhkumise ja sodimise. Asjaolu, et respondendid just selliste probleemidega enim kokku puutuvad, mõjutab ka nende kuvandit oma kodukoha turvalisusest. Arutluses selgus, et põhilisteks probleemide põhjustajateks peetakse 10-12. aastasi koolilapsi ning alkoholiprobleemidega täiskasvanuid. Turvalisuse kuvandit mõjutab ka võrdlus teiste suuremate lähiümbruse asulatega, kus vastajate hinnangul esineb rohkem nii kuritegevust kui ka noorte probleemset käitumist. Üldiselt leiavad intervjuus osalejad, et Mäetaguse on turvaline elukoht, turvaliseks peetakse nii oma kodu kui avalikke kohti päevasel ajal.

Laste kasvatases näevad intervjuueeritud vajadust ühtsena, eri tasandeid kaasava tegutsemise järele. Eakad leiavad, et kuigi neil on üksjagu kogemusi probleemset käituvate laste korralekutsumisega, ei oma nad piisavat autoriteeti nende üle. Siinkohal näevad nad probleeme nii lapsevanemate kasvatusemeetodites, kui ka kooli väheses sekkumises probleemsete laste korralekutsumisel. Lisaks asjaolule, et korralekutsumist peetakse tihtipeale kasutuks, leidsid intervjuueeritud, et neil on kohati hirm nii laste kui täiskasvanute korralekutsumise ees.

Politsei kohalolul ei nähta üheltpoolt väga suurt rolli ennetustöös. Politsei kohalolu distsiplineerib intervjuueeritute arvates küll seaduskuulekamalt käituma, kuid alaealiste õigusrikkujate kasvatamise rolli ei kiputa institutsioonile omistama. Leitakse, et kohalikud elanikud peaksid ise rohkem korra tagamise ja kohalike õigusrikkujate kasvatamisega tegelema. Arutlus osalejaid leidsid, et Mäetagusel ja selle lähiümbruses on piisavalt vaba-aja tegevusi nii peredele kui ka noortele. Samuti rõhutatakse, et vald toetab ringidest ja trennidest osavõtmist rahaliselt. Leiti, et probleemsete käitumisele alternatiivide loomine on üks olulisimaid viise kuidas õigusrikkumisi vähendada.

Intervjuueeritute arvates on halb kasvatus ning töökasvatuse kui harimismeetodi puudumine olulisimateks faktoriteks, mis põhjustavad probleemset käitumist. Etteheiteid tehakse pigem vanematele, kel puudub kontroll oma laste üle, kes ei pööra oma lastele piisavalt tähelepanu

ning annavad neile halba eeskuju. Samuti arvavad intervjueeritud, et piiride puudumine ning füüsilise karistamise keelamine ergutavad noorte probleemset käitumist.

## Turvatus kodukohas Sillamäe omavalitsuse näitel

### Jevgeni Bugakin

#### Sissejuhatus

Sillamäe linnas läbiviidud eakate fookusgrupi intervjuu toimus 23.11.2011.a. Eakatega kokkusaamiseks võeti ühendust noorsoo- ja spordispetsialistiga, kes aitas leida kohta ja inimesi intervjuu läbiviimiseks.

Intervjuu toimus Justiitsministeeriumi poolt tellitud projekti "Kogukonnapõhine ennetustöö-ühistegevus varasel märkamisel ja sekkumisel" raames. Vestluse teemaks oli kodukoha turvalisus. Intervjueerija tutvustas enne lindistamist kokkusaamise eesmärke, küsis luba intervjuu lindistamiseks. Intervjuu viidi läbi vene keeles. Lindistuse pikkuseks sai 43 minutit. Digitaallindistuse viis läbi Tartu Ülikooli magistrant Jevgeni Bugakin.

Fookusgrupi intervjuus osalesid viis pensioniealist naisterahvast ja üks meesterahvas. Kõik osalejad kuuluvad pensionäride keskus "Merelaine" ja elavad Sillamäe linnas erakorterites. Osalejatega oli eelnevalt kokku lepitud intervjuu aeg ja tutvustatud teemat, millest hakatakse rääkima.

#### Turvalisuse määratlemine ja turvatunnet ohustavad tegurid

Iga inimene tajub turvalisust erinevalt. Intervjuu käigus selgus, et paljudele see tähendab eelkõige rahulikku keskkonda ja hirmu puudumist. See peegeldub väga hästi intervjueeritava sõnades: *"Для меня лично безопасность - чтобы я спокойно шла вечером по улице и не боялась, даже днем. Это в первую очередь."* Hirmu tekitavate asjaolude hulgas nimetati vargused, rünnakud avalikes kohtades, lärmi jne. Hirmu tekitamist soodustab valgutuse puudumine tänavatel ja suured noorte grupid, mis liiguvad õues õhtusel ajal. Nimetatud asjaolud viivad selleni, et mõned eakad ei julge liikuda avalikes kohtades peale 18.00-19.00.

Intervjueeritavatest ainult üks inimene puutus otseselt kokku hälbiva käitumisega, kuid kõik teised on kuulnud tuttavate käest linnas toimuvatest kuritegudest. Vaatamata sellele, et isiklikud negatiivsed kogemused on vähesed või puuduvad, üldine arvamus on selline, et avalikud kohad Sillamäe linnas on ohtlikud. Tänaval liikuvate noorte gruppide puhul tekib pigem alateadlik hirm, millest rääkisid intervjueeritavad: *"Идешь с оглядкой, идет тебе на встречу ватага подрастающих молодых людей, и не знаешь, чем это может кончиться"*. Intervjueeritavate sõnul, selline suhtumine võib olla põhjustatud meedia poolt tekitatud paanikast ja eelarvamusest, ning reaalseid juhtumeid ei ole nii palju, kui arvatakse: *"Средства массовой информации раздумают опасность, и это... (ebaselge kõne) люди это впитывают"*.

#### Turvalised ja ebaturvalised kohad

Kõige turvalisemalt tuntakse ennast kodus ja just kodu turvalisust peetakse kõige olulisemaks. Turvatunne tekib ka kohtades, kus kogunevad tuttavad inimesed, näit., intervjueeritavate puhul see on pensionäride keskus "Merelaine". Seega turvaliselt tuntakse ennast sellistes kohtades, mis on isikliku kontrolli all ja kus ei ole võõraid inimesi, mis saavad teha midagi ootamatut. Kodu turvalisuse puhul nimetati oluliseks häid suhteid naabritega: *"Хотелось бы, конечно, чтобы"*

*отношения соседей были подобнее. Могли бы известить тебя чтобы... (ebaselge kõne)предупредить."*

Kohtade hulka, mida peetakse eaturvalisteks, kuuluvad eelkõige need, kus kogunevad suured rahvamassid (näit., kauplused, linnapark). Eraldi räägiti sularahaautomaatidest, kuna nende juures olevad turvameetmed ei ole inimeste arvamusel piisavad. Samas suhtutakse pelglikult linnas toimuvatesse avalikke üritustesse, näit., peod. Intervjueeritavad põhjendavad oma arvamust enamasti tuttavate kogemustega, kes sattus varguse, röövimise või rünnaku ohvriks. Kõige ohtlikumaks kohaks nimetati kesklinnas asuva parki, mida üritatakse vältida: *"Я парком стараюсь одна не ходить. Если парком идем, то вдвоем-втроем."* Intervjueeritavate sõnul, park on ohtlik erinevatel põhjustel, näit., see on koht, kus liikuvad kahtlased kambad (enamasti noored), tarbitakse alkoholi, toimuvad röövimised. Tekkinud olukorra lahendamiseks intervjueeritav pakkus välja politsei patrullide arvu suurendamist, kuna just selle vähendamine võib olla eaturvalisuse põhjuseks: *"Конечно пожелание вот, чтобы все-таки полицию не сокращать, ни в коем случае. Нужно обязательно увеличивать. Все знают, что полиции мало, от этого все и исходит. Если бы знали, что полиции много, патруль ходит... это было бы гораздо лучше"*.

### **Noorte hälbiv käitumine, selle põhjused ja ennetamise võimalused**

Noorte puhul toodi välja erinevaid probleeme, mis intervjueeritavate arvamusel on kõige levinumad. Need on ebaviisakas ja lärmakas käitumine avalikes kohtades, lugupeetava suhtumise puudumine eakatesse, ettearvamatu käitumine, suitsetamine: *"Культура поведения отсутствует напрочь у молодежи."* Intervjueeritavate sõnul, sellist käitumist on väga tihti näha avalikes kohtades. Samas intervjueeritavad rõhutasid, et nad ei julge teha kriitilisi märkusi noortele, kuna vastus võib olla tehtud väga ebaviisakas vormis ja teatud juhtumitel sellega võib kaasneda füüsiline vägivald: *"Очень много агрессии на улице со стороны молодежи. Мат постоянный. Не знаешь, чем они дышат, как они, когда ты проходишь мимо, отнесутся."* Intervjueeritavatele tekitab kõige rohkem muret see, et hetkel ei ole toimivaid mõjuvahendeid, mis aitaksid olukorda lahendada.

Rääkides noorte hälbiva käitumise põhjustest, toodi välja eelkõige pere- ja koolikasvatuse puudulikkust. Täiendavateks asjaoludeks on Interneti ja televisiooni negatiivne mõju noorte mõtlemisele, vaesus, sotsiaalne ebavõrdsus ning ideaalide puudumine. Koolikasvatuse puhul rõhutati, et õpetajate õigused õpilaste korrale kutsumise osas on väga piiratud või õpetajad ei julge neid kasutada kartes laste vanemate reaktsiooni: *"Учителя стали уже запуганы, что ребенку нельзя сделать замечание"*.

Ennetamise võimalusteks toodi välja noorte vaba aja sisustamise organiseerimist, näit., tasuta huvialaringid. Intervjueeritavate arvamusel on väga oluline, et vaba aja sisustamiseks mõeldud tegevused oleksid tasuta, kuna praeguses majanduslikus olukorras paljud vanemad ei saa võimaldada lastele tasulisi huvialaringe vms.: *"Молодежи, знаете, надо чтобы кружки были бесплатными. А то безработица такая страшная в нашем городе, еще и кружки платные. Куда ребенка вести?"* Täiendavaks tegevuseks võiksid olla noorte kasvatamise koolitused vanematele. Vastajate sõnul, selliste võimaluste pakkumine on eelkõige linna ja riigi kohustus.

## LISA 1 Vastuste jaotus omavalitsuste lõikes

### Koolikeskond

	Kas sulle meeldib kool, kus sa õpid?					Kas sinu klassi aitavad õpilased üksteist, kui kellelgi tekib õppimisega raskusi?			
	Väga meeldib	Pigem meeldib	Pigem ei meeldi	Ei meeldi üldse	Kokku	jah, alati aitavad	vahel aitavad	ei aita	Kokku
Tootsi	1	6	2	0	9	4	5	0	9
Lihula	4	14	4	1	23	9	13	1	23
Sillamäe	15	5	1	0	21	10	11	0	21
Tapa	8	9	0	0	17	6	10	1	17
Rapla	4	9	4	0	17	6	10	1	17
Viljandi	7	18	0	0	25	13	12	0	25
Kose	0	17	5	0	22	5	17	0	22
Jõhvi	12	6	2	0	20	7	12	1	20
Harku	3	15	6	0	24	11	12	1	24
Rakvere	4	13	2	0	19	10	9	0	19
Mäetaguse	4	9	1	0	14	1	13	0	14
Toila	12	17	2	0	31	13	18	0	31
Nissi	5	15	10	2	32	16	13	3	32
KOKKU	79	153	39	3	274	111	155	8	274

	Kas sinu klassis aitavad õpilased üksteist, kui kellelgi kaasõpilastest tekib koolis suhtlusprobleeme?			
	jah, aitavad	vahel aitavad	ei aita	Kokku
Tootsi	2	7	0	9
Lihula	5	17	1	23
Sillamäe	6	13	2	21
Tapa	3	12	2	17
Rapla	2	12	3	17
Viljandi	4	18	3	25
Kose	3	19	0	22
Jõhvi	4	12	4	20
Harku	3	19	2	24
Rakvere	5	13	1	19
Mäetaguse	1	12	1	14
Toila	6	23	3	32
Nissi	7	21	4	32
KOKKU	51	198	26	275

	Kas sa eelmisel veerandil puudusid põhjusega tunnist või tundidest?				
	jah, 15 või enam tundi	jah, 6 kuni 14 tundi	jah, 1 kuni 5 tundi	ei	Kokku
Tootsi	0	1	3	5	9
Lihula	2	2	4	15	23
Sillamäe	0	3	2	16	21
Tapa	0	2	8	7	17
Rapla	1	1	3	12	17
Viljandi	0	0	2	23	25
Kose	1	2	5	14	22
Jõhvi	0	2	2	16	20
Harku	0	0	5	19	24
Rakvere	0	0	4	15	19
Mäetaguse	0	1	4	9	14
Toila	1	3	6	22	32
Nissi	4	2	7	18	31
KOKKU	9	19	55	191	274

	Kas sinu klassis juhtub tihti, et õpetaja peab kellegi tunnist välja saatma?				
	jah, mõnikord nädalas	jah, mõni kord kuus	jah, mõni kord õppeaastas	ei, mitte kunagi	Kokku
Tootsi	2	2	2	3	9
Lihula	9	10	4	0	23
Sillamäe	0	5	14	2	21
Tapa	2	6	6	3	17
Rapla	3	3	11	0	17
Viljandi	4	4	15	2	25
Kose	5	11	5	1	22
Jõhvi	3	9	8	0	20
Harku	1	12	10	1	24
Rakvere	0	4	13	2	19
Mäetaguse	0	0	12	2	14
Toila	8	9	8	6	31
Nissi	23	7	2	0	32
KOKKU	60	82	110	22	274

	Kas sa oled sel õppeaastal sattunud koolis või mujal narrimise või kiusamise ohvriks?				Kas sa oled sellel õppeaastal sattunud vägivalda ohvriks, millega kaasnesid kehavigastused?		
	Ei	Jah, koolis	Jah, mujal	Kokku	Jah	Ei	Kokku
Tootsi	9	0	0	9	0	9	9
Lihula	19	4	0	23	3	19	22
Sillamäe	19	1	1	21	1	20	21
Tapa	11	5	0	16	2	14	16
Rapla	15	2	0	17	0	17	17
Viljandi	23	2	0	25	0	25	25
Kose	17	5	0	22	1	21	22
Jõhvi	17	3	0	20	0	19	19
Harku	20	3	0	23	0	23	23
Rakvere	17	2	0	19	1	18	19
Mäetaguse	13	1	0	14	1	13	14
Toila	25	5	2	32	5	27	32
Nissi	26	6	0	32	0	32	32
KOKKU	231	39	3	273	14	257	271

	Narrimise ja kiusamise koht (üks vastaja võib olla valinud mitu varianti)								
	Klassiruum	Koridor	Fujae	WC	Kooliõu	Võimla	Duši-, riietusruum	Teel koolist koju	Mujal
Tootsi	0	0	0	0	1	0	0	0	0
Lihula	2	4	0	0	3	2	1	1	0
Sillamäe	0	1	0	0	1	0	0	0	0
Tapa	3	0	1	0	1	0	2	0	1
Rapla	2	2	1	1	2	1	1	1	0
Viljandi	3	1	0	0	1	1	0	0	0
Kose	1	5	1	0	0	0	0	0	0
Jõhvi	1	2	0	0	0	0	2	1	0
Harku	2	3	1	0	1	1	0	0	0
Rakvere	0	2	0	0	2	0	0	0	0
Mäetaguse	0	0	0	0	0	0	0	1	0
Toila	3	5	0	1	3	0	4	2	0
Nissi	5	5	2	1	1	2	2	0	0
KOKKU	22	30	6	3	16	7	12	6	1

	Kui sind on narritud või kiusatud, kas sa rääkisid sellest kellelegi?			Kellele sa rääkisid?						
	Jah	Ei	Kokku	Vane- male	Sõbral e	Klassi- juha- tajale	Aine- õpetaj ale	Sotsiaa- l-peda- googile	Kooli- psühho- loogile	Polit- seile
Tootsi	1	0	1	1	1	0	0	0	0	0
Lihula	4	2	6	4	3	2	0	1	2	1
Sillamäe	1	1	2	0	1	0	0	0	0	0
Tapa	3	1	4	0	4	1	1	0	0	0
Rapla	1	1	2	1	1	1	0	0	0	0
Viljandi	2	2	4	1	2	0	0	0	0	0
Kose	4	1	5	3	2	0	0	0	0	0
Jõhvi	3	0	3	2	2	0	0	0	0	0
Harku	2	2	4	1	2	1	0	1	0	0
Rakvere	2	1	3	1	1	0	0	0	0	0
Mäetaguse	1	0	1	1	0	0	0	0	0	0
Toila	4	1	5	3	3	1	0	0	0	0
Nissi	6	0	6	5	3	2	1	0	0	0
KOKKU	34	12	46	23	25	8	2	2	2	1

	Kas sa oled ise kedagi sellel õppeaastal kiusanud?				Kui sa oled kedagi kiusanud, siis kas sa tegid seda üksi või teistega koos?				
	Tõukas in	Lõin	Peksin	Narrisi n	üksi	koos 1 sõbraga	koos mitme sõbraga	ei ole kedagi kiusanud	Kokku
Tootsi	0	1	0	3	0	1	2	6	9
Lihula	3	2	0	2	4	0	2	17	23
Sillamäe	3	3	0	4	2	4	2	13	21
Tapa	1	1	0	5	4	0	4	9	17
Rapla	0	0	0	1	0	1	0	16	17
Viljandi	0	1	0	3	2	0	0	23	25
Kose	3	3	1	5	5	0	1	16	22
Jõhvi	1	2	2	2	5	1	0	14	20
Harku	4	0	0	5	5	0	3	16	24
Rakvere	0	0	0	6	1	2	3	13	19
Mäetaguse	4	2	0	4	4	1	2	7	14
Toila	7	0	2	8	7	4	5	16	32
Nissi	3	0	0	6	5	1	1	26	33
KOKKU	29	15	5	54	44	15	25	192	276

	Kui sa oled kedagi kiusanud, kas keegi võttis selle teo pärast ka sinuga ühendust?			Kui sa vastasid jah, siis kes sinuga ühendust võttis?				
	jah	ei	Kokku	Kooli- psühho- loogi	Laste- kaitse- töötaja	Sotsiaal- töötaja	Politsei	Alaealist e komisjon
Tootsi	3	0	3	0	1	1	2	1
Lihula	5	3	8	0	0	1	1	0
Sillamäe	2	7	9	2	0	0	0	0
Tapa	3	8	11	1	0	1	1	0
Rapla	0	1	1	0	0	0	0	0
Viljandi	0	4	4	0	0	0	0	0
Kose	2	5	7	0	0	0	1	0
Jõhvi	1	5	6	0	0	0	0	0
Harku	1	8	9	0	0	0	0	0
Rakvere	1	6	7	0	0	0	0	0
Mäetaguse	0	7	7	0	0	0	0	0
Toila	3	14	17	0	0	0	0	0
Nissi	3	9	12	0	0	0	0	0
KOKKU	24	77	101	3	1	3	5	1

	Kas sinu kodukohas on mõni täiskasvanu sind või sinu sõpru korrale kutsunud?		
	jah	ei	Kokku
Tootsi	3	0	3
Lihula	5	3	8
Sillamäe	2	7	9
Tapa	3	8	11
Rapla	0	1	1
Viljandi	0	4	4
Kose	2	5	7
Jõhvi	1	5	6
Harku	1	8	9
Rakvere	1	6	7
Mäetaguse	0	7	7
Toila	3	14	17
Nissi	3	9	12
KOKKU	24	77	101

Pärast koolipäeva, kui palju aega kulutad sa päevas keskmiselt koolitööde tegemiseks?							
	4 h või enam	3 h	2 h	1 h	30 min või vähem	ei tegele sellega	Kokku
Tootsi	0	1	2	4	1	1	9
Lihula	0	0	5	9	9	0	23
Sillamäe	1	3	7	7	2	1	21
Tapa	1	0	1	7	7	1	17
Rapla	0	1	3	7	4	2	17
Viljandi	0	0	5	10	9	1	25
Kose	1	0	1	7	11	2	22
Jõhvi	0	3	7	5	4	1	20
Harku	0	2	6	6	9	1	24
Rakvere	0	1	6	8	4	0	19
Mäetaguse	0	1	5	5	3	0	14
Toila	0	2	6	13	10	1	32
Nissi	0	1	6	15	10	1	33
KOKKU	3	15	60	103	83	12	276

Pärast koolipäeva, kui palju aega kulutad sa päevas keskmiselt raamatute lugemiseks?							
	4 h või enam	3 h	2 h	1 h	30 min või vähem	ei tegele sellega	Kokku
Tootsi	2	0	1	0	3	3	9
Lihula	1	0	4	3	8	7	23
Sillamäe	0	1	1	4	12	3	21
Tapa	0	2	1	6	3	5	17
Rapla	0	0	0	1	5	11	17
Viljandi	0	1	1	7	14	2	25
Kose	1	0	1	6	6	8	22
Jõhvi	0	1	2	4	8	5	20
Harku	0	1	2	1	9	11	24
Rakvere	0	1	1	6	5	6	19
Mäetaguse	0	1	4	3	5	1	14
Toila	2	1	2	6	8	13	32
Nissi	0	0	4	3	14	10	31
KOKKU	6	9	24	50	100	85	274

Pärast koolipäeva, kui palju aega kulutad sa päevas keskmiselt televiisori vaatamiseks?							
	4 h või enam	3 h	2 h	1 h	30 min või vähem	ei tegele sellega	Kokku
Tootsi	5	2	0	1	0	1	9
Lihula	6	7	8	0	0	2	23
Sillamäe	1	4	2	9	2	3	21
Tapa	2	3	7	3	1	1	17
Rapla	0	5	6	4	1	1	17
Viljandi	1	7	5	6	5	1	25
Kose	1	1	5	11	4	0	22
Jõhvi	1	3	6	6	3	1	20
Harku	3	4	9	5	2	1	24
Rakvere	0	3	6	7	3	0	19
Mäetaguse	2	7	4	0	0	1	14
Toila	6	5	9	6	5	0	31
Nissi	1	7	9	12	2	2	33
KOKKU	29	58	76	70	28	14	275

Pärast koolipäeva, kui palju aega kulutad sa päevas interneti teel suhtlemiseks?							
	4 h või enam	3 h	2 h	1 h	30 min või vähem	ei tegele sellega	Kokku
Tootsi	2	2	2	0	2	1	9
Lihula	9	7	6	0	0	1	23
Sillamäe	7	6	3	4	0	1	21
Tapa	5	2	5	4	1	0	17
Rapla	2	5	3	6	1	0	17
Viljandi	2	9	6	2	5	1	25
Kose	6	6	3	3	2	2	22
Jõhvi	3	4	9	3	1	0	20
Harku	7	3	6	5	2	1	24
Rakvere	2	6	6	0	5	0	19
Mäetaguse	5	2	3	1	3	0	14
Toila	6	2	10	6	6	2	32
Nissi	8	8	9	6	2	0	33
KOKKU	64	62	71	40	30	9	276

Pärast koolipäeva, kui palju aega kulutad sa päevas keskmiselt arvutimängudeks?							
	4 h või enam	3 h	2 h	1 h	30 min või vähem	ei tegele sellega	Kokku
Tootsi	1	0	0	3	0	4	8
Lihula	4	2	3	1	4	9	23
Sillamäe	0	3	4	0	6	8	21
Tapa	0	2	5	2	5	3	17
Rapla	0	2	4	2	2	7	17
Viljandi	2	0	2	6	6	9	25
Kose	1	5	3	1	3	9	22
Jõhvi	0	0	4	1	8	7	20
Harku	4	1	4	1	3	11	24
Rakvere	0	1	2	4	7	4	18
Mäetaguse	0	1	2	1	4	6	14
Toila	1	1	1	3	8	18	32
Nissi	0	0	1	6	2	24	33
KOKKU	13	18	35	31	58	119	274

Pärast koolipäeva, kui palju aega kulutad sa päevas keskmiselt ajakirjade, koomiksite lugemiseks?							
	4 h või enam	3 h	2 h	1 h	30 min või vähem	ei tegele sellega	Kokku
Tootsi	0	0	0	1	2	6	9
Lihula	0	0	1	1	9	11	22
Sillamäe	0	1	1	4	6	9	21
Tapa	0	0	0	2	9	6	17
Rapla	0	0	0	0	12	5	17
Viljandi	0	0	1	0	13	11	25
Kose	0	0	0	0	7	15	22
Jõhvi	0	0	0	1	9	9	19
Harku	0	0	0	3	12	9	24
Rakvere	0	0	1	2	9	7	19
Mäetaguse	0	0	0	2	8	4	14
Toila	0	0	0	3	14	15	32
Nissi	0	0	0	1	12	18	31
KOKKU	0	1	4	20	122	125	272

Pärast koolipäeva, kui palju aega kulutad sa päevas keskmiselt sõpradega väljas käimiseks?							
	4 h või enam	3 h	2 h	1 h	30 min või vähem	ei tegele sellega	Kokku
Tootsi	6	0	2	0	0	1	9
Lihula	9	5	3	1	1	4	23
Sillamäe	8	4	4	2	2	1	21
Tapa	3	7	5	2	0	0	17
Rapla	6	0	3	5	2	1	17
Viljandi	3	4	5	4	3	6	25
Kose	6	2	6	4	2	2	22
Jõhvi	4	2	4	6	2	2	20
Harku	3	5	5	6	1	3	23
Rakvere	3	3	6	4	1	2	19
Mäetaguse	1	3	3	4	1	2	14
Toila	9	8	6	4	3	1	31
Nissi	6	10	5	6	0	6	33
KOKKU	67	53	57	48	18	31	274

Pärast koolipäeva, kui palju aega kulutad sa päevas keskmiselt sportimiseks?							
	4 h või enam	3 h	2 h	1 h	30 min või vähem	ei tegele sellega	Kokku
Tootsi	0	0	0	6	0	3	9
Lihula	4	0	6	3	6	4	23
Sillamäe	2	2	10	2	1	4	21
Tapa	3	1	7	2	2	1	16
Rapla	1	1	9	2	2	2	17
Viljandi	0	3	8	6	5	3	25
Kose	1	0	7	8	3	3	22
Jõhvi	0	5	5	8	1	1	20
Harku	0	6	10	3	2	3	24
Rakvere	2	2	7	4	1	3	19
Mäetaguse	3	3	3	4	1	0	14
Toila	2	2	9	12	4	3	32
Nissi	1	4	5	13	4	6	33
KOKKU	19	29	86	73	32	36	275

	Pärast koolipäeva, kui palju aega kulutad sa päevas keskmiselt muusikainstrumentidil mängimiseks?						
	4 h või enam	3 h	2 h	1 h	30 min või vähem	ei tegele sellega	Kokku
Tootsi	0	0	0	2	0	7	9
Lihula	1	1	2	1	0	18	23
Sillamäe	0	1	4	2	2	12	21
Tapa	0	0	0	2	2	13	17
Rapla	0	0	0	0	2	15	17
Viljandi	0	1	0	5	1	18	25
Kose	0	0	2	3	4	13	22
Jõhvi	1	0	2	1	0	16	20
Harku	0	1	0	2	2	19	24
Rakvere	0	0	0	0	1	18	19
Mäetaguse	0	0	0	1	4	9	14
Toila	0	0	1	9	3	19	32
Nissi	2	1	1	3	2	24	33
KOKKU	4	5	12	31	23	201	276

	Kellega Sa veedad suurema osa oma vabast ajast?				
	Üksi	Perega	Ühe kuni kolme sõbraga	Suuremas sõprade seltskonnas	Mu lei olegi vaba aega
Tootsi	1	0	4	4	0
Lihula	2	6	9	6	0
Sillamäe	3	8	10	3	1
Tapa	1	0	9	5	1
Rapla	2	5	8	5	0
Viljandi	5	10	7	6	1
Kose	4	6	8	7	1
Jõhvi	1	9	9	5	0
Harku	2	3	9	9	1
Rakvere	1	3	6	7	2
Mäetaguse	2	6	5	4	0
Toila	4	4	11	10	1
Nissi	4	6	16	10	0
KOKKU	32	66	111	81	8

Kas veedad oma sõpradega aega avalikes kohtades?					
	jah, iga päev	jah, mõned korrad nädalas	mitte eriti tihti	ei, mitte kunagi	Kokku
Tootsi	7	0	2	0	9
Lihula	11	6	5	1	23
Sillamäe	8	7	6	0	21
Tapa	5	10	1	1	17
Rapla	4	9	4	0	17
Viljandi	2	14	8	1	25
Kose	5	8	8	0	21
Jõhvi	6	5	9	0	20
Harku	5	12	7	0	24
Rakvere	5	9	5	0	19
Mäetaguse	0	6	7	1	14
Toila	17	8	6	1	32
Nissi	14	16	2	1	33
KOKKU	89	110	70	6	275

## Uimastid

KOV		Kas sa oled kunagi proovinud uimasteid?				KOKKU
		Jah, rohkem kui 10 korda	Jah, 2-10 korda	Jah, üks kord	ei	
Tootsi	N	0	0	0	9	9
	%	0%	0%	0%	100%	100%
Lihula	N	0	1	3	19	23
	%	0%	4,3%	13%	82,6%	100%
Sillamäe	N	1	1	0	19	21
	%	4,8%	4,8%	0%	90,5%	100%
Tapa	N	0	0	1	15	16
	%	0%	0%	6,3%	93,8%	100%
Rapla	N	1	2	4	10	17
	%	5,9%	11,8%	23,5%	58,8%	100%
Viljandi	N	0	0	0	19	19
	%	0%	0%	0%	100%	100%
Kose	N	1	0	3	18	22
	%	4,5%	0%	13,6%	81,8%	100%
Jõhvi	N	1	3	1	15	20
	%	5%	15%	5%	75%	100%
Harku	N	1	0	2	21	24
	%	4,2%	0%	8,3%	87,5%	100%
Rakvere	N	0	0	1	18	19
	%	0%	0%	5,3%	94,7%	100%
Mäetaguse	N	0	0	0	14	14
	%	0%	0%	0%	100%	100%
Toila	N	0	1	1	30	32
	%	0%	3,1%	3,1%	93,8%	100%
Nissi	N	1	2	2	28	33
	%	3%	6,1%	6,1%	84,8%	100%
KOKKU	N	6	10	18	235	269
	%	2,2%	3,7%	6,7%	87,4%	100%

## LISA 2 Ankeedid

### Küsimustik noortele

Hea vastaja!

Sinu isiklikud kogemused ja arvamused on meile väga olulised! Vastates küsimustele ausalt aitab meie uuring muuta sinu kodukohta turvalisemaks kohaks, kus elada.

Küsimustikul ei ole Sinu nime, seda ei näidata Sinu vanematele, õpetajatele ega teistele küsitlusega mitteseotud inimestele. Küsimustikus olevaid vastuseid näevad vaid uuringu läbiviijad Tartu Ülikoolist.

Kui Sa ei saa küsimusest aru või tahad midagi täpsustada, siis pöördu julgelt küsitluse korraldaja poole! Vastamisel ära mõtle liiga kaua, vaid vasta nii, nagu Sulle esimesena kõige õigem tundub.

#### 1. Kas Sulle meeldib kool, kus Sa õpid?

- 1 Väga meeldib
- 2 pigem meeldib
- 3 pigem ei meeldi
- 4 ei meeldi üldse

#### 2. Kas Sinu klassis aitavad õpilased üksteist, kui kellelgi tekib õppimisega raskusi?

- 1 jah, alati aitavad
- 2 vahel aitavad
- 3 ei aita

#### 3. Kas Sinu klassi õpilased aitavad üksteist, kui kellelgi kaasõpilastest tekib koolis suhtlusprobleeme?

- 1 jah, alati aitavad
- 2 vahel aitavad
- 3 ei aita

#### 4. Kas Sa eelmisel veerandil puudusid põhjuseta tunnist või tundidest?

- 1 jah, 15 või enam tundi
- 2 jah, 6 kuni 14 tundi
- 3 jah, 1 kuni 5 tundi
- 4 ei

#### 5. Kas Sinu klassis juhtub tihti, et õpetaja peab kellegi tunnist välja saatma?

- 1 jah, mõni kord nädalas
- 2 jah, mõni kord kuus
- 3 jah, mõni kord õppeaastas
- 4 ei, mitte kunagi

#### 6. Kas Sa oled sel õppeaastal sattunud koolis või mujal narrimise või kiusamise ohvriks?

- 1 ei → jätkka küsimusega 11

- 2 jah, koolis
- 3 jah, mujal , täpsusta.....

**7. Kui Sind on narritud või kiusatud, siis kus?**

- 1 klassiruumis
- 2 koridoris
- 3 fuajees
- 4 WC-s
- 5 kooliõues
- 6 võimlas
- 7 duširuumis või riietusruumis
- 8 teel koolist koju
- 9 mujal,  
täpsusta.....

**8. Kui Sind on narritud või kiusatud, kas Sa rääkisid sellest kellelegi?**

- 1 jah
- 2 ei → jätka küsimusega 10

**9. Kui vastasid jah, siis kellele sa sellest rääkisid (valida võib mitu vastust)?**

- 1 vanemale
- 2 sõbrale
- 3 klassijuhatajale
- 4 mõnele aineõpetajale
- 5 sotsiaalpedagoogile
- 6 koolipsühholoogile
- 7 kooliõele
- 8 teatasin politseisse
- 9 kellelegi teisele ,  
täpsusta.....

**10. Kui vastasid ei, siis miks sa sellest kellelegi ei rääkinud?**

.....  
.....

**11. Kas Sa oled ise kedagi sellel õppeaastal kiusanud (valida võib mitu vastust)?**

- 1 jah, narrisin
- 2 jah, tõukasin
- 3 jah, lõin
- 4 jah, peksin
- 5 ei → jätka küsimusega 15

**12. Kui Sa oled kedagi kiusanud, siis kas Sa tegid seda üksi või teistega koos?**

- 1 üksi
- 2 koos 1 sõbraga
- 3 koos mitme sõbraga

**13. Kui Sa oled kedagi kiusanud, kas keegi võttis selle teo pärast ka sinuga ühendust?**

- 1 jah

2 ei

**14. Kui sa vastasid jah, siis kes sinuga ühendust võttis?**

- 1 koolipsühholoog
- 2 lastekaitse töötaja
- 3 sotsiaaltöötaja /sotsiaalpedagoog
- 4 politseinik
- 5 alaealiste komisjoni sekretär
- 6 keegi muu, täpsusta.....

**15. Kas Sa oled sellel õppeaastal sattunud vägivalda ohvriks, millega kaasnesid kehavigastused?**

- 1 Jah
- 2 Ei → jätkka küsimusega 17

**16. Kui Sa oled sattunud vägivalda ohvriks, siis kus see viimati juhtus?**

- 1 koolis või kooli ümbruses
- 2 koolipeol
- 3 muul peol (nt kellegi kodus)
- 4 bussis või bussipeatuses
- 5 tänaval
- 6 kaupluses
- 6 spordisaalis
- 7 kodus
- 8 kellegi teise pool kodus
- 9 mujal, täpsusta.....

**17. Pärast koolipäeva, kui palju aega kulutad Sa päevas keskmiselt ... Palun vasta kõikidele küsimustele.**

	4 h või enam	3 h	2 h	1 h	30 min või vähem	Ei tegele sellega
koolitööde tegemiseks	1	2	3	4	5	6
raamatute lugemiseks	1	2	3	4	5	6
televisori vaatamiseks	1	2	3	4	5	6
interneti teel suhtlemiseks	1	2	3	4	5	6
arvutimängudeks	1	2	3	4	5	6
ajakirjade, koomiksitate lugemiseks	1	2	3	4	5	6
sõpradega väljas käimiseks	1	2	3	4	5	6
sportimiseks	1	2	3	4	5	6
muusikainstrumentide mängimiseks	1	2	3	4	5	6

**18. Kellega Sa veedad suurema osa oma vabast ajast? (Vali üks vastus.)**

- 1 üksi
- 2 perega
- 3 ühe kuni kolme sõbraga

- 4 suuremas sõprade seltskonnas (neli või enam sõpra)
- 5 mul ei olegi vaba aega

**19. Kas veedad oma sõpradega aega avalikes kohtades?**

- 1 jah, iga päev
- 2 jah, mõned korrad nädalas
- 3 mitte eriti tihti
- 4 ei, mitte kunagi

**20. Kui Sa oled koos oma sõpradega väljas, siis ...**

	Sageli	Mõnikord	Harva	Mitte kunagi
käite pidudel või kontsertidel	1	2	3	4
mängite oma bändis	1	2	3	4
joote õlut / muud alkoholi	1	2	3	4
tarvitate narkootikume	1	2	3	4
lõhute või rikute avalikke asju (nt bussipeatus, pargipink, teadete tahvel vms)	1	2	3	4
näppate poest asju	1	2	3	4
tegelete spordiga	1	2	3	4
mängite arvutimänge	1	2	3	4
suhtlete internetis	1	2	3	4
tekitate avalikus kohas lärmi (nt poe ees, bussipeatuses, kortermajade juures vms)	1	2	3	4
teete midagi muud, kirjelda				

**21. Kas Sinu kodukohas on mõni täiskasvanu Sind või Sinu sõpru korrale kutsunud?**

- 1 Jah
- 2 Ei

**22. Kas Sa suitsetad?**

- 1 jah, iga päev
- 2 jah, aeg-ajalt (nt pidude ajal)
- 3 ei

**23. Mitu korda oled viimase kolme kuu jooksul alkoholi tarbinud?**

- 1 üle 6 korra
- 2 3-5 korda
- 3 1-2 korda
- 4 ei ole alkoholi tarbinud → jätkka küsimusega 26

**24. Kui sa oled alkoholi tarbinud, siis kust sa alkoholi tavaliselt saad?**

- 1 võõraste käest
- 2 sõprade käest
- 3 vanemate käest
- 4 lasen osta endast vanematel
- 5 ostan ise
- 6 võtan kodust vanematelt
- 7 mujalt, täpsusta:.....

**25. Kui Sa jood alkoholi, siis mida (võid märkida mitu varianti)?**

- 1 õlut
- 2 long drinki
- 3 siidrit
- 4 veini
- 5 kanget alkoholi

**26. Kas Sa oled kunagi proovinud uimasteid?**

- 1 jah, rohkem kui 10 korda
- 2 jah, 2 - 10 korda
- 3 jah, üks kord
- 4 ei → jätka küsimusega 30

**27. Kui Sa oled uimasteid proovinud, siis kas Sa oled proovinud muid uimasteid peale hašiši või kanepi?**

- 1 jah
- 2 ei

**28. Kui Sa oled uimasteid tarvitanud, siis kust Sa neid saad?**

- 1 sõbrad pakuvad
- 2 ostan sõprade käest
- 3 ostan tuttavate käest
- 4 mujalt, täpsusta .....

**29. Kui Sa oled uimasteid tarvitanud, siis kus Sa seda teinud oled?**

- 1 koolis (kooli ajal)
- 2 koolis peale kooli (nt klassiõhtul, peol)
- 3 õues (nt noorte kogunemiskohas)
- 4 sõprade pool
- 5 kodustel pidudel
- 6 mujal, täpsusta.....

**30. Kas keegi Su sõpradest on kunagi teinud järgmist (võid märkida mitu varianti):**

	Jah	Ei	Ei oska öelda
suitsetanud	1	2	3
tarvitanud mokatubakat ( <i>snus</i> )	1	2	3
tarvitanud alkoholi	1	2	3
tarvitanud uimasteid	1	2	3
sodinud maja seinu	1	2	3
varastanud midagi	1	2	3
murdnud kuhugi sisse	1	2	3
peksnud kedagi	1	2	3

**31. Kas oled kunagi sattunud varguse ohvriks?**

- 1 jah

2 ei → jätkka küsimusega 33

**32. Kui oled sattunud varguse ohvriks, siis kus see juhtus?**

- 1 koolis
- 2 trennis või huviringis
- 3 tänaval
- 4 bussis
- 5 kodus
- 6 mujal,  
täpsusta.....

**33. Kas sa oled kunagi midagi varastanud?**

- 1 jah
- 2 ei → jätkka küsimusega 35

**34. Kui Sa oled midagi varastanud, siis kas Sa tegid seda üksi või teistega koos?**

- 1 üksi
- 2 koos 1 sõbraga
- 3 koos mitme sõbraga
- 4 ei ole midagi varastanud

**35. Kas Sa oled ise või koos vanematega pöördunud oma murede lahendamiseks järgnevate inimeste poole?**

	Jah	Ei	Ei oska öelda
Sotsiaaltöötaja/sotsiaalpedagoog	1	2	3
Psühholoog	1	2	3
Nõustaja	1	2	3
Lastekaitsetöötaja	1	2	3
Noorsootöötaja	1	2	3
Politseinik	1	2	3
Kellegi teise, täpsusta .....			

**36. Kas Sa said spetsialistilt vajalikku tuge ja/või abi?**

- 1 jah
- 2 ei
- 3 ei oska öelda

**37. Milliseid kohti Sa pead oma kodukohas ohtlikuks? Miks?**

.....  
.....  
.....  
.....

**38. Mida peaks Sinu arvates tegema, et ära hoida noorte sattumist kuritegelikule teele?**

.....  
.....

.....  
.....

**Lõpetuseks mõned küsimused Sinu enda kohta**

**39. Sa oled:**

- 1 neiu
- 2 noormees

**40. Kui vana Sa oled (aastates)? .....**

**41. Mitu inimest on Sinu perekonnas koos Sinuga? .....**

**42. Mitu õde-venda Sul on (kirjuta numbriga):**

.....õde  
.....venda

**43. Kui vanad on Sinu õed-vennad?**

.....  
.....  
.....

**44. Mitu õde-venda elavad Sinuga koos (kirjuta numbriga):**

.....õde  
.....venda

**45. Kas Sinu isa elab koos sinuga?**

- 1 jah
- 2 ei → jätkka küsimusega 47

**46. Kas su isa viibib töö tõttu kodust eemal korraga kauem kui üks päev?**

- 1 jah
- 2 ei

**47. Kas Sinu ema elab koos sinuga?**

- 1 jah
- 2 ei

**48. Kas su ema viibib töö tõttu kodust eemal korraga kauem kui üks päev?**

- 1 jah
- 2 ei

Aitäh Sulle veelkord Sinu vastuste eest! Sinu arvamus on meile äärmiselt oluline!

## Turvatusne kodukohas

Hea vastaja!

Täname Teid, et olete võtnud natuke aega, et vastata meie küsimustikule. Teie isiklikud kogemused ja arvamused on meile äärmiselt olulised! Vastates järgnevatele küsimustele aitate kaasa Teie omavalitsusele kuriteoennetuslikke tegevuste planeerimisel. Uuringu on tellinud Justiitsministeerium ning seda viib läbi Tartu Ülikooli sotsioloogia ja sotsiaalpoliitika instituut. Küsimustiku täitmine võtab aega umbes 15 minutit ning küsimustik on anonüümne. Tõmmake ring ümber Teie jaoks sobiva vastusevariandi ees olevale numbrile.

Täidetud küsimustik palun pange posti kaasasolevas ümbrikus hiljemalt 28. novembril.

Küsimuste korral pöörduge Judit Strömpl ([judit.strompl@ut.ee](mailto:judit.strompl@ut.ee), tel 7375928) või Kairi Kasearu ([kairi.kasearu@ut.ee](mailto:kairi.kasearu@ut.ee), tel 7375929) poole.

1. Kas Te olete osalenud oma kodukohas tegevustes, mille eesmärgiks on suurendada piirkonna ja selle elanike heaolu (nt heakorratööd, ürituste korraldamine, naabrivalve)?

- 1 Jah
- 2 Ei

2. Kui turvaliseks peate enda kodukohta?

- 1 Turvaliseks
- 2 Pigem turvaliseks
- 3 Pigem mitteturvaliseks
- 4 Mitteturvaliseks

3. Kui ohtlikuks Te hindate oma kodukohas üksinda ringi käimist pärast pimedat saabumist?

- 1 Ohutu
- 2 Pigem ohutu
- 3 Pigem ohtlik
- 4 Ohtlik

4. Milliseid piirkondi/ avalikke kohti peate oma kodukohas ohtlikuks? Miks?

.....

.....

.....

.....

.....

5. Kui tihti Te olete viimase kolme aasta jooksul tundnud, et keegi on Teile teie kodukohas või naabruskonnas ohtlik?

- 1 Kord nädalas või sagedamini
- 2 Üks kuni kaks korda kuus
- 3 Üks kord poole aasta jooksul
- 4 Harvem
- 5 Mitte kunagi

6. Milliseid probleeme on esinenud Teie kodukohas noortega viimase aasta jooksul?

	Jah, kindlasti	Pigem jah	Pigem ei	Ei, kindlasti mitte	Ei oska öelda
Laamendamine ja lõhkumine	1	2	3	4	5
Avalikus kohas lärmamine	1	2	3	4	5
Avalikus kohas alkoholihoobes viibimine	1	2	3	4	5
Narkootikumide tarbimine	1	2	3	4	5
Varastamine ja röövimine	1	2	3	4	5

7. Missuguseid üritusi/ tegevusi peaks korraldama lastele/ noortele, et ära hoida nende sattumist kuritegelikule teele?

.....

.....

.....

.....

8. Kas Te olete viimase aasta jooksul ise näinud inimesi oma kodukohas või naabruskonnas narkootikumidega kauplemas, neid tarbimas või leidnud näiteks narkomaanide mahajäetud süstlaid?

- 1 Jah
- 2 Ei
- 3 Ei, aga mulle on sellistest olukordadest räägitud

16. Kas Teile on pakutud Teie kodukohas mingeid narkootikume (ilma arsti retseptita rahusteid või uinuteid, kanepit, hašišit, amfetamiine, *ecstasy*, oopiumi, heroini, kokaiini vm)?

- 1 Ei ole
- 2 Jah, tasuta
- 3 Jah, raha eest
- 4 Jah, nii raha eest kui tasuta

17. Nähes oma kodukohas või naabruskonnas liikumas politseid, siis Teie turvatunne ...

- 1 Suureneb
- 2 Ei muutu
- 3 Väheneb
- 4 Ei oska öelda

18. Mida on viimastel aastatel tehtud, et Teie kodukoht või naabruskond muutuks turvalisemaks?

.....

.....

.....

.....

19. Millises olukorras Te ise pöördusite politseisse?

	Jah, kindlasti	Pigem jah	Pigem ei	Ei, kindlasti mitte	Ei oska öelda
Avalikus kohas lärmavad noored	1	2	3	4	5
Huligaanitsemine, asjade lõhkumine	1	2	3	4	5
Varastamine	1	2	3	4	5
Narkootikumidega kaubitsemise	1	2	3	4	5
Öörahu rikkumine	1	2	3	4	5
Narkootikumide tarbimine	1	2	3	4	5
Alkoholijoobes lärmavad täiskasvanud	1	2	3	4	5

20. Kas Te tunnete vajadust spetsiaalsete turvameetmete või seadmete järele?

	Jah, ja mul on see olemas	Jah, kuid pole võimalik muretseda	Ei tunne vajadust	Ei oska öelda
Häiresignalisatsioon	1	2	3	4
Ukse turvalukk	1	2	3	4
Turvauks	1	2	3	4
Akna- või uksetrellid, turvapiidad	1	2	3	4
Valgustite aegrelee	1	2	3	4
Koer, kass või muu koduloom murdvaraste hirmutamiseks	1	2	3	4
Kõrge aed	1	2	3	4
Kodukindlustus varguste vastu	1	2	3	4
Naabriga kokkulepe teie äraolekul kodu valvamiseks	1	2	3	4
Muu turvameede. Täpsustage:.....	1	2	3	4

21. Kas olete liitunud naabrivalve või naabusvalve liikumisega?

- 1 Jah
- 2 Ei
- 3 Ei, meie piirkonnas seda ei ole

22. Millised on Teie ettepanekud kodukohas või naabuskoonnas kuritegevuse vähendamiseks?

.....  
 .....  
 .....  
 .....

**Lõpetuseks mõned küsimused Teie enda kohta.**

23. Teie vanus .....

24. Sugu

- 1 Naine
- 2 Mees

25. Milline on Teie kõrgem omandatud haridus?

- 1 Alg- või põhiharidus
- 2 Keskkharidus
- 3 Keskeriharidus
- 4 Kõrgharidus

26. Kas Te hetkel töötate?

- 1 Jah, töötan täisajaga
- 2 Jah, töötan osaaajaga
- 3 Ei, olen töötu
- 4 Ei, olen kodune (lapsehoolduspuhkusel, pensionär jne)

27. Mitu inimest elab Teiega koos (sh teie ise)\_\_\_\_\_ (arv), mitu neist on lapsed\_\_\_\_\_ (alla 18-aastaste laste arv)?

28. Kas Te elate:

- 1 Kortermajas
- 2 Ridaelamus
- 3 Eramajas

29. Kas Teie elukoht on:

- 1 Linnas/vallakeskuses
- 2 Endises sovhoosi/kolhoosi keskuses
- 3 Külas

Täname veelkord Teid koostöö eest! Teie arvamus on meile väga oluline! Kui olete huvitatud uuringu tulemustest, siis võite uuringu lõpuraporti leida Justiitsministeeriumi ning Teie omavalitsuse koduleheküljelt pärast uuringu lõppemist 2012. aasta suvel.